

MAGYAR JEZSUITÁK

A XIX-IK SZÁZADBAN.

IRTA

VELICS LÁSZLÓ S. J.

KÉZIRAT GYANÁNT.

KALKSBURG.

A KOLLÉGIUM SAJÁTJA.

1902.

P. POLANKAY JÓZSEF S. J.

Nyomatott Bécsben, Fromme Károly cs. k. udvari nyomdájában.

Most hogy francia rendtársaink nagy menológiumukat befejezték s a németek csak az imént léptek elő hasonló szép könyvükkel¹, illőnek látszik, hogy mi sem feledkezzünk meg elhunyt társainkról.

Hogy e füzetek könnyebben haladhassanak előre, munkamegosztás kedvéért csakis magyar rendtársainkra fognak szorítkozni; s előbb is a hazának szülöttéről emlékeznek meg, később majd azokat is felkarolják, kik honi nyelvünket hálánkra, elismerésünkre méltó buzgalommal megtanulták s velünk együtt vállvetve fáradoztak a szent ügyért.

A rövid életrajzok a hivatási kor sora szerint folynak; nem zárjuk azonban ki, hogy egyesek élettörténetét, a hol a körülmények megkívánják, kissé bővebben, soron kívül külön füzetekben adjuk elő.

A füzetek külső kiállítását illetőleg Guilhermy francia publikációját tartottuk követendőnek; a szerkesztésre nézve pedig inkább Thoelen részletező methodusához csatlakoztunk.

Nem külső csillogást, nem világi nagyságot keresünk, ha e sorokban kedves elhunytjainkról megemlékezünk; a halál anyaga végső lehelletüknél mindegyikök homlokára reányomta

¹ Ménologe de la Compagnie de Jésus. Par le P. Élesban de Guilhermy S. J. — Paris, Leroy. 1867—1898. 12 negyedrétfű vaskos kötet.

Menologium oder Lebensbilder aus der Geschichte der deutschen Ordensprovinz der Gesellschaft Jesu. Von H. Thoelen S. J. Nur für die Unsrigen. Roermond 1901. 776 SS. gr. 8° mit einer Karte.

az igazi nagyság bélyegét. Signati in frontibus eorum. S azért csak belsőleg épülni óhajtunk, ha néhány szál örökzöldet tűzünk mindegyikök sírjára.

Ha e sorok beválnak, kérem t. rendtársaimat, szíveskedjenek a majd következő életrajzokhoz néhány történeti adat avagy jellemző vonás közlésével hozzájárulni.

KALKSBURG, 1901. október 10-én.

A szerző.

Bevezetés.

1773-ban július 21-én végzetes villámcsapás sujtá le Jézus Társaságának harmadfél százados terebélyes fáját; XIV. Kelemen pápa főleg az európai Bourbon-udvarok ellenséges sürgetéseire „Dominus ac Redemptor” brevéjével feloszlatta az egész világra kiterjedő apostoli rendet.

Ám Isten útjai megfoghatatlanok s terveit emberi kezek nem gátolhatják. Közvetlen a pápai rendelet kihirdetése után II. Katalin orosz cárnő kijelentette a Szentszéknek, hogy rendünket birodalmának határain belül fenntartani óhajtja, amely magas kívánságba a Szentszék örömet bele is egyezett. Így maradhatott és működhetett Társaságunk főleg Fehéroroszországban a rend feloszlata után is tovább, s midőn a Gondviselés kifürkészhetetlen vezetése folytán VII. Pius pápa 1814. augusztus 7-én „Sollicitudo omnium Ecclesiarum” határozatával szerzetünket ismét feltámasztotta, annak régi igaz szelleme még nem aludt ki, sőt a rendi szervezet s belső élet az orosz földön még mindig teljes erőben, friss virágzásban állottak.

Midőn pedig 1820. január 5-én a rend generálisa Ft. P. Brzozowski Tádé Poloczkban az élők sorából elköltözött, I. Sándor orosz czár ugyanazon évi márczius 25-éről kelt rendeletével szerzetünket egyszerre s minden várakozás ellenére birodalmának területéről kitiltotta. Így napnál is fényesebben kiderült, hogy nem emberi erőlködés, hanem magasabb isteni

intézkedés volt az, melynek Társaságunk addigi fennmaradását köszönhetette; az isteni kéz most másfelé nyitott neki utat.

A száműzöttek, mintegy háromezren, előnyösebbnek látták, ha útjukat az osztrák birodalmon át kezdik meg; s miután Hauer Ferencztől, ki ez időtájt Galicziában teljhatalmú kormányzó vala, megnyerték az engedélyt, hogy a monarchián átutazhassanak, legelőbb is Galicziában szálltak meg. Az első csapat P. Landes Alajos vezérlete alatt május 10-én érkezett a tartomány fővárosába, Lembergbe, a többiek Ft. P. Swietochowski Szaniszló provinciálissal élükön később köszöntettek be. A vándorokat a kanonok urak, úgymint a szerzetes kolostorok nagy szeretettel fogadták be. Eközben Hauer kormányzó gróf Ankwicz András Alajos lemergi érsek beleegyezésével elhatározta, hogy őket Galicziában visszatartja. Legott Bécsbe is ír s válaszul nyeri, hogy tervét azonnal valósíthatja, ha a vándorok mint exjezsuiták készek ott letelepedni. Ezt azonban ők el nem fogadták, hanem szent hivatásukban kitartva, azon állapodtak meg, hogy tovább folytatják útjukat. Erre a P. Provinciális, miután helyettesét P. Landest Bécsben az ügyek további vezetésével megbízta, Rómába utazott.

Bécsben P. Landes egyenesen I. Ferencz császár Ő Felségéhez fordult kérelmével; folyamodványát, főleg miután Hauer kormányzó, ki akkőzben szintén Bécsben járt, érettűnk hathatósan közbenjár vala, siker koronázta. Augusztus 27-éről keltezett leiratban gróf Saurau cs. k. minister értesíté P. Landest, miszerint a Felség Társaságunkat Galicziába befogadja. „A Felség elhatározta, hogy ötven munkaképes rendtárs számára Tarnopolban kollégium alapítassék, azon feltétel alatt, hogy ott a gimnáziumi és filozófiai tantárgyakat előadjátok, Lem-

bergben vagy másutt konviktust nyissatok s azonfelül, amennyire még töletek kitelik, a lelki pásztorkodásban segédkezzetek. Az évi ellátást illetőleg a Felség úgy rendelkezett, hogy a kincstár a rendtársak számára fejenként évi háromszáz ezüst-, vagy hétszázötven papirforintot fizessen.” A házi felszerelések költségeihez a kincstár tizezer papirforinttal járult.¹

Így alakult meg 1820-ban az új életre támasztott Jézus-Társaság első provinciája Galicziában. A tarnopoli kollégium magában foglalta a konviktust is; két évvel később Staraviesben egy újabb kollégium nyílt meg filozófiai tanfolyamaink, 1826-ban pedig Tynecben theológiánk számára; s miután ez utóbbi telepünk 1832-ben tűzvész folytán elpusztult, a theológiát ez évben Új-Szandeczbe helyezték át. A provinciának novicziátusa P. Landes vicerektor és ujonczmester vezetése alatt szintén Staraviesben nyílt meg.

Alighogy Társaságunk Galicziában ekkép letelepedett, megszólalt magyar hazánkban főpásztori szózatával Rudnay Sándor bibornok-primás, s meglehangú körlevelével ajánlotta rendünket a magyar ifjuság figyelmébe. A magas védnök szózata, mint azt a következő életrajzokban is láthatjuk, nem hangzott el a pusztába kiáltó szava gyanánt. Már 1823. őszén tíz magyar ifju sietett a staraviesi novicziátusba. A messze látkörű, s nem kevésbé bőkezű biboros főpap viselte eltartási s neveltetési költségeiket azon szándékból, hogy később, ha majd a Társaság a magyar hazában gyökeret verhet, kiképzett társak léphessenek a küzdőterre.² Fájdalom! a tíz magyar közül hosszú évek multával csak ketten léphettek az ígért földre. Tán a

¹ Catalogi Provinciae Galicianae S. J. ex annis 1821—1832 nunc primum typis mandati. Cracoviae, Czas, 1900. Lásd a bevezetést.

² Catalogi Provinciae Galicianae etc. p. 86 Nota.

leglelkesebb köztök, P. Vasinszky József már élte virágában elhunyt; egyik-másik magyar társ 1846-ban, midőn a galicziai és ausztriai provincia kettéváltak, régi működési területükön Galicziában maradtak meg; a hazába a mostoha körülmények folytán nagykesőn csak P. Polánkay József és P. Zimányi János térhettek vissza.

Nagy időbe került ugyanis, míg Társaságunk Galicziából a monarchia egyéb tartományaiba is átszármazhatott. Legelőbb 1829-ben Stájerországban Gleisdorf városkában nyert új állomást, melyet azonban még ugyanazon év november havában Gráczba helyezett át. Itt kezdetben a társak P. Asum X. Ferencz vezetése alatt a linzersdorfi utczában a Lechtemplom mellett egy magánházban laktak, de már 1832-ben I. Ferencz császár Ő Felsége parancsára a Münzgraben városrészben fekvő, Sz. Annáról nevezett kolostort a kerttel együtt nyerték lakóhelyül; a Társaság megtelepedését e zárdában XVI. Gergely pápa 1832. május 23-áról keltezett és Zängerle megyés püspökhöz intézett levelében erősíté meg.

A münzgrabeni házba a társak 1832. június 20-án vonultak be; P. Asum állott itt is élükön, s vezette mint instruktor a harmadik probácziót s mint ujonczmester a novicziátust. A szép virágzásnak indult telep, úgymint az utána létrejött linzi és innsbrucki kollégiumok 1848-ban a forradalomnak estek áldozatául.

A forradalom lezajlása után osztrák részről első sorban Eszte Miksa főherczeg, magyar hazánkban pedig Scitovszky János bibornok-primás kérelmezték I. Ferencz József Ő Felségétől a Társaság visszatelepítését. Mindkét részen siker koronázta lépteiket. A főherczeg bőkezűsége folytán a társak 1853-ban megnyithatták a felső-ausztriai Baumgartenbergben a

novicziátust, de helyi okokból már 1859-ben a karinthiai Sanct-Andräbe helyezték át.

Hazánkban a bibornok-primás kegyeinek és gróf Károlyi István bő adakozásának köszönhattuk, hogy ugyancsak 1853-ban Nagy-Szombatban is megnyilhatott a novicziátus. Az átadási ünnepély Szentháromság vasárnapján folyt le; az újonczok kápolnájában maga a biboros ősz főpap jelent meg s terjedelmes beszédében hatalmas vonásokkal méltatta a múltból a szerzet elévülhetetlen érdemeit a haza iránt; midőn pedig magasan szárnyaló szózatának végére ért, ég felé emelve karjait könyező szemekkel kiáltott fel: „Nunc dimittis servum tuum Domine secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare Hungariae!”¹

Rendünk történetéből ezennel csakis a következő életrajzok megértéséhez kívánatos, útbaigazító adatokat kívántuk kiemelni; provinciánk összes házainak keletkezését részletebben tárgyalja az imént megjelent jeles könyv: E. Bülow S. J. Gedenkblätter aus der österreichisch-ungarischen Ordensprovinz der Gesellschaft Jesu. Wien, Austria, 1901.

¹ A jelenvolt P. Hattler Ferencz közlése.

P. Vasinszky József.

Bizonyára emeli lelkünket, hogy az újabb Társaság első magyar tagja, kinek életrajzával e sorozatot megnyitjuk, épen az ősi magyar virtusban, Nagyboldogasszony Anyánk tiszteletében magaslik ki előttünk.

Vasinszky József született 1801. márczius 1-én Kassán, hol gimnáziumi és filozófiai tanulmányait is elvégezte. 1823. október 7-én hat más magyar társsal egyszerre lépett be a staraviesi novicziátusba, hol mint láttuk, Rudnay bibornok-primásunk viselte neveltetési költségeiket. Az újonczévek után Vasinszkynek még Staraviesben kellett a filológiai és filozófiai szakokat két évig ismételnie; a theológiára pedig négy évre Tyneczbe, majd Uj-Szandeczbe került.

Alig hogy pappá szentelték, kitünt lángbuzgalmával, főleg ha a gyermekeknek s a szegényeknek a katekizmust magyarázgatta; s ámbár a sorvadás előjelei már régebben mutatkoztak nála, az őt rendes teendőiben legkevésbé sem lankasztotta. Ha társai kérték, mérsékelné némileg fáradozásait: „Nem érzem valóban, mondogatá, hogy káromra volnának!” Sőt midőn a harmadik probáczióra Gráczbá utazott, útközben egy napon kora reggeltől késő estig a gyóntatószékben buzgólkodott a lelkek üdvén, s csak lefekvés előtt vette észre, hogy aznap harapást sem evett.

Régibb baja ezekután nagyobb mérvben vette őt elő, s midőn Gráczbá ért, érezte, hogy ott harmadik és egyszersmind

utolsó probációját is kellend végeznie. Mégis szokásos nagy buzgalmával szolgált hat hónapon át társainak épülésére, míg a sorvadás rohamos erővel tört ki rajta. A közel halálnak teljes megadással, boldog lelkülettel nézett elébe, főleg midőn végórája ütött harminczhárom éves korában, 1833. április 11-én. A gráci házban ő volt első halottja, s a városi köztemetőben helyezték őt örök nyugalomra.

Bár csak rövid tíz évet töltött a szerzetben, mégis társai, kik őt közelebbről ismerték, azt jegyezték fel róla, hogy a szent engedelmesség és szegénység szeretetében nem közönséges módon tünt ki; lelki életének legszebb vonását azonban a Szűz Mária iránti rendkívüli szeretet és ragaszkodás képezte. Társai tudták, hogy nagyobb örömet nem szerezhetnek neki, mint ha égi pátrónánkat hozzák szóba. Kiderült e szép erénye halála után is, midőn iratai közt nagyszámú feljegyzéseket, kivált áhitatgyakorlatokat találtak, melyekkel az elhúnyt a Szűz Anyát nap nap mellett tiszteli vala. Ez a kultus vezérelte őt a szerzetbe, ezt ápolta és nevelte ő itt nagygyá s ezt vitte is magával mint legszebb díszét az örök hazába.

Források: *Catalogi provinciae Galicianae S. J. ex annis 1821—1832.* — *Liber defunctorum in domo prob. Graeciensi, nunc ad Sancti Andreae.*

P. Polánkay József.

A kegyelet érzete ösztönzött arra, hogy e tiszteletreméltó aggastyán jószágos képét tűzzük e füzet címlapjára.

Polánkay József született 1802. márczius 19-én Leleszen, Zemplén-megyében. Miután a latin iskolákon és a filozófián Szathmárott ment keresztül, a jogi tanulmányokra Egerbe utazott. Két évig hallgatta itt már az előadásokat, midőn Rudnay bibornok-primás felszólítása a magyar ifjakhoz Társaságunkat illetőleg hozzá is eljutott. Az éplelkű ifjú nem sokáig habozott, s bár az akkori utazás nehézségei s az idegen nép közti élet nem épen rózsás jövőt ígértek neki, higgadt jelleme, de méginkább Jézus szeretete túlemelték őt az akadályokon. Utját legelőbb is Gyöngyösnek irányítá; itt barátja Zimányi János, kit hasonló érzelmek, hasonló magasabb szándék vezéreltek, csatlakozott hozzá. Gyalogszerrel indultak ketten Galicziába Tarnopol felé. Útközben már a magyar határon túl egy városkába értek. Kimerülve az úttól kérdezték a járókelőket, miféle szerzetesek laknak amott a zárdában? „Jezsoviták!” volt a válasz. Betértek tehát s jelentkeztek a felvételre. Már egy hetet töltének vala a zárdában s sok szeretetben is részesültek, midőn véletlenül megtudták, hogy nem az igazi jezsuitákhoz jutottak. Bejelenték tehát azonnal tévedésüket és valódi tervüket; a zárda főnöke nem is állta útjokat és elbocsátotta őket. Tarnopolba érve az ott lakó P. Provinciálistól megnyerték a felvételt, s néhány napi pi-

henés után Staraviesbe indultak, hol 1823. október 7-én Vasinszky Józseffel és négy más magyar társsal egyszerre léptek a novicziátusba. A két újonczévet, a következő tanulmányi éveket, úgy amint azt már a megelőző életrajzban közöltük, a három magyar ifjú együtt végezte s a harmadik probáczióra Grácza is együtt nyertek küldetést.

Ennek leteltével azonban útjaik szétágaztak; P. Vasinszky már évközben az örök hazába költözött; P. Polánkayt ismét Galicziába rendelték, ahol is mint derék operárius a lemergi főegyházmegyében hat évig fáradozott a lelkek üdvén, kezdetben Nadvornán, majd pienakii rezidenciánkban, végre a gurahumorai missióállomáson.

Előljárói a gyakorlati téren is beváló képességeit 1840-től kezdve az innsbrucki kollégiumban kívánták értékesíteni, s itt ministeri és prokurátori állásban nyolcz évig működött. A forradalom kitörésekor mint spirituálist a linczi kollégiumban látjuk őt, honnét a házainkat is felduló vihar elől Tirolba a brixeni egyházmegyébe menekült, s három évig mint káplán Breimbühelben segédkezett. A vihar múltával 1852-ben helyettes kormányzónak a szathmári püspöki konviktusba került; 1854-től kezdve mint spirituális előbb Baumgartenbergen, később Szathmárott, végül pedig 1862 óta még huszonöt évig a nagyszombati házban mindnyájának, egyháziak és világiaknak, de főleg társainak közszeretetében állott.

Utolsó évében 1887-ben P. Polánkay még két nappal halála előtt házi exhortációt tartott, melyben társainak melegen szívére kötö szabályaink s a házirend hovatovább pontos megtartását. Másnap midőn szobájában asztalánál irogatott, egyik belépő társ kérdésére, hogy min fáradozik, felelé: „A lelki gyakorlatokon dolgozgatok, hogy ha egynémely

vendég ismét Manresába jelentkeznék, valami újat nyújthassak nekik!”

Harmadnapra, szeptember 26-án reggel, szokása szerint félórával a többiek előtt kelt fel, hogy a reggeli meditációt nagypontosan megkezdhesse. Midőn a szent misére, melyet rendszeren az újonczok kápolnijában olvasott, meg nem jelent, a sekrestyés fráter hozzálátogatott, s felöltözve, kimerülten az ágyon feküdve találta őt; amidőn pedig az orvos néhány percz múlva megérkezett, a tiszteletreméltó aggastyán már megszűnt élni; békeltelt, szelid vonásokkal arczán, feküdt ott szerzetes ruhájában, melyet mint élte legfőbb kincsét becsül meg vala.

Miután P. Vasinszky, mint láttuk, már korán elhunyt, P. Polánkay és P. Zimányi képezték úgyszólván a kapcsolatot a régi Társaság és köztünk újabb nemzedék között. A noviciátusban még a régi Jezsuiták egyik kiváló nagy alakja P. Landes Alajos nevelte őket, s a harmadik próbációban a szintén szentéletű P. Asum X. Ferencz fejezte be lelki kiképzésük fontos művét. A gondviselés hosszúra nyújtá életüket, hogy mint szerzetesi életünk típusai sokáig álljanak előttünk: mindketten a legbensőbb, megtörhetetlen szeretettel csüggték az Institutumon és annak minden porczikáján.

Másrészt páratlan egyszerűség és józanság jellemezte őket mindenben; nem rohantak lóhalálban a tökéletesség magaslataira, hanem higgadtan, egyenletesen haladtak előre, s így oly kiváló életszentségre jutottak, melyért csakugyan megirigyelhetjük őket.

Források: Catalogi 1824—1887. — Liber defunctorum in domo probat. Tyrnav.

P. Zimányi János.

A szép névre, melyet a keresztségben nyert, P. Zimányi mint előljáró és lelki atya az évek hosszú során át méltónak bizonyult.

Zimányi Jó János 1802. október 19-én Gyöngyösön Heves-megyében jött a világra. Minthogy szülõi korán elhaltak, őt három kis testvérével együtt nagybátyja vette magához, ki az időtájt csécei jegyző és kántor volt. Az akkori gimnázium három első osztályát Gyöngyösön, az utóbbi hármát Aradon végezte.

Nagybátyja házánál bevett szokás szerint minden vásár- és ünnepnapon a Szentek életéből olvastak elő; így Szent Ignác életére is rákerült a sor, mely a romlatlan ifjúra mély hatást gyakorolt. Midőn tehát kérdezték, milyen pályára szánta magát, habozás nélkül kijelentette, hogy ő jezsuita szeretne lenni, „mert amit hallott és olvasott e magasztos Társaságról, legjobban kielégíti szive vágját“.

Barátjával Polánkayval együtt, mint már láttuk, gyalog utaztak a staraviesi novicziátusba; együtt végezték azután tanulmányaikat, majd a harmadik probácziót is. Ennek lefolytával P. Zimányi három évig gráczli kollégiumunkban, 1838-tól kezdve pedig a forradalom kitöréseig linczi házunkban a Freinbergen tanította a szám- és természettant, s alapját vetette meg az itteni fizikai múzeumnak; 1839-ben tette le egyszersmind a négyes fogadalmakat.

A revolúció folytán a linczi egyházmegyében előbb Grönauban, majd Prambachkirchenben, utóbb a Freinbergen kápláni állásban kellett segédkeznie. Midőn pedig 1852-ben a linczi kollégium a Freinbergen újból megnyílt, P. Zimányit spirituálisnak rendelték oda; hasonló minőségben nem-sokára Nagyszombatba tért vissza, s ezentúl mind haláláig, még teljes huszonöt évig a magyar hazában volt buzgó munkása az Úrnak. Ez időközben mint rektor Nagyszombatban négy évig, majd Pozsonyban öt évig állott házaik élén; 1871 óta pedig Szathmárott mint szupérieur vezette a ház ügyeit.

Utolsó éveiben az apostol példája szerint folyvást sóhajtozott, szabadúlna bár meg valahára testének bilincseitől s egyesülhetne Krisztussal; hő kívánságát a halál angyala teljesíté Szathmárott 1879-ben, november 10-én.

Főbb jellemvonásairól már a megelőző életrajzban emlékeztünk meg; itt még csak azt toldjuk be, hogy a szerzetési szegénységnek nagy tisztelője és barátja vala. Szün-óráiban szeretett az órák reparálásával szórakozni, de azt oly egyszerű szegényes szerszámokkal eszközölte, hogy látogatói nem egyszer és méltán megcsodálták érte.

Akik évekig vele laktak, kiemelték kedélyéletének bámulatos egyenletességét; az önmegtagadás gyakorlata, mely természetévé vált, biztosítá őt a kedély hullámozásai ellen. Még beszédjében sem vala izgatott; minden szótagot lassan, nyomatékally ejtett ki. Hogy némi hasonlaltal éljünk, őmaga is olyan volt, mint azok a régi kitűnő szerkezetű almáriomórák, melyek, ha egyszer elkészültek, reparálásra többé alig szorúrtak, s fölötte pontosan jelezték az időt. P. Zimányi is a pontosság embere volt; a háziak tudták azt, s napi

cselekményeinek sorából az órákra sőt negyedekre következ-
tetnek vala.

Források: P. Zimányi ifjúságáról, tarnopoli utjáról unoka-
öcscsének Zimányi József úrnak szives közlése. — Catalogi
1824—1879. — Litterae annuae Szathm. 1879—1880.

P. Freh Antal.

Provincziánk e kitűnő férfiát, kit a forradalom hazájától messze elűzött, közülünk csak kevesen ismerték; életfolyamata annál inkább megszívlelésre méltó.

Freh Antal született Kőszegen 1823. november 10-ikén; midőn a hatosztályú gimnáziumot szülővárosában elvégezte, atya életpálya választásra szólítá őt fel; ő erre: „Piarista óhajtanék lenni, hogy szülőimnek segítségére lehessenek”. „De nem lennél-e inkább jezsuita?” „Szívörömet” felelé a lelkes ifjú „ám ez esetben titeket később nem segíthetlek”. Miután derék szülői erről készséggel lemondottak, 1840-ben augusztus 6-án Grácban a Társaságba lépett, s P. Asum kitűnő vezetése alatt végezte a novicziátust. Ezután még egy évig folytatta ott retorikai tanulmányait, a filozófiára pedig Linczbe ment. Majd három évig szakaszprefektus volt az innsbrucki konviktusban, midőn a forradalom miatt előljárói tanulmányainak folytatására Franciaországba, Dôleba küldték őt.

Utjáról egy szülőihez írt, 1848. szeptember 30-ikáról keltezett levélben emlékezik meg. „Július 15-ikén egy szombati napon búcsúztam el kedves Tirolomtól; egy Páter s még egy skolasztikus társammal hárman világi ruhákban indultunk utnak. Münchenbe vasárnap reggel érkeztünk; Gróf Vieregg volt tanítványom azonnal nálunk termett s a családhoz hívott. Anyja a grófné, Eötvös báró magyar kultuszministernek nővére nagy részvéttel fogadott, s vele ebédközben magyarul

is beszélhettem. Csütörtökön este értünk Strassburgba, majd nemsokára Besançonon át Dôleba. Itt most sorsom eldült: Amerikába küldenek. Mihamarább elhagyom Dôlet, hogy más huszonegy rendtársammal Marseilleben hajóra szállhassak s onnét a gibraltari szoroson át Új-Orleans felé hajózzak.”

A hajó Marseilleből 1848. október 16-ikán indult el, s midőn hosszú tengeri utazás után Amerikába értek, derék vándorunk azonnal Louisianában Grand Coteau városka mellett a Szent Károlyról nevezett kollégiumban nyert alkalmazást. Ez állomás új-orleánsi Missiónkhoz tartozott, amely viszont a lyoni provincia kezelése alatt állott. Magister Freh itt három évig tanította a grammatikát, majd négy évig Alabámában a springhilli kollégiumban hasonló tanári minőségben működött. 1857-ben ugyanitt némileg mérsékelték iskolai teendőit, hogy a theológiát végezhesse, de a mindig nagylelkű, minden áldozatra kész férfiú csak 1862-ben hosszú várakozás után jutott a papi felszenteléshez.

Már tíz évvel előbb, 1852. márczius 15-ikén e megható levelet intézte Uj-Orleansból szüleikhez: „Kérdésükre, hogy végre valahára mikor szentelnek pappá, nehéz válaszolnom. Attól tartok, hogy nálam s nem egy ifjú társamnál szószerint be fog teljesedni, amit Társaságunkról állítanak, hogy tudniillik újmiséis papjaink majdnem mindannyian megőszültek. Fiatal emberek mintegy tizen vagyunk itt, s mindannyian hasonló megszorult helyzetben élünk. Hogy papokká lehessünk, még két vagy három évig kellene theológiát tanulnunk; de vajjon ki töltsen be ekkor helyeinket? Oly kevesen vagyunk, hogy mindegyikünk görnyed a munka alatt, a lyoni provinciának pedig nem áll módjában, hogy másokat küldjön helyünkbe. S így a türelemben keressük üdvünket.”

Nyolcz évre reá, 1860. április 17-ikén, ugyancsak Új-Orleansból így folytatja: „Fájdalom az áldozárság kegyelmében még nem részesültem; hogy azonban theologiai tanulmányaimat bevégezhessem, ez évben újból ide New-Orleansba küldöttek. S bár jelenleg a hittudományoknak élek, mégis naponkint három órát kell tanítanom, egy órában angol retorikát, egy másikban a latin nyelvet, a harmadikban a francziát.”

Végre azonban mégis felszentelték, s miután tövises pályája daczára is tanulmányaiban szép sikert aratott, 1868-ban a négyes fogadalmakra szólíták őt fel.

1873-ban harmincz évi iskolai működés után tanári hivatalától megvált; ritka szakavatottsággal irt latin grammatikáját, melyet angol nyelven szerkesztett, az amerikai középiskolákban mai napig is használják.

1873-tól kezdve még majdnem husz évig mint keresett egyházi szónok jó hírnévnek örvendett. Midőn 1880-ban az új-orleansi Missió a lyoni provinciától megvált s önálló Missiótartományyá alakult, P. Freht a missió konzultorává nevezték ki. Halála előtt egy évvel, 1890-ben, társai nagy szeretetnyilvánítással ünnepelték meg ötven éves szerzetesi jubileumát, s ez alkalommal az Innsbruckban időző magyar s amerikai rendtársak egy diszalbumot küldöttek neki. A köztiszteletben álló aggastyán meghalt Új-Orleansban 1891. augusztus 17-ikén.

P. Frehnél magas életideállal találkozunk: a végső lemondás képezte kiváló jellemvonását. Lemondott végkép nemcsak mint szerzetes a világ javairól, hanem azonfelül még a szerzetesnek szent igényeiről, a kellő kiképeztetés- és papi felszentelésről is; teljes huszonkét évig várt, míg

pappá szentelték, s Istenre bízta, hogy e vágya teljesül-e még valaha vagy sem. Az ily elodázások nincsenek ugyan a szerzet érdekében, de ha a súlyos körülmények helylyelközzel ily áldozatot is követelnek az egyesektől, annál nagyobb elismerés illeti őket. Az Isten áldó keze pedig P. Frehnél sem rövidült meg; a beteges, gyenge ifjú magas kort ért el, küzdelmeit mindenütt siker koronázta, s mindvégig szeretetben állott Isten és emberek előtt.

Források: P. Frehnek levelezése családjával; a németül irt gyűjteményt testvéröccse P. Freh Alfonz O. S. B. Kőszegről volt szíves rendelkezésünkre bocsájtani. — Catalogi 1841—1892.

P. Mikos József.

Báró Mikos József, a vasmegyei Mikosdon urodalmas Mikos bárói család sarja született Sopronban 1826. december 21-én. Középiskolai és egy évig űzött jogi tanulmányaival a bécsi Thereziánumban vívott ki fényes sikereket. A társalgásban finom modorú fiatal báró a főúri körök szívesen látott vendége vala; honi nyelvén kívül folyékonyan beszélt még angolul, németül, francziául és olaszul; de mindenütt leginkább mint derék, erkölcsös ifjú vált ki. A világ bűvös kilátásaival nyitva állott ugyan előtte; az ő lelkének eszménye azonban magasabban ragyogott: Krisztus követésére szánta el magát.

1847. nyarán P. Pierling provinciálisnál Bécsben jelentkezett a szerzetbe, ki őt szeretettel fogadta s a gráci ujonczházba küldötte. A noviciátust P. Krupski Frigyes férfias vezérlete alatt augusztus 6-ikán kezdé meg, annak befejezésére azonban a revolúció elől már fél év múlva Angliába a Stonyhurst melletti Hodder-házunkba menekült. Bölcsészeti tanulmányait Belgiumban a namuri kollégiumban, a theológiát pedig Löwenben végezte el. Kiképeztetése után két évre mint szakaszprefektus és magyar tanár Kalksburgba, a harmadik probáczió leteltével pedig egy évi előkészület után 1861-ben Kalocsára került, hol tíz évig főleg mint a történelem és a francia nyelv tanára működött. Itt tette le 1861-ben az ünnepélyes professzusi fogadalmakat.

Régi közmondás, hogy gonosz csont a diák; ez rajtunk tanítványain is bebizonyult. Hogy a nem mindig kíváncsú examinálás elől megmenekülhessünk, bonyolultabb kérdésekkel léptünk a jó Páter elé a történelmi tudományok, főleg a genealógia terén. Ilyenkor azután megbámultuk roppant emlékező tehetségét, mely valóságos rendezett leltára volt a történelmi detailtudásnak. Egy haszna mégis volt furfangunknak: eleve korán bepillantást nyertünk, hogyan miképen folyik a munka a szaktudomány műhelyében.

Kiváló szakismereteit e téren rendtársai is nagyrabecsülték, alig múlt el rekreáció nélkül, hogy P. Mikos a társalgást a napra vonatkozó reminiscenciákkal ne fűszerezte volna; főleg az egyházi és világi történelemből vett kapcsolatos rajzaival, melyeket jobbra találós adomákban ecsetelt, tudott tárgya iránt feszült érdeklődést kelteni.

1871-ben magyar és francia tanárnak újból Kalksburgba küldötték, ingó egészségének helyreállítására azonban már rövid két év múlva német tanári minőségben Franciaországba a vannesi kollégiumba utazott, honnan kevés eredménnyel tért vissza; alázatos megadott érzülettel, mint élt, halt is meg mariascheini kollégiumunkban Csehországban 1873. december 7-ikén.

P. Mikos, midőn a szerzetbe lépett, jól tudta hogy áldozat és nélkülözés a szerzetesi élet; kétszeresen érezte ő ezt, de híven első szándokához igénytelen, alázatos szerzetes maradt mindvégig. „Túrni és hallgatni” volt aranyelve, s csak a szemei alatt látható mély barázdák árulták el, hogy pályája inkább tövises, mintsem rózsák közt halad előre. Származását a közelebb állókkal sem közölte; meg volt győződve, hogy

az életideál, melyet felkarolt, túlragyog minden földi rangon és csillogáson.

Források: Liber Candidatorum in domo probat. Graeciensi nunc ad S. Andr. — Catalogi 1848—1874. — Litterae defunctorum in Archivo Provinciae Viennae. — Szerző feljegyzései.

Gaszó Ferencz, skolasztikus.

Baumgartenbergi rendházunk 1858. január 18-ikán, mint remélhető, szép liliomszálat küldött Szűz Mária mennyei kertjébe.

Gaszó Szeráfi Ferencz, született Nagyszombatban 1839. október 3-ikán; ámbár szülőhelyén csak öt latin osztályt végzett, kitűnő tehetségei és erkölcsi miatt már 1854. augusztus havában nyerte meg P. Bosizio Athanáz provinciálistól az engedélyt, hogy a novicziátusba ugyanott beléphessen; szeptember 25-ikén csakugyan házunkba is jött, ujonczideje azonban nagyon is ifjú kora folytán csak október 3-ikától kezdve vala számítható.

A novicziátust előbb P. Spinn Ev. János, majd a galamb-lelkű P. Koruna Károly vezetése alatt folytonos lelki lángolás- és belső emelkedettségben tölté el; innét a retorikai tanulmányokra Baumgartenbergbe küldötték, hol mint skolasztikustársainak példányképe tündöklött; ám már másfél év múlva a mennyország számára megérve 1858. január 8-ikán költözött az örök hazába.

Rövid földi pályafutását ha jellemezni akarnók, az égi vágyódások iskolájának kellene azt jeleznünk. „Epedve óhajtja lelkem a te igazságaidat minden időben” mondotta azt már a királyi látnok az ilyen emelkedett lelkekről (118 Zsolt. 20 v.). Midőn még zsenge gyermekkorában a jövő reményeit, világi szép kilátásait ecsetelték előtte: „Ne fáraszszatok ilyesmivel,

felelé röviden, mert zárdába vonz szívem, hogy lelkem üdvét ott keressem!”

Alighogy nagyszombati házunk megnyílt, a csak tizen-négy éves ártatlan ifjú mindennapi vendég volt a portánál; legédesebb perczei azok valának, ha a fráter portástól Társaságunk, vértanúink történetéből hallhatott egyetmást. Már mint noviczius egy nap czellájában sirva fakadt: „Hiszed-e, mondá a hozzá siető Angelus Custosnak, hogy belőlem még valaha szent lehessen?” P. Koruna, ki a második ujoncz-évben mestere és lelki vezére vala, a jámbor ifjú halála után ezt jegyzé fel róla: „Krisztálytisza lelket találtam benne, mely lángolt a vágytól, hogy Istenével bensőleg egyesülhessen. Epedve kérelmezte tőlem, hogy az áhitatbeli fogadalmakkal magát mindörökre Istenének szentelhesse. S miután azt a P. Provinciálístól kieszközöltem, azon naptól t. i. 1855. október 4-ikétől kezdve lelkének hófehér tündöklése nem hogy elhomályosodott volna, sőt napról napra fényesebben tünt elő. Merem állítani, hogy azon éven át, melyet még Nagyszombatban kelle töltenie, nemcsak a szent fogadalmak ellen nem vétett, de még a legkisebb szabályt sem szegte meg, sőt még egy szántsándékos bocsánatos vétket sem találtam benne”.

A skolasztikátusban testestül lelkestül tanulmányainak, iskolai kötelmeinek élt. Gyermeki, forró szeretettel csüggött égi Anyján, az édes Szűz Márián; meglepő bizonyságul szolgáljon itt az a könyvecske, melyet e czimfelirattal találtak nála: „Virágfűzér, melyet én szegény bűnös halálom óráján akarok a Szűz Anyának átnyujtani”, s melybe két utolsó életévében mindennapi áldozatait, erényaktusait bejegyezte. Szeplőtlen szivtisztaság, a lelki béke és egyesültség az

Istennel, mely már arczáról vala leolvasható, képezték ez ifjú lélek ritkább adományait.

De a benső tűz heve lesorvasztá az amúgy is gyenge test erőit. 1858. január 18-ikán délelőtt a P. Rektor, P. Spirituális, több más Páter és ifjú társai állottak a haldokló ágya körül. Egy órai haláltusa után mélyen felsohajt: „A fájdalmas Szűz Anya meg fog segíteni; mihelyt Istenhez érek, könnyörögni fogok mindnyájukért, de főleg Társaságunkért a magyar hazában!”

Egyszerre mintegy megrémülve a szoba egyik szöglete felé néz merev szemekkel, de rögtön a legforróbb epedéssel keresztjét szorítja ajkaihoz, s midőn a P. Rektor „Laudetur Jesus Christus” üdvözléssel vigasztalja, mennyei ihlettel „in saecula” válaszol, s adja vissza szép lelkét Istenének ugyanazon órában, melyet naponkint Szent Berchmans János tiszteletében tölt el vala.

A körülállók szent irigységgel nézték sokáig az átszellemlült szűzi arczot, melyből már is az örök élet boldogsága tükröződött vissza. Baumgartenbergi házunknak ő volt első halottja; tetemei ott a köztemetőben várják a boldog feláradást.

Források: Liber Candidatorum Tyrnav. — Liber defunctorum Baumgartenb. nunc ad S. Andreae.

P. Premm Alajos.

Premm Alajos született Pozsonyban 1830-ik év május 27-ikén. Miután a gimnáziumon részt szülővárosában, részt Esztergomban szép sikereket ért el, Bécsbe ment, hogy az egyetemen három évet a filozofiának szentelhessen. Itt a világ városban legszebb óráinak azokat vallotta, melyeket a Szűz Anya kegyképei előtt a városi vagy környéki templomokban tölthetett. Egy szép májusi reggelen Lanzendorfba is elsétált; hosszasan, áhitatteljesen imádkozott a kegyhely szent képe előtt; onnét azután kis felüdülésre a szomszéd korcsmába tért be. De csakhamar újból harangok zugása, jámbor zarándokok énekszava csalja őt ki a szabadba; hozzájok csatlakozik, velök dallol, vonúl be újból a szenthelyre, s mint már sokszor tette, velök együtt meggyónik és megáldozik. Midőn pedig buzgalomtól felhevült arczczal a templomból kilép, társai állottak előtte, s évelődni kezdetek vele: „Könnyű neked így buzgólkodnod, ha már jóval előbb derekasan megreggeliztél!” Az ifjú zarándok csak most vette észre tévedését, irúlt pirúlt, s szégyenkezve jegyzé meg: „pedig hát ez volt eddig legbuzgóbb áldozásom”.

A Szűz Anya ezt az épséges gyermekded szívet mintegy észrevétlenül vonzotta magához. A jámbor ifjú szorgalmasan eljárt P. Klinkowström József és P. Schmude prédikációira, s egy nap kijelenté szüleinek, hogy ő Jézus-Társaságába érez hivatást. Baumgartenbergbe utazott, s 1854. október 14-én

lépett a novicziátusba. A két ujonczév s más két rhetorikai tanév elteltével Innsbruckba kellett mennie, hol három évig a filozófiai és theológiai tanfolyamokat hallgathatta.

1861. nyarán néhány társával Brixenbe küldték, hogy Gasser Vincze püspöktől a papi felszentelést kérje. A nagy napon a szelidlelkű főpapnak volt vendége, ki atyai leereszkedő jósággal hosszasán társalgott vele. A jó Premmnek is megnyílt most a szive, s fájós érzettel panaszlá el püspök-atyjának, hogy életének e legszebb napja bizony bizony semmi benső vigaszt sem hozott neki. „Kedves fiam, viszonzá az épülő aggastyán, még a mai napon is a siralom völgyében járunk; de lám — szívére mutatva — megvan itt benn a hit, a remény, a szeretet; — a többit bizzuk az Istenre!”

Az ifjú áldozó pap 1862-ben Szathmárra került, hol mint minister három évig teljes odaadással élt hivatalának. Nem-sokára gyenge erői hanyatlani kezdettek, s érezte hogy rövid pályafutásának vége közeleg.

Azon gyermekí tiszta szemmel, melylyel mint ifjú a Szűz Mária kegyképein csügg vala, melylyel férfikorában örömet bút egyaránt szivesen fogadott, nézett most a halálnak is elébe; nyugodtan, boldogan mint Istennek gyermeke szenderült át a jobb életre 1865. június 16-ikán.

Források: P. Graff Károly közlései. — Liber Cand. Baumgartenb. — Catalogi.

P. Lobodka József.

Lobodka József született a trencsénmegyei Kocsóczon 1835. február 7-ikén. Miután az alsóbb latin osztályokon Trencsénben, a felsőbbeken Győrött és Nyitrán közép sikerrel ment keresztül, mint 8-ik osztályú tanuló P. Bosizio provinciálisnál a felvételre jelentkezett, s 1854. november 21-ikén a nagyszombati novicziátusba lépett be.

Rendbeli tanulmányainak végeztével jobbára nagyszombati s szathmári házainkban működött; az előbbi stáczióon mint tót hitszónok és gyóntató szerzett érdemeket; Szathmárott pedig huszonhárom éven át szerénykedett a konviktus érdekében s tizenhat évig viselte a generális prefektusi hivatalát.

Növendékei hihetetlen szeretettel csüggték rajta; egyszerű, természetes, atyai modorával magához bilincselte őket. Szép bizonyságul szolgáljon, hogy velök élte végeig sűrű levelezésben állott; nevenapjára garmadával jöttek a levelek, melyekben régi tanítványai már mint családapák, plébánosok, egyetemi vagy középiskolai tanárok gratuláltak „kedves Atyjuknak”.

Élte utolsó szakában sokat betegeskedett; 1899-ben augusztus elején Kapornakról Bécsbe küldötték az Irgalmasok házába, s három hónapig példás türelemmel viselkedett súlyos vizi bajában; mely november 9-ikén vetett véget életének.

P. Lobodka alázatos, derék munkás volt az Ur szőlőjében; azon szerzetesek sorába tartozott, kik fel nem tűnnek, annál többet tűrnek és fáradoznak. A kik közelebbről ismerték, megbecsülték őt, s érezték hogy ily egyszerű igénytelen társak nélkül egy szerzetesi ház meg nem állhat.

Források: Liber Cand. Tyrn. — Catalogi. — Szerző feljegyzései.

P. Hovanecz András.

Vannak a szerzetekben is mint mindenütt az életben egyesek, kiket az Úr súlyosabb kereszt hordozására szemelt ki.

Hovanecz András született a szepesmegyei Körtevényen 1834. október 19-ikén. Gimnáziumi tanulmányait Lőcsén végezte, s mint husz éves ifjú szívének hajlamait követve kitűnő érettségi bizonyítvánnyal kezében jelentkezett a nagyszombati novicziátusba, hol 1852. szeptember havában fel is vették. Ám alighogy a szerzetesi ruhát magára ölté, megingott első szándokában, s néhány nap múlva a világ zajába tért vissza. Ott azonban a nemesebb érzésű ifjú csakhamar megbánta, hogy a belső hívó szóhoz hű nem maradt; hibáját jóvá teendő a szepesi nagyszemináriumba lépett be, s már a második tanfolyamban tűnt fel szép sikereivel, midőn belátta, hogy mindez nem képes szívének sajgását lecsillapítani. Hő kérelmekkel fordult tehát újból Nagyszombatba, hogy első tévedését megbánva a novicziátusba ismét betérhessen. Miután az engedély kezeihez ért, 1856. márczius 12-ikén másodsor sorakozott az ujonczok közé.

Szerzetesi tanulmányainak végétével mint tanár kilencz évig működött kalocsai és kalksburgi kollégiumainkban, s világos szabatos, nagy gondnal készített előadásai főleg a római klasszikus irodalom s a történelem mezején váltak be. Ám tanári szép képességeit sokáig nem érvényesítheté; ideg-

bántalmái, melyek az évek során át többször megújultak, eltílták őt a kedvencz tanári pályától.

1876-tól kezdve haláláig mint tót hitszónok és buzgó operárius működött a nagyszombati házban még tizenöt évig, ha rozzant egészsége időnkint teljes szünetet nem parancsolt. Ilyenkor egyedüli szórakozását a méhészet képezte, ahol ritka ügyességgel járt el; édes öröme pedig főleg abban telt, ha a nyert mézzel azután társainak kedveskedhetett. Am e szeretetnyilvánítása csak gyengén jelképezte azokat a léleküdtő kegyelmeket, melyeket betegségében a kényszertétlenség keserű óráiban türelmével érdemelt ki sokak számára. A halál, mely után régóta vágyódott, véget vetett tövises földi pályájának 1891. február 18-ikán.

A régi jelentős mondás: „imádkozni jó, dolgozni jobb, szenvedni legjobb” vigasztalta P. Hovaneczet is a szenvedés óráiban; bizonyára nagy lelki erejéről s tán még nagyobb kegyelemkincseiről tanúskodik, hogy idegbaját, melynek gyötrelmeit más közönséges emberfia alig is sejtheti, hallgatag megadással, panaszszó nélkül tűrte, nem helylyel-közzel, hanem állandóan, hosszú évekig, mindhalálig. Ilyenek szolgálnak házainkban, mondá egyik jelesünk, villámhárítók gyanánt.

Források: Liber Cand. Tyrn. — Catalogi. — Summarium Vitae in Archiv. Prov.

P. Belus Ferencz.

E szeráfi lelkű szerzetestanár Kalocsán az 1873. évi koleravész alkalmával lángbuzgalmának esett áldozataúl.

Belus Szeráfi Ferencz született Bobrón Árvamegyében 1830. október 3-ikán. Szelid jóságos arczából már gyermekkorától anygali lélek sugárzott ki, s mint tanuló társainak mindenütt bálványa vala. A gimnáziumot Esztergomban, a filozófiát pedig Nagyszombatban végezte fényes sikerrel; ezekután a papi pályára jelentkezvén, Pestre a központi nagyszemináriumba került. Már itt oly szívós kitartással haladt előre a tökéletesség utjain, hogy Nogáll akkori spirituális mondása szerint gyónásaiban nem oly könnyű volt valami feloldozni való vétséget találnia.

Az újmiséis papot görög tanárnak a nagyszombati érsek főgimnáziumba küldötték, hol is két éven át mint pap és tanár vonzó példájával hódította meg tanítványainak szíveit. Ám mindig előre törő lelke magasabb eszmény, nagyobb életszentségre érzett most hivatást; 1856. augusztus 31-ikén a nagyszombati noviciátusba lépett be. A két ujonczév letöltte után bár a filozófia és theológia ismétlésére csak egy-egy évet tölthetett Innsbruckban, a nagy vizsgálatoknál mégis talentumai úgy beváltak, hogy később 1870-ben mint professzus tehette le az ünnepélyes négy fogadalmat.

Elüljárói 1861-ben Kalocsára küldötték, s mint a buzgó szerzetesnek és kitűnő tanárnak példaképe ezentúl itt működött a felsőbb osztályokban élte végeig.

1873 nyarán a koleravész Kalocsát is rémületbe ejtő; rövid hat hét alatt a 12.000 lakos közül ezerháromszázan estek áldozatul. P. Belus már a vész első napjaiban engesztelő áldozatul ajánlá fel életét Istennek, s azonnal a betegek szolgálatára jelentkezett. Nagyboldogasszony ünnepének reggelén újból beteghez hívták. Midőn az áldozásnál a már már haldokló szájából a szent ostya kihullott, P. Belus a Szentség iránti szeretetének hevétől elragadtatva azt magához vette, s alig hogy haza tért, a súlyos kór őt is csakhamar megszállotta.

Este hat óra tájban, midőn az orvos megjelent, „Orvos úr, nem félünk a haláltól, úgymond, de kérdezem van-e még remény?” S midőn ez tagadólag válaszolt, hálára fakadó lélekkel a mellette imádkozó lelki atyjához, P. Uhlárikhoz fordulva: „Ő mondjuk el hát legott a Te Deum laudamus-t!” s ketten váltakozva imádkozták azt el; este kilencz óra tájban Jézus iránti szerelmének áldozata lőn.

P. Belus még a jó szerzetesek között is a legjava közé tartozott. Nagylelkűség! ez volt az ő életének rövid sommája. Mint szerzetes nem elégedett ő meg mindennapi lelki gyakorlatainak pontos betöltésével; imádság, mély bensőség tükröződött vissza a nap minden órájában arczáról. Lelke olyan volt mint a legtisztább kristály, melyen a kegyelem sugarai akadék nélkül át- és átragyoghattak; még a mindennapi élet kikerülhetetlen porát sem türte meg rajta, s azért mint tanár az évek hosszú során át naponként járult a szent gyónáshoz. Ha előadásra az osztályba jött, az óráközökben a katedra előtt járt le fel, s tanítványai bámulva néztek ilyenkor az imától kigyuladt angyali arczába. Mihelyt azonban észrevette, hogy megfigyelés tárgya lőn, kihuzta zsebéből

Kempis, Krisztus követéséről szóló könyvecskéjét, öve mellől pedig egy gombostűt, s valamelyik tanítványához lépve: „Tessék, szurjon most hamarosan a lapok közé!” szolt kedves mosolylyal, „lássuk, mit mond Önnek ez az aranyos könyvecske!” — s a legtöbbnyire találós mondásokat jóságos kedvteléssel olvasta fel nekik.

Mint tanár a sok buzditásnak, feddésnek nem volt barátja; a magas lelkesedés, melylyel ő maga iskolai kötelmeinek élt, többet mondott a fiataloknak minden szónál. Kedvencz szerzőjét Horáczt meg tudta izlettetni velök; de nem kisebb passziót oltott beléjük a reáltudományok iránt is. Egy napon — épen a fizikát kezdi meg vala a hetedik osztályban, többen sajnálkozva említék fel előtte, hogy az iskolai könyvvvel nincsenek megelégedve. „Igazuk van, mondá, de ezen a bajon segíteni fogunk” s azon naptól kezdve az egész éven át hetenként többször átnyujtotta nekik félivenként nagy gonddal szerkesztett, gyönyörűen irt és rajzolt fizikáját. Nem csoda, ha ily példa mellett tanítványai lelkesültek érte s a tudományért.

Halála is, midőn életét embertársaiért Istennek felajánlotta, nem volt más mint utolsó heroikus fellobbbanása annak a mennyei lángnak, mely földi pályafutásán lelkét hevíté.

Források: Liber Cand. Tyrn. — Catalogi. — Litterae annuae Coloc. 1873. — Dr. Nogáll János nagyváradi kanonok 1876. január 22-ikéről keltezett levele a „Litterae annuae Coloc.” csomagjában. — Szerző feljegyzései.

P. Uhlárik János.

Az „öreg kis Páter” Kalocsán húsz éven át mint a szegények és elhagyottak apostola mindnyájának közszeretetőben állott.

Uhlárik Keresztről nevezett János született Alsó-Hricsón Trencsénben 1819. október 30-ikán. Szülői a gimnáziumra Trencsénbe, a filozofiára és theológiára Nagyszombatba küldték. Miután 1843-ban a papi felszentelésben részesült, hetedfél éven át Modoron és Pudmericzen káplánkodott, 1849-ben pedig plébánosnak Istvánfalvára került; mely állásaiban mindenütt oly buzgóságot fejtett ki, hogy egyszerűen a szent papnak nevezték őt. Midőn később a Szent Lélek hívó szava lelkében megszólalt, s őt magasabb életszentségre serkentette, a belső szózatot haladék nélkül követte, s az iskolai felügyelői tiszte, melylyel a kormány megbizta, visszautasítva 1857. május 2-ikán a nagyszombati novicziátusba lépett. Istvánfalvi hívei oly nehezen tudtak tőle megválni, hogy processzióval kísérték távozó atyjukat a novicziátus kapujaig.

1860-ban miniszteri és prokurátori állásban Nagyszombatban, a következő évtől kezdve hasonló rendeltetéssel Kalocsán működött; 1866 óta pedig ugyanitt mint kenetteljes spirituális hódította meg Istennek és magának számtalan lelki fiainak sziveit; ez áldásdús működésében végre kimerülve húnnya le boldogan szemeit 1881. márczius 18-ikán.

P. Uhlárik könyörületteljes apostoli férfiú vala; meleg szive első sorban a szenvedőket- és gyámoltalanokat karolta fel. Kalocsán alig volt oly szegény ház avagy alacsony viskó, mely őt mint vigasztaló lelket ne látta, mint jó barátot ne ismerte volna; évi beteglátogatásainak száma a hétszázat meghaladta. Szintúgy nagy pátrónusa volt a fazekas, üveges, drótos tótoknak; mihelyt neszét vette, hogy a városba érkeztek, sietett feléjük, s addig addig nógatta, hivatogatta őket, míg a jó atyafiak templomunkba jöttek; itt szivükre beszélt, meggyóntatta és megáldoztatta őket.

Nem szűkebb szívvvel viseltetett a cigányok iránt sem; ezeket is sok utánjárással a Kollégium portájához édesgette, megmagyarázta nekik a katekizmust s a szentségek felvételére buzdította őket. Mi tagadás benne, nagy türelemmel járt az ilyen apostolkodás; de a jó Páter minden követ megmozdított, hogy lelkük üdvét biztosítsa; sőt ha jónak látta nem restelkedett a fekete nemzet hamar lelohadó áhitatát holmi összekéregetett hatoskákkal és krajczárákkal is felélesztgetni. A higgadt szemlélő nem tudja, mit csodáljon meg inkább, ama magasztos szónokokat-e, a kik lángszavukkal a társadalom magasabb köreit vezérlik Isten felé, avagy ezeket az alázatos operáriusokat-e, akik utolsó, ügyefogyott embertársaikra árasztják szivük melegét, s nyitják meg nekik az Isten országát.

De a mily jóságos és kegyes volt mások irányában, ép oly kérlelhetetlen szigorral viselteték enmaga iránt. A penitenczia, az önmegtagadás lépten nyomon való gyakorlata képezte jellemének második kiegészítő vonását. Az étkezésnél nemcsak hogy a legszűkebb mértékre szorítkozott, hanem azonfelül ritka fortélylyal tudta Szent Ignác atyánknak a

mértékletességről szóló szabályait enmaga ellen érvényesíteni. Az alvást illetőleg is, főleg a haladottabb korban csak néhány órát engedett magának, ellenben majdnem éjjelenként hosszabb időközöket töltött a templomban az imádandó Oltári Szentség előtt; ott szivta magába azt az égi balzsamot, mely azután nappal az irgalmasság folytonos gyakorlásában minden szavából árad szét vala.

Források: Liber Cand. Tyrnav. — Catalogi. — Summarium Vitae in Archivo Prov. Viennae. — P. Molnár László közlései. — Szerző feljegyzései.

P. Liptay Mihály.

E kitűnő tanférfiú született Bereghszáson 1819. szeptember 12-ikén. Nagy-Károlyon a gimnáziumot sikeresen elvégezván 1835. szeptember 12-ikén a kegyes tanítórendbe lépett, s miután filozófiai és theologiai tanulmányaival is elkészült, tizennégy éven át a szerzet gimnáziumain több helyütt kitűnő tanár hirnevében állott. Majd helyettes ujonczmesternek nevezték őt ki, de ez állásban fél év múlva már nagyobb tökéletesség utáni vágy szállta meg, s miután Scitovszky János bibornokprimás közbenjárására IX. Pius pápától a szükséges fölmentést megnyerte, Nagyszombatban 1857. július 30-ikán Társaságunkba lépett. Midőn itt az 1200 forintot, melyeket magával hozott, az előjárónak átnyujtá, gyengéd lelkiismerettel e megjegyzést fűzte hozzá: „E pénzösszeget, még ha később elbocsájtának is, itt hagyom; semmikép sem tekinthetem azt magaménak; szerzetes voltam eddig is, s mint olyan sajátul mitsem szerezhettem magamnak.”

Ujabb hivatására vonatkozólag jegyzőkönyvében halála után e feljegyzést találták: „Eltökéltett szándékom, hogy magyar ifjaink nevelésére és oktatására szentelem életemet; s miután szent meggyőződése, hogy azt sehol sem érhetem úgy el Isten dicsőségére, mint Jézus-Társaságában, szerény tehetségeimet itt akarom értékesíteni.”

A novicziátusi két év leteltével magyar tanárnak és konviktusi prefektusnak Kalksburgba küldték őt. Az érdemes

férfiú szerény, igénytelen viselkedésével itt csakhamar mindnyájának szeretetét vivta ki magának. Egy napon vendégtárs érkezett a kollégiumba, s a P. Minister tévedésből épen P. Liptay szobájába szállásolta őt be. Jó Páterünk hivatalos teendői után fáradtan csak éjjél tájban nyit be szobájába; a vendég erre álmából felriad, ráförmed a belépőre, hogy mer ily későn nála alkalmatlankodni? „Ezer bocsánat, szól P. Liptay, hogy ide tévedtem!” s a szomszéd-szobában, hol ágy nem volt, a pallóra feküdve töltötte el az éjszakát.

Két év múlva, 1860. őszén, ujonnan megnyílt kollégiumunkba Kalocsára rendelték, s itt mint konviktusi és gimnáziumi prefektus, később még mint magyar és görög tanár működött áldásteljesen mind végig.

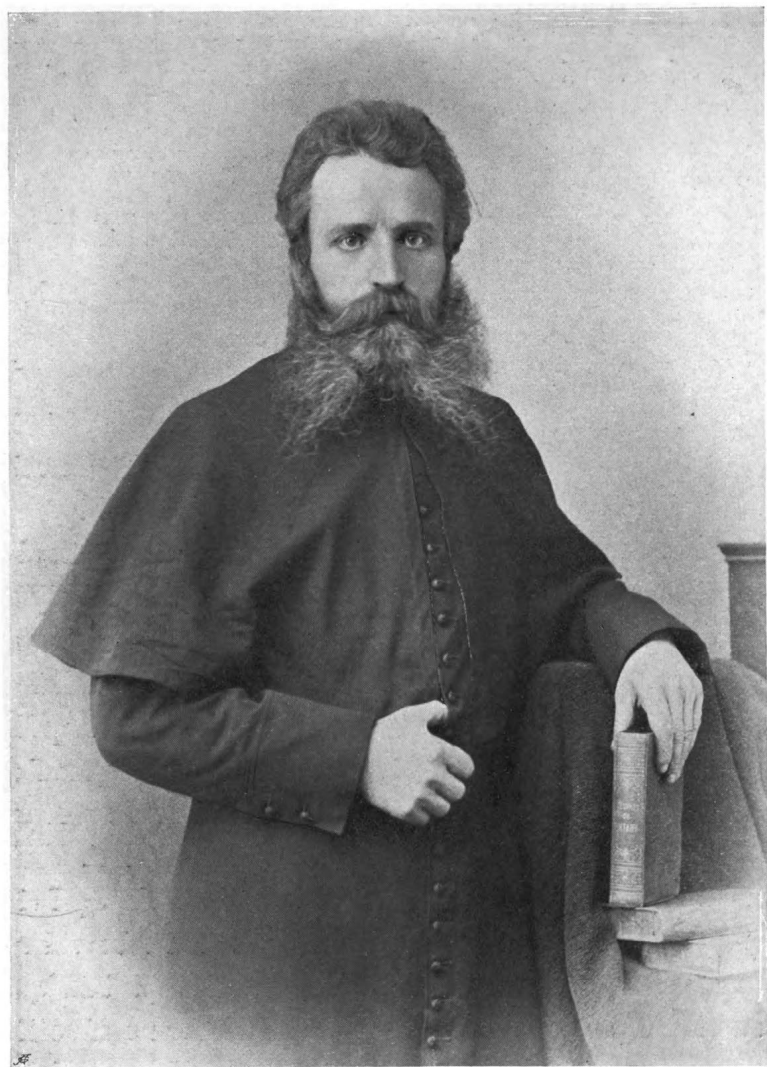
1864. telén közel halálának előérzetével birt. Még a megelőző nap estéjén a közös letenyét meghatottan imádkozta elő; másnap délben a kis asztalnál étkezett; amidőn délután egyik felsőbb osztályban előadást tartott, tanítványainak állítása szerint oly megkapó ékesszólással beszélt, mint addig tán sohasem. Egyszerre beszéde közben itt a katedrán érte őt utól a halál december 16-ikán.

Ezen alázatos szerzetesférfiú, bár csak rövid nyolczadfél évet töltött el a Társaságban, a tökéletesség magas fokára jutott fel. Szép bizonyítékul szolgáljon itt ama ritka erénye, hogy nyelvén uralkodni tudott; mind azon idő alatt, melyet nálunk töltött, előjáróiról társairól csak egy ócsárló avagy kifogásoló szót sem hallottak szájából; lelke mélyéből nagyra becsülte őket. Másik kiváló jellemvonása volt a nagy pontosság, melyet nemcsak hivatalbeli teendőiben, de méginkább a mindennapi lelki gyakorlatok hű teljesítésében s a szabályok megtartásában tanusított. Emellett a lelki érettség s a szerzetesi

szelidség sugárzott ki egész valójából; atyai megnyerő modorával az ifjuság megosztatlan szeretét vivta ki magának.

Források: Liber Cand. Tyrn. — Summarium Vitae in Archivo Prov. Viennae.

P. CZIMMERMANN ISTVÁN S. J.

P. Czimmermann István.

Mindent, ami körülöttünk a külső természetben nagy és kiemelkedő, szemünk csak a kellő távolságból képes megítélni. Így állunk a lelkek belső világában is; jobbra idő és tér szerinti távolság kívánatos arra, hogy bárkit is a maga valójában megbecsülhessünk. S azért most, midőn kilencz, illetve öt év folyt már le P. Czimmermann István és P. Menyhárh László afrikai hithirdetőink halála óta, s azonfelül egy egész világrész választ el sírjaiktól bennünket, eljöttek véljük az időt, hogy ez istenvezérelte s kiváló életszentségre jutott férfiak jellemrajzát kevés, de hű vonásokban ecseteljük.

*

Czimmermann István született 1849. márczius 29-ikén a szepesmegyei Szomolnok-Huttán polgári családból. Az ottani elemi iskolákban annyira kitüntette magát, hogy amikor az iskolától búcsút vett, a tanító így szólt az osztályhoz: „Most Czimmermann elment; ha a Szentlélek meg nem segít titeket, akkor jaj nektek!”

Gimnáziumi tanulmányokra nem nagy kedvet mutatott, s otthon a kohói irodába került, ahol mint fizetési írnok tizenhat éves koráig működött.

Ekkor belátta, hogy középiskolai képzettség nélkül gyámoltalanul fog állani az életben; folyamodott tehát Zabozscky László szepesi püspökhöz, akinek jóvoltából az 1866/7 tan-

évben mint a lőcsei püspöki nevelő-intézet növendéke végezhetette az első latin osztályt; a következő tanévben már 210 forintnyi ösztöndíjat kapott. Haladott kora miatt a negyedik latin osztályban sorozás alá kerülván, három évi szolgálatra a hadsereg kötelékébe jutott; ám mint negyedik osztályú tanuló Kassán az önkéntesi vizsgálatot letevé, a három évi tényleges szolgálattól megszabadult. Az ötödik osztály végzetével még a szünidők folytán vizsgálatot tett a hatodikról; a következő 1870/1 tanévben Lőcsén szolgálta le az önkéntesi évet, de elvégezte ezalatt a hetedik osztályt is; felülvizsgálatra jelentkezvén, mint tiszteletbeli káplár vált ki a hadsereg kötelékéből. Az érettségi vizsgálatot 1871/2 végén tette le kitünő sikerrel.¹

Már a kép, melyet az érettségit végzett huszonnég éves ifjúnál nyerünk, magában foglalja kicsiben a férfiú későbbi fejlődésének nagy vonásait. Nem jár a másoktól megszokott rendes utakon, sőt akadályokat gördít maga elé; de a mi látóhatárán jobbnak tűnik fel, azt ifjú hévvel fel is karolja; fényes tehetségeivel, vasakaratóval pedig úgy legyőzi az akadályokat, hogy sikereivel, melyeket lépten nyomon arat, messze kiválik társai között.

A középiskolák után a tanári pályára érzett hajlamot; 1872/3 elején Pestre jött, s az egyetemen beiratkozott. Ám a fővárosi fiatalság élete a mozgékony, víg, de egyszersmind éplelkű ifjúnak annyira nem tetszett, hogy egy napon sok tétovázás nélkül Váczon terem, s Peitler püspöknél jelentkezik. „Jelentem alássan Excellenciádnak, hogy én a papi pályára való vagyok.” „Szép, szép, — felelé a püspök, kit már a

¹ Czimmermann ez ifjúsági adatait bátyjának, Czimmermann Ignác kanonoknak köszönjük; közölve a „Katholikus Hitterjesztés Lapjai” 1894. I. füzetében.

katonás jelentkezés meglepett, — de meggondolta-e e lépést kellően?” „Az én koromban ahhoz kétség nem férhet.” „Ámde nálam, viszonzá ujból a püspök, a szemináriumban már nincs hely!” „Mit? Excellenciád püspök, és számomra nem talál helyet?” E nyílt szó, a kellő tisztelettel hangsúlyozva, annyira meghatotta Peitler püspököt, hogy a fürge káplár számára azonnal lett hely, még pedig magában a püspöki lakban, s nemsokára a szemináriumban.¹ Sőt midőn ritka tehetségei kiderültek, püspöke néhány hónap múlva Rómába a Collegium Germanicum-Hungaricumba küldötte. Itt az egyházi tudományok tűzpontjában egy évig filozófiát, négy évig theológiát hallgatott, s miután a doktorátust elnyerte, pappá szenteltetvén a magyar hazába tért vissza.

Már római tartózkodása alatt új életideál ragadta meg mindig magasabbra törő lelkét; megismerte tanáraiban, kormányzóiban Jézus Társaságának szellemét, elveit s a magas szentséget, melyet Sz. Ignác tűz ki fiainak életcélul; szándékával csakhamar tisztában állott. Ám a Collegium Germanicum növendékei esküvel kötelezik magukat, hogy három év lefolyása előtt egyházmegyéjük kötelékéből ki nem lépnek, s így Czimmermann az ujmisés pap segédlelkészi állásban előbb Harasztiba, majd Taksonyba került, honnét két év múlva főpásztora lelki igazgatónak a vácsi papnöveldebe rendelte. Végre is a belső szózatnak engedve hamarosan megvált új hivatalától, s Jézus-Társaságába felvétetvén a karinthiai St. Andrábe sietett, hol 1879. szeptember 24-ikén a novicziátust P. Bülow vezetése alatt megkezdette.

*

¹ E kis párbeszédet maga P. Czimmermann mondotta el egyszer a későbbi években.

A novicziusok víg lelkes körében csakhamar otthonosnak érzé magát, s már itt feltűnt társainak a heves, külsőleg is szapora buzgalom, mely őt mindenben jellemezte. Reggel négykor, midőn az ébresztő csengetyű megszólalt, Czimmermann négy-öt percz múlva már a kápolnában termett; nagy súlyt fektetett a nap buzgó bekezdésére ott az Ur Jézus színe előtt. Az ifjabb novicziusok hébe korba aprólékos akadékoskodásait nem szerette; nagy gondolatok, magas tervek voltak kedvencz-témái. „Ti aligha maradtok majd addig a purgatóriumban mint én, — mondá egyszer társainak, — de ha a mennyországba kerülök, száz méterrel magasabbra jutok majd nálatok!”

A novicziátusból hitszónoknak Pozsonyba, majd hit-tanárnak a felsőbb osztályokba Kalocsára rendelték őt előljárói; s bár a tanári ténykedésnél is kitűnően bevált, egy év múlva ugyanitt hitszónok és operárius lett, s e minőségben a szegények, betegek közkedveltségű pátronusa volt a városban; a környékbeli puszták, falvak lakói pedig mindenkoron szolgálatkész lelkiatyát és jóakaró barátot találtak benne. Alig működött így három évig, midőn P. Gabriel S. J. afrikai hit-hirdető a Zambézi vidékéről 1884-ben nálunk is megfordult, s új társakat toborzott a csak imént új életre támasztott Missióra.

P. Czimmermann e magasabb életideált, mely most előtte egyszerre felragyogott, lelkének egész hevével felkarolta. Már évek előtt gondolt ugyan a missiókra, sőt fogadalmat is tőn, hogy ha fejfájásaitól megszabadul, eluljáróitól a missiókat fogja kérelmezni; ám a körülmények ez első eszme kivitelének nem kedveztek. Most azonban P. Gabriel felhívására felpattantak lelkének zárai, s miután nagylelkű rektorja

P. Menyhárh, ki maga is már évek óta sóvárgott a kelet-afrikai missió után, erélyesen istápolta őt szándokában, kérénye csakhamar teljesült: előljárói a Zambézi-missióba rendelték őt.

*

A roppant Zambézi-terület Jézus Társaságában már kezdet óta, főleg mióta P. Sylveira itt 1561. augusztus 11-ikén vértanúi halált szenvedett, sokak vágyódásának célpontját, majd apostoli működésének színhelyét képezte. Szerzetünk tehát csakis régi örökségébe lépett, midőn 1879-ben az egész óriási területet két missióra osztva, a legvégső lelki inségből sínlódó négernépek segítségére sietett.

A felső Zambézivívidéken, mely Anglia birtokában áll, 1879-ben az angol jezsuiták alapítottak missiót; az alsó Zambézi tartományt pedig, mely portugál gyarmatot képez, 1881 óta portugál szerzettársaink látják el. Ez utóbbi missió, mely minket itt közelebbről érdekel, a Delgado Captól a Delagoa öbölíg a keleti partvidéket s a mögötte elterülő bel-földet, egészben véve 769.000 négyzetkilométert foglal magában, s így jóval nagyobb mint Magyarország és Ausztria együttvéve; lakossága megközelíti az egy milliót.

A portugál missió partvidéki központját Quilimáne kikötői város képezi, mely a Zambézi öblös torkolatán felfelé a tengertől tizenöt mértföldnyire fekszik; az itteni missió-állomást Jézus Szentséges Szívének szentelték.

A folyamon felfelé, mintegy 450 kilométernyire a tenger-től Boromában találjuk a missió belvidéki központját, s ezt Szent József-állomásnak nevezték el; miglen még tovább felfelé haladva a folyam mentén, mintegy 900 kilométernyire

a tengertől a missió legszélső állomására Zumbóba jutunk, a mely Szent Kláver Péter nevét viseli.

Az itt röviden ismertetett Alsó Zambézi-missióba indult el tehát P. Czimmermann 1885 késő őszen Európából; február végén már a Zambézi torkolatához Quilimanéba érkezett; első innét kelt levelében¹ ezeket írja: „Quilimáne nagyon alkalmas a hitelesítőket a Zambézi nehéz missióra elkészíteni és velök megizlettetni mindazon nehézségeket és önmegtagadásokat, melyek Afrika belsejében rájuk várnak. Ámbár most márczius hónappal a legnagyobb melegség már elmúlt, mégis még mindig 30 fokot és többet mutat a hőmérő, és a levegő oly tikkasztó, hogy az ember komoly és kitarító munkára alig képes. A moszkítók — nagy szúnyogok — oly számosak és az embernek oly ellenségesek, hogy alig lehet magát azok ellen ótalmazni. Idejárul még a lázas levegő, mely kényszerít a kininnel mihamarább megismerkedni, s így a gyöngítő lázbetegség kellemetlenségeit eltűrni.”

De midőn világos képét adja a misszionáriust váró súlyos és számos kereszteknek, egyszersmind nagy lelkének legszebb visszatükrözésével lep meg a levél utolsó soraiban: „Most kénytelen vagyok az esők ideje miatt itt Quilimanében maradni; mihelyest azonban lehetséges lesz, folytatom utamat és iparkodom odajutni, a hol a legnagyobb tevékenység, vagy kétségkívül a legnagyobb szenvedés vár minden hitelesítőre”.

Alig volt néhány hétig Quilimanében, midőn missiói előkészüldései közepette a súlyos afrikai láz elővette őt is, s teljesen megbénította működését. Végre sok szenvedés után mégis felépült, s augusztus 21-ikén útnak indulhatott

¹ 1886. márczius 8-ikáról keltezett levele, közölve a „Katholikus Hitelesítés Lapjai” 1886-ki folyamában; 102—103 ll.

Afrika belsejébe Boróma felé. Innét 1886. november 1-ről keltezett levelében írja: „Nemcsak három, hanem hat hónap is elmúlt, míg Quilimanét elhagyhattam. Augusztus vége felé végre elindultam Quilimanéból, és iparkodtam vágyaim célját, Afrika belsejét elérni. Öt napi utazás után elérkeztem Mopeába, hol a Zambézi-láz újra három napig az ágyhoz szegezett, de enyhülése után mégis tovább folytathattam utamat. Miután a Zambézi hatalmas folyója, mely szélességre háromszor is túlhaladja kedves hazánk legszebb folyóját, épen a legjobb vízállásban volt, utam igen gyorsan ment, és nyolcz nap alatt Szennába érkeztem, a mely állomás fáradalmas utazásomnak mintegy központját képezte. Két napi tartózkodás után örömet tovább indultam, ámbár a Zambézin nemcsak a láz, hanem még más veszélyek is fenyegettek; veszélyes lakói között legelőször is megemlítendők a krokodilok; ezeknél még veszélyesebb lakója a folyónak a viziló, mely itt tömegesen fordul elő. Több heti utazás után végre elérkeztem Tétébe, honnét Borómát, rendeltetésem célját, egy nap alatt elérhettem. Tétében kipihentem magamat néhány napig P. Hillernél, ki ott mint plébános működik. Most pedig itt vagyok végre Boromában, a hol Isten dicsőségére és a pogányok lelki javára kell működnöm.”¹

Végre tehát Boromába, első missiói állomására jutott, hogy megkezdje ott egymaga, csak egy fráter segédkezése mellett a még mindig Isten átka alatt nyögő néger nép megtérítését; a csak nem rég, 1884-ben megnyílt borómai állomás tehát egy lelkes, merész vezetőnek került most kezei alá.

*

¹ Katholikus Hitterjesztés Lapjai 1887. 101—103 ll.

P. Czimmermann rendeltetési helyére érve látta, hogy a munka, mely most előtte áll, emberfölötti; látta, hogy pusztai emberi számítással itt soha sem juthat célhoz; de ép oly világosan állott előtte, hová kellend fordúlnia, hogy a nagy vállalatban biztosan célt érjen.

„Mindjárt megérkezésemtől, írja még Quilimanéból, 1886. márczius 26-ikáról kelt jelentésében,¹ föltettem magamban, hogy az itteni elhagyott négereket Jézus Szentséges Szívének fogom felajánlani, és miután épen e Szent Szív legszebb ünnepe közeledik, azért felhasználom ezen alkalmat, és küldök a távolban fekvő Afrikából alázatos kérvényt Jézus legszentebb Szívéhez, hogy számukra a legnagyobb kegyelmet, t. i. a megtérést és a keresztény katolikus hit kegyelmét kieszközöljem. Annyi bizonyos, hogy az afrikai pogány négerek megtérítése Jézus Szentséges Szívének különös segítsége és áldása nélkül teljes lehetetlen. Itt Afrikában már maga a természet és az éghajlat is majdnem legyőzhetetlen akadály. A tikkasztó forróság, mely kevés változással az egész éven át tart, és a vele összekötött folytonos izzadság, de leginkább az itteni mérges legyek és szúnyogok, melyek az embert éjjel nappal üldözik és kinozzák, nagyon lankasztják és gyöngítik a hithirdető erejét. Főkép az éghajlat és az itteni pusztító láz okozták, hogy rövid idő alatt oly sok és oly jeles misszionáriust veszítettünk el a Zambézi-missióban, kik éltük legszebb korában szálltak sírba. De bármily számosak és nagyok is az itt említett nehézségek, a missiót még sem teszik lehetetlenné, se nem csökkentik a hithirdető buzgalmát, ki szívesen szenved és életét is föláldozza, hacsak Istennek lelkeket nyerhet és felebarátain segíthet.”

¹ Jézus Szentséges Szívének Hirnöke. Kalocsa. 1886. 266—273 ll.

Leirhatatlan az, mily ezerféle baj és törődés közt kellett most úgyszólván lépésről lépésre előrehaladnia. Levelei csak halavány képét nyújtják a valóságnak, mely sokszor nagyon is rémes volt. Ámde az örömsugarak sem hiányoztak. Már az első félév multán, 1887. márczius elején jelenti, hogy a borómai négeriskola szép reménynyel tölti őt el. A kis tanulókat, számra mintegy huszat, pénzért kellett ugyan kiváltania; ha még tekintetbe vesszük, hogy ezek eltartása, nevelése egyedül az ő vállaira nehezedett, elképzelhetjük, hogy a missió műve az első években csak lassú léptekkel haladhatott előre.

Hozzájárult, hogy mindjárt az első év folyamán rossz termés volt a környéken. „Jelenleg, írja Boromából 1887. márczius 2-ikáról keltezett levelében,¹ épen aratásban vagyunk, mely oly rossz, hogy a négerek nagy része újra éhséggel küzd. Az itt uralkodó mostoha körülményekben könnyű szerrel számtalan négert lehetne megmenteni a haláltól, vagy pedig az annál is keservesebb rabszolgaságtól és őket az egyház és az Istennek megnyerni. Egy 8—10 éves néger gyermek csak 3—4 forintot érő portékába kerül, csakhogy azok eltartása az élelemhiány miatt igen bajos és költséges.”

Az óhajtott gyorsabb haladás legnagyobb akadályát azonban a hithirdetők váratlanul hamar bekövetkezett halála okozta; ily korán hűnytak el már az első rövid öt év alatt P. Fuchs, P. Terörde, P. Lang, P. Heep, P. Wehl, P. Weiskopf, P. Vesteneck, P. Manlinard, P. Rivière, P. Petidy, P. Krost, F. Allen, F. Dowling és több más.

P. Czimmermann tehát borómai állomásán kevés megmaradt társaitól messze, kilátás nélkül újabb munkaerőkre

¹ Kath. Hitterjesztés Lapjai 1887. 161—163 ll.

egymaga volt kénytelen a Missió felvirágzásáról gondoskodni. Otthon iskolát tartani, a messze környéken szerteszét a felnőtteket felkeresni, példájával, tanításával a hitnek megnyerni — egy ember erőit meghaladó feladat vala, s mindenesetre csak gyér, késő gyümölcsöket ígért.

Hamar átlátta, hogy itt mindenekelőtt újabb társakra, s egyúttal nagyobb mérvű pénzsegélyre van a missiónak szüksége. Gyors elhatározással, mely jellemének fővonását képezte, már két év múlva egy nagyobb európai körútra szánta el magát.

*

1889. márczius elején Boromából elindulva egyenesen Európába sietett, hogy a portugál kormánynál segílyt, egy európai körúton pedig új hithirdetőket szerezzen a Missiónak.

Eddigi fáradozásait előljárói is méltányolták, midőn a hazatérőt tervei kivitelében kitelhetőleg istápolták, őt magát pedig 1890. február 3-ikán a négyes fogadalmak letételére szólíták fel. E körútján természetesen magyar hazánkba is ellátogatott. 1889 őszén Kalocsára jött, hol a jó pusztai nép kereszttel és zászlókkal, rajongva fogadta őt a vasúti állomáson. Mélyen meghatotta őket, midőn a beesett arczú, sötét szakállú hittedjesztő e rövid szavakkal üdvözölte őket: „Eljöttem hozzátok szegény feketéim számára koldúlni.”

A következő vasárnapon templomunkban mélyérzésű, gyujtó prédikációt tartott: „Nektek is kijutott elég a keresztből és a szenvedésből; ez nemcsak Afrikában, ez másutt is megterem; de Ti boldogok lehettek azokhoz a szegény feketékhez képest, tudjátok, hogy e nyomort nemsokára boldogság váltja fel; ismeritek Krisztus Urunk kegyelméből az utat Istenhez! Könyörüljete azért az afrikai szegény pogány népeken!” S beszédének végére érve: „Isten veletek! ez utolsó

szavam hozzátok, megyek megint négereimhez!” A jó nép erre sirásba, zokogásba tört ki, „de — vigasztalá őket Czimmermann, nem hagylak el titeket végkép, az Úr Jézus Szívében, ahol élünk és halunk, ott találkozunk majd imáinkban mindennap.”

Nemkülönben az egész körúton, hol európaszerte nagy elismerésben részesült, oly sikeresen járt el, hogy 1890. május végén már Lisszabonból visszaindúlhatott Afrikába. A portugál kormány, mely a Zambézigyarmat vad népeit megszelidítendő már kezdete óta erélyesen, anyagi előnyökkel is támogatta a Missiót, most sem maradt hátra hathatós pártfogásával és kedvezményeivel. Díjtalanul szállította az összes hittérítőket, kiket Czimmermann toborzott, számra nézve tizenötöt, úgy-mint a missió számára bevásárolt árukat is. Az új misszionáriusok közt volt P. Menyhárh László is, ki sokaknak nagy fájdalomra ekkor távozott el Afrikába. Az utazás Afrika körül ment végbe. Quilimane kikötőt 51 napi utazás után 1890. július 9-én érték el.

A megérkezés pillanatában örömteljes meglepetés várta őket. „Nemsokára — írja P. Menyhárh július 9-ikéről keltezett levelében¹ — előttünk állt a jó P. Superior P. Aloy s egyik misszionáriustársunk P. Demaroux. Hangos németes tótos magyaros örömkialtással üdvözli valaki P. Czimmermannt. Ezt a hangot huszonhárom évvel ezelőtt hallottam, félre-ismerhetetlen . . . a kedves Prihoda fráterünk kiáltoz, nevet és sír örömében, akivel Nagyszombatban együtt voltam a novicziátusban, s aki most már hat évig volt Afrika belsejében. Huszonhat néger jött Boromából harmincz napi úton

¹ Hirnök 1891. 96-ik lap után a Naplótöredékben.

C. Prihodával, hogy kedves misszionáriusokat P. Czimmermannt visszakísérjék.”

Quilimanében azonban még pihenni sem igen akartak. „Már július 16-ikán, írja P. Czimmermann,¹ indultunk Quilimanéból a belföldre Boróma felé. A portugál kormány rendelkezésünkre bocsájtotta a szükséges vízi járműveket. Európaiak tizenöten indultunk, négy apácza a clugnyi Sz. József-nővérek kongregációjából, tíz misszionárius és egy önkéntes segéd, ki az úton hozzánk csatlakozott. A csapatot két részre osztottam; az előcsapattal, mely az úttól nagyon is kimerült négy apáczából és egy fráterből állott, indultam én előre, hogy a nővérek mielőbb az egészségesebb Boromában pihenhessenek meg; a járművek nagyobb része Menyhárth vezetése alatt lassabban jött utánunk, mert nagy terheket szállított. Augusztus 13-ikán elértük Tete állomásunkat, s másnap Nagy Boldog Asszony előestéjén utazásunk célját Boromát. Itteni állomásunk, mely 1884-ben keletkezett, 1891-ig csak egy áldozár és egy fráter gondozása alatt állott.” A nagy kiterjedésű missióállomás ügye ily körülmények között egészben véve csak igen lassan haladhatott előre; most az új hithirdetők megérkezéssel szebb napoknak nézett elébe.

*

P. Czimmermann és P. Menyhárth vállvetve láttak most Boromában a nagy munkához; örvendetes siker követte lépten-nyomon működésüket. „Mióta Európából visszajöttem, írja P. Czimmermann már másfél év múlva,² Boróma egyike legnagyobb állomásainknak; asztalos-, kovács-, lakatos-, cipész-, szabó-műhelyt rendeztünk be, és képezünk kö-

¹ Kath. Hitterjesztés Lapjai 1894. 1—6 ll.

² Kath. Hitterjesztés Lapjai 1894. 3 l.

miveseket is; a néger inasokat frátereink tanítják. Iskolánk és árvaházunkban tanulja az ifjúság a vallást és gyakorolja a hitéletet. Az árvaháznak ötvennél több növendékét a missió vásárolta, illetőleg váltotta ki a rabszolgaságból, valamennyit a missió étellel és ruházattal; idővel válnak belőlök katekisták, iparosok, földmivesek, akik utat törnek a művelődésnek.

A felnőttekből is vannak már híveink; akik pedig még pogányok, nem idegenkednek tőlünk. Másként volt ez, midőn itt letelepedtünk; nemcsak nyakig ültek a barbár és pogány életmódban, hanem ellenszenvvel is viseltettek irántunk. Ma nyolcz év után sok másképp van itt. A Marenga szent hegy, hova évenként többször felvonultak dobszó mellett, hogy tánczoljanak és áldozatot mutassanak be egy fa alatt, s a hol tilos volt fát kivágni, tüzet gyújtani, elhagyottan áll. Akik egykor nagy tiszteletben tartották, nem törődnek avval, ha mi ott fákat vágunk ki és tüzet rakunk. Az esőcsináló bűbájos elvesztette befolyását, mert a négerek felismerték szemfényvesztését. A törzsfők temetője ma katolikus sírkert, ahol keresztények pihennek, de ahova pogányok is kíváncsiak temetkezni. Egyik törzsfő halálát közeledni érezvén őszintén bevallotta: „Szeretném, hogy a Missió temetőjében, ne pedig az erdőben temessenek el.” Részesült a szent keresztségben; óhajta teljesülhetett.”

Mégis mihelyt Czimmermann látta, hogy a Missió műve Boromában Menyhárth kezei alatt szerencsés virágzásnak indult, újabb küzdelem után szomjazó lelkével most újból nagyot merészelt.

*

Régen tervezte ugyanis a Missió előljárósága, hogy a Zambézin felfelé még bentebb a vadonban újabb állomást

nyit a négerek közt. Az első kísérlet már 1885-ben történt meg, midőn P. Gabriel a tengertől 900 kilométernyire eső Zumbó néger telepre irányítá szemeit; útnak is indult e sokat ígérő terület felé, de a céltól nem messze 1885. augusztus 2-ikán útközben a folyamon lehelte ki nagy lelkét.

P. Czimmermann ragadta most meg a nehéz ügyet. A borómai állomást teljesen P. Menyhárthra bízván késedelem nélkül a karaván szervezéséhez fogott, melylyel Zumbó felé az új állomás megalapítására készült a Zambézin felnyomulni.

A karaván kétszázötven négerből állott; nagy viszonytagságok közt ért Zumbóba, hol a bátor hithirdető Ricico néger szállást alkalmasnak találván egy hamar kiszemelt helyen lakást épített Klaver Sz. Péter ótalma alatt. A lakás magában foglalta a kápolnát és öt szobát. Rövid öt hét múlva készen állott a lakáson kívül még az árvaház és az iskola is. Zumbó legelőkelőbb törzsfője Matallenha ellenezte ugyan, hogy Czimmermann ott missiót alapítson; sikerült azonban őt legalább látszat szerint jobb belátásra vezérelnie. A főnök meghívta a Páttert házába, hogy nyolcz gyermekét és háznépének kisdedeit megkeresztelje. Sőt már 1892 húsvétján egyszersmind hat felnőtt négert keresztelhetett meg. 1893 elején újból röviden jelenti sikereit.¹ „Az árvaház és iskola növendékei már anyanyelvükön a kápolnában végezhetik ájtatosságait. Jók, engedelmesek, szorgalmasak és állhatatosak a tanulásban. Étel, ruházat, lakás dolgában kevéssel beérik. Sikerült egyszersmind újból huszonegy rabszolgát kiváltanom.”

Ám az ezernyi nélkülözés, az emberfőlötti erőlködések, a klíma gyilkos hatása ezt a ritka erélyű s fáradságot nem

¹ Kath. Hitterjesztés Lapjai 1894. 5 l.

ismerő férfiút is hamar megtörték. A láz 1894 elején fokozott erővel tört ki rajta. Sőt nincs kizárva, hogy ellenesei mérget is nyújtottak neki, mely azután csakis sietteté halálát. „Már 1893 utolsó hónapjaiban, így ír P. Menyhárh Boromából később, 1894. július 5-ikéről keltezett levelében,¹ a jó Pátért ezer gondok szállták meg, hogy a hatalmas Matekenha a missiót készül megtámadni, s őket valamennyüket elpusztítani. E rémképek a láz hatása folytán csakis fokozódtak s őt időnkint némileg deliriumba ragadták. Kétséget nem szenved, hogy Matekenha a Missiónak nagy ellensége vala, nyíltan azonban még sem mert volna ellenünk fellépni. Valószínű mégis, hogy mint P. Czimmermannak személyes ellenese őt titokban megmérgeztette. Amint ugyanis mondják, nagy mester abban, hogy mindazoknak kik útjában állottak, észrevétlenül, lassú méreggel oltja ki életét.

De bármint is áll a dolog, halálának estéjén, 1894. január 31-ikén éjjeli tíz óra tájban P. Czimmermann fülhasító erős kiáltással az időközben hozzátért szomszédját P. Platzert hívta segítségül; midőn ez belépett, Péterünk pisztolyal kezében megrémülve nézett ki az ablakon. „Nézzé csak, kiáltá, amott jön az ellenség!” P. Platzernak sikerült a lázban szenvedő Péter rémlátományait elosztatnia, s őt teljesen megnyugtatnia; sőt a beteg maga kérte társát, térne csak czellájába vissza, mert ő most már aludni kívánna; fölöttébb ki volt merülve, de a halálra úgylátszik még nem gondolt.

Amint másnap reggel három óra tájban P. Platzer ismét feléje nézett, már mint halott hidegen és megmerevedve

¹ A Provincia bécsi levéltárában.

feküdt ágyában. P. Platzer úgy vélekedik, hogy éjjeli látogatása után nemsokára fuldoklásban halt meg.”

Ki írja le a Missió e veszteségét? P. Menyhárth éppen Mozambiqueban időzve tudta meg hősies társának váratlan halálát, s a legszebb czipruságot is ő tette le sirjára, midőn azután Quilimánéből 1894. április 18-ikáról kelt soraiban jelenti:¹ „Először is azon borzasztó hirt írom meg, mely egész lelkemet megrázkódtatja, s melynek hatása alatt remeg a toll kezemben: a jó P. Czimmermann meghalt Zumbóban. A puszta hír érkezett Mozambiqueba, de a körülményeket még nem tudom. Veszteségünk óriási nagyságú. Ki fogja a lánglelkű apostolt helyettesíteni? Ki fog ezen törhetetlen tetterő helyére lépni? Bár küldene a jó Isten sok, igen sok apostolt, hogy legalább a megkezdett munkákat pótolhassuk.”

*

P. Czimmermannak a folyóiratokban megjelent levelei és értekezései:

- I. „A Katholikus Hitterjesztés Lapjai”-ban: 1886 évfolyam 102. és következő lapjain. — 161 kk. II. — 1887. 101. 161. 181 kk. II. — 1888. 41—44 II. értekezése „A kelet-afrikai néptörzsekről”. — 1889. 99. kk. II. — 1894. 1—6 II. Czimmermann életrajza, mellképével.
- II. „Jézus Szentséges Szívének Hirnöké”-ben: 1886. 266—273 II. — 1889. 215—216. — 1890. 299—301 II.
- III. „Szűz Mária Virágos Kertje”-ben: 1892. 273—277 II.
- IV. „Die Katholischen Missionen. Freiburg. Herder.” 1887. SS. 49—51. „Die Moraves am Sambesi.” — 1888. SS. 19 ff. — SS. 172 ff. — 1889. SS. 89 ff. — SS. 154 ff. —

¹ Hirnök, 1894. 236 s. kk. II.

1890. SS. 240 ff. — 1891. SS. 42. 129. 218. ff. — 1892. SS. 107. 240. ff. — 1893. SS. 22. 130. 178. ff. — 1894. SS. 135. ff.

V. „Echo aus Afrika. Salzburg.” 1892. SS. 93. 101. ff. — 1893. SS. 27. 55. 96. — 1894. SS. 3. 27. 107.

VI. „Der Sendbote des göttlichen Herzens Jesu, Innsbruck.” 1889. 343. ff. — 1891. 218 ff. — 1892. 314 ff. — 1893. 346 ff.

Az itt felsoroltakon kívül Czimmermann társaival kiadott még a zambézinégerek nyelvén egy katekizmust, egy ima-könyvet és egy evangéliumos könyvecskét; érdekes mi reánk nézve, hogy e könyvekben a négereknél hiányzó fogalmak jelezésére több helyütt magyar szavakat alkalmaz. Egy-egy példányát e könyvecskéknek a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának is megküldte.

A három néger mű czíme így hangzik:

1. Katekismo ia doktrina rakristao iomue ina bzensene bzmue tinifuna kutinchadidi, kuchita, kutambira na kupemba.
2. Marua a Maria peno Mnezi ua Maio udaperekua ku na dende Maria Santissima.
3. Nk' uebzi mu ndjira ia Kupurumuka. Pena bzakupemba bzadidissa bza uantu akristao.

P. MENYHÁRTH LÁSZLÓ S. J.

P. Menyhárth László.

Menyhárth László született a hevesmegyei Szarvas pusztán¹ 1849. május 30-ikán. Középiskolai hat osztályt Egerben az érseki főgimnáziumban végezett, oly sikerrel hogy onnét mint első eminens vált meg. Kedvencz időtöltése volt ekkoron, ha Galambos Kálmánnak „A Castiglionei Angyal” című ismert könyvében olvasgathatott, s bár mindaddig jezsuitát nem látott, nem is igen hallott felőlök, magasabb isteni sugalmazás folytán, mely az éplelkű ifjakat ösztönszerűleg vezérli, eltökélle magában, hogy ő is Szent Alajos példáját, életútjait fogja követni. Atyja bár tervével nem ellenkezett, az útipénzt mégis megtagadta tőle, s így azon a pár aranyon, miket Egerben mint első eminens 61 társ közt jutalmúl kapott, tette meg az utat Nagyszombatba, hol 1866. augusztus 13-ikán nyerte meg Társaságunkba a felvételt.

A belépésnél a szokásos vizsgálatot eszközölő Páterek ezt jegyezték fel róla: „Jó egészséggel, megnyerő külsővel, szabad nyílt fellépéssel bír. Már első látszatra is kitünő tehetség, s mint mondják, romlatlan ártatlan ifjú.”

A novicziátust P. Bülow kitünő mester vezetése alatt Nagyszombatban végezte; ugyanő volt később a harmadik probáczióban is instruktora. Midőn egyszer P. Bülowot kérdezték, mit tart Menyhárth legjellemzőbb vonásának:

¹ Liber Cand. Tyrn.

„Rendkívüli önmegtagadás mindenben jellemzi őt” volt a válasz.

A két próbaév elteltével mint szakaszprefektus Kalocsára került a konviktusba, s e hivatalában öt évig működött. Letette ugyanekkor a még hátralevő érettségi vizsgálatot is, s azonfelül kedvencztárgyát a természetrajzot adta elő az alsó két osztályban.

1874-ben Pozsonyba rendelték őt a filozofiára, miután az első bölcséleti évet, nagy fájdalomra, magánosan kellett Kalocsán végeznie. Oly páratlan tisztelettel viseltetett ugyanis a szerzet magas tanulmányai iránt, hogy azok megrövidítéséről már ez ifjabb éveiben is hallani sem akart. „Társaságunk kimagasló volta, mondá, józan aszketikus neveltetésünk után első sorban tanulmányaink csodás szervezetében rejlik; itt csak egy iótát is változtatni annyi mint szerzetünk régi színvonaláról lesüllyedni.” S ép azért volt ő a fájdalom szintén korán elhunyt P. Rittli Vendellel együtt, hogy csak a holtakról szóljunk, azon irány főképviselője, mely még a reáلتudományokkal foglalkozó rendtársaknál is hangsúlyozta a rendi tanulmányok teljes, meg nem rövidített kurzusait. Ép e két jeles férfiú impónáló példáikkal bizonyították, hogy igazuk volt.

Jellemző eziránt Menyhárthnak egy későbbi mondása is. Midőn egyszer Innsbruckban a hirneves Kerner Antal egyetemi tanárral botanizált, ez bámulatát fejezte ki, hogy ifjú társa éles megfigyeléssel a növényeken olyasmiket is észrevett, amik az ő figyelmét kikerülték. „Hja Uram, jegyzé meg Menyhárth szokott kedves mosolyával, ezt bölcséleti tanulmányainknak köszönjük; mi filozofiánkkal új sensus-t, új érzéket kapunk, melylyel azután olyasmit is észreveszünk, amiket mások nem látnak.”

A filozofia után még egy évre Kalocsára jött vissza, s mint természetrajztanár ernyedetlen buzgalommal működött. Ez év végén adta ki első tudományos könyvét Kalocsa vidékének növénytenyészetéről.¹ Már az előszóban mondja: „Előttem a vidék növényzetéről mindez ideig senki sem irt. Idejárul még az is, hogy a vidéken természetrajzi kutatásokkal csak egy évig foglalkozhattam. . . . Ám az eddigi tanulmányozás is oly sok s oly meglepő adatokat nyújtott, hogy azok közzétételét csakis előnyösnek tarthatom.”

Ha tekintetbe vesszük, hogy e munka létrehozásában elsőrangú botánikusokkal, Kerner tanárral, Wiesbaur rendtársával stb. folytonos érintkezésben állott, s a tudomány nyújtotta segédeszközöket, melyek Haynald bibornok-érsek nagy Herbáriumában és páratlan botanikai könyvtárában rendelkezésére állottak, az ő vas-energiájával felhasználta, nem lövünk túl a célon, ha e könyvet mint a tudomány mai színvonalán állót jelezzük, mely szerzőjének a tudós körökben is tekintélyt szerzett.

Csak röviden említjük, hogy Menyhárh e művében hat ujonnan felfedezett virágfajjal (species) lepte meg a tudományos világot; az *Erythraea Szegzárdensis*, *Lotus colocensis*, *Medicago canescens*, *Ranunculus Haynaldi*, *Roripa Keneri* és *Trifolium Haynaldi* ezentúl az ő neve alatt szerepelnek a botanikai könyvekben; ezeken kívül még mintegy 28 új válfajra (varietas v. forma) figyelmeztet Kalocsa vidékének flórájában.

1877-től kezdve három évet Innsbruckban, egyet Angliában Sz. Beunóról címzett kollégiumunkban töltött theologiai kiképzése végett. Midőn Angliából visszatért, kérdezték őt

¹ Kalocsa vidékének növénytenyészete. Irta Menyhárh László S. J. Budapest, Hunyadi M. intézet, 1877. 198 és 26 ll. Nyolczadrét.

egyszer társai, hogyan miképen tetszettek neki az angolok? „Messze látókörű emberek, válaszolá, nagyot mernek, sokat áldoznak — csak ne fájjon!”

Csak ne fájjon! e megjegyzést nem megvetőleg mondotta, mert Albion fiait mindenkoron nagyra becsülte; de mert egy vonást látott rajtok, mely saját életelveivel merő ellentétben állott. Megvetni minden életkommoditást, törődni zúzódni Krisztusért — ez volt az, ami után az ő lelke folyvást sovárgott.

*

Sokkal fontosabb azonban e nyilatkozatánál Angliából irt egyik levele, melyet a St. Beuno-Kollégiumból 1879. okt. 14-ikén akkori rendtársához P. Wiesbaurhoz intézett.

Tudták ugyanis itthon rendtársai, hogy Menyhárh már évek óta az afrikai keletvidéki missiókat kérelmezte előljáróitól, s küldetését Angliába az angol nyelv elsajátítása végett nem ok nélkül e régi szívügyának közel várható teljesülésével hozták kapcsolatba. S azért alig hogy Angliába ért, irta a következő, bensejére ritka fényt vető levelet.¹

„Hála tehát az örök Istennek, már október elseje óta itt vagyok s fölötte jól érzem magamat. Ha Tisztelendő Atyaságod vagy bárki más tán csodálkoznék missiói rendeltetésem felett, tudják meg kérem, hogy Isten szent akarata, mely engem a missiókba hí, többé kétségbe nem vonható; ott vagyok most, a hová Isten akarata állított, s csak ez egyet kérem holtomiglan és semmi mást. Ám nem is uj e hivatásom, mert hisz tiz év óta érzem azt bensőmben, s már 1871-ben vettem eziránt Ft. P. Generálisunk levelét, mely így kezdődik „Binas a Te accepi litteras”; sőt 1873-ban fogadalommal

¹ E latinúl irt levél másolata jelenleg a kalksburgi S. J. életrajzi gyűjteményben.

áldoztam fel magamat erre a missióra, melyet Társaságunk épen most vett át.¹

De mit szóljak eddigi tanulmányaimhoz, a botanikához? Elértem velök célomat, . . . dolgoztam a mennyi csak ki-telt, hogy ha az állami vizsgálat tán kívánatosnak mutatkoznék, arra teljes készütséggel előállhassak, . . . s e téren mitsem hanyagoltam el; de folyvást szem előtt tartám első célomat a missiókat s azokat ft. P. Generálisunktól folytonosan, sürgősen kérelmeztem. Különben pedig annyira átengedtem magamat Isten vezetésének, s Ő oly utakra terelt, hogy azok szemeiben, kik lelkembe nem pillanthattak, látszatra más cél irányítá lépteimet, mint a melyhez most Isten irgalmából el-jutottam. Ám botanikus nevem a missiókban sem lesz hátrányomra, s ha körülményeim engedik, bár a szaktudós szerepére ezentúl nem vállalkozhatom, a tőlem kitelhetőt e téren ezentúl sem fogom elhanyagolni.”

Angliában tehát, mint e levél eléggé tanusítja, missiói pályájának előcsarnokában látta már magát; a Gondviselés azonban máskép rendelkezett; szerzetprovincziánk itthoni körülményei oly kiváló férfiút, mint Menyhárthunk vala, nem egykönnyen nélkülözhettek, s még teljes tiz évig tartották őt hazánkban vissza.

Megkapta a visszahívó szózatot. Puhább természetű egyén-nél ily váratlan rendelet leverőleg, s egy időre bénítólag hatott volna; P. Menyhárthnál azonban már vérré vált, hogy mindenben csak az Isten akaratát keresse s aszerint igazodjék, s mintha Afrikára se gondolt volna soha, nyugodtan erélyesen tért vissza a régi körökbe.

¹ A Zambézi-Missiót szerzetünk, mint a megelőző életrajzban láttuk, 1879-ben vette át.

E magas aszketikai álláspontjának megkapó bizonyítékaul szolgál egy másik levele még Innsbruckból, melylyel egyik beteg rendtársát vigasztalni akarta.¹

„Krisztusban szeretett Testvérem! Nagyobb tisztelettel és becsüléssel viseltetem irántad, mióta megtudtam, hogy Isten különös látogatásával keresett fel Téged. S azt annál is inkább, mivel jól tudom, hogy ép efféle megpróbáltatástól, a betegségtől rettegtél leginkább, amiért remélhetem is, hogy türelmed érdemei a kereszttel arányosan gyarapodtak. Nem ismeretlen előttem, hogy Társaságunk iránti rajongó szereteted folytán kerültél a türelemnek ezen új iskolájába, s azért biztosra veheted, hogy az isteni Jóság leirhatatlan adományaival fog elhalmozni Téged, mégha említett buzgóságod folytán némi tévedésekbe estél is volna. Mit kívánjak tehát nevednapjára? A legszentebb Szív áldásainak bőségét, s annak azon kiváltságos kegyelmét, hogy miután saját fájdalmainak részesévé tett Téged, egyszersmind a Te szivedbe is beöntse azon nagylelkűséget, melylyel Ő maga e szavakra fakadt: Ne az én, hanem a Te akaratod legyen meg!

Énmagam bizonyára nem szünöm meg imádkozni, hogy a Reád nehezedő keresztet Rólad kegyesen leemelni akarja, s ekként buzgó vágyadat, mely Isten dicsőségére nagy munkákra irányúl, s folytonos imáidat, hogy a Társaságnak igaz fiává válhassál, irgalmának bőségével teljesítse. Vigasztalódjál tehát kedves Testvér, tudva, hogy megadatott nekünk az Isten szent akaratját mindenkoron teljesíthetni; ennél nagyobb vigaszt e földön se nem kereshetünk, se nem fogunk soha fellelhetni.”

¹ A levél latin eredetije a kalksburgi S. J. életrajzi gyűjteményben.

Angliából visszajövet P. Menyhárh elöbb is a harmadik probáczióra St. Andräbe, innét ismét Kalocsára jött, hol a konviktusban mint generális prefektus negyedfél évig működött, egyúttal a felsőbb osztályokban a természetrajzot adta elő. 1883. augusztus 15-ikén tette le Kalocsán az ünnepélyes négyes fogadalmakat.

Eddigi fontos hivatalaiban oly sikerrel járt el, hogy 1885. április 12-ikén a kalocsai nagy kollégium rektorává nevezték őt ki előljárói; kormányzói bölcsesége pedig országszerte a méltó elismerésben részesült. Kitünt főleg messzire előrelátó, számító képességével; s egyik főérdeme marad, hogy a tanári képesítést szépszámú rendtársainak megszerezte.

Említett ritka talentumának újabb bizonyítékait adta ekkortájt még azáltal is, hogy budapesti rendházunk létrejöttén fáradságot nem ismerő buzgalommal közreműködött; Kalocsán pedig a Josephinum táplálóintézet megalkotásával, melyet szegényebb tanuló ifjak istápolására rendezett be, vélt kollégiumunk felvirágoztatásához hozzájárulhatni.

Számos rektori teendői mellett írói tollát sem hagyta elrozsadásodni; így többek közt 1888-ban a főgimnáziumi Értesítőben jelent meg pedagógiai kiváló értekezése e cím alatt: „A Jézus-társasági kalocsai érseki Stephaneum. Néhány nevelési elv feltüntetve a Jézus-társaság kalocsai érseki Stephaneumának berendezéseiben. 11 képpel. Nagy nyolczadrét 28 ll.”

Ez időben történt, hogy a Szent István-Társulat választmánya Budapesten nagyfontosságú ülést tartott; 1887. május 5-ikén megalkotta ugyanis a „Tudományos és Irodalmi Osztály” alapját, midőn a harminczas bizottság útján e célból nyolczvan tagot választott meg; ezek közt találjuk Menyhárh László kalocsai főgimnáziumi rektor nevét is.

Az alakuló gyűlésen július 2-ikán Menyhárth erősen érvelt a mellett, hogy a természettudományok külön csoportot képezzenek, s nagy figyelem közt fejté ki, hogy épen a természettudomány-szak az, amelynek köréből veszik a katholicizmus ellenségei érveiket; szükséges tehát, hogy e megtámadtatás ellen hasonló fegyverekkel küzdjünk.¹

Midőn 1889-ben négy évi rektorátus után hivatalától megvált, előljáróitól újból a régi intenzitással kérelmezte várva várt afrikai küldetését; mihelyt azonban Provinciális kijelentette, hogy őt Magyarországon nem nélkülözheti, csodálatra méltó önmegadással Kalocsán az I. osztály tanítására ajánlkozott.²

Ez újabb csak Istentől érdemleg méltányolt áldozatba is belékényszeríté már munkaerejét, midőn 1889 őszén P. Czimmermann, kit ő négy évvel ezelőtt Afrikába segített volt, mint már láttuk újból Kalocsán termett, s kérve kérte őt, mozdítson meg minden követ a véginségben tespedő Zambézi-négerek érdekében.

Menyhárth most azon eszközökhöz nyúlt, melyek a szerzetesi engedelmesség határain belül még rendelkezésére állottak; egyenesen ft. P. Anderledy Antal Generálisunkhoz fordult, s mélyen beható okadatolással sürgette sokszor ígért, mindannyiszor elodázott missiói küldetését.

Ennyi bensőségnek P. Generális sem állhatott ellen; Isten akaratját látta abban, hogy Menyhárth vágyainak többé gátat ne vessenek, s így indulhatott 1890. május végén P. Czimmermann csapatjával a lissaboni kikötőből Afrika felé.

*

¹ Katholikus Szemle 1887. Melléklet 53 és kk. II.

² Ft. P. Schwaerzler X. Ferencz akkori provinciális közlése.

Már az első lépésnél, melyet a Zambézi-missió felé irányzott, magasan felragyogott P. Menyhárth előtt a hit-hirdetők vezércsillaga, egyedüli reménysége. A hajóról ugyanis mindjárt indulás után ezeket írja:¹ „A Loanda földézetén, Madeira felé 1890. május 23-ikán. E hajó, mely Afrikába visz bennünket, majdnem két hónapig lesz lakóhelyünk a végetlen és feneketlen vizen; Loanda nevet visel, egész kis úszó város; 60.000 mázsa terhet visz s több száz utast, de azért a tenger úgy ide-oda dobálja mint a Duna a kis csónakot.

A mi missziónk Jézus szent Szívének missziója. Kezdettlől fogva Jézus szent Szívének ajánlották fel azt a misszionáriusok; a zászló, melylyel az első hitelesítők bejárták ezeket a távol vidékeket, Jézus szent Szívének zászlaja volt. Ime! nem hiába ragaszkodunk mindennek fölé a szentséges Szívhez!”

Szerfölött érdekes azután Menyhárthunk utazási naplója a tengeren, melyet Jézus Szent Szívének Hirnöke Kalocsán az 1891. évfolyamban tett közzé. Emeljünk ki belőle néhány jellemző vonást.

„Május 25. Pünkösdi Vasárnapján. A mai napra mint vasárnapra a kapitány a hajó földézetének legszebb részét jelölte ki, hogy a szabadban misézve mindenki jelen lehessen. Itt szép oltárt állíttatott a hajó asztalosa által. Az oltárt tíz nagy portugál zászló képezte, s legalább ötven kisebb zászló volt körülötte. . . . Kimondhatatlan édes érzés fogott el, midőn a szabad ég alatt az óriási tenger közepén a határtalan víztömegek fölé az engesztelő szent áldozatot bemutat-hattam.”

¹ Hirnök, 1890. 239—242 ll.

„Június 19-ikén. Bár sokat olvastam már a tengerről, mégis megáll az eszem, mikor ezt a határtalan sok vizet látom. Már egy hónapja vagyunk az úton és semmi más csak víz és víz és mindig csak víz. Mindenütt s a hová csak nézünk, amikor csak széttelünk tenger és ég, a kék víz és a kék ég.”

Ám öröm és bú bölcsőnktől koporsónkig felváltva jár. Már június 21-ikén ezeket írja: „Sohasem hittem volna, hogy az „érdekes” tengeri utazás mindjárt az első alkalommal ily szörnyű unalmas és terhes legyen. Pedig a körülmények igen kedvezők volnának. Az a szerencsém, hogy igen sok dolgom van.”

Lourenço Marquesből pedig, mely már a Zambézi-missióterület határán van, ezeket jelenti: „Június 29-ikén. Mondhatom, hogy siró szívvel néztem ezeket a szegény négereket. Mily másfélék volnának ezek, ha a szent hit meg-nemesítené fogékony sziveiket. Most azonban valóságos igavonó állatok, akik jóformán nem is tudják, hogy miért fáradnak és sínlődnek oly borzasztó nehéz munkában.”

Végre július 9-ikén reggel kilencz óra után a Zambézi-folyam Quilimáne ága előtt állottak. Itt várták a megérkezőket, mint már az előbbi életrajzban láttuk, a Missió főnöke, továbbá a 26 főből álló néger karaván, kik fr. Prihoda vezérlete alatt Boromából jöttek a misszionáriusok elébe.

„Ezután kezdődik csak — folytatja tovább Menyhárháth a Naplóban — nehezebb útunk befelé Afrikába, mely hónapokig tarthat. 30—60 napig csónakban élni nem lesz könnyű dolog, még nehezebb, ha a vidék járatlan voltát tekintetbe vesszük, a folyam krokodiljaira gondolunk, s más veszélyeket szem előtt tartunk. Mindezek közt a legborzasztóbb az afrikai epe-

láz, melyet a Zambézifolyam mocsáros egészségtelen levegője okoz.

De mindezekkel már régen számoltunk. Amit az emberi okosság tanácsol, azt megteszszük, s a többit bizvást a jó Istenre hagyjuk, akinek nevében s akiért ezekbe a veszélyekbe megyünk.”

Július 16-ikán indult el a jóval felszaporodott karaván Quilimánéből, s sok viszontagság után már Nagyboldogasszony előestéjén augusztus 14-ikén ért el Boromába.

*

Boromában nagy munka várt az új misszionáriusokra. P. Czimmermann és elődje P. Gabriel megtörték ugyan már az utat, s az állomáson a missziói tevékenység néhány rövid év óta sikeresen megindult s bár a kezdet nehézségeivel küzdve mégis biztosan haladhatott előre. Ám az első működési évek az állomás nagyobb hiányait is felderítették. Csakhamar kitűnt, hogy közvetlen a folyam melletti állomás módfelett egészségtelen, s ép a kellő időben érkezett meg P. Menyhárhth, hogy számító messzire előrelátó tehetségét itt is értékesítse.

P. Czimmermann maga, mihelyt látta, hogy a borómai állomás P. Menyhárhthban erélyes vezetőre talált, már rövid másfél év múlva Zumbóba új állomás megnyitására tört előre; Boróma ügyei tehát 1891 második évfele óta Menyhárhthunk vállaira nehezettek, ki is a helyi viszonyokat felismerve azonnal az állomás kedvezőbb áthelyezését vette kezeibe.

Az első két évben még ugyan az akklimatizálás folytán erélyét teljesen ki nem fejthette; neki is megkellett az afrikai epelázzal nem egyszer küzdenie. 1893-ban november 24-ikén

azonban már ezeket írja Boromából:¹ „Missióállomásunkon egy év óta sok minden történt. Az egész állomást áthelyeztük egészségesebb helyre, a Marenga- vagy Sz. József-hegyre, ahol most már egész kis várost építettünk. Iskoláink növendékei is szépen megsaporodtak, és sokan jelentkeznek az oktatásra a felnőttek közül is. Nehány hónap múlva bevonulunk az új házba, mely kőből és téglából ezer évre van építve.” S egy későbbi levelében:² „Missióházunk minden tekintetben az egészségtan szabályai szerint épült, s arra van hivatva, hogy végre megoldja az egészségügyi kérdést, s megmentse a misszionáriusokat a számtalan betegségtől s a kora haláltól. . . . Itt Afrika belsejében ilyen házat valóságos csodaépületnek tartanak és fel nem foghatják, hogyan voltunk képesek azt fölépíteni, midőn egyetlenegy európai kőművesünk és asztalosunk sem volt, hanem csak szerecsenek által építettünk, akiket legnagyobbbrészt mimagunk képeztünk. Az építő a lengyelszármazású P. Hiller János volt, akit sokban segített a weszfáli Wigger Kelemen szerzetestársunk. A szerecsenek nagy tisztelettel tekintenek föl az épületre, s azt tartják, hogy ez az „Isten vára” vagy a „szabadság vára”. Ez utóbbi nevet annak köszönjük, hogy nagyon sok rabszolga fut hozzánk, s itt mindenkor biztos menedéket talál.”

Ezerfelé nyílt most meg munkatere, főleg midőn 1893 óta az állomás főnökének nevezték őt ki előjárói. 1894-ben a húsvéti ünnepek alatt Mozambiqueban, a keletafrikai portugál gyarmatok fővárosában, püspökének felszólítására lelki gyakorlatokat tartott portugál nyelven a papságnak; innét Boromába visszatérve oly tevékenységet fejtett ki, melyet

¹ Hirnök 1894. 84 l.

² Hirnök 1895. 294—296 ll. a missióállomás képével.

nehéz kellően ecsetelnünk. Ő maga e levelet küldte nem-sokára Európába:¹ „Teendőim ezerfelé vesznek igénybe. Száznál több leánykát kell oktatnom, a nővérek menhelyén pedig szintén mintegy száz asszonyt és leányt; naponkint a katekizmust magyarázom a katekúmeneknek; azután következik a prédikáció, a gyóntatás; majd a mezei munkák után kell nézmem; az építkezések, az ültetvények, a négerekkel folyó alkudozások, szüntelen czivódásaik folytonos jelenlétemet veszik igénybe. Fogalma sem lehet az olvasónak, hányféle gond szállja meg napjaimat. „Páter! húsz kecske hiányzik! . . . Páter, ma éjjel hét juh pusztult el . . . Páter, a húsz kecske előkerült, de a pásztorok mindannyian megszöktek . . . Páter, a természetférgek az éléskamrában az eleség jó részét fölemésztették . . . Páter, két szőkevény rabszolgánő érkezett a nővérek menhelyére, de urok gyerekeiket visszatartotta stb. Így megy az reggeltől estig, amikor aztán azt se tudom, hol áll a fejem. A múlt hóban tizenöt négert, tizenegy felnőttet és négy gyermeket keresztelhettem meg.” Nem csoda, ha ezekután a német Missióújság a Zambézi-missióról jelentését így összegezi: „Boróma tehát P. Menyhárhth ép oly tapintatos mint erélyes vezetése folytán néhány rövid év alatt igen szép központi állomássá fejlődött ki.”²

Menyhárhth sokoldalú energiájának szép bizonyítéka még az is, hogy itt a borómai főstáczió azonnal megérkezése után meteorologiai állomást is szervezett; észleleteinek eredményét a kalocsa Haynald-obszervatórium tette közzé e nagyretű füzetben: „Meteorologische Beobachtungen. Angestellt zu Boroma in Süd-Afrika. Von P. Ladislaus Menyhárhth

¹ Die Katholischen Missionen. 1895. S. 67.

² Die Katholischen Missionen. 1895. S. 67. 232.

S. J. im Jahre 1891 und 1892. Bearbeitet und herausgegeben von P. Julius Fényi S. J. Kalocsa, Haynald-Observatorium 1896.” 76 SS. in folio.

Nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy missiói számos teendői és fáradalmai közepette Menyhárth a tudományos világot Európában új és új küldeményeivel lepte meg. Mind ő mind Czimmermann becses afrikai ethnografiai gyűjteményekkel gazdagították kalocsai és kalsburgi intézeteinket. Menyhárth nevezetesen, a hol csak szerét tehetette, botanikai szép tudományát is értékesítette apostoli utazásain, s 1893-ban 1300 különféle növényt, magot stb. küldött Európába, melyeket a bécsi udvari stb. múzeumoknak engedett át.

*

Ám a munkában pihenni nem tudó lelke Menyhárthot nemsokára szintén messzebb kényszeríté. 1894 január havában ragadta el a halál lelkes társát P. Czimmermann; e keserű hirt épen Mozambiqueből visszamenet Quelimanében tudta meg. Menyhárth nagy lelke azonnal az elárvult stáció felé vágódott; s Boromát, a már berendezett virágzó állomást egyik társára bízván nemsokára Zumbó felé sietett. Innét 1895. szeptember 5-ikéről kelt levelében, melyet a zumbói Sao Pedro Claver de Resico missióállomásról írt,¹ e gyönyörű vallomásra fakad:

„Messze a hazától, elzárva a művelt világtól, ezerféle veszélyek között, a legsajátságosabb viszonyok közepette itt a feketék országaiban is leginkább Jézus Szentséges Szívénél kerestem segítséget és ott találtam nyugalmat. Elhibáztam egyetmást s hibáim következményei súlyosan nyomtak, mert

¹ Hirnök 1896. 88—91 ll.

hiszen azok a keresztek legnehezebbek, melyeket önmagunk ácsolunk magunknak. Jézus irgalmas Szívét kértem, hogy gyógyítsa hibáim következményeit, s elsímultak a bajok, minden jobbra fordult. . . . Az 1893-ik év elejétől a mai napig 42 ilyen meghallgatást jegyeztem föl, s ezekért mondok jelenleg hálás köszönetet.

Tapasztalásból tudom, hogyan vakoskodunk, ha saját eszünk gyöngé világosságával keressük a jót vagy a jobbat; s ellenkezőleg mily más színben állnak előttünk a dolgok, ha a Szentlélek Krisztus kegyelmeinek özönéből egy kis sugárt bocsát elménk sötétébe: ígéretet tettem tehát, hogy ha több világosságot nyerek a missióügyek tekintetében, ezt mint a szentséges Szív kegyelmét különösen közölni fogom. Ezóta valóban egészen feltűnően több igen jó gondolatom jött, melyeknek valósítása rendkívül elősegítheti működésünket.”

A derűt nemsokára újabb ború váltotta fel: szűrős töviskorona fonódott jó Menyhárthunk homloka köré. A borómai állomás, melyet nem rég oly üde virágzásban elhagyott, avatatlan kezekbe került. „Az iskolás gyermekek száma, írja Resikóból 1896. január 3-ikáról kelt levelében,¹ nemsokára százzal 35—40-re süllyedt; a nagyobb 15—16 éves fiúkat egyszerűen elbocsájtották. Így régi tervünk, mely szerint négereink felügyeletünk alatt keresztényekként házasodjanak, közöttünk megtelepedjenek, s így egy derék keresztény község magját képezzék, megsemmisült. E helyett a felserdült négerek a pogányok közé vegyültek s a katekumenek jelentkezése is csakhamar megszűnt.

¹ A németül szövegezett levél a Provincia bécsi Archivumában.

A deczember 9. és 17-ikéről érkezett hírek azonban még fájdalmasabbak. Boróma ostromzár alá került; a keresztények házunkat megtámadták; házunkban a kormány katonái szálltak meg. Mily változás hat hónap alatt! Ft. Páter gondolhatja, miket kellett itt lelkemben átszenvednem, midőn láttam, hogy amit 6—10 év keserves munkájával felépítettünk, azt mások lerombolták! . . . Kérem Ft. Páter Provinciálist lelkem mélyéből, vajjon Provinciánk nem-e vehetné át teljesen ez állomást? Aszketikai szempontból is fölöttébb áldásos hatást gyakorolna egész provinciánkra, ha egy darabka pogány missióval is rendelkezénk.” Időbe került, míg a borómai zavargások a vezető személyek megváltoztatása folytán lecsillapultak.

Menyhárhath most a zumbói állomás felvirágoztatását tűzte ki célul. Legelőbb is, mint 1896. január eleje óta az itteni missió főnöke az egészségi szempontból fölötté hátrányos Resico-állomás áthelyezéséről gondoskodott.

Messze a jövőbe ható szemeivel észrevette, hogy a missió nagyobb mérvű kiterjedését nem lehet ezentúl az Európából jövő segélypénzekről függővé tenni. Mint már Boromában a gazdaság emelésével biztosítja a missió jövőjét, úgy itt Zumbóban is alkalmas ökonomiai telep kipuhatólása képezte az első hónapok főmunkáját.

Már egy év múlva e kedvező jelentéssel léphetett elő: „Itt Mazombuében a Roangua folyó mentén, csak egy napi járásnyira a Zambézi folyamtól, missiói tevékenységünkre nézve szerfölött előnyös területre akadtunk, s máris állandóan itt tartózkodunk. Nagy ültetvényeink segélyével már most is azon helyzetben vagyunk, hogy igen sok rabszolgát válthattunk ki. Missiónk tekintélye köröskörül, sőt messzebb a

Kongó-forrásokig oly mérveket öltött, hogy mondhatnám a portugál, sőt angol kormányokét is felülmúlja.”¹

Ám ép ezért az ellenesek a féltékeny szomszéd néger törzsfők között itt sem hiányoztak; s a zumbói nagy missiókerületnek is a megpróbáltatás tűzén kellett keresztülhatolnia. A portugál kormányférfiak egyik-másik szerencsétlen rendelkezése elkésérítette a négereket, s a háború lángjai nemsokára itt is magasra csaptak. Menyhárth azonban nem volt az a férfiú, aki ily bajoktól megrettent volna; ő maga vette kezeibe a missió megvédelmzését. De csak egy évre reá, 1897. szeptember 16-ikáról keltezett levelében emlékszik meg e váratlan vihar szerencsés lefolyásáról.² „A mult év szeptember havában ilyenkor kinos szerezsen háború kellő közepében remegtünk; puskaporos hordók, bombák és granátok, pusokák és ágyúk között aludtunk, és azon kényszerhelyzetben voltunk, hogy népünket fegyverbe állítsuk, napokon keresztül puskaport mérjünk, gyutacsokat számoljunk, pusokákat és golyókat osszunk ki. Nehéz és keserves napok voltak azok, de lehetetlen volt másképen cselekednünk, minden szem rajtunk függött, népünket védelemképes állapotba kellett helyezni és a kormányt nem lehetett cserben hagynunk. Az eredmény is igazolta eljárásunkat, maga az ellenség a háború bevégeztével teljes bizalommal közeledett felénk.

Azon vészes napokon reményünk horgonya az a körülmény volt, hogy a kinos ügy épen missióállomásunk nagy pártfogójának ünnepén kezdődött, sz. Kláver Péter előestéjén. Éjfélt előtt érkezett a rémhír Zumbóba, ahová menekültünk, mihelyt a háború kitört; éjféltkor rendeztük a védelmet, éjfélt-

¹ 1897. február 24-ikéről kelt levele Zumbóból a provincia bécsei Archivumában.

² Máriakert 1898. 77—84 ll.

kor futott Zumbóból mindenki, még a katonák egy része is; hajnalban három órakor mondtam szent misémet, s hét órakor az ünnepen volt a mise keresztényeink számára.

Ily állapotban múlt el több nap, s a nyolczadik napon éjjél előtt érkezett meg a menekülő parancsnok s a háború bevégeződött. Reményünkben nem csalatkoztunk; az a véres háború, melybe azonban népünk bele nem sodortatott, a missióra nézve üdvös volt és sok jót eredményezett. Ma Sz. Kláver Péter nyolczadán itt Mazombuében az új állomáson vagyunk, béke és öröm lengi körül a missiót.”

*

Annál nagyobb erélyt fejthetett most ki Menyhárh a gazdászat terén. Közvetlen utóda P. Vollers, midőn rövid pillantást vet a Mazombuéállomás fejlődésére, ezeket írja:¹

„Akinak csak fogalma van arról, mily nehézségekkel jár főleg gyakorlatlan kezeknél ily vállalatok létesítése, bámulattal telik el annak láttára, amit P. Menyhárh társával P. Dialerrel és Fr. Boehmerrel oly rövid idő alatt megteremtett. Az őserdők kiirtott helyén felséges merurufáktól környezve áll a fából emelt missióház, a szép kápolna; dús termőföldek terülnek el mögötte, s ezeket kristályvízű patakok szeldelik át. A roppant veteményeskert hihetetlen termést eredményezett; P. Dialer fekete növényeivel messze területeket ültetett be banán-, mango-, citrom-, narancs-fákkal, dinnyékkel stb. Mégis a fősikert az iskola mutatja; 87 négerfiú, jórészt a szomszéd törzsfők gyermekei nyernek itt nevelést, oktatást; az ipariskola pedig asztalos-, kőmives-, kovács-, szabó-, czipész- stb. műhelyeivel nagyot lendített a missiótelep fel-

¹ Echo aus Afrika. 1899: SS. 72—76. — V. ö. Máriakert 1898. 81—84, 105—112 ll.

virágzásán. A lefolyt évben végre százötvenen részesültek a szent keresztség szentségében.”

Szinte hihetetlennek látszik, hogy egyetlenegy férfiú e missió élére állítva mind az anyagi előnyök megteremtésében, mind a missiói magasabb lelki érdekek felkarolásában egyszerre oly messzeható tevékenységet fejtsen ki rövid pár év alatt.

Abban látjuk leginkább Menyhártnak lelkileg, szellemileg kimagasló voltát, hogy mind e körülményekben élesen a jövőbe néz, pontosan számít, s lépten nyomon szigorúan számot kér enmagától. Utolsó nagy jelentésében, melyet előljáróinak Európába küldött, ezeket olvassuk:¹

„A roppant anyagi áldozatokkal szemben, melyeket a Zambézi-missió már is elnyelt, a számos hithirdetők láttára, kik az itteni gyilkos klimának estek áldozatúl, joggal kell kérdeznünk: hát mit értünk el mindezen áldozatokkal? halad-e a missióügy előre, vagy legalább a kézzelfogható eredményt illetőleg tán haszontalan munka-e?

Nagy vigaszzal jelenthetem, hogy Istennek hála az óriási küzdelmek daczára hatalmasan haladunk előre s győzünk. Máris biztos állomásaink vannak, melyek számos országra nézve a legnagyobb jelentőséggel bírnak, az őszinte megtérések száma a feketék közt pedig napról napra növekedik.

Legfontosabb állomásunk a Szent József-telep Boromában. 3 áldozópap, 1 skolasztikus, 4 fráter és 6 nővér a clugnyi Sz. József-kongregációból működnek itten. Elemi és ipariskolánkban 150—200 belső növendékünk nyer oktatást; a leányiskola 100—120 jobbára belső növendéket számlál. Mind

¹ Németül szövegezett jelentése Mazombuéból 1897. október 20-iki kelettel a bécsi Archivumban.

e fekete gyermekeinket igen kevés kivétellel a rabszolgaságból váltottuk ki. Boromában a keresztény község máris virágzik, s most egész falvak jelentkeznek egyszerre a keresztény oktatásra.

Nagy méretekben épült missióházunk már rég készen áll, a szép templom most néz közel befejezésének elébe. A borómai missiót a Zambézi gyöngyének tekintik s az angol hirlapok is minta-állomásnak jellegezték.

Quelimánében a keleti tengerparton egy másik igen fontos stácziónk van: a Jézus isteni Szívének szentelt missióállomás. Itt nemcsak az afrikai pogánysággal állunk szemben, hanem méginkább az indiai mohamedanizmussal s az európai romlottsággal. Ehelyütt többféle iskolát vettünk át, míg végre a városi iskolát is kezeinkre bízta . . . A pogányok százanként jelentkeznek a szent keresztségre, bár a keresztségek száma nem mindig a haladásnak biztos jele. . . . S azért Quelimánében is főgondunk oda irányul, hogy derék, buzgó katolikus hitközséget alkossunk.

Legtávolabb állomásunk a Kláver Szent Péterről nevezett telep Mazombuében, Zumbó területén. Itt hárman működünk, én, P. Dialer Tirolból és Fr. Boehmer a Rajnavidékről. Ez az állomásunk teljesen megfelel a mai rabszolgaellenes mozgalom ideájának, s a szó teljes értelmében a szabadság előharczosai vagyunk a leigázott és tönkrevert néptörzsek érdekében. Köröttünk a leghatalmasabb zsarnokok érzik már kis missiónk befolyását, s nem egyszer törtek már telepünk feldulására. Másrészt a rabszolgagyermek kiváltásával ki-mondhatatlan nyomorúságon sietünk enyhíteni. Csak e hónapban is négyszáz forintnál többet adtunk ki e célokra.

Keresztény híveink Istennek hála, mint a nap az éjjeli sötétségre, hatnak itt a pogányokra. Mi legtávolabb állunk itt

a tengertől, mögöttünk befelé nincs se pősta se civilizáció többé, itt a világ végén állunk; mi hárman egyszersmind az egyetlen katolikus hírhirdetők vagyunk megmérhetetlen nagy országokra s számtalan néptörzsekre nézve.

Sokat ígérő állomásaink vannak még Chipangában, a Zambézi alsó folyásán, hol egy könyvnyomdát sikerült berendeznünk, továbbá Inhambane tengerparti városkában.

E sorokban kívántam Alsó-Zambézimissiónkát röviden megismertetni. Bár a kegyes Isten munkásokat küldene ide, nemcsak Pátereket, Frátereket, hanem derék keresztény világiakat is, házasokat avagy nőtlenekeket, kik az Ur Jézus iránti szeretetből legalább öt évre e nagy műnek szentelnék magokat! Bár az Isten szent Lelke lebegne megint fölöttünk, sugalmazná a sziveket, vezérelné ide a hivatottakat, s adná meg nekünk a művéhez kívánatos anyagi eszközöket!”

*

Midőn a missió ügyét az összes állomásokon ily virágzásban látta, Menyhárh élte utolsó két évét leginkább a zumbói kerület biztosításának szentelte.

„Ép most térek vissza egy kis missióutamról, írja Mazombuéból 1897. október 22-ikén,¹ melyet a katekizálás érdekében kellett végezniem. Különben az év ezen szakában maradjon aki csak teheti otthon, mert könnyen pórul járhatna. Október itt a legforróbb hónap, a termométer rendesen közel 40° C néha 45 fokra emelkedik. S ez persze csak a hőmérséklet az árnyékban; ám a talaj hőfoka 65—70° C; érzem a föld hevét csizmáimon át; négereim, kik tüskön bokron át, göröngyös köves utakon mezítláb mindig jókedvűen

¹ A provincia bécsi archivumában.

haladnak mellettem, ilyenkor sorra levertek, a tüzes talaj talpaikat égeti s a járást lehetetlenné teszi. Minden kopár és kiholt s mégis egy hónap múlva oly életre fakad, mintha csak a homok maga csirázni kezdene. A hőség bénító hatását növeli még a sűrű füstköd, mely az egész környékre nehezedik. A négerék ezt az eső előjelének tekintik; de honnét ez örökös füst? Augusztus óta egész Afrika lángban áll, s e mezőégek most októberben érik el tetőpontjukat. A mezőket két-háromszor felgyújtják, míg az egész rétség lángtengert képez; a nádasok tüze néha tíz méternyire csap fel, s az erdőégés kísérteties moraját majd itt majd ott, néha többfelől is hallhatni. S mégis e pusztító tüzek a civilizáció előjelei, az így kiirtott vadonból lesznek azután a lakható telepek, a művelhető földek.

E forró évszak különben nem oly egészségtelen mint tán képzelnők, s nem is oly kellemetlen mint az esőzések időszaka; a meleg nyomasztó érzete nem is jelentkezik, mert az izzadság mihelyt a test likacsain áthatol, a rendkívül száraz levegőben elillan.

E hőségben jártam most két hétig ide s tova; hat iskolásgyerekem és Ignacio katekétánk kísérték utamon, melyen főleg az iskolákat vettem szemügyre. Hazaérve természetesen az itteni utazók adóját kellett lefizetnem, az afrikai lázt. Ez egyszer nagyon jól sikerült, bajom hamarosan múlt el, ámbár az utóbbi években lázaim különös jelleggel mutatkoztak.

Égek a hőségtől, s mégsem szomjazom; künn 42° C meleg van az árnyékban s nálam az izzadásnak semmi jele; forró theát készítek magamnak, szalicilt veszek be, kneippelek, mi sem használ; míg végre 2—5 gramm kedvelt chinin szeremből, egy-egy grammjával használva túlségít a bajon;

így már száz lázbajt küzdöttem le, s még száznak álllok elébe! Örömet szenvednék el még több lázt, még több forróságot, fáradalmat, éhséget, hacsak többször katekizálhatnék a környéken. De főállomásunk gondjai tartanak vissza, s oly kevesen vagyunk ennyi munkára. Jönnek-e többen segítségünkre? Kik?”

Ez volt Menyhárthunk hattyúdala, méltó befejezése apostoli jelentéseinek; három hétre e sorok után már ki-szenvedett.

„Száz lázbajt küzdöttem már le, s még száznak megyek elébe!” Heroikus lelkület, melyet maga az Ég is megelégtelt, hogy határt vessen egyetlen egy férfiú kimondhatatlan fáradalmainak.

Ami most még reá várt, azt P. Menyhárth bár hosszú évek óta naponként készen várta, oly közel aligha sejtette. „1897. november 10-ikén — írja F. Boehmer Quelimanéből 1899. január 1-sejéről kelt levelében¹ — mondotta P. Menyhárth utolsó szent miséjét, mely után ismét láz fogta el. Másnap igen rosszúl érezte magát, erős láza volt, rheumatizmus, torokgyulladás és szívbaj jelentkezett. November 14-ikén erős epeláz vett rajta erőt, amely 42 fokig emelkedett. 16-ikán a láz csökkent s Menyhárth jobban érezte magát; ez azonban csak rövid pár óráig tartott, mert a láz rohamosan visszatért s deliriumba ejtette a beteget, mely egyszersmind erős szívfájdalmakkal párosult; délután két óráig tartott így a haláltusa, amidőn lelkét visszaadta Teremtőjének.”

„Hat hónappal halála után kiásták P. Menyhárth tetemeit. Mindnyájan azt hittük, így folytatja Fr. Boehmer, hogy már

¹ Echo aus Afrika. 1899. SS. 85—88.

csak csontokat fogunk találni, de mennyire elcsodálkoztunk, amint a koporsó fedelét leemeltük, a melybe minthogy nem jól zárt, meglehetősen sok föld hullott és a testet csaknem egészen épen láttuk magunk előtt. Csak az alsó ajakon hiányzott egy kevés hus, a test színe barnás volt, a két ujj, a melylyel a pap a szent ostyát tartja, természetes színét megtartotta, az egész ruházat jó állapotban volt. Én a testet megtapogattam különféle helyeken, minden jó állapotban volt és az első pillantásra felismertem őt. A test beesett volt, olyan mint életében. A feketék nem tudtak eléggé csodálkozni, hogyan lehetséges ilyesmi, minthogy itt a testek egy hónap alatt elenyésznek; most pedig már hat hónapja, hogy a sirban feküdt, hozzá még az esős időszakban. Mi is nem kevésbé csodálkoztunk, mert a föld egyáltalán nem mésztartalmú, hanem közönséges homokkal vegyes föld; továbbá mert amint már azelőtt említettem, sietnünk kellett a temetéssel, mert a test úgy fel volt dagadva, hogy attól kellett tartani, hogy felreped; tömjénezés nélkül közelébe sem juthattunk, oly erős volt a hullaszag. És most hat hónap múlva a testet sértetlenül, minden szag nélkül találtuk; ott pihent mintha szeliden aludnék. Az erények, a melyeket életében gyakorolt, visszatükröződni látszottak arcán, hiszen serény szolgálja volt Krisztusnak és méltó tagja Társaságának; adja Isten, hogy ezen a téren mindnyájan hűen követhessük.”

*

Nem lesz érdektelen záradékul e két jeles férfiú jellemét, fejlődését párhuzamban összehasonlítani.

Czimmermann a rögtönzéseknek, a gyors elhatározásoknak embere volt; nem sokat törődött a holnapi nappal, de a

mi nagy és jó lelkének látóhatárán ma felvillant, azt rendkívüli energiájával legott felkarolta.

A kis iskolákat végezve a gimnáziumi kalodából nem kell neki, irnoknak szegődik. Tizenhat éves korában belátja, hogy középiskola nélkül nem sokra viszi; nekidül a tanulásnak, csodás ruganyossággal legyőzi az akadályokat, s a katonai kötelezettségnek eleget téve huszonnégy éves korában mint tiszteletbeli káplár fényesen teszi le az érettségit.

A tudomány ime megtetszett neki; Pestre megy, tanári pályára készül s az egyetemen beiratkozik. Ám az éplelkű, de expanzív, vidám fiatal embernek a fővárosi élet hamar nem tetszik; magasabbra a papi pályára érez hivatást. Váczon terem, s sajátos derült modorával utat nyit magának; a szemináriumba nemcsak beléphet, hanem Rómába magasabb kiképzésre nyer küldetést.

Itt az eddigieknél magasabb életideál tárul fel szemei előtt: Jézus társaságának magasztos eszménye. Ezt is lelkének bennszületett hevével karolja fel, s miután néhány évig Európában közöttünk működött, még egy fokkal magasabbra tör: a missiói élet magasztossága ragadja meg lelki világát.

Afrikába érve Czimmermann férfiasan fáradozik a missió ügyeért; itt sem tagadja meg magát: „Iparkodom odajutni, ahol a legnagyobb tevékenység vagy kétségkívül a legnagyobb szenvedés vár minden hithirdetőre.” Először Boromában küzd meg a kezdet nehézségeivel, s úttörő munkájával az állomás egyik megalkotója lön; midőn pedig a főakadályok legyőzvék s a missió normális, békésebb úton kezd haladni, nagyratörő lelke új küzdelmek után szomjuhozik, behatol az afrikai vadon mélyébe, s ott közel ezer kilométernyire a tengertől leirhatatlan nélkülözések, fáradalmak, sőt üldöztetések közt megalkotja

egymaga a zumbói missiót, míg az emberfölötti munkától megtörve végre sírba dől.

Menyháarth jellemére, belső fejlődésére nézve teljesen elüt Czimmermanntól; ő benne a messze előrelátás, a számítás, s a biztos megalkotások emberét látjuk.

Alig végzi el a noviciátust, a missiók s nevezetesen ép a Zambézi-missió, melyre még akkor a Társaság nem is gondolt, tölti el lelkének vágyódását, oly annyira, hogy már 1873-ban fogadalommal szánja magát e leginségesebb néptörzsek megtérítésére. Jók lehettek azok a lelki gyakorlatok, melyek ily gyümölcsöket érleltek lelkében.

Azóta is minden működését, tanulmányát hitterjesztői pályájára irányítja, ezt a végczélt látja husz hosszú évi készülődésében szemei előtt. Annál csodálatraméltóbb, hogy közbeeső hivatalait, melyek őt látszatra a missióktól mindinkább eltávolíták, nem csüggedő buzgalommal, férfias erélylyel viselte; lelkében az a megtörhetetlen bizalom honolt, hogy Isten, kitől vágyai származnak, végre mégis nagy céljához fogja majd juttatni. Egyelőre mint kalocsai tanár, prefektus, rektor teljes odaadással él hivatalának, s főleg előrelátó, számító, s a jövőt biztosító tevékenységével magaslik ki.

Midőn végre a Zambézimissióba, Boromába érkezik, messzebb lát társainál s mint erélyes főnök előbb a folyam mellől az egészségesebb magaslatra helyezi át a telepet; ott társával P. Hillerrel terméskövekből biztos, megvédhető házakat, templomot emel, s midőn mindez készen áll, a gazdászat nagymérvű felkarolásával függetleníti, biztosítja a missió jövőjét.

Ezután Zumbóban veszi át a főnöki hivatalt; a telepet Rezikóból az egészséges Mazombuébe ülteti át; itt is szántó-

földeket, veteményeskerteket varázsol elő a vadonban, s a missió szükségleteit nagyrészt fáradozmainak eredményeivel sikerül fedeznie s így itt is az állomás jövőjét a külső segélypénzekről függetlenítenie.

E két férfiú tehát a Zambézimissió fejlődésében gondviselészerűen kiegészíté egymást. Czimmermann a lelkes merész úttörő győzedelmesen szembeszáll a kezdet nehézségeivel; Menyhárth a higgadt, erélyes építőmester magasra emeli a missió anyagi és lelki alkotmányát s messzenyúló intézkedéseivel biztosítja azt a jövőre.

Mindkettőnek földi pályafutása ugyanazon határpontnál végződik, a zumbói temetőben; mindkettőnek lelki fejlődése a végső lemondás és tiszta istenszeretetnek, a heroizmusnak verejtékes ösvényein halad előre s mint remélhető az apostolok égi babérkoszorújánál ért véget. Társak! most hogy boldogan a célnál vagytok, egy jó szót miérettünk az Úrnál!

*

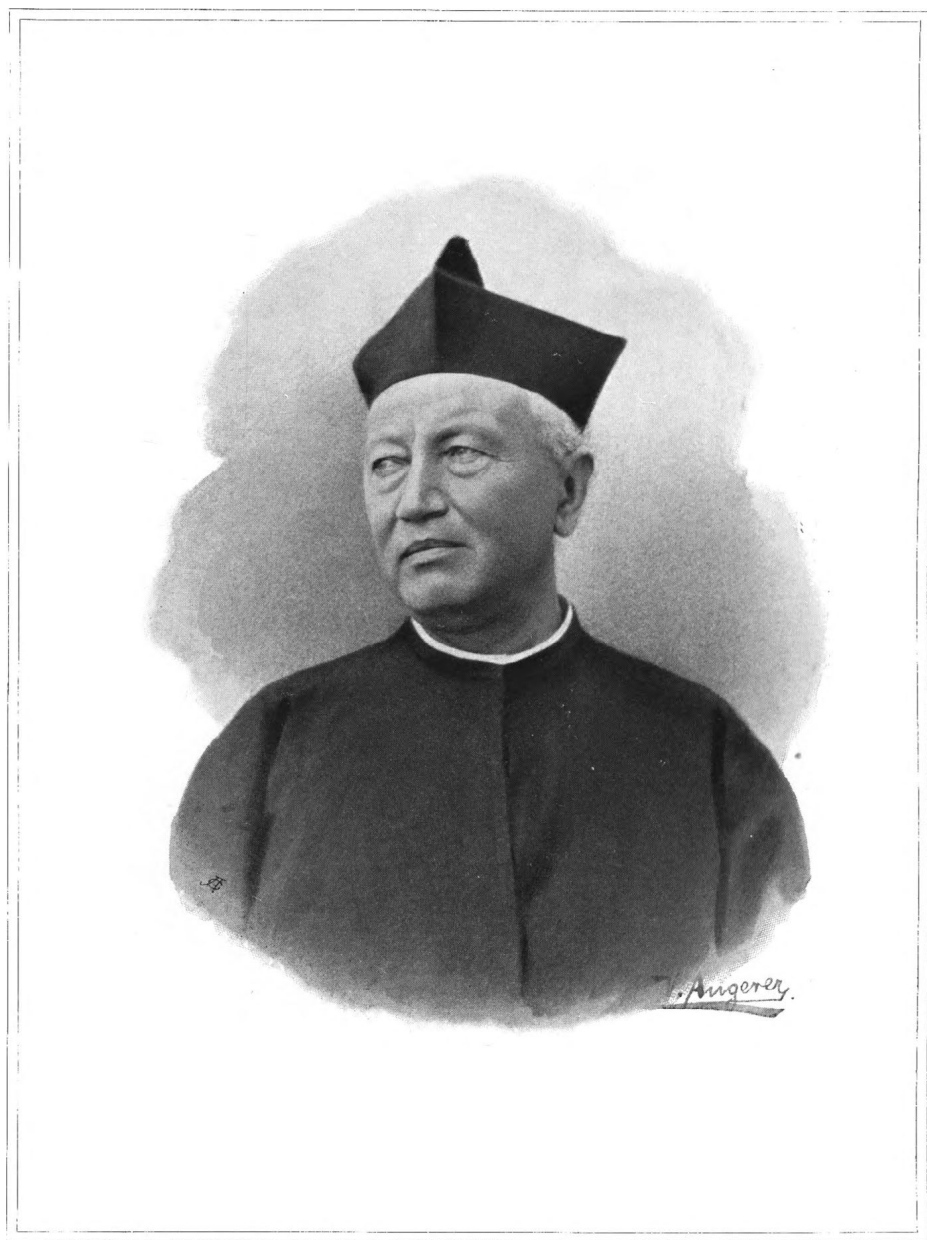
P. Menyhárthnak önálló irodalmi dolgozatait a szövegben már felsoroltuk; a folyóiratokban közölt értekezéseit és jelentéseit itt hozzuk:

- I. „Oesterreichische botanische Zeitschrift. Von Dr. Skofitz.”
1876. *Lythrum*-Arten der Flora von Kalocsa. S. 357 ff. —
1877. Die Waldstein-Kitaibel'schen *Melilotus*-Arten. SS. 231.
258. 299. — *Briefe aus Innsbruck*. S. 35. 424. — 1878.
Ueber *Melilotus macrorrhizus* W. K. S. 62 ff. — *Brief*
aus Innsbruck. S. 142. — 1879. Ueber *Roripa Borbásii*
n. sp. S. 173 ff. —
- II. „Szűz Mária Virágos Kertjében”: 1885 és 1886 évfolyam-
ban nyolcz cikk „A Virág és Szűz Mária” felirattal.
— 1887. Két cikk „Rejtett élet” címmel. — 1896.

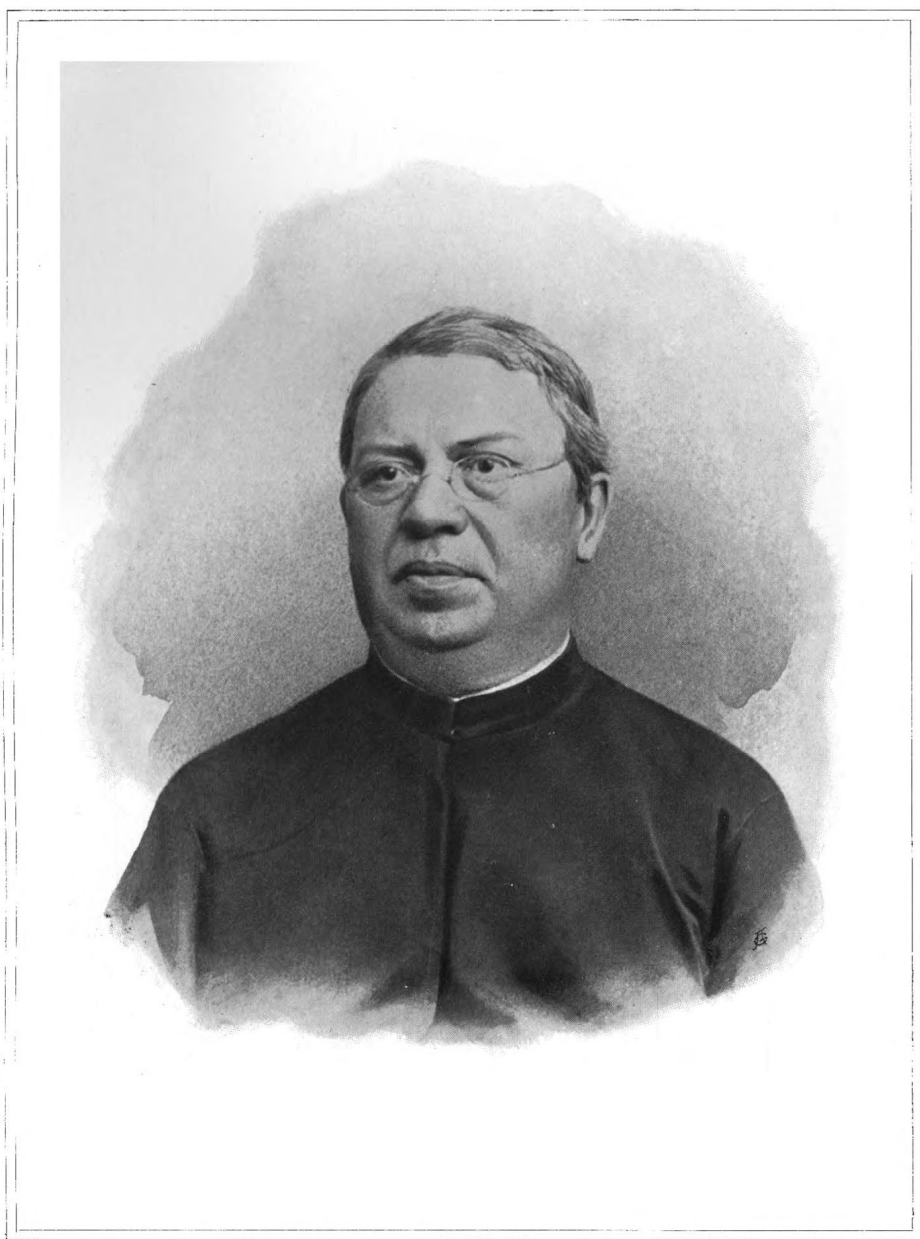
- 126 kk. II. — 1898. 77 kk. II. Menyhárth képével. — 105 kk. II. —
- III. „Jézus Szentséges Szívének Hirnöke.” 1890. 239 kk. II. — 1891. Menyhárth úti naplója Afrika felé. Függelék a 32. 64. és 96. lapok után. — 1892. 249 kk. II. — 1893. 7. 210. 264 kk. II. — 1894. 82. 173. 236 II. — 1895. 294 kk. II. — 1896. 88 kk. II. — 1898. Képe és életrajza P. Tóth Mikétől 146 kk. II. — Menyhárthtól vannak még „az Életből” című cikkek is a Hirnök 1884—1887 folyamaiban.
- IV. „Die Katholischen Missionen”. 1893. S. 66 f. — S. 241 ff. — 1894. 66 f. — 1895. 67 ff. — 1898. S. 143. — S. 233 f. —
- V. „Echo aus Afrika.” 1894. S. 27. — S. 93. — 1895. SS. 44. 97 ff. — 1897. SS. 20. 57. 105. — 1898. SS. 46. 54 ff. — 1899. S. 6. Grab des P. Menyhárth abgebildet. — S. 85 ff. Brief Fr. Boehmers über seinen Tod und sein Grab. —
- VI. „Sendbote des göttl. Herzens Jesu”. 1892. S. 345. — 1894. S. 15 ff. S. 310 ff. — 1896. S. 205 ff. — 1897. S. 346 ff. —

Végül megjegyezzük, hogy a Szent István-társulat Népiratkái közt 132. szám alatt megjelent: „A mi apostolaink. Czimmermann István és Menyhárth László magyar hithirdetők élete és működése. Összeállította Cziráky Gyula. Budapest. 1897.” A hithirdetők képeivel.

P. FLÓDUNG JÓZSEF S. J.

P. ERTL ANDRÁS S. J.

P. Szigeth Ferdinánd.

Ez az alázatos, igazában lelkiember és szigorú aszkéta született Szegzárdon 1827. szeptember 24-ikén. Miután a latin iskolákat Kalocsán, a filozofiát Egerben mindig kitűnő sikerrel elvégezte, a theologiára a kalocsai nagyszemináriumba lépett be. Békés tanulmányaiban azonban csakhamar háború moraja zavarta meg őt; midőn ugyanis 1848 őszén Jellasicsh csapatai Kalocsa felé is felnyomultak, a nemzetőröket s a klerikusokat küldték ellenök. E parancsszó váratlanul hamar lepte meg őket; fegyverről az utolsó perczben kinek-kinek magának kellett gondoskodnia; jó Szigethünk azonban se kardot, se egyéb fegyvert nem találván, a pillanat hevében ágyfüggönyének vaspálczáját rántotta elő, s ezzel törtetett előre.

A szabadságharcz multával Pestre a központi szemináriumba küldték. Itt egy még élő társának jelentése szerint lelke volt a belső életnek; behozta a klerikusok közt az Élő Rózsafüzér szövetkezetét. Nagyra tartotta, hogy már az ifjú theologusok figyelemmel, meleg érdeklődéssel kísérik az egyházi ügyek fejlődését, sikereit; s azért a katolikus szellemű ujságokban, melyeket a szeminárium nyújtott, napról napra vörös czeruzával aláhúzta az egyházi élet főbb mozzanatait, hogy azok társainak figyelmét ki ne kerüljék. 1850-ben pappá szenteltetvén, segédlelkészi állásban Kalocsára jött, de tíz hónap múlva már Bécsbe a Frintaneumba rendelték, hol a theologiai magasabb tanulmányoknak élve rövid

idő múlva a tudori babérkoszorút nyerte el. Innét ismét Kalocsára visszatérve egy évig a székesegyházban mint hit-szónok, majd a nagyszemináriumban mint a tanulmányok prefektusa s a bibliai tudományok tanára négy évig áldásosan működött.

Mint ilyen hivatást érzett lelkében a magasabb tökéletesség útjaira; 1856 nyarán barátjával Kubinszky Mihálylyal, a későbbi lángbuzgalmú püspökkel, Felső-Ausztriába baumgartenbergi házukba sietett, hol P. Krupski vezérlete alatt mindketten negyven napig tartó szigorú lelki gyakorlatokat végeztek. Ezek multával mindketten szerzetünkbe óhajtottak belépni; P. Krupski azonban Kubinszkyhoz fordulva, minthacsak a jövőt látná, így szólt: „Ön Uram magasabbra van hivatva!” Szigethnek pedig ezt súgta: „Jőjjön mihozzánk!” Ám még két álló évig kérelmezte Társaságunkba a felvételt, melyet végre P. Schwitzer provinciálistól megnyervén, 1858. augusztus 7-ikén nagyszombati házukba belépett.

Már a novicziátusban kitűnt társai között istenessége, engedelmissége s a szabályok legpontosabb megtartása által. Innét egyenesen Kalocsára rendelték, hol tíz évig jobbára a középosztályokban a filológiai szaktárgyakat adta elő. Az alázatos érzületű, mély jámborságú s tanítványainak előmenetelén páratlan kitartással buzgólkodó férfiú felejthetetlen emlékében marad mindazoknak, kik vele érintkeztek.

1872-től kezdve mint rektor és novicziusmester a nagyszombati ház élén állott; 1879-ben ismét Kalocsán látjuk őt a felsőbb osztályokban mint hittanárt; a következő két évben pedig mint misszionárius járta be az ország különféle tájait, sőt eljutott a bukovinai csángó magyarokhoz is; Andrásfalva, Hadikfalva, Józseffalva, Istensegits községei még maig is

kegyelettel őrzik a lelkes misszionárius emlékét. Onnét visszatérve Kalocsán épen a májusi ájtatosságot kezdte meg, midőn már a második előadás után szélütés érte; a szakadatlan munkától megtörve, élte utolsó évét Kapornakon, majd Kalksburgban, végre saját óhajára Nagyszombatban töltötte, ahol 1882. december 16-ikán szent megadással elhunyt az Úrban.

Való igaz, hogy ahány lélek kerül ki a nagy Isten kezéből, ép annyi út vezet a mennyországba. Az egyiken a vezeklés bánatos könyűi ragyognak, a másikon a lelki épség gyermekded gondtalansága mosolyog felénk; itt fokozott ima és Istenben való elmerültség, amott lázas tevékenység a jó ügyért vezetnek az ég felé. Valamint alig találunk szálig hasonló két arcot az emberek közt, úgy a lelki élet is mindegyiknél más- és másként idomul.

P. Szigethnél az Úr félelme képezte belső életének legjellemzőbb vonását. Ritkán láttuk őt mosolyogni; a legfeszültebb figyelemmel szorgoskodott hivatalának, szabályainak teljesítésén. Pontos mint a napóra, még a kisebb szabályokat is nagyra becsülte, szerette azokat, s nagyon szívére vette, ha valahol hibát látott. Magábavonult, összeszedett ember volt, a szilencziumnak nagy barátja, s a milyen tiszta volt lelkében, ép úgy külsőleg is a tisztaságra nagy súlyt helyezett. De az alaphangot lelkének harmóniájában mégis az Úr félelme képezte; mintahogy egyik társával szemben e nyilatkozatra fakadt: „Igen sok erényt és hibát láttam az életben, sok emberrel érintkeztem; sok veszedelmek közt forog az ember; csak egy ment meg bennünket: az Isten félelme.”

Források: Liber defunct. Tyrnav. — *Catalogi* — A szemináriumi évekről Schweitzer József kalocsa kanonok ir szives közlése. — Szerző feljegyzései.

Hengl Alajos, skolasztikus.

Szelidség erélylyel párosulva nem mindennapi jelenség az életben; ily szelidlelkű derék magiszter volt a mi Henglünk.

Született 1842. deczember 10-ikén Budán, hol atyja elemi iskolai tanító volt. Miután Pesten öt latin osztályt jó sikerrel elvégzett, P. Patiss provinciálisunktól a felvételt kérelmezte, s kedvező választ nyervén 1860. október 1-sején Nagyszombathban szerzetünkbe lépett. A novicziátusi idő lefolyta után ugyanitt két évig retorikát hallgatott, 1865-ben pedig szakasz-prefektusi minőségben a kalocsai konviktusba került.

Mint prefektus a lelki egyensúlyt soha el nem veszítette, s változatlanul nyugodt modorával, határozott pontos követeléseivel rendet tartott a fiatalok között. Másrészt szerette a pezsgő gyermekvilágot; ha észrevette, hogy vagy a komor idő, vagy pedig valamely iskolai csatavesztés folytán ifjú népe kissé lekonyúlt, előrántotta hegedűjét, melyen kitünően játszott, s egyik másik kedves, fülbemászó magyar nótára rágyujtott; ha így kis félórán át megénekelte a múzsafiakat, nem kellett őket többé a tanulásra unszolni; friss kedvvel nyultak megint a könyvekhez.

Az istenes, nyugodt férfiút tanítványai szeretettel környezték. Mégis akadt szakaszában több csintalan gyerkőcz, kik meg nem férve bőrükben összesúgtak, hogy a már beteges felügyelőt mégis csak kihozzák majd sodrából. De alig kezdték meg csatatervüket, a nagyobbak közül néhányan

útjokat állották: „Ha ti ily káposztát főztök nekünk, mi majd a töltelekről gondoskodunk!” s csattogó érvekkel térítették észre a kis izgágákat; végül pedig: „Ez mindig így lesz!” ígéretszavukat hagyták nekik emlékül.

Az amúgy is gyenge szervezetű férfiú ereje négy évi prefektúra után hanyatlásnak indult. Betegségében, mely évnél tovább tartott, teljes megadás, sőt lelki derűtlenség sugárzott vissza aszkóros arczáról. A különben is buzgó, belső tökélyre törő ifjú szerzetes a szenvedés hónapjaiban sem hagyott alább lelki kötelességeinek teljesítésével; hogy a halál, melyet előreérezett, méltóképen előkészülve lelje őt, hetenkint többször járult a szent áldozáshoz. 1869 elején, midőn a mécs mármár kialudni készült, szive forró vágyával fordult nagy pátronusához Szent Józsefhez, vajha az ő ünnepén s ótalma alatt költözhetnék el ez árnyékvilágból!

Mielőtt a haldoklók szentségeiben részesült, amennyire ereje engedte, hálát adott a Társaságnak s előljáróinak, hogy őt a szerzetbe befogadták; bocsánatért esdett tévedéseiért, s melegen ömledező köszönetet rebegett a mellette álló Páter Rektornak és a betegápoló fráternek a szerető, gondos ápolásért, melyben őt részesítették. Midőn pedig a jelenlevők a haldoklóknál előirt egyházi imákat vele együtt felváltva imádkozták, egyszerre elborult arcza, rémület fogta el a beteget; s csak miután mindannyian mellette térdre borúlva Szent Ignác atyánkat hívták segélyül, tért vissza lelki nyugalma; mennyei érzülettel költözött át az örök hazába, mint óhajtott, Szent József ünnepének estéjén, 1869. márczius 19-ikén.

Források: Liber defunct. Coloc. — Catalogi. — Szerző feljegyzései.

P. Lattinger János.

Nagy dolog a lelkek üdvéért buzgón imádkozni; még nagyobb azokért arcunk verejtékével fáradozni; legnagyobb értők a keresztre szegezve szenvedni. Aki e fokozaton keresztlment, átélte és átérezte lelkében, hogy a nagy Isten jóságából ez való igazság. Itt rejlik sok egyszerű szerény élet megértésének kulcsa.

Lattinger Fakundói János született a vasmegyei Kiczládon 1838. június 1-sején. A középiskolát Kőszegen végezte, s osztályonként mint első eminens tünt ki társai között. A theológiára Bécsbe a Pázmáneumba küldötték, s itt négy évig kitűnő sikerrel üzte tanulmányait; de még mielőtt pappá szentelték volna, 1863. július 24-ikén Nagy-Szombatban Társaságunkba lépett.

A noviciátus végeztével, ami ritka buzgóságáról tanuskodik, Kalksburgba küldték, hogy ott Falcinelli pápai nunczius kezéből a három nagyobb egyházi rendben részesüljön; amelyeket elnyervén két évre mint a konviktorok lelki vezére Szathmárra jött. Eközben gyenge egészsége kissé megszilárdult, s 1868-tól kezdve rövid megszakítással, melyet Innsbruckban majd Prágában töltött, tíz évig mint tanár vagy operárius Kalocsán működött. 1883-tól kezdve mint spirituálist négy évig Szathmáron látjuk őt; 1887-ben pedig nagyon ingó egészsége folytán Kapornakra rendelték, hol még tizen-négy évig tűrte hordozta a súlyos keresztet, de munkálkodott

is erejéhez mértén ernyedetlenül a lelkek üdvén, míg a halál 1900. november 17-ikén megnyitotta neki azt a boldogságot és vigaszt, melyet Krisztus a keresztúton állhatatos követőinek ígért.

P. Lattinger igazi szerzetes volt, ki a szerzetesi szabályokat mindennek fölött becsülte; főerénye és ereje a szent engedelmességben rejlett; ha előljárójának parancsát hallotta, még akkor is, midőn súlyos idegbaja társaira nézve is kinos izgalmakba ejtette őt, csodás módon lecsillapult, s így az „obedientia” még betegségére nézve is üdvös gyógyszernek bizonyult. Külsőleg nagy dolgokat gyarló egészsége folytán nem mivelhetett, s mégis jelességét azon fényben, mely a keresztről lövell le s világít meg mindent a maga becse szerint, el nem tagadhatjuk.

Források: Liber defunct. Kaporn. — Catalogi. — Szerző feljegyzései.

Végsheő Ignác, skolasztikus.

Az oláh nemzetiségű Végsheő Ignác született Bihar-megye Hosszú-Pályi községében 1845. július 28-ikán. A görög-katholikus ifjú középiskolai tanulmányait Nagyváradon a kis szemináriumban végezte el, s már egy évet töltött a görög-egyesültek papnevelőjében, midőn lelkében Társaságunkba érzett hivatást. Jelentkezett tehát P. Patiss provinciálisnál, ki őt Nagy-Szombatba 1863. augusztus 13-ikán fel is vette. Eközben megyés püspöke nemcsak az elbocsájtó levelet küldte meg neki, hanem kegyes jóindulattal a római Szentszéknél ki is eszközölte, hogy a görög egyházi ritustól a rómaihoz áttérhessen. Ezekután a novicziátusban szeptember 8-ikán Kisasszony napján beöltözködött.

A két próbaév leteltével segédprefektusnak és magyar tanárnak Kalksburgba rendelték; itt azonban már első évi buzgólkodása közepette tüdőgyulladás, majd epeláz fogta el, mely négy hónapi szenvedés után véget vetett rövid szerzetesi pályájának 1866. július 21-ikén.

Igen változatosak a nagy Isten tervei az Ő szolgáljaival. Az egyiket csak hosszú, érdemekben dúsgazdag életpálya után, a másikat mindjárt a hívó szózat hű követése kezdetén szólít örök jutalomra. Végsheő a szelid, de annál bensőbb lélek ujonczmesterének tanúsága szerint már a novicziátusban megérve magasan lángoló buzgalma és a Szűz Mária iránt táplált gyengéd kultusával tünt ki társai között.

Mihelyt pedig Kalksburgba jött, s itt a kelletinél is inkább szórakoztató folyosói prefektúrát vette át, törekvése oda irányult, hogy lelkének melege fogyatkozást ne szenvedjen. Mindenekfölött, valahányszor csak szerét tehetette s engedélyt nyert, az Ur asztalához járult; a Szűz Anya ünnepeire mindannyiszor kilencz napi ájtatossággal készült elő. Többre becsülte azonban saját buzgalmánál, óhajainál a szent engedelmességet s azért havonként önként jelentkezett lelki vezérénel, hogy belső életéről pontosan számot adjon.

Élte vége felé kinos aggodalmak, komor csüggedés sötét felhőkként neheztedek lelkének addig derült egére. „Mi lesz belőlem, ha a kereszt súlya alatt így elsüllyedek? Lelkes szolgálatra jöttem, s most társaimnak csakis terhére vagyok!” Ám ilyenkor a teljes megadás, férfias megnyugvás az Isten kifürkészhetetlen szent akaratjában volt vértje, s a legpéldásabb hallgató türelem volt pajzsa a kísértések ellen.

Azok, kiket jobb napjaiban penitenciáival, bucsúimáival oly hathatósan segített, kiknek a növendékek köreiből oly buzgó apostola volt, a tisztítóhelyen szenvedő lelkek lebegtek most folyvást szemei előtt; velök, értök szenvedett így át hónapokig keserű, verejtékes napokat, míg végre foszlani, szakadozni, oszlani kezdett a nehéz ború, s felderült neki is a boldogság ragyogó napja változhatatlanul örökre.

Források: Liber Candidat. Tyrnav. — Liber defunct. Kalksb. — Catalogi. — Szerző feljegyzései.

P. Flódung József.

„Ha napjainkban újra keresztesháborút kellene hirdetni, Flódung az a férfiú, aki egymaga képes volna jó magyar népünket rövid idő alatt mozgósítani!” Így nyilatkozott róla a boldog emlékü Steiner püspök.

Az utolsó ítéletnek ez a harsogó trombitája napvilágra került Püspöklakon, Baranyában 1845. december 1-sején. A marczona gyerek Kalocsára jött iskolázni, s bár a vér erősen pezsgett benne, derék kötelességtudással meghúzta magát, s mint mondá, várta a jobb napokat. Ezek szivevágya szerint meg is jöttek, amidőn a hatodik latin osztály után, 1863. szeptember 4-ikén sokaknak ámulatára a nagyszombati novicziátusba beléphetett. Ennek leteltével filológiai tanulmányait három évig Szathmárott majd Sanct-Andráben végezte, a filozofián pedig szintén három évet töltött Pozsonyban.

Az erélyes fiatal embert ezekután Kalocsára rendelték az alsóbb osztályokba tanárnak, három év múlva pedig kalsburgi kollégiumunkba nyert küldetést, ahol mint szakaszprefektus és magyar tanár négy évet töltött.

Itt fejthette ki először bámulatos erélyét a fiatalok között. Amint az idők sora magával hozza, olykor-olykor tüzes gyerekek is kerülnek a konviktusokba. Ilyen divízió jutott neki is osztályrészül Kalsburgban. Midőn kérdezték, hajlandó-e őket átvenni? „majd hegyibök megyek, mondá, s rendet teremtek közöttök!”

Már első fellépésénél keményen meghúzta a gyepölőszárakat, hatalmas ércszavával férfiasan pattogott közöttök. A fiatal csikók érezték, hogy természetes új vezérüknek biztos feje, biztos keze van, s bármennyire is tüsszköltek, fújtak és kapálództak, mégis hamar megsímultak; ilyenkor aztán nem négyesben, de negyvenesben hajtott. Rövid idő múlva a frisskedélyű, okos felügyelőt annyira megszerették, hogy mint atyai barátan csüggték rajta, s még mai napig is áldják emlékét.

Eközben Vanutelli pápai nunczius pappá szentelte őt, miután a theológiát a sokféle igénybe vett férfiúnak részint Kalksburgban, részint Kalocsán a generálisprefektusi hivatal mellett magányosan kellett végeznie.

Életének legáldásosabb korszaka azonban csak ezekután kezdődik. A harmadik probáció végeztével ugyanis 1881 őszén Kalocsára jött, s mint missiós páter két évig lánglelkű apostolkodással járta be az ország különféle megyéit. E működésében bár a szathmári házfőnöki hivatal némileg megakasztotta, 1887-től kezdve azonban haláláig álló tizenöt éven át szervezője, éltetője, lelke volt azoknak a nagyhatású missióknak, melyek a katolikus hitéletet országszerte újra felélesztették.

*

P. Flódungot jellemezni, originális nagy alakját a kellő megvilágításba helyezni, nem oly könnyű feladat. Népszónok volt ő a szó teljes értelmében, a katolikus hitigazságoknak rettenthetetlen hirdetője. Apostoli működésének súlypontja a magyarföldi népmissiókra esik. Ezeknek volt ő szerzetünk feltámasztása óta hazánkban ujjáteremtője, atyamestere; a honi missiók történetében Flódung új korszakot nyit meg.

Már methodusa, melylyel szónoklatait előkészíti vala, teljesen elűt a rendestől. Ha Kalocsán a főszékesegyházban vagy templomunkban szentbeszédet kellett tartania, a szabad természetbe, nyaralónkra sietett; mint igaz szittya nem egyszer puskát ragadt kezébe, s egy-másfél órai körúton végveszedelmet hozott a proletár madárvilágra. A véres hadjárat alatt jöttek meg nagy gondolatai, melyeket ha azután a szószéken hatalmas személyiségének erejével, fellépésének tekintélyével s ércznél is szebben zúgó lángszavával kifejtett, nem volt az a lélek a templomban, akit fel nem rázott, meg nem indított volna. Prédikációi után már a városokban is tömegesen siettek hallgatói a gyónószékekbe.

Hát még a falvakban! A nép, főleg a magyar vidékeken, rajongásig lelkesült érte. De nem csoda! Érezték azok a szegény falusiak, hogy az a fáradhatatlan férfiú miattok töri-zúzza magát, földi haszon nélkül, még kenyeret sem kért tőlök.

Bárhová is jött missiót tartani, már első fellépésével megtalálta a kulcsot a nép szívéhez. Megkapón férfias, daliás alakja ha a szószéken megjelent, minden szem rajta csüggött, s mintha csak proféta szállott le volna a magasból, hallgatták mozdulatlanul elbűvölve erőteljes szózatát. Ő pedig a nép szívéből szedte elő gondolatait, érzelmeit; tősgyökeres magyar szólásai beszédének szónoki hatását csakis fokozták.

Bámulták mindenütt, mily rendet tudott teremteni mindjárt első nap; ismerte az egyszerű, egészséges nép szokásait, hajlamait. Hogy a missiónak külső befolyását, hatását növelje s emlékezetükbe bevésse, a nyolcz-tíz napi missiók alatt egyházi ünnepségeket szervezett. Hitet, külső pompát, örömet a népnek! ez volt a missiókon jelszava.

Már a harmadik vagy negyedik napra tűzte ki a Mária-ünnepet; sokszor száznál több fehér ruhás leányka égő gyertyákkal jelentek meg az oltár előtt; s miután a Magyarok Nagyasszonyáról szóló, lángoló szeretettől áradó Mária-prédikációját meghallgatták, énekelve tartották meg az impozáns körmenetet.

Ötödik vagy hatodik napon az oltári szentség ünnepe következett; hetedik napon a missiói keresztszentelés, melyen a legények járultak a szent áldozáshoz. A nyolcadik nap rendesen záró ünnepélyén a szentolvasókat, érmeiket szentelte meg, s a pápai áldásban részesítette a hívőket.

A templomon kívül, épúgy mint a szószéken dússal szegénynyel szemben nemcsak jóakaró, de szókimondó is volt; akadt is baja mindenfelé, de föl se vette. Steiner püspök, ki benső barátja volt, mondá róla: „a püspöknek is oda-mondja az igazat!” Férfias, egyenes modora a főurak palotáiban úgy mint a pór kunyhójában egyaránt megnyerte a szíveket. A Zichy, Wenckheim, Wimpfen, Windischgrätz, Széchényi, Esterházy stb. grófi családoknál mindenkoron mint szívesen látott házi barátot üdvözölték.

A láng, melylyel a plébániákon, zárdákban a hibákat, mulasztásokat megróttá, olykor-olykor a kelletinél is tovább csapott; többen a papság körében, s tán méltán, megnehezítettek érte. Nem célja e soroknak a rendtársak hibáit szépíteni, kimenteni; mi csak azt jegyezzük meg, hogy tekintve azt az óriási munkát, melyet egymaga végzett, s a túlságos idegfeszültséget, mely akkora fáradsalmaknak természetes következménye vala, gyengéit, gyarlóságait könnyen megérthetjük.

A hihetlennel határos, hogy tizenhét év alatt mily messzeterjedő apostoli munkásságot fejtett ki. Alig hogy az egyik városban, faluban a hat-nyolcz-tíznapos missiót befejezte, sietett egyenesen a másikba, hogy ott a munkát újból megkezdje. S mily napirenddel! Négy-öt óránál többet alig aludt; reggel háromkor kelt, végezte az elmélkedést, breviáriumot. Ötkor misézett; azután a gyóntatószékbe, a gyóntatószékből a szószékre, s megint vissza; ez volt egyedüli mozgása, sétája. A gyónószékek reggeltől estig ostromállapotban voltak; itt volt az ő dús aratása. Bármily késő este vetette is őt haza, le nem feküdt, míg a szentolvasót el nem imádkozta.

Misszionáriustársai, kik időnkint vele fáradoztak, fel nem foghatták, hogyan miképen bír el emberi szervezet annyi munkát. Nem volt, nem is lesz egyhamar provinciánkban férfiú, akit missziói tevékenység, eredmények dolgában Flódunggal lehessen összehasonlítani. Élte végén, midőn már az utolsó szentségekben részesült, kérdezte őt lelki atyja, vajjon hány missiót tartott a lefolyt tizenhét apostoli év alatt? „Misszióim száma, mondá, megközelíti az ötödfél százat,¹ a gyóntatásoké pedig meghaladja a félmilliót.”

Misszióinak nagy részét egymaga, társ nélkül tartotta; sajnos, hogy azoknak hely- és idősorát fel nem jegyezte; így megközelítő képét sem nyerhetjük azon páratlanul álló ténykedésnek, melyet az apostolkodás terén kifejtett. Sok utánnézéssel mégis legalább azon helységek neveit sikerült összeállítanunk, ahol a misszió egy vagy több rendtársának

¹ Alighanem beleértette a szemináriumokban, zárdákban tartott lelkigyakorlatokat is.

közreműködésével ment végbe. A betűrendes sorozatot kegyeletes emlékül ideiglatjuk:

Ada (Bács), Apar (Tolna); Bajna (Esztergom), Bajsa (Bács), Battonya (Csanád), Bács-Földvár, Bátorkeszi (Esztergom), Bereghszász, Berkesd (Baranya; utolsó missiója), Bihar, Bodajk (Fehér), Bodókő-Váralja (Abauj), Bozsok (Baranya), Börzsöny (Hont), Budakesz; Csanád-Apácza, Csák-Berény, Csákvár, Csepel, Csepreg (Sopron), Csobánka (Pest), Csongrád, Csorna (Sopron; szakadó esőben, 5000 gyónó); Dárda (Baranya), Deménd (Hont), Dégh (Veszprém), Diószegh (Pozsony), M. Dombegyháza (Csanád), Dombóvár (Tolna), Dorozsma (Csongrád), Döbrököz (Tolna), Duna-Adony (nagy missió, 7000 gyónás), Duna-Szekcső (Baranya), Duna-Szerdahely (Pozsony); Egyházas-Hetye (Vas), Ekecs (Komárom), Eperjes, Ercsi (Fehér), Erdőd (Szathmár), Esztergom (kétszer); Fegyvernek (Bihar), Felső-Bánya, Félegyháza; Göböljárás (Esztergom), Gölniczbánya, Győr (háromszor), Győrvár (Vas), Homolicz (Torontál), Alsó-Homoród (Szathmár), Horpács (Sopron), Hódmező-Vásárhely; Ipoly-ságh; Kalocsa, Kálmánd (Szathmár), Kálóz (Fehér), Keczel (Pest), Kemencze (Hont), Késmárk, Király-Daróc (Szathmár), Kishegyes (Bács), Kis-Komárom (Zala; nagy missió kétszer), Kistelek (Csongrád), Komárom, Komárom-Csicsó, Köbölkút (Esztergom), Kőhidgyarmat (Esztergom), Krasznahorka-Váralja (Gömör), Kraszna-Béltek (Szathmár), Kula, Kún-Szentmárton; Lajos-Mizse (Pest), Lovas-Berény; Majsa (Tolna), Marczali (Somogy), Málom (Baranya), Mármaros-Szigeth, Máslak (Temes), Mező-Kovácsbánya (Csanád), Mező-Petri (Szathmár), Miskolcz, Mohaj (Bács), Mözs (Tolna); Nagy-Bánya, Nagy-Kapornak (Zala), Nagy-Kovácsi (Pest), Nagy-Mányok (Tolna),

Nagy-Oroszi (Nógrád), Német-Boly (Baranya), Nógrád-Kálló, Nógrád-Ludány; Osli (Sopron), Ó-Becse (Bács), Örkény (Pest); Paks, Páhok (Zala), Pápa, Pátka (Fehér), Pereszlény (Hont), Pest-Csanád, Pest-Taksony, Petrovoszello (Bács), Pécs (háromszor), Pétervásár (Heves), Polgárdi (Fehér), Podolin (Szepes); Ráczkeve, Röv (Csallóköz); Salacz (Bihar), Sár-Bogárd (Fehér), Sár-Keresztúr (Fehér), Sáros-Patak; Sátoralja-Ujhely, Sepsi-Kőröspatak (Háromszék), Seregélyes (Fehér), Somberek (Baranya), Somogyvár, Sopron-Szill, Soroksár, Szabad-Batthyán (Fehér), Szabadka (egyik legnagyobb missiója, 13000 gyónás, 200 vadházasság rendezése), Szakálháza (Temes), Szakolcza, Szalka (Hont), Szeged (5000 áldozás), Szentés, Szent-Kereszt (Vas), Szent-Lőrincz (Baranya), Szécsényke (Hont), Székes-Fehérvár (egyik legkedvesebb missiója), Szigeth-Monostor (Pest), Szőlgyén (Esztergom), Tamási (Tolna), Tasnád-Szántó (Szilágy), Tápió-Bicske (Pest), Temerin, Tevel (Tolna), Tétény (Pest), Tisza-Mindszent, Tisza-Várkony (Kúnság; háromszor), Tolna, Tó-Almás (Pest), Tótfalu (Pest), Trencsén-Bán; Túr-Terebes (Ugocsa); Uj-Kécske (Pest), Uj-Kigyós (Békés), Uj-Szász (Pest); Vaál (Fehér), Vajtha (Fehér), Velence (Fehér), Veszprém (nagy missió), Vöröshegy (Erdély), Vörösvár (Pest); Zala-Söjtör, Zenta, Zilah, Zseliz (Bars).

*

Találókban mint az általános jellemrajz fogják P. Flódung sajátos irányát egyes vonások missiói életéből megvilágítani.

Jó magyar népünk hamar megértette őt s rajongott érte. Sár-Bogárdon, Vajthán s egyebütt elnevezték őt népies találós jelzéssel „Öreg ágyú”-nak; míg kisebb termetű, vékonyabb dongájú lelkes társát „kis ágyú” névvel tisztelték meg.

Csák-Berényben keményen szóllott a missió kezdetén a néphez; a tiszttartó attól tartott, hogy a falusiak, kik túlakartak rajta adni, a templomban botrányra ragadtatják magukat, s ott hagyják őt a szószéken. Lassan lassan azonban Flódung biztos érzettel megtöri a jeget; megszeretik őt. A missió végén a falu tekintélyei elmennek a tiszttartóhoz: „Ez a mi emberünk, nem ijed meg tőlünk; ez kell nekünk plébánosnak!” S deputációval kérik a tiszttartót, hogy a pátronusnál felterjesztésüket támogassa.

Bodókő-Váralján Abaujban a missió megnyitásakor a bevezető szentbeszédre csak néhány öreg asszonyka jelent meg. Flódung keményen szidja az egész falut: „ha a templom holnap reggel zsufolva tele nem lesz, itt hagylak titeket a faképnél; ma pedig bevezetőt nem tartok, s ilyen faluban még áment se mondok!” úgy szállott le a szószékről. A jó banyókák ki a templomból: „Jaj nekünk, még áment se mondott!” Másnap és a következő napokon tömve tele a templom; a missió végén pedig száz banderista kísérté őt a szomszéd községbe.

Szegeden egy alkalommal késő estig gyóntatott. Amint tíz óra után a templomból távozik, őszbeborult juhászbojrtár közeledik feléje s tisztességtudással kezét csókol neki. „Mivel szolgálhatok jó atyámfia?” „Hát csak itt vártam szentatyámra a templom ajtajánál, hogy kezét csókoljak. Hogy az Isten is megáldja szentatyámat, beh jól kibolházta a bűneimet!”

Csákváron elejbe áll egy fuvaros férfi meg egy kofa-asszony. Elhagyták a maguk hitvesét s egymással éltek. Reformátusok voltak s azt mondták, hogy katolikusokká lesznek, ha összeadja őket. „Szegény lélek! — mondja az asszonynak a szájalom szelid mosolyával P. Flódung —

magá lehet nagyon jó kofa, de jegyezze meg, hogy a mennyországgra alkudni nem lehet!”

*

Volt a nagy léleknek már régóta forró benső vágya: missiótartás közben az oltáron vagy a szószéken halni meg! Kevésbe múlt, hogy istenes vágya nem teljesült.

Lábai már három-négy évvel halála előtt fel-feldagadtak; „föl se veszem, mint rossz sövény a lyukat!” mondá tréfásan a betegápoló fráternek.

Utolsó két missiójában, Osliban csak alig, Berkesden pedig már éppen nem állhatott meg a lábán. „Hogy bírt ily állapotban hozzánk jönni?” kérdi őt a plébános. „Inkább a csatatéren haljak meg, válaszolá röviden, mintsemhogy otthon üljek!”

A szószékre föl nem szállhatott, hanem az oltáron karszékbe ültették, hogy onnan prédikáljon, s ennek végeztével úgy vitték megint vissza. Lábai mármár felrepedeztek. „Belőlem már ugat a halál kutyája, mondá mindig katonás humorával, imádkozzatok érettem!” Ereje megdőbbszentően fogyatkozni kezdett; misszionáriustársa azért a munka végeztével hazahozta Budapestre. Itt az indóházban csak nagy ügygyel-bajjal vonszolódott a vágányokon át a kimenet felé. „Szentatyám, arra nem szabad!” kiált rá egy vasuti felügyelő. „Ha te öcsém oly beteg volnál mint én, te is erre mennél!” Engedték.

Rezidenciánkba érve az ágyba dőlt; másnap, szombati napon a halálos láz daczára is buzgón megáldozott, sőt dél előtt és délután példás áhitattal elvégezte breviáriumát. Midőn pedig mármár eszméletét veszítette, utolsó óráiban is a gyónószékben képzelte magát; lelkére beszélt a hívőknek, s haldokolva osztogatta jobbra balra az abszolúciót; vasárnapra

virradó reggel visszaadta apostoli nagy lelkét Teremtőjének 1900. május 20-ikán.

Halálakor siratta őt az egész ország; több püspök körlevélben emlékezett meg róla; benső barátja, a boldog emlékű Steiner püspök, külön czirkuláréban szent misét rendelt el lelkiüdveért, és „pater animarum nostrarum” kegyeletes névvel tisztelte őt meg.

Ha Flódung életének folyamatát röviden sommázní akarjuk, reá illenek első sorban a szavak, melyeket találóan szerzettünkre alkalmaznak. „A jezsuita olyan mint a gőzmozdony; míg az engedelmesség vágányain halad, óriási sebességgel ezeket húzva maga után rohan előre; ha az engedelmesség útjáról csak arasznyira is letér, semmire sem megy.” Mily égi látvány lehetett az, midőn a jó Flódung, ez a valóságos express-lokomotiv, annyi ezred magával, kiket Krisztusnak megnyert, robogott be a mennyek országába!

Források: Liber defunctorum Budapest. — Catalogi. — Misszionáriustársainak közlései. — Egyházi Műipar. 1900. 5. szám. — Szerző feljegyzései. — Fényképét Tóth Mike S. J. felvétele után közöljük.

P. Ertl András.

Ertl András neve, ki mint főgimnáziumi tanár, végül mint igazgató egész életét teljes odaadással a tan- és nevelésügynek szentelte, számos tanítványainak emlékében országszerte elévülhetetlenül ragyog mindenkorra.

Született Szent-Jakabon, Zólyom megyében, 1849. január 25-ikén. Miután jó szülőit korán elvesztette, nagybátyja egy művelt lelkű és tiszta jellemű főreáliskolai tanár gyámsága alatt növekedett. Nagyszombatban részben elvégzett gimnáziumi tanulmányai után 1864. július 30-ikán Jézus Társaságába lépett. Az ujonczévek végeztével 1866-ban Kalocsára jött, hol öt évig az alsóbb osztályokban mint próbatanár működött. 1871-ben Pozsonyba ment a magasabb nyelvészeti és bölcsészeti tanulmányokra. Ezekután ismét Kalocsán tanárkodott két évig, majd Innsbruckban az egyetemen fejezte be theologiai tanulmányait. A harmadik próbaévet a rendi alkotmány tüzetesebb tanulmányozásával és néplelkészi apostolkodással Sanct-Andráben töltötte. Így lélekben fölvértelve, ismét csak a tanári pálya harczterére szállt Kalocsára, melyet haláláig többé el sem hagyott.

Rendkívüli tanári tevékenységéről, kimagasló tetteiről tanuskodik, hogy a klasszika philológián kívül, melyet tizenhét évig a felsőbb osztályokban adott elő, felváltva a magyar és német irodalmat, a gyorsírást is tanította, azonkívül pedig mint hitszónok is üdvösen működött; 1890 óta pedig együt-

tal mint főgimnáziumi felügyelő, irodavezető, tanácskozmányi jegyző, 1894-től kezdve haláláig mint főgimnáziumi igazgató törhetlen erélylyel, ritka szakavatottsággal kezelte sokoldalú hivatalait, s valóban megérdemelte a teljes bizalmat, melylyel előljárói, a tiszteletet és szeretetet, melylyel kartársai és számos tanítványai legszebb jutalmául őt megtisztelték.

Ertl mindenekelőtt a legpontosabb kötelességtudásra, munkaszeretetre szoktatta tanítványait. Ruganyos, izgékony alak volt, aki ugyancsak utána nézett a fiataloknak. Mintha csak tíz helyen is lett volna egyszerre, körüljárt a városban, hogy a múzsafiak télen esti öt órakor, nyáron hatkor szálásukon otthon legyenek. Ezen időn túl nem volt tanácsos vele találkozni. Egyik kezéből a fegyelmi szigor és a szorgalomra serkentő sürgetés, a másikból ajándékosztó és sebcsillapító nyájas balzsam áradt ki az őt egyaránt félő és szerető ifjúságra. Sokan, főleg az aluszékonyak, kezdetben rettegtek tőle; folyvást sarkukra járt; de amint arra a tudatra ébredtek, hogy hogyan, hogyan nem egyszerre csak megülik az iskolai nyeret, félelmük bizalomra, majd mély ragaszkodásra csapott át.

*

De nemcsak ezeket az általános jeles tanári erényeket láttuk benne. Sokszori beszélgetéseink a kitűnő rendtárssal meggyőztek, hogy ő még messzebb látott. Ertl a modern pedagógia üterére tette kezét, s kimondotta, hogy a leányzó beteg. Azzal a kimagasló praktikus tehetséggel és józansággal, mely őt mindenben jellemezte, kívánt törekedett a bajon segíteni. De hát hol ismerte fel a bajt?

Az európai pedagógia, tan- és nevelésügy, két évezrednél tovább a XVIII. századig változatlan mederben haladt

előre. Észbeli tehetségeink természeti fejlődésének menetéből indult ki, s erre a pszichológiai bázisra állva szabta ki a tanulmányokat, úgy hogy a klasszikai nyelvekre helyezve a fősúlyt előbb az emlékező tehetség, a memória kifejtésére, azután fokozatosan a képzelő képesség, a fantázia ébresztésére, s csak végre az ítélőtehetség, az értelem iskolázására, a logikai érettség megszerzésére irányította minden törekvését.

A hosszú századoknak ezeket a megbecsülhetetlen pedagógiai tapasztalatait gyűjtötte össze a Jézus-Társasága, midőn azokat csak az idők követelte, igazában mérsékelt, s a lényegét nem érintő kibővítésekkel a „Ratio Studiorum” örökre nevezetes rendszerébe állította össze; ez a lefolyt három utolsó században sokszor kiadott nagy munka¹ az egyetemes pedagógia egyik legmonumentálisabb műve.

A XVIII. század végén valamint az állampolitikai életben úgy a pedagógia nagy életkérdésében is fenekestül mindent felforgattak. Az iskolázásban az enciklopedisták nem többé a lélektani természetszerű fejlesztésre, hanem minél több ismeretgyűjtésre, minél kiterjedtebb részlettudásra, valósággal az agy túltömésére helyezték a fősúlyt. S az új rendszerrel vajjon mit nyert az emberiség?

„Hogy a test s a szellem kóros hajlamait a fiatalokban fokozzuk, mondja egy elsőrangú orvosi tekintély,² vagy ha még épek volnának, beléjük oltuk, valóban alig találhatunk hathatósabb eszközt, mint ép a mai rendszert, mely a leg-

¹ Legteljesebb kiadása a Kehrbach-féle Monumenta Germaniae paedagogica sorozatában jelent meg e címmel: G. M. Pachtler S. J. Ratio Studiorum et Institutiones scholasticae per Germaniam olim vigentes. Berolini, A. Hofmann et Comp. 1887—94. 4 Voll. gr. 8°.

² Lásd erről bővebben: Kleutgen, Ueber die alten und die neuen Schulen Münster, Theissing. 1869. S. 15. ff.

több gimnáziumon s egyéb iskolában dívik. S mint a romlásnak főforrásait jelzem: a tantárgyak sokaságát, azután a tanórák magas számát, harmadszor a házi feladatok nagy mennyiségét. A baj első forrása csakis az ifjuság eszét zavarja és tompítja meg; a másik a test természetszerű fejlődését akadályozza, a harmadik pedig ép arra való, hogy az említett két nagy baj még otthon, az iskolán kívül is fokozódjék.”

Ertl a csodálatos praktikus érzékkel felruházott férfiú, mint tanár, mint igazgató oda irányította minden törekvését, hogy e mai kapitális bajokon tőle kitelhetőleg segítsen. A rendszert magát sajnos meg nem változtathatta, sőt a törvények pontos megtartása volt jelszava. De százféle mesterfogással enyhítette, korlátozta a jelzett bajokat.

Az iskolai órákban pezsgő életet, örömrözetet öntött az ifjakba. Átvette a Ratio Studiorum aranyánál becsesebb módózatait a munkakedv czélszerű fokozására. Ki ne látta volna Kalocsán azokat az örömhíletett koncertácziókat, sokféle versenyzéseket, akadémiákat, melyekkel fiait folyvást feltüzelte, könnyebb szerrel biztos tudásra vezette! Hej ti boldog emlékek mindazoknál, kik e csatározásoknak részesei avagy csak szemtanúi is voltatok!

A másik fennemlített bajon is segített. Mint okos tanár minden egyes tanítványánál, mintha csak saját gyermeke lett volna, folyvást kezében tartotta a józanság mérlegét, s nem követelt többet, mint a mennyit az egyesek talentuma elviselt; annyi bizonyos, hogy iskoláját mint tanár, gimnáziumát mint direktor nem verte egy kaptárára.

Végül az otthoni felfrissülésről, az ifjú erőrendszer kellő egyensúlyáról is erélyesen gondoskodott. Mit sem látott

szívesebben, mint ha a tüzes fiatalok sétára keltek, avagy a városon kívül nagy társasjátékokra csoportosultak össze; ha labdáztak, ő maga is, az izmos elasztikus kis férfiú mint gummilabda izgett mozgott közöttük.

Tanári jellemét ha egy szóba kívánjuk összegezni: az ifjúságnak mindenben és mindenkoron atyai barátja volt.

*

Mint egyén rendkívüli akaraterejével, hangyaszorgalmával tünt ki. Ha bármely vállalatba is belefogott, azt szerencsésen végre is hajtotta. Az ifjúsági könyvtár Kalocsán, mely ritkítja párját az országban, nagyrészt az ő műve, s tanuskodik kiktartó vasbuzgalmáról egy eszme végrehajtásában.

Szabad óráiban, bár inkább titokban, örömetst pengette a lantot. Kivánatos volna, hogy finomérzésű költeményei, melyeket magyarul, németül, tótul, latinul egyenlő könnyedséggel zengett el, napvilágot lássanak. A költői szép hajlamot költögette főleg mint V. osztálybeli tanár az ifjakban is, kiknek verses gyakorlatait remek példák és öneszméi után gyöngéd gonddal illeszté bimbós koszorúkká csinnal díszszel tisztázott füzetekben. Gyönyörű, szabályos tiszta írása kedves visszatükrözése volt rendszeretetének s pontosságának mindenben.

Mint szerzetes papot őszinte egyszerűség, testvériszeretet és hivatásához rajongó ragaszkodás, ihlettség jellemezte; apostoli buzgalmát pedig a húsvéti és nyári szünidőkben tartott s Bécestől egész Bukarestig terjeszkedő lelkgyakorlatok hirdetik.

Utolsó nagy lelki gyakorlatait 1894 nyarán Esztergomban a nagy szemináriumban százhuszonhét pap jelenlétében tartotta. Bár már betegesnek érezte magát, szónoklatait meg-

kapó hévvel adta elő. Közvetlenül ily szentbeszéd előtt egy napon pohár hűsített sört hozatott magának; midőn azt idő szűkében hamarosan megitta, „most a halált nyeltem le!” mondá társának. Már néhány hét múlva panaszkodott belső fájdalmakról, melyek télen át végkép kimerítették erős szervezetét.

Orvosi sürgető parancs Karlsbadot jelölte ki a még tán remélhető fölépülés keresésére. Nehéz szívvel s balsejtelem-től elfogúlva távozott; utolsó otthoni miséje után a hálaadás idején zokogásba tört ki elérzékenyült kedélye. Leveleiben mindinkább tünedezett a javulás biztató kilátása; csak még egy vágyát nyilvánította: haza jönni s társainak karjai közt meghalhatni. Vágya teljesült is annyiban, hogy orvosa tanácsára elhagyván Karlsbadot a közel Mariascheinba, Társaságunk nagy kollégiumába vonult, s itt két nap alatt elfajult vesebajának áldozataként élte negyvenhatodik évében csendesen elszenderült. Ép szombaton, Szűz Mária napján és egyik leg-híresebb ősrégi kegyhelyén, tehát a „hétfájdalmú Anyának” ölében szabadult meg életölő kínos fájdalmaitól 1895. márczius 2-ikán.

*

Benne oszlopos férfiút vesztett, fájdalom, nagyon is korán, a rend, a kalocsai kollégium; ő egyike volt azoknak a kiváló tanférfiaknak, kik a kalocsai főgimnázium hirnevét, fényét megalapították. Hogy ezt a minisztériumi s a fensőbb iskolai hatósági körök is elismerték, kiviláglik boldogemlékű Haynald bibornok-érsek egyik leveléből, melyet 1882. november 11-ikén a kalocsai kollégium rektorához intézett: „Kárffy Titusz miniszteri tanácsos, aki a kultuszminisztériumban a gimnáziumi ügyek élén áll, most járt nálam. Közölte velem,

hogy Kármán Mór, egyetemi tanár s az országos iskolai tanács referense, a magyar középiskolákról szóló jelentésében kimondotta, miszerint mind a nyolczvanhét gimnázium között a kalocsait illeti meg az elsőség, nemcsak a tanítási módszer, hanem egyszersmind az iskolai haladás mérvfokának szempontjából. Hasonlóképen nyilatkozott előttem Fehér Ipoly szent-benedekrendi áldozópap is, aki mint a kultuszminisztérium megbízottja múlt június hóban Kalocsán az érettségi vizsgálatoknál elnökölt. Ő ezeket mondá: „Bár lelkem mélyéből csüggök szerzetemen, mégis őszintén be kell valanom, hogy mind a mi vezetésünk alatt álló, mind pedig az egyéb honi gimnáziumok nem érik el azt a tanításban, amit a jezsuiták Kalocsán kivívtak. Mi mindannyian nagyon is megvagyunk sok egyéb, bár hasznos teendőkkal terhelve, melyek erőinket megosztják s tulajdonképeni tanári hivatásunkban akadályoznak. A jezsuiták ellenben kizárólag hivatásuknak élnek s ekkép többet és jobbat érnek el.”

Források: Liber defunct. Coloc. — Catalogi. — Szerző feljegyzései. — A jellemrajz több részletét átvettük a Kalocsai Értesítőből 1895. 45—47 II. — Ertl fényképét Tóth Mike S. J. felvétele után közöljük.

P. Varga János.

Vannak mint minden életpályán, úgy a szerzetben is, kik garral futják be útjukat; mások majdnem észrevétlenül haladnak előre; apostoli magas vágyakkal eltelve élnek napról napra serényen kis hivataluknak, s Krisztus érdemkincseire támaszkodva busásan kamatoznak az örök élet számára. Ily egyszerű jó lélek volt Varga János.

Született Szent-Erzsébeten Baranyában 1845. május 17-ikén. Midőn a középiskolákat Kalocsán végezte, mély vallásossága, mesterkéletlen igaz erénygyakorlataival magára vonta tanulótársainak, tanárainak figyelmét. Szállásán a tanulószobában dolgozóasztalát csinos oltárkává alakította, s itt tünt fel először, mily finom szépérzéssel áldotta meg őt a természet. Ha a tanulásban kifáradt, naponként többször is ellátogatott a templomba, s az oltári szentség imádásában aczélozta meg erőit. Kiváló gonddal készült gyakori szent áldozásaira, s hogy az Ur színe elé becsesebb lelki ajándékokkal is léphessen, társai közt már ifjúkorában apostoli buzgalmat fejtett ki. Szent Alajos életét, melyben jómaga is legszivesebben buvarkodott, nyújtotta nekik olvasásra; Jézus Szentséges Szíve tiszteletéről igaz kedvteléssel beszélgetett velök s rábirta őket a Jézus Szíve iránti ismert havi szeretetszolgálatok pontos végzésére.

A Szűz Anya iránt legbensőbb fiúi ragaszkodással viselkedett, s midőn a május hónap közeledett, hetekig dolgozott

az izléses májusi oltáron, melyet ő egymaga készített el s állított fel osztályában. Nem csoda, ha az éplelkű ifjút az iskolai év végén az erkölcsi érdeméremmel tüntették ki.

Midőn pedig lelkében vágyat érzett magában a tökéletesebb szerzetesi élet után, hosszabb ájtatossággal Szent Alajoshoz fordult s levelet intézett hozzá, melyet lelki atyja szent mise közben fel is ajánlott az Úrnak, azután pedig mint kedves ereklyét őrzött magánál.

Az ötödik osztály végeztével, bár egészsége folyvást ingadozott, megnyerte a felvételt Társaságunkba 1864. június 27-ikén. Miután a szünidők végén övétől elbucszott, Kalocsára sietett, hogy ott tanárait még egyszer üdvözlje; elvégezte általános szent gyónását s annyira megszeretett templomunkban még egyszer a szent áldozáshoz járulván szeptember 7-ikén Nagyszombatban a novicziátusba lépett be.

A két próbaév után Szathmárott, majd Sanct-Andräben nyert jó három évet, hogy magát a filológiai szakokban kiképezhesse. A Pozsonyban töltött filozófiai két év után ismét Kalocsán látjuk őt, hol a konviktusban három évig mint prefektus működött, egyúttal pedig a gimnázium alsóbb négy osztályában a rajzot is tanította. Az innsbrucki theológián két évig tartó időzés nem a legjobb hatással volt amúgy is gyenge szervezetére; mint áldozópap betegen jött Kalocsára s csak egy évig élt még rajztanári hivatalának. 1877 őszén felüdülésre küldték őt előljárói, de midőn Mohács felé közeledett, még a gőzhajón vérhányás fogta el; haldokolva szállították őt be a prépostplébános vendégszerető lakására, ahol békésen hűnyta le szemeit szeptember 18-ikán; temetése a városiak nagy részvétnyilvánítása mellett ment végbe.

P. Varga rövid tizennégy évre nyuló szerzetesi élete folytonos áldozat volt; de azt a vékony kis egészséget is, melylyel még bírt, nagy buzgósággal használta fel Isten nagyobb dicsőségére. Sokba vette, ha naponként hol az egyik, hol a másik növendékkel a lelki dolgokat is szóba hozhatta; melegen a szivükre kötötte a Szentek életének olvasását; sőt ha azt megszerették, egyéb megfelelő aszketikai könyveket is megízleltetett velök.

Ő maga sokat szenvedett, s tán ép azért más szenvedők irányában a leggyengédebb érülettel viseltetett; legfőbb örömét abban lelte, ha a purgatóriumi lelkeknek akár saját jó szívével, akár mások felbuzdítása útján segítségére lehetett; ezeknek mindenkor irgalmas lelkű apostola volt.

Források: Liber defunct. Coloc. — Catalogi.

P. Czentár János.

A XIX-ik század magyar jezsuitái között kiváló helyet foglal el Czentár János; a jezsuitaképzettség e mintatípusát nemcsak rendtársai és számos barátai, hanem legfőbb előjárói is nagyra becsülték. Fölöttébb sajnáljuk, hogy szellemes aszkétikus arcának se rajzát se fényképét nem tűzhetjük e sorok élére.

Czentár Ev. János született Kalocsán 1851. november 7-ikén. A gimnáziumi alsó négy osztályt szülőhelyén végezte, s az ártatlan éperkölcső, de testileg gyenge ifjú fényes tehetségével, szívós akaratával már itt is elnyerte a pálmát társai között. Egyszerű, gyermekded modorával melegen vonzódott tanáraihoz, s ha csak szerét tehette, e kérésre fakadt előtök: „Kérem meséljen nekünk valamit Boldog Berchmansról!”

Ez a kedves védőszentje meg is nyerte számára a kegyelmet, hogy gyenge testalkata daczára már a negyedik latin osztály után 1866. augusztus 22-ikén beléphetett a nagyszombati novicziátusba, s itt a lelki élet nagymesterének, P. Bülownak vezetése alá került. Egészsége oly gyarló volt, hogy a filológiai két év leteltével, melyeket Sanct-Andráben töltött, ismét Nagyszombatba küldték egy évi pihenőre; szintúgy a pozsonyi filozófiai három év után Kalocsán kellett két évig roncsolt egészségét helyreállítania. Innét visszatért négy évre Pozsonyba, s ámbár a theológiát magányosan végezte, az utolsó nagy vizsgálatnál, melyet az összes theo-

logiából és filozofiából kellett letennie, úgy bevált, hogy vizsgáló tanárainak kijelentése szerint hasonló tündöklő sikert már rég nem láttak.

A sok nyomorúság daczára tehát, mely mellbajából eredt, Czentárunk magas tudományos képzettségre tett szert, s messze túlragyogta társait; sőt épekkor legforróbb óhaja is teljesült, amidőn 1879 nyarán Nagyszombatban Boldizsár püspök kezeiből a papi felszentelésben részesült. Mint mindenütt az életben, úgy itt is valónak bizonyult, hogy a megadással eltűrt töviskekből, minél szurósabbak, annál üdítőbb rózsák fakadoznak.

*

E sorok írója Pozsonyban a filozofián Czentárnak szobátársa volt hosszú ideig. Szobánkban az ablak melletti egyik szögletben állott az ő dolgozóasztala, a másikon az enyém. Mily étheri jelenség volt ez a magas, beteges ifjú szerzetes úgy munka közben! Ha tanuláshoz látott, előbb letérdelt asztalkája előtt, imádkozott; aztán helyet foglalt, de nem terpeszkedett szét kényelmesen könyvein, mint azt különben a kezdő tudósok szeretik; sőt nála a szellemi fáradozások daczára is az áldozat hangsúlyozása volt mérvadó; ülési módját tanulásközben legtalálókban imádságos helyzetnek nevezném; szerényen, nyugodtan ült, meg nem mozdult, sőt beteges mellének köhécselését is magába fojtotta. Sokszor, sokszor megfigyeltem őt s elmerengtem rajta.

Napjában négy-ötször is letörölte a port íróasztaláról; mint szűzi lelkén, úgy testi szemei előtt sem tűrte meg a legkisebb szennyet. Az asztal közepén, a falhoz támasztott egy jóféle kisebb szentképet, melyet az egyházi év szakai szerint változtatott; jobbra, fekete posztódarabkán volt tolla,

irónja mindig egyenközben egymás mellett; üvegtintatartóján szerette nézni a játszi napsugarakat.

Ez a szegényes, ócska, de tiszta asztalka volt az ő birodalma, világa; nem adta volna oda a föld Krőzusainak összes kincseiért. Tényleg gazdagabb is volt mindannyinál; onnét emelkedett szellemének sasszárnyalásával a filozofia, a theologia legfelsőbb magaslataira, hol azután közelebb érezte magát az Istenhez, s mélyen lenn maga alatt látta a szegény anyagi világot. Quam sordet terra dum coelum aspicio!

*

A nagy tanulmányok végeztével gondos előjárói harmadik próbációra, de egyszersmind üdülésre a Nápoly melletti Mariglianóba küldték. Utközben Rómát is érintette. Ősz generálisunk, a boldog emlékü P. Beckx atyai szeretettel zárta keblére a beteges férfiút; nemsokára e szavakkal emlékezett meg róla egyik Bécsbe küldött levelében: „Itt üdvözlöttük e napokban P. Czentárt; gratulálunk Nektek, ha többi fiatal papjaitok is ilyenek!”¹

Mariglianóban megérkezve ritka, nem épen irigylendő kitüntetés érte. Valamely jóságos kanonokbarátunk alamizsna fejében vörös szegélyű reverendáját ajándékozta házunknak. A társak sokáig nem tudták, mit miveljenek a becses ereklével. Végre megjött Czentár. Legott egyhangúlag elhatároz-

¹ P. Beckx különben is kiváló szeretetében részesítette a magyar rendtársakat. Célzszerűnek tartjuk, ha profétai szavait, melyekkel egy alkalommal magyar hazánkról nyilatkozott, ide igtatjuk. Az eredeti német szöveget P. Rinn S. J. 1865. január 10-ikéről keltezett és P. Bülowhoz intézett leveléből idézzük: „Unser Vater (P. Beckx) ist wie Pius IX. ungeachtet der ungeheueren Last von Arbeiten, Sorgen, Betrübissen, Kämpfen und Opfern dennoch Gottlob ungeschwächt, rüstig hingegeben für seine ununterbrochene Thätigkeit und über die ganze Erde ausgedehnte Wirksamkeit. Seine besondere Liebe für unsere Provinz zeigt sich in allen seinen Aeusserungen, . . . Ungarn aber nennt der Vater seinen Augapfel, seine Hoffnung, den Hafen unserer Zukunft.”

ták, a vendéget meg kell tisztelni, övé legyen a ruha! Otthon aztán a társak kedves élczeskedéseit mosolylyal fogadta; de midőn sétáin a nép özönlött feléje kezét csókolni, a tisztelgések mint tűszúrások hatottak finomérzésű lelkére. Naplójában a vörös ruháról szólva ezeket írja: „Arra törekszem, hogy azt a restelkedést, mely lelkemet megszállotta, leküzdjem, és pedig Jézus iránti szeretetből, hogy így hozzá hasonlóbb legyek. Különben is most a harmadik próbáczióban vagyok; tehát Isten neki!”

Hét hónapot töltött a világ egyik legszebb, valóban paradicsomi vidékén; hihető, hogy ő is elragadtatva merengett el a természetnek ott feltárt csodáin. S mégis ez az év a nehezebbek közé tartozott életében. 1880. november 7-ikén ezeket írja lelki Naplójába: „E napon kimondhatatlan szomorúság és melancholia fogott el; állapotom, melybe betegségem döntött, mily nehezemre esik! hisz sorsom évről évre súlyosabb: novicziátus, retorika, filozofia, magisztérium, theologia és most a harmadik próbáczió, mely után régóta vágyódtam! — így magányosan élni, elszakadva annyi buzgó pátertől Sanct-Andräben, kiknek emelő példáját nélkülözni kell!” De a meditáció végén azonnal hozzá teszi: „Ám hálára fakadtam a Megváltó előtt betegeskedésemért, megköszöntem neki mindazt, amit nyomorúságom magával hozott, s eziránt tapasztalt isteni gondviselését; sőt a gondolatom támadt, hogy naponkint az examennél mindezekért hálálkodni fogok!”

Május 19-ikén megkapta a hazájába visszahívó szózatot; visszatért provinciánkba. Három évi kisebb hivatalok után 1885—87 Innsbruckban látjuk őt mint ministert; 1888—89 Nagyszombatban mint az ujonczmester segédtársát, 1890—91 pedig Bécsben mint sociustitkárt a P. Provinciális mellett.

1892—93 Pozsonyban állt mint rektor a kollégium élén, 1894-ben ugyanily minőségben Kalocsán, megtört egészsége azonban már egy év múlva pihenésre Innsbruckba kényszerítette. 1896—99 újra mint rektor kormányozta a pozsonyi kollégiumot, 1900 óta haláláig pedig mint szupérieur budapesti rezidenciánkat.

Nagy bizalommal, a legszebb reményekkel viseltetett irányában egész provinciánk; kitűnik ez már abból is, hogy 1896-ban a szerzettartomány gyűlésén őt választották meg prokurátorképviselőnek Rómába. Az itt töltött néhány nap elegendő volt arra, hogy P. Generálisunk, Ft. P. Martin Lajos benne a szerzet egyik legkiválóbb tagját felismerje. S ezt később, midőn egy alkalommal magyar vendégek tisztelegtek nála, kereken ki is mondotta: „P. Czentár Társaságunk egyik gyöngye.”

*

Az Isten imádandó terveiben rejlett, hogy Czentárnál a kiváló szellemi és aszkétikai nagyságnak folyvást megbénító, leverő testi szenvedésekkel, sőt meg-megújuló súlyos bajokkal, vérhányásokkal kelle párosulnia, melyek koronkint a sír szélére hozták.

1897 elején, midőn a prokurátorok kongregációjáról Rómából visszatért, s midőn sokan a legkecsegtetőbb reménykedéssel tekintettek reája, újra súlyosan megbetegedett; csak nagy nehezen, lassan vergődött ki némileg bajából. Most is az olasz éghajlat alatt, Fiesolében keresett üdülést. Az Arno paradicsomi völgyében csakugyan megenyhült mellbaja; az örökzöld narancsligetek balzsamos levegője igen jót tett a beteg embernek, megerősödve visszatért munkájához s a régi energiával látta el hivatalait. Pozsonyban, Budapesten mint

keresett gyóntatóatyja testi gyarlósága daczára hosszú órákat töltött a gyóntatószékben; bámulandó volt lelki erejének szivóssága, melylyel itt vigaszt, bizalmat öntött a sajtó szivekbe, s nem távozott hamarább, míg az utolsó szegény munkás, szolgáló gyónását, búbanatát meg nem hallgatta.

1901 tavaszán e fáradalmak újra ágyba döntötték, május első hetében tüdőgyuladásba esett. Nagy részvét környezte őt minden oldalról; lelki barátja Zichy Nándor gróf, az országos katolikus akció vezére, hosszú órákat töltött beteg-ágya mellett. Czentárunk áradozó szavakkal, azzal a belső nyomatékkal, melylyel kiváló érzéseit kifejezni szokta, köszönte meg neki páratlan szeretetét, melylyel Társaságunk iránt viseltetett.

Halála előtti napon, szombat reggel, rendtársai kegyelettel súgták meg neki, hogy szent Ignác atyánkhoz imádkoznak érte. Ő erre nemsokára mintegy mély látományból felocsúdva: „Találkoztam, úgymond, szent Ignáczczal; biztosított engem és biztosítja a pátereket ott fenn a találkozásról!” Másnap május 12-ikén vasárnap délután öt órakeror visszaszállt nagy lelke Jézusához, akiért vert tövises életkeresztútján szívének minden dobbanása.

Temetése nagy részvétnyilatkozat mellett ment végbe; feltűnt, mily mély meghatottság szállotta meg a számos jelenlevőket; mintha csak a hazaköltözött az Isten felé vonzotta volna lelkeiket mint életében úgy halálában is.

Egyaránt szerette őt főúr és szegény. Lelki barátot vesztek benne a Dessewffy, Széchen, Zichy, Mailáth, Győry, Chotek, Degenfeld, Barkóczy, Vécsey stb. főúri családok. Tisztelői külön sírhelyet szereztek neki; ott nyugszik most a Deákmonumentum bejáratától balra a második sor közepén.

A sírkő fehér márványkeresztjén fekete márványból faragva Jézus Szívének képe látható; az elmés sírfeliratot rendtársa, Tomcsányi Lajos szentelte emlékének:

CZENTÁR JÁNOS S. J.

Ötször tíz telet élt, mikor elment élni örökre!

† 1901. május 12.

Hálából állították tisztelői.

*

Nem látszik fölöslegesnek, hogy e kiváló férfiúnak úgy tudományos, mint aszkétikai irányát rövid sorokkal megvilágítsuk.

Tudományos képzettsége abban sarkallott, hogy a skolasztika filozofiát és theológiát, melyet a dicsőségesen uralkodó XIII. Leó pápa annyira szívére kötött az egyházi férfiaknak, hosszú éveken át teljesen át és áttanulmányozta, s ezt az óriási szellemi tőkét aztán, mint kevesen mások, magáénak vallhatta. Itt rejlik nyitja annak a titokzatos, mindenkit lebilincselő befolyásnak, melynél fogva őt barátai, ismerősei, sőt nem ritkán társai is mintegy orákulum gyanánt tisztelték.

E tudáskincseket azonban nem zárta magába, hanem szellemének ritka szívósságával másokkal is megkedveltetni törekedett.

Ismerte a tudomány jelen áramlatait, s később mint rektor azon volt, hogy tanáraink Pozsonyban a keresztény filozofiát napjaink téves bölcselkedésének kellő felderítésére, alapos megvitatására adják elő. A maradiságnak már tetterős természeténél fogva is ellensége volt; nem is kimélte a pénzt, ha tudományos szakművek, folyóiratok bevásárlása került szóba.

A skolasztika filozofia és theologia mélységeibe, fennségeibe ritka avatottsággal hatolt be. Kimondotta, hogy az

Institutum értelmében rendtársaink felsőbbbségét a kor ezer-változatú forrongásaival szemben csakis ez képes biztosítani. Látta, hogy napjainkban a hittudományok terén két főáramlat halad egymás mellett, a régibb skolasztika theológia s az újabb történeti iskola.

A történeti iskola, úgymond, bár érdemeit ismerjük, akár a bölcsélet — akár a hittudományban, már természeténél fogva túlságos szabad tért enged a színezésnek, a szubjektív felfogásoknak, a partikularizmusnak; így a legjobbaknál is, ha egymagában áll, hamar tévutra kerül, mint azt napjainkban annyi kisiklott fényes tehetség óvó példájával bizonyítja.

A Skolasztikában ellenben az ideák határozott, örök tartalmakkal kapcsolódnak szillogizmusokba egybe, s mint áttörhetlen falanxok haladnak már hosszú évszázadokon előre legyőzhetetlenül!

A jezsuitánál, ez volt főelve, a tudomány épületzömének ezekből a gránitsziklákból kell a rendi szervezet értelmében a magasba emelkednie; betetőzésül, bővebb felszerelésül azonban az egyéb melléktudományokat is derekasan igénybe kellend vennie, a jelen vívmányait is felkarolnia.

Lelkesedni, lelkesíteni a régi kipróbált, biztos, istenvezérelte filozofia- és theológiáért; el nem zárkozni további derék munka elől; felhasználni a kor vívmányait! ebben a hármas elvben összegezzük Czentár tudományos irányát.

*

Aszkétikai világára a legjobb fényt derítik számos lelki feljegyzései,¹ melyek a novicziátustól kezdve haláláig gondosan szerkesztve most előttünk fekszenek; mély meghatottsággal lapoztuk át azokat.

¹ Jelenleg bécsi levéltárunkban.

Nap nem tündöklík oly fényesen az égen, nem melegít oly hevesen a földön, mint ahogy Krisztus ragyogott be az ő khérublelkének világába.

Krisztusért s az Ő arájáért, a katholika anyaszentegyházért vert szívének minden dobbanása.

Másrészt látta, mily hatalmas védbástyát, mily lelkes őrcsapatot nyert a Szentegyház Jézus-Társaságával; s azért lelki életének tán legspecziálisabb vonása, törekvése abban rejlik, hogy enmagában a jezsuitatípust, amint azt Szent Ignác szemlélte s a konstitúciókban leirta, érvényre juttassa.

Már lelki jegyzeteinek élére azokat a nevezetes szavakat tűzte, melyeket XIII. Leó pápa a Sacré-Coeur kongregáció főnöknőjéhez intézett. Miután e levél Társaságunk egyik legtekintélyesebb enkómiumát tartalmazza, az eredeti francia szövegben igatjuk azt ide:

„Non, non! Vous ne dégénérerez pas. Vous ferez parfaitement comme la Compagnie de Jésus, qui soit par une protection spéciale d'en haut, soit par la force de la discipline a conservé son esprit primitif. Aujourd'hui après trois cents ans chaque Jésuite comme Saint Ignace serait prêt à tout entreprendre pour la gloire de Dieu!” (Léon XIII. à la Révérende Mère Vicaire du Sacré-Coeur le 23 Novembre 1894.)

Lelke át és át volt szaturálva azon vágytól, hogy igaz, tökéletes jezsuita legyen. Nemcsak a harmadik próbációban 1881-ben, nemcsak mint előljáró a szabály értelmében naponként félórán át, hanem papi felszentelése után évek során naponként több órán át tanulmányozta Társaságunk szervezetét. Lelki jegyzeteibe 1890-ben beigtatta szokásos napirendjét, s ott e sorok állanak: „8¼—10 Studium Instituti secundum Lugo et Suarez. 5 Lectio Instituti. 5½ Studium.” De azután

tekintély is volt e téren, s azon hírben állott, hogy szerzetünk szervezetét az utolsó szálig úgy alig ismerte más közöttünk.

Gondosan szerkesztett nagyszámú iratai az Institutum, a Generális Kongregációk decretumai, a Generálisok rendelkezései, a provinciális ordinációk, továbbá Suarez, Lugo, Sanchez s egyéb első rangú tekintélyek nyomán a Provincia levéltárában letéteményezve tanuskodnak idevágó roppant erudíciójáról.

De meg nem állapodott a szerzet szellemének pusztá tanulmányozásánál. Azt lelkében napról napra mindjobban törekedett érvényre juttatni. Már 1878-ban jannár 3-ikán mint fiatal theologus a fogadalmak félévi megújítása előtt így ír lelki naplójába:

„Egy nemeslelkű anya bizonyára joggal büszke fiára, akiben nemcsak külső szépsége, hanem lelki erényei is hűen tükröződnek vissza; egy jóra való fiú pedig annál inkább törekszik anyja nemes sajátságait utánózni, minél inkább meggyőződött azok magas becséről; szeretetét anyja iránt nem is tanusíthatja jobban, mintha annak nyomdokain halad előre. Amde Jézus Társasága a te legkedvesebb anyád; tökéletessége képzeleten felül nagy és dicső, szépsége elragadó; vajjon szereted-e őt?

Fejleszd ki hát vonásait külső viselkedésedben, szived belső életében, s anyád a Társaság látni fogja, hogy csakugyan szereted őt. Vonásait a rendszabályokban, az exercitiumok könyvében leled fel, s miután ama vonások csakis Krisztusnak s legszentebb szívének képét tükrözik vissza, tenmagadban is Krisztus képe fog kidomborúlni.”

Hogy azután az élet nagy lelki harcában, az életszentségért folyó küzdelemben a „Lelki Gyakorlatok” legmagasabb

csúcsára feljutott, s Szent Ignác atyánk aszkézisének legmélyebb titkáig behatolt, azt oly ideális férfiúnál mint Czentárunk vala, kétségbe nem vonhatjuk. Megkapón tanuskodik erről az a mélytartalmú vallomás, melyet ünnepélyes négyes fogadalmainak napján, 1885. február 2-ikán jegyzett be lelki naplójába. Lelkének ezt a mennyei ömlengését az eredeti latin szövegben igtatjuk ide:

„Ad convivendum et commoriendum cum Christo.

Ante professionem Oeniponti 2. II. 1885.

1. Intime persuasum esse, mihi humiliaiones deberi; et eas mihi esse utilissimas et necessarias, proin conari eas sincero corde diligere, et quamquam natura reluctatur, cum gaudio admittere, quaelibet sint et undecunque veniant.

Nunquam phantasiis, cogitationibus, desideriiis honorum, auctoritatis, splendoris locum libere dare; ea omnia genere et celeriter rescindere, et elicere serio desiderium humiliati-onum et vitae occultae. Pro qualibet humiliatione ut speciali gratia Sacratissimo Cordi singulares gratias agere.

2. In Superioribus oculis fidei Christum invenire, adspicere et interna reverentia veroque amore prosequi studebo; ac imbibere animo, eos loco Christi vol potius Christum per eos me regere et gubernare, proin me Christo servire, Christi voluntatem facere, si eis obedio; et in hoc spiritu iudicium et voluntatem propriam subicere.

3. Curabo vitam internam, absconditam in Sanctissimo Corde, sed practicam; pura intentio, sanctificatio semper major operum quotidianorum per unionem cum Christo; commendare, tractare cum Christo et Beatissima Virgine Maria de bono Consilio quae agenda sunt etiam minima; veniam petere, gratias agere; verbo: „vivere cum Christo ex

virtute Dei” et „vivere propter Christum”, quam gratiam maxime post sacram communionem petam. Ut ad hanc unionem et familiaritatem perveniam, maximi facere et maxime curare res spirituales, modestiam et ordinem in agendo.

4. Nullum sacrificium, quod Christus Rex et Deus meus a me postulabit ipsi denegabo, quamvis arduum et naturae contrarium sit.

5. Curare, ut naturam cultus Sanctissimi Cordis semper magis penetrem, eumque secundum mentem Salvatoris Nostri exerceam, et etiam apud alios, quantum licet propagem; item studebo filiali amore et pietate semper magis prosequi Beatissimam Virginem Mariam, cui omnia etiam hanc solemnem professionem procul dubio debeo, et Sanctum Ignatium ut patrem et beatum Joannem Berchmans ut fratrem carissimum venerari.”

Midőn pedig a nagy nap reggelén szent mise közben fogadalmait leteendő az oltárhoz lépett, lelkének érzelmeiről így ír:

„Midőn az oltárhoz léptem, hogy annak felső lépcsőfokán letérdeljek, önkénytelenül a kereszten függő Megváltó jutott eszembe; világosan, mintegy pillanatban láttam Őt, s a szózat hangzott lelkembe, hogy áldozatomat az Ő nagy áldozatával a kereszten egyesítem; oly szegényen, mint Ő a kereszten; oly szűztisztán, jómagamnak meghalva a fájdalmak közt, mint Ő a kereszten; oly engedelmesen, mint Ő a kereszten; oly alázatosan mint Ő a kereszten. A szent áldozás után az az egy gondolat töltött el, hogy Krisztusé vagyok most és mindörökre; reménységem megszilárdult, s predesztinációim jelét ismertem fel benne.”

Krisztussal a kereszten függni, s onnét működni embertársaiért! ez volt Czentár lelkiéletének rövid sommája, ez legmagasabb ideálja.

*

Nem zárhatjuk le e rövid jellemrajzot anélkül, hogy még egy ritka adományáról, a Szép iránti finom érzékéről meg ne emlékeznénk.

Bármikép is szemléljük életünk folyását, amíg e siralom völgyében járunk, főfeladatunk marad, hogy Isten szerelmeért egymásnak könyeit törölgessük, száritgassuk. Földi keresztútunkon a keresztény Caritas a legbiztosabb vezér az égi haza felé.

Ám a kegyes Isten gondoskodott arról is, hogy tövises pályánkon időről időre mosolyoghassunk is egyet. Ez a Szép feladata az életben, természetben és művészetben. Emelni a kifáradt lelket, hogy kötelességeinek annál frisebb kedvteléssel járhasson utána.

Felismerte a Szépnek nagy jelentőségét a lelki életben Jézus Társasága már kezdet óta. S bár a szerzetesi aszkézis magával hozza, hogy az egyesek czelláiban a szent szegénység szelleme uralkodjék, ép oly kíváncsú, hogy első sorban templomainkban a műveltebb izlés meghonosításával is hasunk a hívők lelkére.

Súlyt helyezett Társaságunk a múltban továbbá arra is, hogy a közösség gyülekező helyiségeit, milyenek refektórium, aula, bibliothéka stb., az anyagi körülményekhez mérten a művészet alkotásaival feldíszítse.

S ép e téren volt elég alkalmunk, Czentárunk finomúlt műérzését megfigyelnünk. A pozsonyi kollégium házi kápolnájában, később a nyaralón is művészi kivitelű új oltárról gondoskodott; nemkevésbé budapesti rezidenciánkban a kongregáció-kápolna berendezése az ő helyes műízléséről tanuskodik. Mindehelyütt láthatni, hogy a sok kirívó színű csináltvirág, az aranyos czafrangok, szóval a sok tarkaság az oltárokon nem tartoztak az ő művészeti ideáljai sorába. Ellen-

ben a stílus szabályainak megfelelő, művészi kivitelű oltárok, feszületek, gyertyatartók, antependiumok stb., mint azokat Czentár kontemplálta s itt szemeink előtt feltárta, ugyanannyi nyugvópontot nyújtanak a művelt szemnek, tápot a meditáló léleknek.

Kellő gondot fordított mint előljáró a pozsonyi, majd a budapesti refektórium berendezésére is; a tölgyfából készült stílszerű asztalok, padok, támfalak, a művészi feszület, néhány jelesebb kép az ő utasítása szerint készült egyszerű de izléses tölgyfakéregben csak azt bizonyítják, hogy a szegénység szelleme nem ellenkezik még szűkebb körülményeinkben sem a művészetnek Isten nagyobb dicsőségére irányzott felkarolásával.

*

Az Igaz, a Jó, a Szép három géniusa tehát egyaránt koszorút fűztek Czentárunk homloka köré. Emléke, közbenjárása emelni fog mindnyájunkat még hátralevő útunkon; apostoli lelkével ott fenn gondoskodni fog bizonyára arról is, hogy számos jeles utódok jöjjenek utánunk a Társaságba, melyért itt lenn annyira lelkesült.

Végül pedig tán nem esünk a túlzás hibájába, ha egyik rendtársunk találós jellemzését igtatjuk ide zárszóul: „Czentárunk jellemével, szívével, egész valójával nagy védőszentjére Szent János apostolra emlékeztetett.”

Források: P. Czentár összes hátrahagyott iratai és feljegyzései. — Liber defunct. Budapest. — Catalogi. — Rendtársak közlései. — Szerző feljegyzései. — Fényképe a halottas ágyon (kis 4°) a kalksburgi S. J. gyűjteményben.

Számos fennemlített irodalmi dolgozataiból csak egy kritikai bírálatot tett közzé „Meyer, Institutiones juris moralis. Vol I.” című műről a „Zeitschrift für katholische Theologie. Innsbruck.” 1886-ik évfolyamának 336—342 lapjain.

P. Hufnagl András.

A gyermekevek sokszor kedves látványai közé tartozott, ha megfigyelhettük, miként űzi az őszi szél a lehullott sárga faleveleket, s ragadja azokat kavargva a magasba. A férfievek bensőbb örömei közé számítjuk, ha látjuk, miként ragadja meg a Szent Lélek fuvalma az üde, jórahajló lelkeket, s vezérli őket fel a tökéletesség magaslataira. Ily benső, a tökéletesség után epedő lélek volt Hufnagl András.

Szüllőhelye a fehérmegyei Ercsi volt, hol 1846. február 13-ikán látott napvilágot. Itt nevelkedett, sőt maga is mint néptanító működött már néhány évig, midőn egyszerre mély vágyódás szállta meg lelkét a keresztény tökéletes élet után. Hogy szándokát valósíthassa, nekilátott a gimnaziális tanulmányoknak, majd tizenhatsz éves korában Kalocsán a harmadik latin osztályba lépett. Itt fényes sikert aratott tanulmányaival, s a tekintélyt, melynek érettebb kora, iskolai érdemei, de főleg példaszerű, tiszta erkölcsi folytán társainál örvendett, arra használta fel, hogy őket keresztény erénygyakorlatokra szoktassa. Minden este gyertyagyújtás előtt összegyűjtötte a szomszédság diákjait a közös rózsafüzérre, melyet azután kettenként fennszóval imádkoztak el.

A hatodik osztály végeztével 1867. szeptember 13-ikán Sanct-Andráben a noviciátusba lépett. Itt a próbaévek alatt is épületes példájával vált ki társai között, s miután még egy évet nyert filológiai tanulmányainak kiegészítésére, 1871-től

kezdvé négy évig Kalocsán mint osztályfőnök működött az alsó négy iskolában.

1875-től kezdve három évet Pozsonyban a filozofiának, négyet Innsbruckban a theologiának szentelhetett; mindenütt szokásos jelességével haladva előre teljesen megfelelt a magas várakozásoknak, melyeket a szerzet személyéhez fűzött. Mint felszentelt pap még két évet tanárkodott Kalocsán a filológiai szakban, midőn 1884-ben a harmadik probációra Belgiumba, Tronchiennesbe küldötték, hogy ott magas tökéletességének épületét méltón befejezhesse. Eddigi kiváló szellemi, lelki érdemeit a szerzet is elismerte, midőn 1885. február 2-ikán az ünnepélyes négy fogadalom letételére szólították őt fel.

Rövid három év múlva azonban, melyeket megint mint tanár Kalocsán töltött, az Ég már érettnak találta őt a mennyei jutalomra; kinos, hosszasabb gyomorhajában megható türelemmel mint igaz szerzetes viselkedett, míg végre boldogan húnyt el az Urban 1887. október 18-ikán.

Hufnagl már belépése előtt mint tanító működött; szerzetesi munkálkodását is az iskoláknak szentelte, s így egész élete tanításban folyt le. Külsőleg tehát szerény határok közt haladt aránylag rövid életpályáján; de akik csak érintkeztek vele, hamar felismerték, hogy nem közönséges, sőt magas tökéletességű szent férfiúval van dolguk.

Valóságos élő szabálya volt a szerzetes és pedagógiai életnek, tárháza a mindkét életre vonatkozó útmutatásoknak és ötleteknek. Minden kötelességet, nagyot vagy aprót, a kitelhető gondnal teljesíteni; minden munkát, külsőt vagy belsőt, a tiszta szándékkal Isten szemében a lehető legmagasb tökélyre emelni: ez volt életének egész teljében és ízében főtürekvése. Sőt ezt társai előtt bizalmasan maga is bevallotta:

„Mint néptanító, mondá egy alkalommal, azért nem leltem nyugalmat lelkemnek, mert ez a szó „tökéletesség”, melyet a katekizmusból tanultam, foglalkoztatta folyvást bensőmet. Az a gondolat, hogy én tökéletes lehetek, hozott a szerzetbe.” Itt azután nemcsak jómagá tört előre szívós kitartással a szentség útjain, hanem intenzív példájával másokat is megnyert Krisztus követésének.

*

Hufnagl András irodalmi publikációi:

A boldogságos Szűz Mária kis zsolozsmája. Kalocsa. 1883.

Közlemények a Hirnökben Ercsi Endre név alatt: 1885. 127. 184. 287. 343. 350 II. — 1886. 167. 327 II. — 1887. 17. 198. 260 II. — 1888. 67. — 1889. 74. — 1892. 363. — A Mária-Kertben: 1886. 24. — 1889. 292.

Források: Liber defunct. Coloc. — Catalogi. — Kalocsai Értesítő 1896. 55 I. — Rendtársak közlései.

Berecz János, skolasztikus.

Sokan közülünk csak hosszú évek küzdelmei, szenvedései után jutnak az Isten egyik legnagyobb kegyadományához, a szerzetben elért boldog halálhoz. Másokat ellenben mintha csak azért hívott volna az Úr kifürkészhetetlen irgalmában Krisztus követésére, hogy rövid megpróbáltatás után azonnal az örök élet koszorúját fűzze homlokukra. Ily boldog ifjúról emlékeznek meg jelen soraink.

Berecz Ev. János született Kalocsán 1852. november 17-ikén. Ottani főgimnáziumunkban évről évre a derekabb, jelesebb tanulók sorába tartozott, midőn az ötödik osztály végeztével szerzetünkbe jelentkezvén, 1868. szeptember 19-ikén nagyszombati novicziátusunkba be is léphetett.

Filológiai kiképzésére Sanct-Andráben töltött két évet, majd Pozsonyban a filozofiának szentelhetett három zavartalan esztendő, melyek után Szathmárott kezdett mint szakaszprefektus a konviktusban buzgólkodni; ám tudóbaja oly rohamosan fejlődött, hogy a halál már másfél év múlva 1877. május 5-ikén megszakította rövid életének fonalát.

Szent Ignác atyánk kedvencei közé azokat számította, kik érdesrögös természetüknek fogyatkozásain el nem csüggednek, sőt azokat kitartó küzdelemmel, önuralommal lesimítják.

Bereczünknek is meggyült kezdetben baja elzárkozó, rideg természetének gyöngéivel; de azokat a részletes exámen segítségével oly szerencsésen leküzdötte, hogy növendékeinek

szeretetét, ragaszkodását nemsokára megnyerte; midőn pedig a jó barátot oly hamar elvesztették, osztatlan, őszinte bánkodással kísérték őt örök nyugalomra.

Források: Liber defunct. Szathm. — Catalogi. — Szerző feljegyzései.

Fr. Bély Ernő.

Ez a derék fráterke Nagyszombatban született 1837. december 30-ikán. Az elemi iskolák végeztével a szabómesterségre érzett kedvet, hajlamot; s miután abban kellő jártasságot szerzett magának, mint vándorlegény Pozsonyba is ellátogatott, s ügyességénél fogva itteni kollégiumunkban mint szabósegéd nyert alkalmazást.

Rövid idő múlva annyira megkedvelte életmódunkat, hogy maga is a felvételért folyamodott. Miután pedig ezt nagyon is ifjú kora s gyenge testalkata miatt kissé elhalasztották, eltökélte magában, hogy ismét vándorbothoz nyúl, s Ausztriát, Stíriát, Nyugat-Magyarországot beutazva mesteriségében ritka képzettségre tett szert, sőt a magyar és tót nyelven kívül, melyeket már szülőhelyén beszélt, most még a német szót is folyékonyan megtanulta. Visszatérve útjáról megnyerte végre a felvételt, s 1857. november 16-ikán Nagyszombatban a novicziátusba lépett.

A két próbaév végeztével Szathmárra került, itt időnkint mint gondos betegápoló, rendesen azonban mint megbízható, értelmes portás és ügyes szabó működött mind haláláig.

Egyike volt azon derék frátereknek, kik teljes odaadással éltek szerény hivataluknak; szolgálatkészségük és előzékenységükkel pedig az összes rendtársak és házbeliek szeretetét vívták ki maguknak. A szathmári házi emlékkönyv azt jegyezte fel róla, hogy önkiméletet nem ismert, s hogy az istenadta

kis szabócskája mindig több munkát kívánt végezni, mint a mennyit bírt. A lelki életre nagy gondot fordított; kitűnt ez már nyugodt, mindig egyenletes, nyájas modorából is, melylyel mint portás az örökös járás-keles és zaklatás daczára is viselkedett.

Már két évvel halála előtt vérhányás fogta őt el; nyugodt türelme, melylyel baját viselte, nagy épülésére szolgált társainak, méginkább pedig halála, melyben teljes megadás és égi béke sugárzottak vissza arczáról. Meghalt Szathmárott 1866. márczius 11-ikén.

Források: Liber defunct. Szathm. — Catalogi.

Fr. Vurositcz József.

Vurositcz azon férfiak sorába tartozik, kiknek nevét a kalocsai kollégium, melyet teljes harminczhárom évig hű kötelességtudással, hivatalbeli ritka avatottsággal szolgált, mindig hálával fogja megőrizni.

Született Budapesten 1839. július 23-ikán. A czipész-mesterséget atyjától tanulta meg; útra kelve mint vándorlegény linzi házunkban ismerte meg a Társaságot, s miután itt egy évig segédkezett, a rendtársak is meggyőződtek jelességéről, s kieszközölték, hogy 1859. október 11-ikén nagyszombati noviciátusunkba beléphetett.

Innét mint portás és czipész Kalocsára került, s mindjárt kezdet óta oly kiváló ügyességgel járt el hivatalában, oly belső érettséget tanúsított többféle megbízásaiban, hogy a kollégium előljárói tekintve a magyar rendtagok szűk számát, P. Generálisunkhoz fordultak, s kérvényezték, hogy Vurositcznak szabadjon a szerzet szokásos tanulmányaihoz átlépnie.

Az engedély megjött, s jó fráterünk huszonöt éves korában a latin nyelv elemeit kezdte tanulmányozni. Praktikus eszével azonban nemsokára belátta, hogy ily késő iskolázás nála csak kétes gyümölcsöket fogna teremni, s alázatos érzülettel kérte előljáróit, hogy szerény mesterségéhez, a kaptafához térhessen vissza.

Így töltötte azután életének legtöbb, legszebb éveit Kalocsán mint portás és czipész, majd mint sekrestyész;

1881-től kezdve három évet kivételesen Szathmárott és Pozsonyban töltött, melyek után újból Kalocsára tért vissza. Élte utolsó tíz évében a „Hirnök” kiadóhivatalában is segédkezett, s a Jézus Szentséges Szive iránti tisztelet terjesztésében nem kis érdemeket szerzett magának.

1896 őszén budapesti házunkba nyert küldetést, de alig töltött itt félévet portási hivatalában, midőn 1897. május elején tüdőgyulladásba esett; bajából ugyan néhány nap múlva már-már fellábadt, midőn május 21-ikén váratlanul szélütés vetett véget munkaszerető életének.

Vurositz világosan fogta fel a jezsuitafráter hivatását. Erélyesen hozzálatni a munkához, az engedelmesség-kiszabta hivatalnak egész teljében-izében megfelelni, s mindezt Szent Ignác szellemében végezni volt a magas cél, melyre ernyedetlenül törekedett. A szerzetesi szabályok megtartásában katonai pontossággal járt el; amellet szeretete a gyakori imádságot, minek következtében bizonyos lelki nyugalom ömlött el egész valóján, melylyel portási vagy sekrestyészivatala ezer bajoskodása daczára is mindenkit megnyert magának.

Források: Liber defunct. Budapest. — Catalogi. — Szerző feljegyzései. — Fényképe (visite-mellkép), melyet Tóth Mike S. J. készített, a kalksburgi S. J. gyűjteményben.

P. Hennig Alajos.

Mi sem hat a világiakra oly megkapón, mint az a túlvilági mennyei béke, mely az istenes szerzetesek arczáról tükröződik vissza. Az állandó lelki békének ily vonzó mintaképe lebegett szemeink előtt hosszú éveken át P. Hennig Alajosban.

Született a mosonmegyei Rajkán 1826. június 21-ikén. Gimnáziumi tanulmányait Esztergomban, a bölcsészetet és teológiát 1845-től kezdve mint növendékpap Nagyszombatban végezte. Miután 1850-ben pappá szentelték, előbb a nagyszombati érseki főgimnáziumon nyert tanári alkalmazást, majd kitűnő zenei képzettsége folytán Esztergomba a főszékesegyházba karkápláni minőségben került vissza.

Míg itt remek hangja és orgonajátéka a bazilikának fenéges ívboltozatairól visszhangzott, ragadta meg őt az égi hívó szózat, mely lelkét a magasabb tökéletesség útjára ösztönözte. A minden jóra hajló papművész haladék nélkül követte Isten sugallatát és 1860. május 26-ikán a nagyszombati novicziátusba sietett. A két próbaév végeztével még két évet nyert Pozsonyban filozófiai tanulmányainak ismételtesére s ez idő alatt egyszersmind templomunkban mint akadémiai magyar hitszónok működött.

1864 őszén Kalocsára jött s tiz éven át áldásosan viselte a főgimnáziumon oly fontos prefektusi és tanfelügyelői hivatalt; emellett a felsőbb osztályokban a bölcseletet adta elő.

Ugyanakkor egyházi énekünk és zenénk kifejtésén mint kar-nagy oly fényes sikert aratott, hogy kollégiumunk hírnevét ez irányban még a haza határain túl is megalapította. Sok-oldalú érdemeit a szerzet is méltányolta, midőn 1874. február 2-ikán az ünnepélyes négyes fogadalmak letételére szólította fel.

Nagy fokban gyakorolt önuralma, az ügyes bajos dolgok-ban is egyenlőn higgadt, józan magatartása kiválón képesí-tették őt az előljárói hivatalok viselésére; már 1875 őszén a kalocsai kollégium élén mit rektort látjuk őt; hat évi rek-torátusa alatt a nagy kollégium ügyei, mint pontosan készült gépezetnél, zaj és feltűnés nélkül, de annál mélyebben ható sikerrel haladtak előre. 1884 nyarán mint rektor és noviczius-mester a nagyszombati ház élére állott, s kilencz évig szerzett magának novicziusaink aszkétikus kiképzésével elhervadhatatlan babérokat.

Élte végszakában mint buzgó lelkiatya működött előbb Kalocsán, honnét azonban 1897-ben még egyszer mint szupérieur Budapestre küldetett; utolsó három évét Pozsony-ban szentelte főleg fiataljaink lelki vezetésének. Itt szólította őt a halál át a jobb hazába 1902. július 10-ikén.

*

P. Hennig legfőbb s leginkább szembeötlő jellemvonását az önmegtagadás és önuralom útján nyert lelki egyensúly s az ebből kifolyó külső egyenletes nyugodtság képezte. Bárhol is jelent meg, az igaz szerzetes jellegét viselte homlokán, amiért is mindazok, akik csak érintkeztek vele, benső tisz-telettel hajoltak meg előtte. Főleg Simor és Haynald bibornok-érsekek nagyra becsülték az aszkétikus férfiút, s bensőbb barátságukra is méltatták. Nevezetes eziránt Simor boldog-emlékü primásunk egyik levele, melyet 1885. január 9-ikén

Hennighez intézett. Miután a levél¹ a nagynevű főpapnak Társaságunkról szóló nézeteit, vallomásait tartalmazza, azt mint történeti okiratot az eredeti latin szövegben igatjuk ide:

„Reverende Pater Rector! pro optimis votis ad auspiciū novi anni pro incolumitate mea depromptis felicissimo homini ago gratias, qualem esse existimo Societatis Jesu Sacerdotem, qui hoc tempore Rector est domus probationis Tirnaviensis. Qua juvenis sacerdos Societatem novi, socios non novi quia nec vidi. Inter theses, quas qua laureandus Doctor theologiae ante annos quadraginta septem defendendas in publica disputatione suscepi ac proposui, haec etiam locum habuit: „Societas Jesu Ecclesiae utilissima et ideo inimicis Ecclesiae invisā fuit.” Quis scit, utrum si socios etiam novissem, ipse quoque modo non forem Societatis membrum, pro eo quod sim Cardinalis, et quae sunt longe difficiliora et periculosiora munia: episcopale et primatiale. Sed quare haec commemoro? Non invidiae causa, sed ut congratuler de electa vocatione, atque ut suffragia exorem precum ejus, qui locum tenet per gratiam Dei tutiorem. Romae agens binis vicibus visitavi Collegium Germanico-Hungaricum, ubi tres mei alumni educantur. Non sine stupore vidi novas aedes Collegii in quo bini Cardinales degunt: Melchers et Masella. Pro solemnibus Canonisationis remanere in Urbe non potui, quorsum nona vice concessi. Libenter testis fuisset solemnium in honorem trium e Societate Sanctorum celebratorum. Deus Optimus servet Reverendam Paternitatem Vestram incolumem longissime, ut Societatis videre possit ampliorem in terris gloriam, certe secuturam, non obstante mordacitate Massonum. Qui caetera

¹ Az eredeti latin kézirat jelenleg a kalksburgi S. J. gyűjteményben.

constanti cum propensione maneo Strigonii 9 Januarii 1885. addictissimus Joannes Cardinalis Simor.”

Nem kevésbé érdekes a boldog emlékü Haynald érseknek viselkedése Hennig irányában. Ahol csak szerét tehette, kitüntette őt s szíves-örömet teljesítette óhajait. Egyszer azonban mint nyári fergeteg felhők borultak Hennigünk napja elé.

A nagylelkű érsek egy főúri család sarjának biztosította a felvételt a kalocsai konviktusba. Ám P. Hennig mint rektor nyomára jött, hogy a fiúnak farkasfogai már megnőttek s így ökelme a konviktusi ifjú nyájnak könnyen kárára válhatnék. Midőn tehát a belépésre került a sor, a rektor tán a főúri család iránti kiméletből nem nyilatkozott elég világosan az érsek előtt, s a felvételt megtagadta.

Haynald, aki nézetétől szándékától, míg az ellenkezőről meg nem győzték, egyhamar el nem tért, e váratlan ellenmondásra fellobbant: „Tudjátok, mondá keményen a rektornak, hogy pátrónustok vagyok az országban, nemcsak szóval, hanem tettel is; de ha kell, túl is adhatok rajtatok!”

A rektor mozdulatlanul mint márványszobor állott az érsek előtt, s azzal a csodálatos nyugalommal, melylyel csak szentek tudnak szólni, adá válaszul: „Kegyelmes Uram, in manu Dei sumus!” A nagy érsek azonnal átlátta a lelki fennséget, mely e rövid szavakban megnyilatkozott, s rövid tájékozás után a vihar mint egy varázsütésre lecsillapult.

In manu Dei sumus! ez a teljes, haladéknélküli odaadás az Isten gondviselésébe képezte P. Hennig legfőbb jellemvonását. Sokszor az életben állott válságos nehézségek előtt: „in manu Dei sumus” volt mindannyiszor jelszava, horgonya. Az évek során át nem ritkán erős vérhányások lepték őt

meg: „in manu Dei sumus!” s nem ijedt meg a haláltól, sőt tán ép azért a halál tért ki annyiszor előle.

S ezt a magas lelki existenciát nem könnyű szerrel biztosította jómagának; hosszú, kemény küzdelmébe kerül az minden emberfiának. Hennig az állandó, öntudatos önmegtagadásnak volt embere, aki minden életkényelemről végkép lemondott, mint azt a Szummárium 12-ik regulája követeli a Társaság fiaitól. A véletlen hozta magával, hogy egyik rendtársa nemrég Hennig zeneiratai között kis czédulára akadt, melyre ő mint évi lelki gyakorlatainak rövid foglalatját e szavakat írta: „1. Animo magno et liberali. 2. Fidelitas in meditationibus integre faciendis contra omnes difficultates. 3. Exercere se in vincendo amore proprio praesertim in vitiosis ejus manifestationibus, quales sunt propensiones inordinatae ad commoditatem, oblectamenta, superbiam. 4. Solitudo ejusque utilitates.”

*

Amily békés volt életfolyása, ép oly nyugodt volt szent kimulása is. Már hat hónappal halála előtt kinos köszvénybaj szállta meg jobbkarját; szent miséinél a kelyhet csak a legélesebb fájdalomok közt bírta felemelni, az utolsó két héten pedig már képtelen volt misézni. Mégis nagypontosan követte a napirendet élte végperczéig. Halála napján mint rendesen felkelt négykor, meditált, megáldozott szobájában, megreggelizett, s szokása szerint megetette kenyérmorzsálékkal az ablakába szálló verebecskéket. Azután leült karszékebe, olvasgatott, s midőn lélekzete megszorult, hozzásiettek társai s mellette térdelve végezték a haldoklók imáit. Lassan, észrevétlenül szenderült el reggel kilencz óra tájban; amint azután

odaát a jobb hazában felébredt, ott is alighanem első szava volt: Ime csakugyan in manu Dei sumus!

*

Jellemrajzunk kiegészítéseül az egyházi zeneművészeti vitás kérdések mellőzésével Hennigről mint zeneművésztől kívánunk még megemlékezni.

Első zenei kiképeztetését már otthon a szülői házban nyerte; nagy tehetségeit e téren később Esztergomban mint karkáplán a híres Seiler főszékesegyházi karmester oldalán teljesen kifejtette.

A szerzetben művészi hajlamainak csak mellesleg felelt meg, mert volt mint láttuk bőviben egyéb hivatala és teendője. S ha mégis mint zeneirő annyi és oly jeles zeneművet hozott létre, abban leli magyarázatát, hogy az iskolai kisebb nagyobb szünidőket jól felhasználta.

Kiváló zenei tehetségeit kizárólag csak a hivatalaitól kijelölt és követelt határok közt értékesítette. Világi zenével nem foglalkozott, kivéve hogy rektori állásában Kalocsán a nyilvános akadémiák zenei részleteiről finom izlésével ő maga intézkedett. S mert templomi zenekarunkat személyesen vezényelte, szerzeményeit jóformán csak vegyes karra írta.

Sohasem kedvelte a modern egyházi zenestilust, s szigorúan ragaszkodott a Gregorianumon alapuló kivált polyphon egyházi zenéhez. Mindenek fölé helyezte a XVI-ik század nagynevű, jobbára olasz klasszikus zeneszerzőit; Palestrina, Vittoria, Anerio, Suriano, Agazzari, Agostini, Gallus (Handl Jakab), Orlando Lasso, Aichinger, Lotti voltak az ő művészeti egének legragyogóbb csillagai. Innét magyarázható, hogy saját művei között ő maga is azt a 21 fűgát nyilvánította leg-

jobbnak, melyeket az imént említett zenekorifeusok stílusában komponált, s azután Haynald érseknek dedikált.

A Caeciliánusokkal nem igen rokonszenvezett, mert amint róluk mondogatta „merevek, a tiszta hármass hangzatokat előkészítő hangokkal nem kötik össze, s a klasszikusok melizmáit elhanyagolják. Félúton állapodtak meg, úgymond, vissza kellene térniök a klasszikus olaszokhoz!” Ez okból a caeciliánus mozgalmat közömbösen nézte.

A korális kérdésben is, mely napjainkban a regensburgiak nem épen nagy előnyére forduló ponton áll, sohasem sorakozott Dr. Haberl követői közé. A velencei Balleoni-nyomda és a római Guidetti korálkönyveit vallotta kedvenceinek.¹

Szerfölött érdekes Hennignél a Gregorianum orgonakísérete, ahol Haberl, Hanisch s más Caeciliánusok kíséretétől teljesen elüt, s miről művei sorában főleg az „Opus posthumum” tesz tanúságot. Lásd p. o. a „Victimae paschali” számot. Hogy pedig Hennigünk harmonizálása csakugyan jól illeszkedik a Gregorianum canto fermójához, azt a szakszerű kritikák a hazában s a külföldön, mint alább látni fogjuk, nagy elismeréssel méltányolták.²

Ellenvetésül felhozhatnók, hogy ha ez így áll, miért komponált hát Hennig oly sokat modern stílusban? E kérdésre

¹ Psalterium Romanum, dispositum per Hebdomadam. Venetiis 1756. Ex typographia Balleoniana Gr. folio 454 pp.

Graduale Romanum, de tempore et Sanctis. Venetiis 1750. Ex typographia Balleoniana. Gr. folio 366 et CXVI pp.

Directorium Chori. A Joanne Guidetto, Romae Ex typographia Vaticana 1737. 4°. 384 et CLXXXIV pp.

Mind a három könyv a kalocsai érseki könyvtárban található.

² Lásd többek közt a jeles kritikát a „Kalocsai Néplap” 1893. 11-ik számában Sztára József főszékesegyházi karnagytól, és az „Egyházi Közlöny” Budapest 1902. 41-ik számának 569 s kk. lapjain Dr. Demény tollából.

jómaga életében százszor is megfelelt: „mert a körülmények kényszerítették, a szomorún lefogyott magyar egyházi zene, az iskolázatlan, nyers gimnazista-énekesek stb.” Meg kell tehát engednünk, hogy Hennig a modern egyházi népénekeket tűrte és szerette, hacsak mérsékeltek voltak; szerzett is efféle dallamokat háromszáznál többet. Művei sorában az „Egyházi énekek orgonakisérettel” leginkább e fajtához tartoznak. Mi a becünk, elmondja Dr. Vass Bertalan a „Katholikus Szemle” 1898. 870-ik és kk. lapjain: „A megjelent összes enemű gyűjtemények között Hennig Alajos könyvének kell itélnünk a pálmát.”

Megjelent műveinek bírálatai különösen kiemelik stílusának tisztaságát és egyházi szellemét, de különösen az ellenpontozás ismeretének¹ mélységét, amely nem tűr czikornyát, szentimentalizmust, hanem a szólamok természetes vezetésével igyekszik a tiszta stílusra. „Ami a harmonizálást és szólamvezetést illeti, az meg épen mintaszerű. Mint a példaszerű összhangoztatás valóságos eszményére felhívjuk az érdeklődők figyelmét.” Így Sággh Gyula a „Zenelap 1899” III. számában.

Zárszóul el nem hallgathatjuk, hogy Hennigünk a nagy Liszt Ferenczczel, kinek unokatestvére volt, belső barátságban állott; a zenekirály, valahányszor Kalocsára jött, szerzetes-rokonánál végezte mindannyiszor szent gyónásait. Hennig egy alkalommal neki is megküldötte említett „Concentus sacri” szerzeményét, mire Liszt Ferencz ekkép válaszolt:²

¹ Kedvenczkönyve volt e kérdésben: *Gradus ad Parnassum, sive manuductio ad compositionem musicae regularem*. Elaborata a Joanne Josepho Fux, S. C. M. supremo Chori Praefecto. Viennae Austriae, J. P. Van Ghelen 1725. In folio min. 280 pp.

² Liszt és Meluzzi eredeti leveleit Kostialik János S. J. bocsájtotta rendelkezésünkre.

„Hochwürdiger lieber Cousin! Deine „Missa facilis a Capella“ und die „16 Centus sacri breves“ erreichen vollkommen den Zweck, anständige, im guten traditionellen Styl gehaltene Kirchenmusik leicht gangbar zu machen. Dabei darf man nicht eine gewisse ehrwürdige, kirchliche Monotonie der kanonischen Einsätze, Tonica und Dominante, Dux und Comes befürchten. Trotz meiner berüchtigten Excentrizitäten finde ich Wohlgefallen an dem trefflichen Beharren des einfach sicheren Tongewebes, welches Du meisterhaft pflegst. Kyrie eleison und Christi eleison lassen sich musikalisch wahrscheinlich nicht sehr variiren.

Sende mir also bald deine Missa facilis und die 16 Centus gedruckt,¹ und möge die Ausgabe (der noch einige Vortragsbezeichnungen beizufügen sind) sich möglichst viel verbreiten.

Mit derselben Post erhältst Du deine Manuscripte zurück, nebst einer stillen Orgelmesse deines

herzlich ergebenden Cousins

F. LISZT.

11-ten März 1882. Budapest.

Ide csatoljuk még egy külföldi elsőrangú tekintély véleményét is, melyben Hennigünk zeneműveiről nyilatkozik. Salvatore Meluzzi, a vatikáni Sixtina-kápolna karnagya ígígyen ír P. Oreglia S. J. rendtársunknak Hennig műveiről:

„Reverendo P. Oreglia. Roma 17 Giugno 1883.

Ho letto con sommo piacere la Messa ed i 21 mottetti del R. P. Luigi Hennig a tre e quattro voci.

¹ A „16 Centus sacri breves“ szerzeményt Hennig a nyomtatás előtt még öt számmal megtoldotta, s ekként e műve „21 Centus sacri breves“ címmel jelent meg.

Ho trovato tutte queste composizioni scritte con cognizione profonda del Contrapunto e dell' Armonia dell' antico genere.

Raramente è caduto in leggerissime sviste, ma non diminuiscono affatto il merito dell' autore, col quale faccio le mie sincere congratulazioni.

Ringrazio V. R. di avermi procurato questo piacere, e col più profondo rispetto mi professo suo

devotissimo um. servo

SALVATORE MELUZZI.

*

P. Hennig zeneművészeti publikációi:

1. Missa brevis et facilis styli a Capella dicti. Quatuor vocum. Augustae Vindelicorum. A. Böhm et filii. 4°. Kapható „A. Böhm-Wien I., Essiggasse 3” czímen. Ára 1 Mark 20 Pf.
2. 21 Conventus sacri breves, partim 4, partim 3 vocum. 21 kurze, lateinische Gesänge. Augsburg, Böhm. 1883. 4°. — 3 Mark 60 Pf.
3. Missa duarum vocum. 1892. — 1 korona. Ez és a következők kaphatók a „Hirnök” kiadóhivatalában, Kalocsán.
4. Conventus sacri (18) in usum studiosae gymnasiorum juventutis. 1893. — 2 korona.
5. Cantus Antiphonarum Beatissimae Mariae Virginis. 1893. — 2 korona.
6. Litaniae Lauretanae in tonis psalmodum pro 2 praec. soprano et alto atque choro 4 voc. inaeq. 1895. — 1 korona.
7. Tíz ének hangjegyekkel Jézus Szívének tiszteletére. 1894. — 40 fillér.

8. Cantus facilis litaniarum B. M. Virginis pro 2 praec. soprano et alto et choro 4 vocum inaequalium. 1896. — 1 korona.
9. Cantica sacra pro tempore adventus et festis Nativitatis Domini. 28 régibb ének harmonizálva. 1896. — 1 kor. 20 fill.
10. Egyházi énekek orgonakisérettel. (214 szám.) 126 ll. nagy nyolczadrét. 1898. — 2 korona 40 fillér.
11. Cantus facilis litaniarum de SS. Corde Jesu. 1900. — 1 korona 50 fillér.
12. Hebdomadae sacrae cantus liturgici Gregoriani. Opus posthumum. 1902. — 3 korona.

P. Hennig egyéb irodalmi publikációi:

1. A három kassai vértanú. Számos képpel. Hirnök, Kalocsa; 1899. 125 ll. 8°.
2. Az andacsi Mária-kápolnára vonatkozó hagyománynak érvénye. Megjelent a „Magyar Sion 1884”. 561—614 lapjain.

Források: Liber defunct. Poson. — Kostialik János S. J. és Sztára József érdemesült karnagy közlései. — Zelliger, Egyházi írók csarnoka. Nagyszombat 1893. — Szerző feljegyzései.

P. RITLI VENDEL S. J.

P. Ritli Vendel.

Társaságunk már kezdet óta a kor szellemi áramlataival, nevezetesen a tudományok haladásával lépést tartott, s azokat hatalmas lendülettel mindenkor a végcél, az Isten felé terelte. Napjainkban a reális tudás, a szám- és természettudományok élnek magas virágzási korszakukat; ám ha azok képviselőit szemügyre vesszük, úgy látjuk, hogy szellemi erejük a legtöbbször az ezernyi részletismeret közepette megoszlik, s pszichológiai visszahatásként a tudás számtalan szálait egybefogni, magasabb bölcséleti állásponton összegezni képtelen. Itt az oka, hogy szerzetünkben kitűnő férfiak, kik a bölcséletben s a theológiában alapos képzettséggel bírtak, oly passzióval, kitartással karolták fel a reális tanszakokat, s a kor tudását azután magasabb szempontból is értékesítették. Ilyen volt közöttünk Ritli Vendel.

Született a szathmármegyei Kálmádon 1851. október 19-ikén. A szathmári konviktusban mint növendék hat latin iskolát végzett, s már itt tiszta erkölcs, fényes tehetsége s ernaedetlen szorgalma tanulótársai fölé emelték őt. Élénk kedves társalgása, melyben az illem határait túl nem lépte, hamar megkedveltették a virgócz ifjút a házbeliakkal; nem csoda, ha azután ő maga is friss lelkének teljes erejével vonzódott feléjük, sőt a hatodik osztály végeztével szerzetünkbe óhajtozott. Ám midőn mármár a noviciátusba készült, özvegy anyja, ki aggkorának egyedüli támaszát látta benne,

fiának hő kérelmébe bele nem egyezett; s Vendelünk nehéz szívvel tért ismét a konviktusba vissza.

Szent Szaniszló ünnepének előestéjén azonban váratlan, fájdalmas hír lepte meg őt, hogy jó anyja rögtön halállal múlt ki. E hír fiúi ragaszkodó szívén mély sebet ütött; sűrű könyeket hullatott szeretett szülőjének veszte fölött. Midőn pedig fájdalma kissé lecsillapult: „Ime, Isten kegyelméből — mondá, végre a noviciátusba léphetek!” Forró óhaját, kérelmét P. Stieber provinciálisunk örömmel teljesíté, s őt 1869. december 26-ikán a nagyszombati novicziusok közé besorozta.

A próbaévek után két évet nyert St. Andráben a filologia, hármát Pozsonyban a filozofia tanulmányozására, s miután mindenütt fényes sikert aratott, 1876 őszén Kalocsán kezdett tanárkodni; legelőbb is két évig mint latin nyelvtanár az ötödik és hatodik osztályban, majd további két éven át kedvencz tárgyát a fizikát és számtant adta elő a felsőbb osztályokban. 1881-től kezdve négy évig Angliában, és pedig kezdetben a lancashirei Ditton-Hallban, majd az észak-walesi Moldban hallgatott theológiát; onnét Bécsbe tért vissza, s két évig a bécsi csillagdán üzte magasabb reális tanulmányait. 1887 őszén, miután az évet Lainzban a harmadik próbaévben lelki felüdülésének szentelte, végleg visszatért Kalocsára, hogy itt még tíz évig, mind haláláig ragyogtassa Isten dicsőségére fényes képességeit. Ez idő alatt, két évet leszámítva, melyen át mint generálisprefektus a konviktusban működött, a felsőbb osztályokban adta elő kedvencz tárgyait, s azon hirneves tanáraink sorába tartozott, kik nemcsak jómaguk lelkesedtek a tudományért, hanem magasan ragyogtatva a tudás szövéténekét maguk után ragadták egyszersmind tanítványaikat, s

megnyerték őket a tudománynak és erénynek. Férfias, nagy-
ratörő tevékenységéből kiragadta őt a halál innsbrucki nyara-
lónkon 1897. június 23-ikán.

*

Ritli már természeténél fogva a tudománynak született. Vasegészsége, aczélidegzete megküzdött minden, bármily nagy szellemi munkával. Lelkesedett lelkének egész hevével a tudományért, s csak egyet gyűlölt az életben: a közép-szerűséget. A reáltudományokban is a legmagasabb csúcsokra szeretett emelkedni; kedvencz könyve volt Laplacenak örökre nevezetes munkája „La Mécanique céleste”.¹ Ebbe szeretett mélyedni, de olyankor nem olvasgatott, mint sok tudós szereti, csak egyetmást, hanem rendszeresen hónapokig, évekig tanulmányozta a nagy művet s lépésről lépésre Laplace után számított minden sort. E sorok írója Ritlinek szoba-szomszédja volt jó ideig. Tudtam az órát, amikor tanári kötelmeinek eleget téve kedvenczkönyve után nyult. Hogy megfigyelhessem őt, halkán nyitottam be nem egyszer szobá-jába. Ott ült asztalánál mozdulatlanul mint akár a vatikáni Múzeum Menander szobra, akihez különben is hasonlított; még a pipafüst is — mert rendesen pipaszó mellett tanult — mint kék fonál egyenesen emelkedett mellette a magasba. Szelleme azalatt a legmagasabb régiókban meditált és bámulta meg az isteni harmóniát mely a millió és milliárd világok közt megnyilvánul. Ha azután közeledtem feléje és észrevett, sohasem vette zokon, hogy felzavartam, hanem szokott vidor mosolyával szállott le az Olympusról: „Most megint a hetedik égben jártam!”

¹ Oeuvres complètes de Laplace. Paris, Gauthier-Villars. 1874—84. 6 Voll. 4°.

Az ő kezében a tudomány hatalmas apologia volt az Isten országának megvédésére. Nemcsak a bölcsészetben, a theologiában érezte magát a helyzet urának, hanem a modern összes reáltudásban is végkép otthonos volt. Nem szerette a tudományos bábjátékot, bármily ragyogó nevekhez is volt az kötve. Ismerte a XIX-ik század természetbölcséleti elméleteit Lamarcktól kezdve Darwinig, s a tudás egyéb ephemer teoriáit alaposan áttanulmányozta. Ha azután szóba kerültek, azon nyugalommal, melyet a meg nem ingó alapokra épített biztos tudás szül, szokta volt mondani: „Analizáljátok csak lelkiismeretesen ezeket a messze kongó teoriákat, s meglássátok, vajmi kevés szinarany az, ami azután a tudománynak a lombik és retortában megmarad.”

Saját tudományos kiképzésén mindvégig szívós kitarással fáradozott. Meghozatta magának a legmagasabb színvonalon álló francia és angol tudományos könyveket; már egy pillantás az asztalán, támláján, szekrényében álló könyvekre azt a benyomást tette látogatóira, hogy itt nem közönséges tanáremberrel van dolguk. Ott láttuk Laplace mellett a francia Verdet és Violle összes fizikai műveit; Maxwell, Lamont, Wiedemann klasszikus könyveit a magnetizmus és elektricitásról stb. Poggendorf Annalesei rendszeren jártak neki.

Tudományos munkálatait két főcélra irányította: először megakarta határozni Kalocsának horizontális és vertikális mágneses intenzitását a finom Edelman-féle magnetométerrel; azután pedig ingaméréseket eszközölt a $g =$ azaz a föld szabadesési gyorsulásának meghatározására; e méréseket egy reverziósingával saját eredeti methodusával végezte.¹ Fájdalom! a halál akasztotta őt meg érdekes műveleteiben.

¹ Lásd ehhez Schreiber János S. J. értekezését »Ueber eine eigenthümliche Gangperiode einer Pendeluhr.« *Astronomische Nachrichten*. Berlin. Band 147. SS. 353—58.

Mint főgimnáziumi tanár derült világnézetével nyájas bánásmódjával magához vonzotta az ifjúságot; azt a nemes szenvedélyt, mely őt a tudományok iránt eltöltötte, beléoltotta mélyen a fiatalok szívébe; bebizonyította nekik, hogy „a fizika nemcsak a legszebb, hanem a legszükségesebb tantárgy is”. Jelességét azután a felsőbb iskolai hatóságok is elismerték; Dr. Hómann Ottó királyi tanfelügyelő pedig kijelentette, hogy „az ő kerületében P. Ritli a legkiválóbb fizikus”.

Hogy miképen fogta fel Ritlink tanári kötelmeit, arról ő maga világosan nyilatkozik a főgimnáziumi Értesítő 1895/6 évfolyamában, midőn a 189. és kk. lapokon így szól:

„A szaktanárokat fizikai tárunk beszerzéseinél mindenkor oktatási célok vezették, s azért általában úgynevezett demonstráció-készülékeket rendeltek meg. Csak később, mikor már ilyenmű készülékekben hiány többé nem volt, gondolhattak arra, hogy a szertár célját kibővítsék, a tudományos kutatást precizizálókészülékek vétele által lehetőségessé tegyék s a tanulók fogékony szellemét a pontosabb észleléshez és méréshez szoktassák. Nagy lendületet adott e tekintetben a csillagda felállítása, amelynek pontos műszerei az igazgatóság szívessege folytán a természettan tanárának mindig rendelkezésére állottak nemcsak személyes használatra, hanem az oktatás céljaira is.

Így történt, hogy a szertár állapota ma olyan, hogy a tudományos kutatás nem ugyan minden, de legalább több irányban lehetőségessé van téve.”

Tehát a tanulók fogékony szellemét a pontosabb észleléshez és méréshez szoktatni! ez volt Ritlinek magas álláspontja az iskolában.

Ritkán fordul ugyan elő intézetekben, középiskolai szertárakban, hogy a tanár márcsak a három alapegységnek, a hosszúságnak, a tömegnek, az időnek hitelesített pontos másolatával is rendelkezze.

Ritli azonban beszerezte kalocsai fizikai szertárunk számára:

1. A hosszúságegységet, azaz a mintamétert Heyde czégtől Drezdában, s azt azután a „Physikalisch-technische Reichsanstalt, Berlin, Charlottenburg” útján hitelesíttette.

2. A tömegegységet. Ez egy 50 grammnyi, hegyi jegeczből készített, finoman csiszolt henger, mely a Nemetz czégnél Bécsben készült s tömegére nézve az ugyancsak bécsi „Normal-Aichungs-Commission” által lett pontosan meghatározva.

3. Az időegységet természetesen a csillagda szolgáltatja; az itt felállított Cook-féle csillagidőóra jelzését ugyanis Ritli saját természettára jelzőjével villamos áram útján kötötte össze.

4. A mágneses egység mérésére beszerezte a Beetz-féle kitűnő magnetométert Edelmantól Münchenben, mely Gauss-féle leolvasásra van berendezve. E remek darab a szertár legjobb s legpontosabb készülékeihez tartozik.

5. Az elektromosság mérésére meghozatta a Thomson-féle elektrométert Stöhrertől Lipcsében.

6. Az elektromos potenciálegység mérésére Dániel normálelemét.

7. Az elektromos ellentállás mérésére Siemens és Ohm egységét.

8. Az áramegységre a Bunsen-féle Amperométert és

9. az áramintenzitás mérésére a Wiedemann-féle tükörgalvanométert Edelmantól Münchenben.

10. Ezekhez csatoljuk még a kitünő precíziósmérleget Nemetztől Bécsben, mely 200 gr. megterhelés mellett 0·1 mmgot még biztosan mutat.

11. A normálthermóméter Fuessnél Berlinben készült, századfokok direkt leolvasásával.

12. Végül a nagyító (mikroskop) szintén a jobbakhoz tartozik. Legnagyobb nagyítása vonalban 1000. Reicherttől Bécsben.

Nem akartuk itt Rittli összes beszerzéseit felsorolni; csak az irányt volt érdekes jeleznünk, melyet mint szertárőr, mint tanár követett. Annyi bizonyos, hogy fizikai szertárunkat, mely azóta ritkítja párját az országban, a tudomány mai színvonalára emelte.

*

Az a precízió, mely őt a tudományban kitüntette, jellemezte egyúttal az aszkézisben is. Világosság, józanság, hátafórtóság voltak az ő lelki életének szép sajátságai. De szóljon itt helyettünk jómaga. A harmadik próbáció végén számot vet magával, s matematikai pontossággal így összegezi jószándékait, eltökéléseit:¹

„Jövendő életem háromféle foglalkozást fog magában foglalni. Az első osztályba tartoznak azon cselekedetek, amelyek közvetlenül lelkem ápolására vonatkoznak. Ide tartoznak: meditáció, exámen, letenye, mise, breviárium, szentséglátogatás, a lelki gyakorlatok általában. Bárhol legyenek s bármi legyenek, s bármennyig éljek, ezekben változás nem lesz. Ezek az első helyet foglalják el, s azért ezeket ezentúl kitünően akarom végezni.

¹ Ritlinek ezen eredeti feljegyzéseit Strobl Antal S. J. közölte a szerzővel.

A második osztályba tartozik mindaz, ami testem ápolására vonatkozik, mint étkezés, mulatás, séták, fürdés, mindenféle tisztogatás. Ezek is ugyanazok maradnak, bármi legyen állásom. Vigyázz, hogy azt a bizonyos eleganciát étkezés közben megtartsad.

A harmadik osztályba tartoznak azon cselekedetek, melyekben hivatalomat teljesítem. E hivatal lesz, míg csak bírom, tanárkodás, s talán valami csekély mellékhivatal. Itt az örök életre közvetlen nem teszek semmit; e cselekedetek csak annyiban bírnak értékkel, a mennyiben velük Isten akaratát teszem. Ez legyen az elv, amely engem e tekintetben vezessen: Isten akarja! De akkor aztán mindegy, akármi a hivatalom. De akármi legyen, arra fogok törekedni, hogy helyemet megálljam, hogy azt kitünően töltssem be; ezt várja tőlem az Isten, ki a hivatallal megbízott. Egy negyedik osztályba lehetne sorolni azokat a cselekedeteket, amelyek direkte mások üdvére céloznak, mint exercitiumok, gyóntatás, prédikálás; ebből kevés fog nekem kijutni, de annál jobban fogom tenni ezt a keveset.”

A követendő életirányt, sarkalatos főszándékát és akaratját, az ugynevezett elekcziót azután latin nyelven így formulázza:

„Electio. Id in quod praecipue conari debeo omni studio inniti, maxima cura prosequi: est amor erga Dominum Jesum fervens, vehemens constans. Puto autem melius esse, ut in primis in id tendam, ut affectum amoris habeam ferventem, vehementem, constantem. Spero autem me dein consecuturum ab optimo Jesu, ut opera paullatim ita assuescant, ut affectui respondeant. Sit igitur Jesus centrum totius vitae spiritualis. Dein summi pro me est momenti, ut exercitia spiritualia

a) omnia peragam, b) suo tempore, c) maximo cum fervore. Sine hoc nullus est pro me profectus spiritualis. Ad eundem finem unam mortificationem quotidie.

Roga Dominum saepe, ut vel te invito ad tertium humilitatis gradum adducat. Utque et tu, quod in te est facias, cum optio datur inter duas res, conare propter Jesum ingratam eligere.”

A társak, kik közelebb állottak hozzá, megfigyelhették, hogy Ritlink itt kifejtett életelveihez következetesen híu maradt, s azért mindannyian őszinte érzülettel gratuláltak neki, midőn ünnepélyes négyes professzióját 1888. augusztus 15-ikén letehetette.

Lelki életének kulminációja azonban csak később állott be.

*

Nem volt, nem létezik, s nem is lesz, míg csak a világ fennáll, nagyobb leczke az életben, mint mindent Krisztusnak odaadni. Ezt a leczkét tanulta meg Ritli kitünően s gyakorolta még jobban. Ő azon fényeseszű, nagyszívű szerzetesek sorába tartozott, kik teljesen leszámoltak az étellel; kik tudták, mit akarnak, mert tudták, mi az élet legmélyebb titka: Sume et suscipe Domine universam meam libertatem, omnem voluntatem meam!

Ritli szent Ignác atyánknak ezt a vezérérmelmét nap nap mellett átérzte szívében, s ha azután a sor rákerült, gyakorolta is. Lássuk immár hogyan.

Mint buvárkodó tudós a szerzetben fölötte boldognak érezte magát. „Mily boldogság, mondá e sorok írójának nem egyszer, a szerzetben így bú nélkül, gond nélkül a tudománynak élhetni!” Nos hát ezt a földi boldogságát is az Úr Jézus Szent Szívének áldozta oda.

1892 őszén a kalocsai konviktus élére friss erő, új generális prefektus kellett. Az előjárók szeme a vasegészségű, nagytekintélyű Ritli felé irányult. Ő maga sejtette ugyan, hogy az új hivatal nem elég testi mozgáshoz fogja majd juttatni, de habozást erélyes természete, korrekt szerzetesi jelleme nem ismert. „A katonát, mondá, százszor is a halál torkába vezénylik; csak nem maradok mögöttük!” Nem is maradt! Megszokott erélylyel, áldásos sikerrel viselte az új hivatalt, s tudományos munkálatait áldozatrakész nagy szívvel egyelőre szegre akasztotta.

Alig hihető s csak nehezen is érthető, hogy vasszervezete, mely betegséget, fogyatkozást addig nem ismert, már két év múlva meglazult. Jómaga ugyan komolyabb bajt nem sejtett, gondos előjárói azonban biztosság kedvéért orvosi konzultációra Budapestre küldötték.

Dr. Kétly Károly egyetemi orvostanárnál jelentkezett. „Tanár úr, szerzetes vagyok; tudni akarom, hányat ütött nálam az óra?” Dr. Kétly alaposan megvizsgálta őt, s ép oly határozottan válaszolt: „Uram, csak azt mondó vagyok, hogy mához egy évre már nincsen az élők között!” A jó Ritli e halálos ítélet hallatára sóbálványnya merevedett; szótlanul távozott, s csak jeles háziorvosunk Dr. Tauszk Ferencz bírta őt egynémely orvosi mesterfogással megnyugtatni. A halál, ha váratlanul lép elénkbe, még a legderekabbat is megrettenti.

Dr. Kétly jóslata, ha nem is szóról szóra, fájdalom igaznak bizonyult. Ritli veszedelmes szív- és vesebajából fel nem gyógyult többé. Nehány hónapi meráni időzés után fel-frissült ugyan annyira, hogy tanári hivatalát újra átvehette, de alig másfél év múlva 1897 tavaszán baja kétszeres erővel tört ki, s nemsokára a sír szélére hozta.

Innsbrucki nyaralónkon, két nappal halála előtt látogattam hozzá utoljára; szelleme olyan volt mint az esteli csillag, mely lenyugvása előtt ragyog fel legszebben. „Barátom, tudjuk kinek éltünk, mondá menyei békülettel arczán, tudjuk kinek halunk; mi boldogok, hogy ily lelki derűvel közeledünk a halál kapujához! Krisztus vár bennünket!” Harmadnapra, június 23-ikán reggel halva találták őt ágyában, miután a szentségekben néhány nappal azelőtt részesült.

Fájlalva éreztük mindannyian, hogy vele kitünőbb férfaiink egyike szállt a sírba, s nem egyik rendtársa bizalommal ugyan, de bánatos szívvel sóhajtott utána: *Doleo super te, frater mi Jonatha, quomodo cecidisti fortis in proelio!*

*

Ritli Vendel közzétett dolgozata:

„Allandó-e a nap melege? s ha igen, miért és meddig?”
A kalocsai főgimnáziumi Értesítőben 1889. — 34 ll. nagy 8°.

Források: *Liber defunct. Coloc.* — *Catalogi.* — Riegl Sándor S. J. közlései. — Szerző feljegyzései. — Fényképét Tóth Mike S. J. felvétele után közöljük.

P. Kubina András.

Mint plébános apostoli szívvel vezérelte hiveit az Isten országába, mint egyházi író pedig messzeható irodalmi tevékenységet fejtett ki a szentügyért. Miért nem maradt tehát künn áldásos működési terén? Mert az isteni sugártól felvilágosított elméjével átlátta, hogy Krisztus követése az, ami az arasznyi földi létnek legmagasabb becset kölcsönöz.

Kubina András született Morva-Szent Jánoson Nyitra-megyében 1845. november 27-ikén. Iskoláit Pozsonyban, Esztergomban, Nagyszombatban, a bölcséletet mint növendékpap Esztergomban végezte. A hittudományokat Pesten kezdette meg, betegség miatt azonban a szülői háznál keresvén felüdülést, meggyógyulva az esztergomi nagyszemináriumba tért vissza, ahol 1871. január 3-ikán fel is szentelték. Mint segédlelkész öt évig fáradozott a lelkekért Vedrődön, majd Garamkövesden, innen azonban már négy hónap múlva hitoktatónak Esztergomba rendelték. 1881ben plébános lett Alsó-Korompán, s itt tiz évig páratlan buzgalommal felelt meg lelkipásztori kötelmeinek. Kitünő tollával egyúttal oly tekintélyre tett szert, hogy a Szent Adalbert-Társulat 1885-ben igazgatójának választotta.

Már régebben meleg vonzalommal viseltetett Társaságunk iránt, s végre a lelkében visszhangzó isteni szózatnak engedve 1892. január 27-ikén Sanct-Andräben a novicziátusba lépett. A két próbaév után filozófiai és theológiai tanulmányait ha-

ladott kora miatt csak röviden ismételte, s miután Nagyszombatban a harmadik probácziót is elvégezte, mint a novicziusmester segéd társa, mint szónok és gyóntató atya, de leginkább mint kitűnő tollú egyházi író mindenütt békességet, áldást hozott embertársaira.

1900 telén egy novicziust kísért Selmeczre, ki épen katonai sorozás alá került. Az úton meghűlt, s alighogy visszatért, tifuszba esett, mely nemsokára kioltá életét 1900. márczius 30-ikán. Halála után nemsokára P. Provinciálisunk a házi exhortációban mint a jó szerzetes mintaképét állította őt a társak szeméi elé.

P. Kubina az alázatos de magaslelkületű férfiú megvette a világot minden kincsével, javaival együtt, s csakis az Isten dicsőségének, a lelkek üdvének gyarapítása után sovárgott. Mind rendtársainak, mind pedig a külső köröknek méltó elismerését, tiszteletét vívta ki magának kiváló tudományossága, szerény modora, kedves előzékenysége által.

Nagy jártassággal bírt a nyelvekben, miről számos közzétett dolgozatai, önálló művei is tanuskodnak. Roppant munkaerejét azonban első sorban saját nemzetségének a tótoknak szentelte, s mint ezeknek egyik legelső irodalmi férfja fog az utókor előtt is tündökölni.

Már versei között valódi irodalmi műbecscsel bírnak a zsoldtárok és az egyházi himnuszok tót fordításai. Még nagyobb érdemet szerzett magának a Szent Írás tót fordításával. 1897-ben ugyanis a Szent Béla (Adalbert)-Társulat vezetésének kérésére P. Provinciálisunk felmentette P. Kubinát minden egyéb hivatalától, hogy erejét idejét kizárólag a Szent Írás fordításának szentelhesse. Le is fordította már egy meglevő újabb fordítás nyomán, melyet Sasinek kezdett meg, a

négy evangéliumot, amidőn a halál félbeszakította nagy vállalatát. Kézirata a Sz. Béla-Társulathoz került vissza.

*

Hogy irodalmi sajátosságait is röviden jelezzük, Kubina eltért a jelenben divó tót helyesírástól, s nyelvpurifikáló szerepet vitt a tót irodalomban. Volt rá képessége, mert ritka filológiai képzettséggel bírt; volt akaratereje is, mert nem tántorodott meg semmiféle támadásra sem. S bár számos irodalmi ellenfelet támasztott maga ellen, elvei mellett kono-kúl kitartott; a jövő fog csak azok helyességéről végleg dönthetni. Nyelvezetét jellemzi, hogy a nagyszombati tót tájshólást, mint nézete szerint a legtisztábbat, törekedett irodalmi nyelv gyanánt érvényesíteni.

Kubina alapította 1888 elején és szerkesztette 1891 második feléig a Pútník svätovojeťský tót néplapot. A Győrffy Iván tollából eredő népiskolai tankönyveket, nevezetesen a földrajzt, Magyarország történetét, természetrajzot és természettant tót nyelvre fordította. Kisebb cikkeket írt a Magyar Allamba, a Nagyszombati Hetilapba, a Religióba, a Katolické Noviny 1871—1899 folyamaiba, a Kazatel' hit-szónoki folyóirat 1874. és 1880. évfolyamába, a Kazatel'ňa szintén hit-szónoklati füzetek 1881—1890 folyamaiba; a Pútník folyóirat 1888—1896 sorozatába, a Pútník naptár 1872, 1889, 1891, 1892, 1894—97 éveibe.

Számos verset is írt magyar, német és tót nyelven különféle álnevek alatt, mint Leiermann, A. Zahorský, Z—y, P. Z—y S. J. stb.

Már mint jezsuita 1898-ban átvette Melisek Adolf nagy-lévárdi plébánostól a tót „Jézus-Szive-Hirnökét”, mely 1897-

től kezdve „Posol božsk. Srdca Ježišového” czímmel jelenik meg, és azt haláláig szerkesztette.

*

Kubina András önálló műveinek sorozata:

1. Blumen-Liebe. Lieder von E. Leiermann. Tyrnau, Winter 1886. 16°. 130 ll.
2. Piesne Záhorského. Vydal M. Čáran. W Trnawe, Horovitz 1886. 8°. 28 ll.
3. Spevníček pre národné školy slovenské. Vo Viedni 1887. 8°. 16 ll.
4. Spevy A. Záhorského. V Trnave. 1888. Horovitz. 8°. 69 ll. Toldalékul: Kvetomil. Volno dla nemeckého: Blumenliebe. 8°. 16 ll.
5. Rajska Cesta. Modlitebná knižka. Vo Viedni „Austria”. 1890. 8°. 559 ll.
6. Malá Rajska Cesta. Vo Viedni „Austria”. 1890. 8°. 200 és XXXVIII ll.
7. Zbožné dietá. Modlitebná knižka. Vo Viedni. 1890. 8°. 136 és XXXVI ll.
8. Andrej Skala. Básnicka rozprava. Napísal A. Zahorský. Vydal Fr. R. Oswald. V Ružomberku 1893. 8°. 39 ll. Önéletrajza, mely 1887-ig terjed és második római útjával záródik le.
9. Sláva B. Srdcu. Modlitebná kn. V Trnave, Winter 1898. Kis 8°. 408 ll.
10. Több kis füzet mint: Nábožný Školák. 1899. Kis 8°. 48 ll. — Rozpomienka na Sväté Missie. 1898. 32 ll. — Priručná Knižka Dietek Mariiných. 1898. 16°. 72 ll. Mind a három Nagyszombatban, Winternél.

11. Egy nagyobb missióemlék: Sláva B. Srdcu. Rozpomienka na Sväte Missie. T. Winter, 1898. 8°. 136 ll.
12. Malý Žaltár. Pamiatka na prvé sv. prijímanie. Vo Viedni 1894. 8°. 39 ll.

Kubina életrajzát, úgymint műveinek, cikkeinek sorozatát a legapróbb részletekig lásd: „Oswald, Tovaryšstvo. V Ružomberku 1900” műnek 317—325 lapjain; a szövegbe felvett kép őt mint jezsuitát ábrázolja.

Életrajzát Koller Márton tollából, valamint könyomatú mellképét, mely Kubinát mint világi papot ábrázolja, hozza még a „Pútnik svätovojtešský” naptár 1901 évfolyama 52—60 ll.

Források: Liber defunct. Tyrn. — Catalogi. — Krasz-nyánszky János hricsói segédlelkész szives közlései. — Zelliger, Egyházi írók csarnoka, Nagyszombat 1893. 275—276 ll.

P. Srobár István.

Srobár István azon csendes jó lelkek sorába tartozott, kik néhány rövid év alatt hosszú időket éltek, s a Szent Lélek vezériskolájában messzire haladtak a tökéletesség útjain.

Született földmíves szülöktől Liszkófalván Liptóban 1862. augusztus 15-ikén. Hat osztályt Lőcsén, a két utolsót s a theologiai öt évet fényes sikerrel Szepeshelyen végezte. Miután 1884. június 30-ikán pappá szentelték, előbb mint segédlelkész Árva-Nagyfalun, majd mint hitoktató Alsó-Kubinban áldásosan működött. Itt azonban a lelkes papot egyszerre kimondhatatlan vágy szálta meg, hogy félúton meg nem állva férfias határozottsággal lépjen a tökéletesség magasabb ösvényére s 1886 elején Nagyszombatba sietett. Ám szülei, tervét meg akarván akadályozni, nagy vihart támasztottak ellene; haza tért, hogy őket megnyugtassa s magas terveinek megnyerje; de midőn ez nem sikerült, püspökétől az elbocsátó levelet kieszközölván megrendíthetetlen elszánt-sággal lépte át utoljára a szülői ház küszöbét s 1886. július 24-ikén a nagyszombati novicziusok közé sorakozott.

Még a próbaévek lefolyta előtt Kalocsára rendelték a konviktusba szakaszfelügyelőnek, hol két évig változatlan hűséggel, odaadással élt hivatalának. Innét három évre Innsbruckba ment a filozofia és theologia ismételtesére. 1892 őszén mint a novicziusmester segéd-társát újra Nagyszombatban látjuk őt; ez volt épen a nagy feladat, mely magasra törő lelkének

leginkább megfelelt. Nyolcz évig vezérelte itt a novicziusokat Sz. Ignác szabályai, útmutatásai, szelleme szerint a lelki élet gondozásában, s hathatós támasza volt a mesternek a nem könnyű cél elérésében.

Ha eljárási modorát kell jellemeznünk, nem annyira a bő beszédre s számos részletezésre, mint inkább saját megkapó példájára helyezte a fősúlyt. Az a lángoló buzgalom, szeretetreméltó pontosság, melylyel még apróbb kötelmeit is teljesítette, észrevétlenül átszivárgott a fiatalokra.

Előljáróinak, lelki vezéreinek meggyőződése szerint a jó páter a szentkeresztségi ártatlanságát mindvégig megőrizte, s a lelki épség, mely arczáról önkényt visszasugárzott, bűvös erőt kölcsönzött mindig szelid, mindig nyájas szavainak. Nagy gondot fordított a novicziusoknál a társalgási modor kellő kiművelésére; s e nehéz kérdésben előnyére volt egyenletes, higgadt modora, amely lelkének zavartalan békéjében gyökerezett. Panaszszó, mióta a szerzetbe lépett, nem hallatszott ajkairól; de ép oly mértékletesnek bizonyult, ha dicsérni avagy ítéletet kellett hoznia mások felett.

A gyenge tüdejű szerzetesnek a türelem keményebb iskoláján is át kellett haladnia; sokat betegeskedett, úgy hogy önmegtagadásra, böjtölésre törő erős hajlamait az előljáróknak kellett fékezniök; engedelmeskedni azonban mint gyermek tudott. 1899. Szilveszter estéjén kérve kérte a P. Rektort, hogy újév napja előtt ő is gyóntathasson templomunkban. Este kilencz után azonban rosszul érezte magát s elhagyta a gyóntatószéket. A folyosón újabb vérhányás lepte őt meg, s többé fel nem épült; 1900. január 23-ikán észrevétlenül lehelte ki ártatlan lelkét.

Források: Lib. def. Tyrnav. — Cat. — Rendtársak közl.

Németh Ernő, Schinszky Ferencz skolasztikusok.

Két lelkes magiszter képét mutatjuk be e sorokban, kiknek emlékezete nem egyhamar fog feledésbe borúlni közöttünk.

Németh Ernő született a pestmegyei Bátyán, Kalocsa mellett 1859. június 1-sején. A középiskolákat kalocsai gimnáziumunkon végezte és fejezte be kitűnő érettségi bizonyítvánnyal. A nagyszemináriumban ezekután két évig hallgatta a theologiai tanfolyamokat, de onnan kilépven sokféle keserű hányódásokon ment keresztül. Végre 1889-ben hosszú keresés után megtalálta a békesség révpartját Jézus-Társaságában, s december 11-ikén már mint harmincz éves férfiú érett elszántsággal a nagyszombati novicziusok közé sorakozott. Fogadalmi után a retorikát Sanct-Andráben kellett ismételnie; majd Kalocsára tért vissza, hogy ott az alsóbb osztályokban kiváló tanítói képességeit érvényesítse.

A kitűnő, buzgó tanárnak ereje azonban nemsokára hanyatlásnak indult; régibb gyomorbaja már két évi tanárkodás után rohamosan megújult s kínos gyötrelmekkel töltötte el napjait. Életének vége valóságos martíromság volt, míg végre 1894 tavaszán nagy bajához orbáncz is járult, s váratlanul márczius 5-ikén oltotta ki nemes életét.

Németh Ernő mély kötelességérzettel bíró férfiú volt; teljes odaadással, ritka szeretettel élt tanári hivatalának; nem csoda, ha azután tanítványai is a legbensőbb ragaszkodással

csüggték rajta, s emlékét mai napig is meleg kegyelettel őrzik szívükben.

Források: Liber defunct. Coloc. — Kalocsai főgimnáziumi Értesítő 1894. 26 l. és 1896. 56 l.

*

Schinszky Szeráfi Ferencz született 1878. február 8-ikán Pozsonyban, hol iskoláit is végezte. Példás jámborsága és szorgalmával már a gimnáziumi években kitűnt társai között. Ami azonban ritka fényt vet ifjú tanulókorára, egyik elszánt tette volt, mely bizonyára nagy kegyelmek forrásává lett reá nézve. Egy alkalommal valamelyik elvetemült iskolatársa áldozás után a szentostyát kivette szájából, hogy vele gúnyt űzzön. E gyalázatos bánásmód Krisztus szent testével Schinszkyt haragra lobbantotta, oda ugrott a galád ficzkóhoz, erőszakkal elvette tőle a szent ostyát s imakönyvébe rejtve, mint egy második Tharsicius, nagy tisztelettel a jezsuiták rektorához vitte. Ki tudja, nem ez a lelkes tette szerezte-e meg számára a szerzetesi hivatás nagy kegyelmét?

1893. augusztus 17-ikén csakugyan a sanct andrái noviciátusba lépett, ahol az érett modorú ifjút, ki mások természetéhez különben is könnyen tudott alkalmazkodni, mindannyian kiválóan szerették. Itt azután a szónoki tanfolyamra kerülván, csakhamar elárulta, hogy benne a jámborság költői és szónoki tehetséggel párosult, úgy hogy társai s tanárai véleménye szerint az első hely őt illette meg.

1898 őszén Szathmárra rendelték a konviktusba felügyelőnek. Örömmel, nagy szívvel vette át hivatalát, mely rövid életének főszínterét képezte. Törekvése most oda irányult, hogy növendékeinek szellemét, szívét helyes irányba terelje. Erre czéloztak magánbeszélgetései, szívnyemesítő

könyvgyűjteménye, melyet számukra a kellő értelemmel összeállított. Megismertette velök a katolikus szellemű újságokat, folyóiratokat, sőt mikor elbúcsúzott tőlök, különösen szivőkre kötötte, hogy a katolikus sajtót és irodalmat támogassák. E tekintetben maga is jó példát adott nekik; minden szabad idejét keresztény szellemű ifjúsági iratok fordítására vagy eredeti dolgozatok megírására áldozta. Hogy a fiatalok szívébe a szegények szeretetét beoltsa, a szegények kenyerére felállította a konviktusban Paduai szent Antal perzselyét, s a befolyt szép összegeket időről időre beküldte a Szent Antal-Lap kiadóhivatalába.

Az ifjúknak azonban nemcsak lelki, hanem testi jólétét is szem előtt tartotta. Új játékokat hozatott nekik, számos kirándulásra vezette őket.

Ezt a vidor világot, hol oly szívesen időzött, fájdalom! betegsége miatt nemsokára el kellett hagynia. Előljárói, bár kevés reményük volt felépüléséhez, az orvosok tanácsára Egiptomba, Alexandriába küldték, ahonnan haza kívánkozva néhány hónap múlva a javulás jeleivel tért vissza. Munka után vágyódva, Pozsonyba tért a filozofiára. De egészségi állapota napról napra hanyatlott, úgy hogy tanulmányait is abba kellett hagynia. A tüdővést, mely csaknem két évig emésztette fel erejét, enmagához elveihez mindig egyenlőn, teljes megnyugvással viselte. Gondos előljárói még egy utolsó kísérletet tettek egészsége helyreállítására. 1901 őszén enyhébb tengeri éghajlatra, Spalatóba küldötték. Am néhány héttel később hogy oda ért, reszkető kézzel irta pozsonyi társainak, hogy imádkozzanak érte, „mivel — ugymond — a végsőt járom.”

Midőn halálát közeledni látta, kérte az előljárót, hogy az utolsó kenetben részesítsék. Az nap délutánján a szerény

óhajt fejezte ki, hogy finom bort és süteményt nyujtsanak neki: „A mai nagy napon, úgymond, melyen az utolsó kenetet nyertem, menyegzőmet ülöm.” S azután többször mondogatá: „Ifjú vagyok ugyan, de életemet örömet oda-adom Istenemnek, teljes lelkemből, teljes szivemből!” S midőn az előljáró vigasztalá őt: „Ime ez a Te kereszted; Krisztus sem szállt le a keresztről!” felkiáltott: „Nem, nem! én sem akarok leszállani keresztemről!” Ezekután a paradicsom örömeit hozták szóba, mire oly égi derűtség és vigaszérzet szállta meg a beteget, amelyet az őt környező társak még addig nem láttak. Szent megadással halt meg 1902. márczius 8-ikán.

Spalatói rendtársai állítják, hogy oly nyugodtan még nem láttak embert meghalni. Még halála előtt azt a kiváltságot kérte ki magának, hogy holt testét az ottani szokás ellenére a társalgószobában terítsék ki: „Hadd lássák az oda vetődő ifjak, hogy a halál sarlója a fiatalít csak úgy letarolja mint az öreget!” Holttetemét csakugyan a társalgóteremben helyezték ravatalra; ott a vidéken szokatlan, vég nélküli néptömeg özönlött feléje, s mindannyian mélyen meghatva nézték az ifjan elköltözött szerzetes szűzi arczát. Temetése a népség nagy részvétnyilvánítása mellett ment végbe, s míg majd a Társaság saját sírkerttel rendelkezhetik, a Ferencziek temetőjében helyezték őt örök nyugalomra.

Schinszky Ferencz közzétett dolgozata: Pilatillo. Elbeszélés Luis Coloma S. J. után a „Máriakert” 1901. folyamában 73., 103., 134., 175. és kk. ll.

Források: Litterae defunct. in Archivo Prov. — Schinszky életrajza Martinovics Sándor S. J. tollából a „Hirnök” 1902. folyamának 296—298 lapjain, melynek szövegét jórészt átvettük.

**Sztára Sándor, Richter Ede, Kanyó Károly,
Mlady Károly, Judák Ferencz**

skolasztikusok.

Käufler Ferencz, Kól András

novicziusok.

Ki tiltja meg a mennyei kertésznek, hogy ne csak ambróziás gyümölcsökkel, hanem illatárasztó virágokkal is díszíthesse az örök lakodalom asztalát? Ily egekbe emelt virágcsokrot mutatnak be jelen soraink.

Sztára Sándor született Oraviczabányán, Krassó-Szörény megyében 1864. november 30-ikán. Már ifjú korában egyike volt azon sokatigérő sarjaknak, kik szülőt és tanítót egyaránt fényes reményekre jogosítottak. A kedves őszinteség s az ernyedetlen szorgalom, a készséges engedelmesség s a nemes szerénység már akkor összes társai fölé emelték őt.

Ifjú vágyainak legkedvesebbike vala a papi pálya, s hogy e tervét megvalósíthassa, a gondos szülők a gimnázium második osztályára Temesvárra vitték őt. Itt csakhamar minden tárgyból jeles eredményt vívott ki, s midőn a szünidőre hazatért, kedves anyja szerető keblére hajtva szőke fejcskáját, örömkönyek közt jelentette, hogy ő az első az iskolában.

1883-ban sikeresen állván ki az érettségi vizsgálatot, felvétette magát a csanádegyházmegyei növendékpapok közé,

s hogy a theológiát alaposan tanulmányozza, Innsbruckba ment. Vele azonban Istennek más tervei voltak. Az innsbrucki jámbor növendékpap nemsokára a kegyelem hívó szózatát érezte lelkében magasabb tökéletességre, s megyés püspökének engedélyével lemondva eddigi terveiről s a világ minden igényeiről 1886. január 27-ikén Nagyszombatban Jézus-Társaságába lépett. Onnét két évi retorikára Sanct-Andrábe, majd Pozsonyba a filozofiára küldötték előljárói. Ezek sikereit látva méltán remélték, hogy benne egykoron a rend nagyobb fényű csillaga fog felragyogni. Ám ember tervez, Isten végez.

Már a filozofia első évében egy alkalommal erősen meghűlt s tüdővészbe esett. A baj orvoslására előbb Kalksburgba, s midőn az ottani éghajlat reá nézve zordnak bizonyult, 1891 elején az enyhébb Kalocsára küldötték; s bár előljárói mindent megkísérlettek egészségének helyreállítására, ereje napról napra rohamosan hanyatlott.

Április 1-sején este nagyon rosszúl érezte magát. Másnap reggel félkettőkor lelki atyját hívatta s mégegyszer megáldozott. Majd mosolyogva beszélt utolsó perczeinek közeledtéről, nyugodtan nézett a halálnak elébe. Reggel hét óra tájban melegen üdvözölte épen megérkező jó atyját; néhány percz múlva összekulcsolá kezeit, s a P. Spirituálishoz fordúlva örömtől sugárzó arczczal mondá: „Páter! én boldog vagyok, nagyon boldog vagyok! Oh bár Jézusommal lehetnék! Veni Domine Jesu, veni!” S kis vártatva, mikor a lelki atya abbéli örömét fejezte ki, hogy kinjai megszűntek: „Oh Páter, úgymond, nemsokára mindezen mosolyogni fog!” Néhány perczczel hét óra után Jézus és Mária szent neveivel ajkain kiadta szép lelkét.

Források: Liber defunct. Coloc. — A „Kalocsai Néplap” 1891. 15-ik száma, melyből a cikket jórészt átvettük.

*

Richter Ede született Nagyszombatban 1872. július 4-ikén. Mialatt szülőhelyén négy latin osztályt végzett, az élelkű ifjú örömet ellátogatott rendházunkba, hol a mesterkéletlen, őszinte jámborság, s a példás szerzetesi élet, mely szemei előtt lépten nyomon feltárult, nagy hatást gyakoroltak lelkére. A felvételt, mely után epedve vágyódott, ifju kora daczára már 1888. október 6-ikán megnyerte.

A novicziátusban mély buzgóságával, szigorú pontosságával felelt meg a szerzetesi új élet s a házi rend követelményeinek; onnét a két évi retorikára Sanct-Andräbe, majd a filozofiára Pozsonyba ment, itt azonban már az első tanfolyam alatt tüdővész szállotta meg, úgy hogy majdnem az egész évet a betegszobában kellett töltenie. Visszakiváncozott szülővárosába Nagyszombatba, hol azután nagy baja daczára derült kedélyével, gyermekded türelmével épülésére szolgált öregebb, ifjabb rendtársainak. Két hónappal halála előtt kérte előljáróit, bár szabadna az oltári szentség gyakoribb vételéből vigaszt, örömet merítenie; az engedélyt megnyervén mindennap benső áhitattal járult a szent áldozáshoz, míg végre testileg lefogyva, lelkileg dús kincsekkel megrakodva szállt át szép lelke Jézusához 1894. június 11-ikén. Temetése június 13-ikán szülővárosának nagy részvétnyilatkozása mellett ment végbe.

Források: Liber defunct. Tyrnav. — Catalogi.

*

Kanyó Károly, ez az üde tündöklő virág Krisztus kertjében, napvilágot látott Pácséron, Bácsmegyében 1873. május 9-ikén. Már szülőhelyén a kis iskolákban annyira felülmúlta

gyermektársait, hogy a falubeliek szép jövőt jósoltak neki, s majd az oltár szolgálatában remélték őt üdvözölhetni. 1887-ben a középiskolai tanulmányokra Kalocsára küldték szülői, s itt bámulatos emlékezőtehetségével feltűnést keltett tanuló-társai között; könnyű szerrel megtanulta könyvbetéve Arany Jánosnak 1672 versből álló Toldi-eposzát. A kollégium akkori rektora P. Menyhárhth botanikai kirándulásaira szívesen magával vitte az eleveneszű virgoncز ifjút, s észrevétlenül nagy kedvet, hajlamot élesztett benne a fűvészet de meg Társaságunk iránt is. Nemsokára a különben is buzgó ifjú kérelmezte, hogy rendünkbe beléphessen, amit elnyerve 1889. július 19-ikén a nagyszombati novicziátusba sietett.

Azzal az eleven, friss erélylyel, mely őt jellemezte, végezte itt nemcsak nagyobb, hanem kisebb sőt apró-cseprő teendőit is, s mint lelkes manuduktor úgy előjáróinak mint társainak szeretetét, nagyrabecsülését vívta ki magának. Ezek után Sanct-Andráben töltött egy évet a rhetorikán, de már 1892. őszén Kalocsára jött, hogy a még hátralevő érettségi vizsgálatokra előkészülhessen. Ám váratlanul vesebajba esván már május havában ágyba dőlt, a hol hosszú betegség bilincselte le, s egész évnél tovább megakasztá őt tanulmányaiban.

Megtört egészsége daczára, melyet teljesen többé vissza nem nyert, nagy gondolatok, tervek tölték el ifjú keblét. Nagyot mívelni egyszer a Társaságban! ez volt kedvencz eszméje, kedvencz témája. S e magas czélt nemcsak derekas tanulmányok, hanem még inkább a belső élet, az imádság lelkes gyakorlatával kívánta elérni. Nagy súlyt helyezett a lelki számadásokra, melyre minden vasárnap egy-egy órácskát fordított szobájában; a hónap első vasárnapján pedig előjárója engedélyével az egész délelőtti időt ily rekollekcióra

szentelte. 1894 őszén felüdülve ismét Nagyszombatba tért, hogy ott az érettségi vizsgálatot végleg letehesse. Fényes tehetségei itt is beváltak s még egy év lefolyta előtt kitűn-
tetéssel felelt meg feladatának.

Pozsonyban, hol azután a bölcséleti első folyamatot hall-
gatta, egészsége újra megingott; előljárói e ritka talentumot
a szerzetnek megmenteni óhajtván reménykedtek, hogy a
sokszor csodáshatású spanyol éghajlat fogja őt is a kívánt
erőre juttatni; így utazott tehát az ifjú szerzetes Innsbruck—
Páris—Madridon át Granadába, s ott jómaga is csakhamar
emelt kedélyhangulattal nézett a jövőnek elébe. Gyermekedd
nyílt modorával az idegen földön legott meghódítá magának
társainak szeretetét.

Am mindnyájunktól óhajtott javulása nem állott be,
ereje napról napra hanyatlott. Ép oly hévvel, mint tenni,
működni óhajtott, ragadta meg most a keresztet is, s mind
melegebben megbarátkozott a kora szent halál gondolatával,
sőt lelki olvasmányait is — jobbára Kempis és Rodriguez
könyveiből — e magas célra irányította. 1897. október
22-ikén megkapván a visszahívó szózatot, Granadát elhagyta
s hazafelé utazott; nevenapján november 4-ikén megtörve
ért Innsbruckba, hol azonnal ágyba dőlt. Vágyai már az
örök haza felé emelték lelkét. „Bárcsak már végre valahára
meghalhatnék!” mondogatá nem egyszer az őt látogató
társaknak; imáját a kegyes Isten meghallgatta november
24-ikén déli egy óra tájban, nagyreményű földi pályafutásának
25-ik évében.

Kanyó Károly közzétett dolgozata: Barbarity Péter kitűnő
tanulóifjú életeleirása a „Máriakert” 1897. folyamában,
215—223 ll.

Források: *Litterae defunct. in Archiv. Prov.* — Kanyó Károly könyomatú latin emlékezete Jablonkay Gábor S. J. tollából, 15 negyedívrétű lapon.

*

Mlady Károly született Ujpesten Pest megyében 1873. augusztus 29-ikén. Három latin, majd három reálosztályt elvégezvén a fővárosban, a 6-ik latin osztályra Nagyszombatban jelentkezett, s ennek végeztével jó bizonyítvánnyal kezében Váczott a papi szemináriumba nyert felvételt. Midőn mint hetedik osztálybeli klerikustanuló egy alkalommal a vasúton Társaságunk két novicziusával véletlenül megismerkedett, oly lelkesedés, oly vágy szállta őt meg szerzetünk után, hogy szülőinek kemény ellenkezése daczára is Nagyszombatba sietett s ott 1891. szeptember 4-ikén haladék nélkül belépett.

Sanct-Andräben a retorikai tanulmányok második évében mellbajba esett, s midőn egészsége helyreállítására az enyhébb Nagyszombatba visszatért, rövid idő alatt szemlátomást végkép lefogyott, míg végre mint a kialvó mécs, nyugodtan a legmélyebb béke érzetében hűnyta le szemeit 1895. augusztus 6-ikán. A minden jóra lelkes ifjú főleg betegségében tünt fel türelmével, teljes megadásával, melylyel a szerzetben óhajtott boldog halált mint legbecsesebb kegyelmet várta a nagy Isten kezéből.

Források: *Liber defunct. Tyrnav.* — *Catalogi.*

*

Judák Xavéri Ferencz született a pestmegyei Akasztón 1875. deczember 27-ikén. Társaságunkat Kalocsán ismerte és szerette meg, hol hat latin osztályt sikerrel végezvén 1894. augusztus 7-ikén Nagyszombatban a novicziusok közé

sorakozott. Már a két próbaév alatt sokat bajoskodott egészségével; a lourdesi víz bizalommal teljes használata folytán azonban belső vérzései annyira megszűntek, hogy Sanct-Andráben a retorikai tanulmányokat nagy kedvvel, sikerrel folytathatta; ám a tanév derekán április havában baja megújult; július 1-sején a haldoklók szentségeit vette fel, s azon édes reménykedésnek adott kifejezést, hogy a Szűz Anya őt másnap, Sárlos Boldogasszony napján szólítja majd ki ez árnyékvilágból. Példás türelmének azonban még több rózsát kelle teremnie, míg végre a derült lelkű, jámbor ifjú a fájdalmas Szűz Anya ótalma alatt, kinek életében hű tisztelője volt, vágyódásainak céljához ért boldog végórájában 1895. október 26-ikán.

Források: Liber defunct. ad S. Andr. — Catalogi.

*

Käufler Szalézi Ferencz a pestmegyei Török-Bálinton jött a világra 1870. január 28-ikán. A középiskolai négy alsó osztályt Tatán, a felső négyet Székesfehérvárott végezte és fejezte be derék érettségi bizonyítvánnyal.

A minden jóra hajló ifjú ezekután Nagyszombatba utazott, hol a novicziátus kapuja 1891. szeptember 29-ikén nyílt meg előtte. Előljáróit, társait a szerény, mindenben nagyratörő ifjú szép reményekre jogosította, midőn váratlan fordulat a szép kilátásokat egyszerre szétoszlatta. 1893. márczius 30-ikán nagycsütörtökön szokása szerint pontosan, frissen felkelt, ám negyedóra múlva rosszúl érezte magát, s bélfájdalmakról panaszkodva az ágyba dőlt. Az orvos bélsavarodást konstatált, mely napról napra gyötrőbb fájdalmakat okozott a derék ifjúnak, úgyannyira, hogy április 11-ikén előbb az utolsó kenet szentségében, majd a szent

áldozásban kívánt részesülni. Hálaadó imádsága közben szállt fel szép lelke Jézusához, mint óhajtott Sz. Leó napján, havi védszentjének ünnepén.

Források: Liber defunct. Tyrnav. — Catalogi.

*

Kól András született a maros-tordamegyei Radnótfáján Erdélyben, 1871. május 19-ikén. A gimnáziumi osztályokat Szász-Régenen majd Maros-Vásárhelyen szép sikerrel végezte, s mint károlyfehérvári papnövendék kitűnő érettségi bizonyítványnyal hagyta el azokat. A theologiai tanulmányokra Budapestre, a központi szemináriumba jött. Itt Loyolai Szent Ignác életleirása mély benyomást gyakorolt lelkére; örömet látogatott át, ha szerét tehetette, rezidenciánkba, míg végre leszámolva az élettel, nagy szívvel áldozván fel magát és jövőjét Istenének, 1892. szeptember 20-ikán a nagyszombati novicziátusba sietett.

Isten, ki a szívre néz, s a nagy szándékot nagy jutalomban részesíti, csakhamar méltónak találta őt az örök koszorúra. Alig töltött ugyanis a lelkes noviczius három hónapot a szerzetesi pályán, midőn váratlanul mellbaj lepte meg; néhány napig élet-halál közt lebegve csak azon vágyának adott kifejezést, hogy a szerzetesi fogadalmakat letehesse. Óhaja teljesült, mire oly boldogság töltötte el lelkét, hogy mint Istennek gyermeke jómagát végkép az Ő szent kezére bízva, mennyei kédélyhangulattal húnyta le szemeit 1892. december 13-ikának felvirradó reggelén.

Források: Liber defunct. Tyrnav. — Catalogi.

Zimmermann Károly
Javorszky József, Bürger István
fráterek.

A jó fráter Zimmermann idő szerint az utolsó itt ecse-telt kedves elhunytjaink sorában, ámbár ő volt épp az első magyar fráter, aki rendtartományunk megalakulása után Társaságunkba lépett.

Született Nagyszombatban 1830. szeptember 12-ikén. Miután szülőhelyén a könyvkötő mesterséget megtanulta, 1853. december 8-ikán a felvételt szerzetünkbe, melyet régebben kérelmezett, meg is nyerte. Élte javarészét aztán mint buzgó, megbízható portás töltötte nagyszombati, pozsonyi és kalocsai házainkban, majd mint betegápoló 1864-ben három évre Szathmárra került; emellett azonban mindenütt elég alkalma nyílt mesterségét is gyakorolnia. 1878 őszén újra Nagyszombatba tért vissza, s viselte régi hivatalait mind haláláig, mely az egyszerű jó szerzetest buzgón előkészülve 1903. márczius 18-ikán érte utól.

Fráter Zimmermann már a novicziátusban megvetette alapját alázatos józan szerzetesi életének; egyszerű, engedelmes lelkével kikerülte az aszkézis örvényeit, s pályafutása a rendben békés, hosszú ötven évre terjeszkedett ki. Szerette a folytonos imádságot, s hűn gyakorolta a szerzetesi indifferenciát, elannyira, hogy ha hamvasszürke szemeivel ránk nézett,

azt se tudtuk, tót, magyar vagy német-e az istenadta; mind a három virtusból egyaránt kijutott neki. Mint könyvkötő nem művészeskedett ugyan, de szekuláris aszkétikus köteiseivel, melyek házainkban mindenütt könnyen felismerhetők, hosszú időkre emlékezetében marad még rendtársainak.

Források: Catalogi. — Szerző feljegyzései.

*

Javorszky József született Csütörtökhelyen a Szepességben 1838. január 28-ikán. Mint szabó két évig segédkezett szathmári és nagyszombati házainkban, s hosszú kérelmezés után szerzetünkbe végre be is léphetett Nagyszombatban 1866. augusztus 13-ikán. Itt, később Pozsonyban, utolsó évében Mariascheinben hol mint segédszabó, hol mint sekrestyés és portás hiven teljesítette hivatalbeli kötelmeit, s bár májbajával folyvást gyötrődött, életelemét sőt bajának enyhülését a szorgos munkában lelte fel. A házi rend megtartásában, mint elógiuma jelenti, a legpéldásabb pontossággal viselkedett.

1872 tavaszán májbaja keményen elfajult s őt élte utolsó tíz napján éjjel nappal a legkinosabb fájdalmakkal gyötörte. S midőn az orvosságok már enyhülést sem nyújtottak, teljes megadással feküdt ott gyötrelmeiben. „Istenem irgalom! Jézusom kegyelem!” volt a folytonos fohász, melylyel lelkét a hosszú haláltusában megacélozta, míg végre a kegyelem órája ütött neki is mariascheini kollégiumunkban április 22-ikén.

Források: Litterae defunct. in Archivo Prov. — Catalogi.

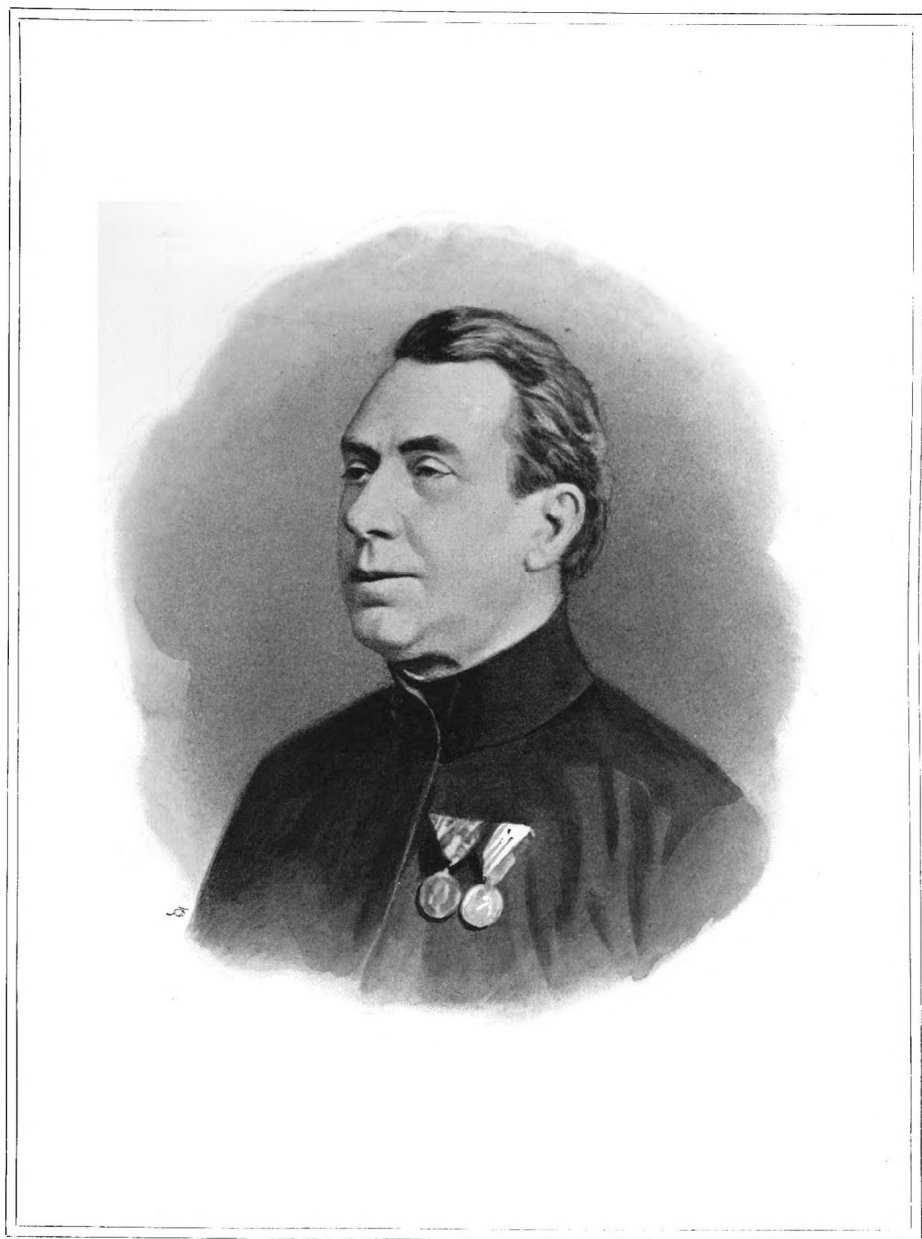
*

Bürger István született 1846. január 17-ikén Pozsonyban a Virágvölgyben, hol atyja mint vinczellér kereste kenyerét. Szülőhelyén hamar megismerkedett a rendtársakkal, s romlatlan

derék lelkével feléjük vonzódott. Két évig szolgált mint segédszakács pözsonyi konyhánkban, oly pontosan és ügyesen, hogy 1870. deczember 30-ikán újévi ajándéku Nagyszombatban a novicziátusba beléphetett. A próbaévek után a derék fráter hét évig segédkezett mint szakács a konyhában, fáradságot nem ismerve, ernyedetlenül; s szelid lelkületével, meleg előzékenységével a házbeliek osztatlan szeretetét vívta ki magának. Egészségi szempontból azután kalocsai nyaralónkon a gazdasági teendőket végezte három évig, mindig megszokott hűséggel és rendszeretettel; 1883-ban pedig mint vinczellér-fráter Kapornakra került; ám mellbaja folytán e fárasztóbb állásában sokáig meg nem maradhatott; előljárói már 1886 őszén Kalksburgba küldötték a jó lelket, hogy ott a konyhakeri munkákra felügyeljen. Három évig buzgólkodott itt is könnyebb hivatalában mindnyájának épülésére, jómagának nem kis fájdalomra, mert utolsó hónapjaiban a végkép lefogyott férfiú csak nagy nehezen, két botra támaszkodva vonzóldott a kerti munkások felé.

1890. augusztus 4-ikén bekövetkezett halála, melynél e sorok írója is jelen volt, meghatotta az összes jelenlevőket. Midőn lelkét kilehelte, oly boldogság sugárzott vissza arczá-, ról, amilyen a fájdalmas végperczekben csak nagyritkán bizonyára csak különös kegyelem gyanánt szokott megnyilatkozni; sokáig nem tudtunk megválni tőle, s mindnyájan áldottuk az Istent, hogy ez alázatos, szende szerzetesfrátert ily megkapó búcsúztatóval hívta át magához.

Források: *Litterae defunct. in Archivo Prov.* — *Catalogi.*
— Szerző feljegyzései.

P. WENINGER SÁNDOR S. J.

P. Weninger Sándor.

Miután . elhunyt magyar társainkról megemlékeztünk, rendén van, hogy azon társak emlékét is felkaroljuk, kik nyelvünket hálánkra, elismerésünkre méltó buzgalommal megtanulták s velünk válllvetve fáradoztak a szent ügyért. Sorukat megnyitja P. Weninger Sándor.

E tiszteletreméltó pátriárkánk halántéka körül kegyeletünknek úgymint hálánknak elhervadhatatlan koszorúi fűződnek egybe; ő volt kalocsai kollégiumunk első rektora, egykori sarkoszlópa, ki annak hirnevét a hazában megalapította; ő egyszersmind azon fáradhatatlan úttörő, aki Társaságunkat éveken át apostoli szónoklataival fővárosunkban megismertette, mindenkit megnyerő lebilincselő modorával messze körökben megkedveltette.

Született a stájerországi Marburgban¹ 1813. február 13-ikán. Már gyermekkorá óta vonzódott a magyar hazához, s a vasmegyei Lendván rokoni körben töltött játszi évekre még a későbbi korban is boldog érzülettel emlékezett vissza.

Tanulmányait Augusztá Karolina császárnő bőkezősége folytán az akkoriban legelső bécsi nevelőintézetben, a híres konvertitának Klinkowströmnek konviktusában végezte, s azok befejeztével mint tizenkilencz éves ifjú Gráciban 1832. augusztus 12-ikén Társaságunkba lépett. A próbaévek után, hol a nagy-

¹ Liber Candidat. domus prob. Graeciensis, nunc ad Sancti Andreae.

nevű aszketának, P. Asum Xav. Ferencznek vezetése alatt állott, ugyanitt végezte a retorikát, s egy évig a filozofiát; ennek befejezése végett azután Linzben töltött még egy évet. 1839-től kezdve két évig mint a poézis és retorika lelkes tanára innsbrucki gimnáziumunkon értékesítette legelőször fényes tehetségeit. A theológiát 1841-ben Uj-Szandeczben kezdette meg, folytatta két év múlva mint prefektus egyévi magántanulmányozással Innsbruckban, s 1845-ben Rómában befejezte. Az örök városból mint miniszter, prokurátor és generálisprefektus újra az innsbrucki konviktusba, a Theresianumba került vissza. A forradalom alatt Tirolban az alsó innvölgyi Kirchbergen káplánkodott két évig, s eközben a tiroli csapatokat mint tábori pap az olasz határookra kísérte; derék tevékenységeért, melyet itt kifejtett, a béke beálltával hadi érdemmel tüntették ki. Hasonló kitüntetés érte őt még egyszer 1859-ben az olasz háború idején, midőn ismét a tiroliak csapataival vonult az ellenség ellen.

Miután 1850. augusztus 15-ikén ünnepélyes négyes professzióját letette, még az ősszel hazánkba jött, s megkezdette nálunk negyvenhat évre, mindhaláláig terjedő apostoli pályafutását. Ekkortájt ugyanis Hám püspök felhívására P. Polánkayval Szathmárra az itteni püspöki konviktus egyik vezetőjeként küldötték előljárói. A vidéken itt ott lelkeskedvén, elég jól megtanulta a nép közt nyelvünket; a későbbi években kedves mosolylyal szerette emlegetni, hogy első mestere a nem épen könnyű magyar nyelvben a túr-terebesi plébánia tősgyökeres magyar gazdasszonya volt, aki nem tudott, tán nem is akart a német nyelvhez konyítani. Magyar nyelvismeretének mint hitszónok, főleg mint gyóntatóatyia üdvös hasznát is vette; úgy Nagyszombatban, hová 1854-ben

az épen megnyílt novicziátus miniszteréül rendelték, mint Pozsonyban, ahol 1855 óta hat évig fejtette ki mindragyogóbb hitszónoklati képességeit, s rövid idő alatt leghirnevesebb egyházi szónokaink sorába emelkedett.

1860-ban még magasabb rendeltetés várt reá. Midőn ugyanis a boldog emlékü Kunszt József kalocsai érsek ez évben Társaságunkat hívta meg az érseki konviktus és főgimnázium vezetésére, az előljárók a közkedveltségéről messze ismert P. Weningert rendelték oda első Rektornak. S valóban az ő szeme, szíve volt szükséges e fontos vállalat szerencsés megkezdésére. Hogy a személyéhez fűzött nagy remények mennyire valósultak, azt hat évig tartó kormányzásának sikerei fényesen kimutatták; kollégiumunk első sorban neki köszöni hírnevének megalapítását a hazában.

1866-tól kezdve újra Pozsonyban, időnként Pesten hirdette ékesen szóló ajakkal s meggyőző erővel Isten ígétjét, e mellett a magán életben is mint lelki atya avagy jó barát folyton hintette a bús vagy kétkedő szívekbe a vigasz és bölcs tanács balzsamát. 1879-ben három évre mint házfőnök Szathmárra került; innét visszatért budapesti rezidenciánkba, s még tizenöt évig szentelte itt erejét a katolikus hitélet megújításának.

Apostoli munkásságának legjelentősebb része ugyanis épen fővárosunk hitéletének emelésére irányult. Ami jó van e téren a fővárosban, annak oroszánrésze igazán őt illeti. Ő honosította meg az angolkisasszonyok templomában a májusi ájtatosságokat s tizenöt éven át ő tartotta azokon a szent beszédeket. A főváros majd minden templomában prédikált; különösen nagyhatású volt, midőn Haydn remek oratóriumának kíséretében Krisztus hétszavát a keresztfán

interpretálta. A zenekar egyes számai, a hangok fenséges harmóniája után ő a szöszékről a megváltás magasztos titkait magyarázta. Az ős Mátyás-templomba e szent beszédek révén irányult a figyelem, s hogy ma már újult díszben áll történeti dicsőségünk e hirdetője, abban tán a jó P. Weningernek is érdeme van.

Huszonöt éven át tartotta a belvárosi templomban az imaapostolsági szent beszédeket, s bármily messze volt is a fővárostól, idesietett a rendes ájtatosságokra. Hogy a gyónatószekekben mily sok jót mivelt, hány beteg léleknek adott vigasztalást, hány veszni indult lelket mentett meg a kárhozattól, azt csak az angyalok tudják, kik jó cselekedeteinek aranykönyvét irták.

Csak midőn végre a munkától kimerülve pihenésre hajtá fejét, tért 1896. őszén ismét Kalocsára, hol már néhány hét múlva a tiszteletreméltó aggastyán békésen zárta le szeméit egy szombati napon, Szűz Mária felavattatásának ünnepén 1896. november 21-ikén este nyolcz órakor.

*

P. Weninger kiváló egyéniség, hatalmas jelenség volt közöttünk. Nagy volt, mint már jeleztük, a szöszéken, midőn fényes szónoki előadással, igazi apostoli ihlettel a katolikus hitigazságokat fejtegette s a keresztény erényéletre lelkesítette hallgatóit. De még nagyobb volt, mondjuk ki a szót, a mindennapi társalgás mesteri kezelésében. Hozzáfoghatót e téren alig láttunk az életben; mint az apostoli társalgónak eszményképe állott előttünk, s azért őt habozás nélkül a társalgás nagymesterének, apostolának nevezhetjük.

Beszélgése, előadása már természeti szempontból is példaszerű volt; folyékonyan, szabatosan, természetesen,

mindig derült lelkének fényétől, melegétől áthatva adta elő gondolatait; nem ismételte a szót, nem habarta a beszédet, szóval társalgása olyan volt mint a tiszta vízfolyás. S ebből az üde forrásból meríthetett szegény, ügyefogyott, úgymint dús és főúr egyaránt. Atyai előzékeny jóság volt nagy jellemének egyik fővonása.

Mint előljáró pontosan követelte ugyan a szabály megtartását; de nem várt, míg a megszorult, szenvedő rendtárs, ki nálunk sem boldogul az előljáró szívmelege nélkül, nála bekopogtatni kényszerült. Szeme szive hamar észrevette alattvalóinak szükségleteit, jogos óhajait, s tetterős szeretete megelőzte kérelmeiket. De aztán nem is találkozott köztük egy sem, aki tőle idegenkedett, avagy csak reá neheztelt volna is; mindannyian nemcsak mint előljárót, hanem mint jó atyát szerették őt.

Ilyen volt viszonya az előkelő családokhoz is; mint házi jó barátot és lelki vezért tisztelték őt az Apponyi, Szapáry, Wenckheim, Walterskirchen, Zichy stb. főúri családok. A közkedveltséget azonban, melynek országszerte örvendett, csakis arra használta fel, hogy a vele érintkezőket a praktikus, szolid, korrekt katolikus életben megszilárdítsa.

*

Nem hagyhatjuk itt szó nélkül jellemének egy másik, kimagasló vonását: csodálatos ösztönét és hajlamait a folytonos tudományos önképzésre. Már mint fiatal filozofus és theologus szabad óráit arra fordította, hogy belemélyedett kedvencz német költőinek, nevezetesen a drámairóknak remekműveibe; ez úttal fantáziáját, irányát úgy kiképezte, hogy azután kisebb színművek mintegy ösztönszerűleg folytak

tollából, s enemű szerzeményeit később mint innsbrucki prefektus a konviktorok szinpadján sikerrel értékesítette.

Sikerültebb drámai művei voltak: 1. Othmar, oder Zurückkunft eines jungen Gelehrten in seine Heimath. Lustspiel in 5 Akten. — 2. Der Landjunker zum erstenmale in der Residenz. Lustspiel in 4 Akten. — 3. Die Waise und der Mörder. Drama in 3 Aufzügen. — 4. Graf Weichenthal. Drama in 5 Aufzügen. — 5. Die gegenseitige Überraschung. Lustspiel in 2 Akten. — 6. Die kindliche Liebe. Drama in 5 Akten.¹

Még csodálatraméltóbb volt az a kitartás, melylyel mint ezerfelé igénybe vett páter mégis úgyszólván nap nap mellett üzte sokrétű tanulmányait, s hangyaszorgalma, melylyel az olvasottakat szorgos kivonatokban vaskos nagy jegyzőkönyvekbe hordotta egybe. E kötetek jelenleg nagyszombati házunkban láthatók, s fényes bizonyítékai el nem apadó szellemi frissiségének. Nem tartjuk fölöslegesnek, ha azokat jellemzésül itt felsoroljuk:

1. Nomenclator Rerum, oder was wurde schon geschrieben?
Gesammelt und alphabetisch geordnet von P. A. Weninger S. J.
I. Serie. 4 Bände, gross 8°, gebunden. II. Serie. 3 Bände,
gross 4°, gebunden.
2. Nomenclator Auctorum, oder wer hat geschrieben? 4 Bände,
Kl.-Folio.
3. Urtheil über Bücher, ob sie gut oder schlecht sind?
Starker Band in 4°.
4. Schlüssel zur Litteratur über Wissen und Kunst. 3 Bände in 8°.
5. Verzeichniss noch zu lesender Jugendschriften. Band in 4°.

Még 1893-ban, három évvel halála előtt ifjú erélylyel folytatta enemű szellemi tornagyakorlatait; a könyvtárból

¹ E kéziratok jelenleg Rosty Kálmán S. J. gyűjteményében Kalocsán őrizvék.

szobájába vitte Gaume négy nagyobb művét: ‚Wegweiser‘; ‚Europa im Jahre 1848‘; ‚Der nagende Wurm‘; ‚Lösung des grossen socialen Problems‘; — továbbá e köteteket: ‚G. E. Haas, falsche Ideen‘; ‚Herzog, fünf Kirchengebote‘; ‚Storchenau, Philosophie der Religion‘; ‚Stimmen aus Maria Laach 1887, 88, 89‘; mind e műveket át és át tanulmányozván összeírta hatodik nagy kivonatos könyvét:

6. Nomenclator rerum specialis. 5 starke Hefte in 4°, geb.

Nem kisebb gondot fordított szent beszédeinek kidolgozására s leírására, mint ugyancsak a Nagyszombatban őrzött tizennégy vaskos, nyolczadrétű köteg „Predigten, Anreden, Conferenzen” bizonyítja.

P. Weninger tehát szóval, tollal legjelesbjeink között foglal helyet. A szerzet igaz szellemét ifjú kora óta nagy szeretettel, lelkesedéssel törekedett jómagában kifejteni, később társainál is érvényre juttatni; a Társaságunk első nagy időiből átvett szokásokon, intézményeken éber gonddal őrködött; beszédeiből, megjegyzéseiből kivehettük, mily vonzalommal csüggött rajtok. Mint a nagyszabású igaz jezsuitának mintaképe állt ő hosszú éveken át előttünk, s mindvégig a magyar földön kitartva mint tiszteletreméltó pátriárkánk érdemekben megőszülve hajtá fejét örök nyugalomra. Szelleme, úgy remélljük, ezentúl is őrködik szerettei fölött, kik emlékét áldják mindenkorra.

P. Weninger Sándor közzétett irodalmi dolgozatai:

1. Maimonat. O mächtige, o gütige, o getreue Jungfrau Maria! oder: der Gnadenort Unserer lieben Frau von Lourdes. Regensburg, Pustet. 1878. 8°. 480 SS.
2. Marienpredigten. Die Wunder von Lourdes. Regensburg, Pustet. 1881. 8°. 406 SS.

3. Fromme Erinnerungen an die Kanzelvorträge über Aberglauben, gehalten in Pressburg von P. A. Weninger. Verfasst, in Reime gesetzt von Comtesse C. P. — Pressburg, Schindler 1858.

Források: Liber defunct. Coloc. — Catalogi. — P. Weninger életrajza Rosty Kálmán S. J. tollából a kalocsai Értesítő 1896/7 folyamában, 36—38 ll. — Rosty Kálmán S. J. közlései. — Szerző feljegyzései. — Fényképe négy különféle korszakból (Cabinet és Visite) a kalsburgi S. J. gyűjteményben.

P. Wilhelm Kristóf.

Az ezüsfürtű, derültarcú szelid aggastyán, ki kapornaki jószág-kormányzói állásában mint „pater nutritius” atyailag gondoskodott főleg pozsonyi skolasztikusainkról, megérdemli, hogy e sorokban illő kegyelettel emlékezzünk meg róla.

Született 1818. augusztus 5-ikén a csehországi Egerben. Középiskolai tanulmányai után 1836. szeptember 4-ikén Grácban szerzetünkbe lépett; három évet töltött e kies fekvésű városban részint a próbaévek, részint retorikai tanulmányai végett, azután Linzben hallgatta a két évre terjedő filozófiai tanfolyamokat. Szép sikert aratván mindenütt, előbb prefektusi állásban, majd mint magiszter az innsbrucki Theresianumban értékesítette főleg gyakorlati irányban kiváló tehetségeit. Négy évi theologiai tanulmányait szintén itt, Tirol bér czövezte fővárosában végezte, melyek után 1847-ben a papi felszentelésben részesült. Nyugodt boldogságában felriasztotta őt is a forradalmi év, melyben előbb szülővárosába menekült, nemsokára pedig újra Tirolban, a paradicsomi Meranban egy előkelő családnál házi nevelői állást fogadott el. 1850-ben Franciaországba Brugettebe kapott meghívó szöveget, s ottani kollégiumunkban mint prefektus és a német nyelv tanára nyert két évre alkalmazást. Harmadik próbaévé t a belgiumi Tronchiennesben töltvén 1852. október 28-ikán Linzbe tért vissza, s itt az újonnan megnyílt freinbergi konviktusban három évig mint prefektus nyerte meg a rendtársak

s a növendékek szeretetét. Ez időben tette le ünnepélyes négyes fogadalmait 1854. február 2-ikán.

1855. augusztus 23-ikán a linzi kollégium rektorává neveztetett ki, mely hivatalában ismételten hét évet töltött; ugyanily állásban látjuk őt a kalksburgi, majd később 1880-tól kezdve három évig az innsbrucki kollégium élén. Időközben mint a provincia prokurátora küzdött át verejtékes napokat, s lépett azután szívesen Kapornakon a jószágkormányzói állásra, melyben kétszeres megszakítással összesen 23 évig működött áldott sikerrel rendtartományunk nagy előnyére.

P. Wilhelm a szeretetreméltó, szimpatikus, szelid férfiú kedves emlékezetében él rendtársainak. Bár a szerzetesi szegénységet első sorban hangsúlyozta s e téren hathatos példájával ment előre, praktikus kiváló tehetségeivel azonban mint prokurátor, miniszter, főleg mint jószágkormányzó a kapornaki gazdaságban oly eredményeket ért el, hogy azokkal a provincia két nagyobb magyar házunk eltartási költségeit fődözhette.

Az anyagi előnyöknél, melyeket szemes gondviselésének köszönünk, még nagyobb érdemeket szerzett magának kitünő szerzetesi életének példájával. Nyájas modorával hamar megnyerte a szíveket; lelki életirányának tán legjellemzőbb vonásaként jelezhetjük azt a ritka gyengédséget, mely beszélgetéseiben megnyilatkozott; másokról kedvezőtlen szót nem hallottunk soha szájából, sőt mások hibáit, nyílt tévedéseit, ahol csak józanul tehette, kimenteni törekedett. Szent békében halt meg Kapornakon épen nevenapján 1901. július 25-ikén tiszteletreméltó életének 83-ik évében.

Források: *Litterae defunct. in Archivo Prov. — Catalogi.*
— Bülow, Hundert Lebensbilder etc. 1902. S. 247 und f.

P. Ernst József.

Egyike azon első derék rendtársaknak, kik már teljes férfikorukban nem kis önmegtagadással és fáradsággal magyar nyelvünket megtanulták, azután pedig hosszú éltük végeig közöttünk fáradoztak áldásosan a szent ügyért.

Ernst József született Egerben, a cseh földön, 1827. szeptember 16-ikán. Szülővárosában végezte a gimnáziumot, s erre 1846. szeptember 29-ikén a gráci noviciátusba lépett, 1848-ban a forradalom elől Franciaországba, Lavalba menekült, itt ismételte egy évig a retorikát, hallgatott két évig filozófiát és végezte négy évre terjedő theológiáját, mely tanulmányok után 1856-ban mint pap Ausztriába visszatérve Linzben három évig prefektusi hivatalt viselt, majd 1859-ben Baumgartenbergen végezte a harmadik probációt.

Midőn 1860-ban kalocsai nagy kollégiumunk megnyílt, s pozsonyi úgymint szathmári házaink is magyar társakat igényeltek, ezek kezdetben nem lévén elegendő számmal, Ft. P. Generálisunk úgy intézkedett, hogy nemcsak a pozsonyi skolasztikusok tanulják meg a magyar nyelvet, hanem a már Ausztriában működő paprendtársak is jelentkezhetnek a magyar nyelv elsajátítására s a magyar földre szóló küldetésre.

P. Ernst, aki 1860-tól kezdve ismét három évig mint prefektus Linzben működött, egyike volt a legelsőeknek, kik e felszólításra készeknek nyilatkoztak, s két évig tanulmányozván nyelvünket 1862. őszén Kalocsára érkezett, s ez évtől

kezdve teljes 27 évig felváltva Kalocsán, Szathmárott vagy Kapornakon köztünk fáradozott mint konviktusi prefektus, majd mint minister, később mint operárius és spirituális.

P. Ernst egyszerű, buzgó apostoli lélek volt. Nem áhitozott magas teendők után, hanem ahol csak szeret tette s másokon meleg szívével segíthetett, azt bizonyára el nem halasztotta. Mint a Mária-kongregáció elnöke azon buzgókodott, hogy a Szűz Anya mesterkéletlen igaz szeretetét, úgymint Szent József tiszteletét a lelkekbe beoltsa. Jó magyar népünk szemlátomást kedvelte, s ügyes bajos dolgaiban szívesen felkereste a velők érezni s banni tudó pátert; bár a magyar nyelvet folyékonyan nem beszélte, mégis főleg Szathmárott addig addig unszolgatták, kéregették őt, míg kálváriatemplomunkban az oltárhoz nem lépett, s onnét úgy amint jó szíve sugalmazta, szóllott hozzájuk; ha pedig megakadt s kereste a szót, a közelállók fejbillentéssel adták azt szájába. Számos hallgatóit nyerte így meg egyszerű modorával az Istennek. Nem kisebb könyörülettel viseltetett ugyancsak Szathmárott a vályogvető cigányok irányában is. El-ellátogatott hozzájuk a város végére, s ott vályogból ülést készítve magának magyarázta a körülötte nagy körökben guggoló cigánynépségnek a katekizmust.

A tétlenséget gyűlölte; szabad perczeiben mechanikus ügyességét gyakorolgatta, nevezetesen kedvencztervén, egy repülőgép megalkotásán sokat bibelődött; a gépmintát elmésen el is készítette, de se jómaga se más nem vállalkozott vele egy ikarusi próbatételre. Sokkal jobban sikerült ez neki boldog halála napján, midőn Szathmárott 1890. január 21-ikén szép lelke testi bilincseitől szabadon repült fel epedő lebegéssel Istenéhez. Temetésén maga a megyés püspök, a káptalan, a

papság számos tagja s végtelen néptömeg tisztelték meg jelenlétükkel az elhunyt derék szerzetest.

Források: Litterae defunct. in Archivo Prov. — Catalogi.
— Szerző feljegyzései.

P. Votka János.

Országokra ható, átidomító apostoli ténykedésben provinciánk legelső vezérférfiai között áll P. Votka János. Bár érdemekben dús pályafutását nem hazánkban zárta le, mégis férfikorának javaerejét nálunk áldozta a szentügynek, s azonfelül mint a kalocsai kollégium második rektora magasra emelte a Stephaneum s a főgimnázium hírnevét.

Votka Ker. János született a Prágától keletre eső Lisszaban, a hires ó-boleszlavai (Alt-Bunzlau) Máriakegyhely közepén 1825. július 25-ikén. Hogy szüleitől derék vallásos nevelést nyerhetett, kitűnik első nagy szabad lépéséből, midőn a középiskolák végeztével 1847-ben a keresztes lovagrend prágai ujonczházába sorakozott be.

Ámde mindjárt itt, a serdültebb élet küszöbén szemünkbe ötlík Votkának sajátos jelleme; beköszönt a 48-iki forradalmi év, alig lobbanak fel az „egyenlőség, szabadság, testvériség” lidércztüzei, Votkánál is mint a nagy Görresnél s annyi másnál az orkán beléfúj képzeletének százrétű vitorlájába, s ragadja őt a biztos révből, a zárda falai közül, ki a háborgó elemek közé.

S nem tunya tétlenség, avagy újból feléledt világi élvezetvágya birták őt e lépésre; Votka a viharban is szerepelni akart. Kezébe ragadja a vörös zászlót s magasan lengeti azt a 48-asok élén; villámló vezérczikkeket röpít mindenfelé, lázas forradalmi tevékenységet fejt ki, szóval az új eszmék

apostolává küzdi fel magát. Ma szabad ég alatt ezernyi ember előtt szónokol, holnap a prágai szeminárium ebédlő-termében az asztalra ugrik fel, s gyújtó szavakkal lázítja ifjú hallgatóit — ugyanazon órában, midőn a szomszédszobában a hirhedt Bakunin orosz kommunista agitátor a város felaprításának tervét veti papírra.

De mind e tévutakon Votka, a félelmetes forradalmár, a radikális népvezér magasan esküszik, hogy csakis hazájának kíván szolgálni. Már e nyilatkozata is eléggé sejteti, hogy életének e rövid szakában nem erkölcsi sülyedésről, csakis értelmi tévedésről lehetett szó.

Pünkösöd vasárnapján az egyetemi ifjúság deputációját vezeti Windischgrätz katonai parancsnok elé, hogy az aranyos fiatalság követelményeit előadja; övében mint a „Slavia” elnöke pisztolyt visel. A tábornagy hidegen fogadja őket, s a pisztolyt megpillantva kérdi, vajjon az a játékszer megvolna-e töltve? Votka nem szeppen meg, odanyújtja nyugodtan a pisztolyt s mellét kitarva: Tábornagy úr, tessék bármelyikünkön is megpróbálni! — mit persze Windischgrätz tagadó kézlejtéssel utasít vissza.

Midőn azután a forradalom véget ért, Votkáról egy ideig mi hír sem hallatszott; eltűnt. Később Belgrádban Obrenovics Milos fejedelemnél magántitkárnak állott be a szláv nyelvekben jártas ifjú tudós. Nagy feltűnést okozott, midőn a tüzes néptribún 1850-ben egyszerre Thun Leó gróf szolgálatában a „Noviny” hivatalos bécsi lap szerkesztői irodájába szegődött be. E lépését barátai, sőt maga őszbeborult anyja is, kinek mindaddig öröme, büszkesége vala, sokáig meg nem tudták neki bocsájtani. Még nagyobb lőn az elámulás, amidőn minden készülődés nélkül 1854. november 21-ikén Jézus-Társasága római

novicziátusába lépett be. Bár nem rég Dél-Tirolban Apponyi György grófnál P. Hochmayr S. J. löweni tanárral megismerkedett vala, s ez érintkezés útján magasabb keresztény tökéletességre buzdult, mégis egy alkalommal így nyilatkozott jómagáról: „Valóban, a szerkesztői iroda asztalától egyenesen a szerzetesi czellába léptem át!”

Vajjon mi okok birták őt e lépésre? Sohasem ejtett erről még rövidke szót se. Akik azonban Votkának romlatlan ép kedélyét s még inkább sajátos, magas értelmiségét, mely villámszerűleg látott s hatolt a dolgok lényegébe, ismerték, azok lélektanilag csakis következetességet találnak lépéseinek gyors egymásutánjában. Ő nem volt az az ember, aki az igazságot, ha tévedések árán is felismerve, fél úton megállott volna.

Negyven évnél tovább, mindhalálig volt e nagy egyéniség Jézus-Társaságának tagja s a hosszú idő alatt egyike lön osztrák és magyar szerzetprovincziánk legkimagaslóbb típusainak.

*

A novicziátust s filozófiai, úgymint theologiai tanulmányainak egy részét Rómában végezvén, emezek befejezésére Innsbruckba jött. Innét már mint papot sajátos körülmény hozta őt magyar hazánkba. Innsbruckból ugyanis az 1859-diki osztrák-olasz háború lezajlása után a sebesült katonák gondozására P. Votkát is a déltiroli Brixenbe küldötték; itt az ispotályban egy magára hagyott kálvinista magyar huszár került gondjai alá; a súlyosan sebesült legénynek nyílt modora, jórahajló kedélye, szóval a magyar ember a maga valójával rendkívül megtetszett neki, s szent István királyunknak megfogadta, hogy ha e lelket megnyerheti, elüljárótól a magyar

missiót fogja kérelmezni. Ohaja teljesült, s ő nem is késett fogadalmát beváltani. Mily szép vonás ez Votka életéből, s mennyire lekötelez vele bennünket, kivált ha meggondoljuk, hogy magyar szót addig alig hallott, alig is tudott.

Így került P. Votka 1860. őszén mint az első latin osztály tanára Kalocsára; de alighogy nyelvünket elsajátította, már két év múlva a felsőbb osztályokban a bölcsészeti órákat vette át, mely tárgynál azután mind a tizennégy éven át, miket még Kalocsán töltött, mindvégig megmaradt.

Hogy mily alaposak és behatók voltak bölcseleti előadásai, eléggé bizonyítják azok a remek nyilvános filozófiai akadémiák, melyek a kalocsai főgimnázium történetében bizonyára fénypontok gyanánt tündökölnek.

*

Nem hagyhatjuk ezeket az akadémiákat szó nélkül, s miután nagy pedagógiai momentum rejlik bennök, kiemeljük azok sorából azt az ünnepélyes, nyilvános akadémiát, melyet P. Votka 1866. évi április 10-ikén a boldog emlékü Kunszt József érsek gloriózuma alkalmából rendezett. E napon ugyanis gyászoló és dicsőítő isteni tiszteletet tartottak a nagy érsekért, melyre megjelentek Bartakovics Béla egri érsek, Szaniszló Ferencz nagyvárad, Girk György pécsi, Bonnaz Sándor csanádi és Fogarassy Mihály erdélyi püspökök, s azonfelül nagyszámú, fényes vendégkoszorú. A templomi czeremóniák után, délután fél ötkor a magas vendégek mindannyian kollégiumunk nagytermében gyülekeztek össze, hol az elhunyt alapítónak tiszteletére s emlékére ünnepélyes filozófiai vitatkozás volt.

Két növendék a 8-ik osztályból, Városhy Gyula — jelenleg Székesfehérvár apostoli lelkü püspöke — és Till Mihály

80 bölcselmi tételt vettek védelemre; mindenikének két ostromlója volt, sőt szabad maradt bárkinek is a vendégek közül a vitatkozókat ostromolni.

Hogy fogalmat nyújtsunk, mily szellemi terjedelme, mekkora tudásköre volt ennek a disputácziónak, a rendelkezésünkre álló ünnepi programmból¹ kiemeljük a tételek beosztását: I. Az Isten létéről az istentagadók ellen. (3 tétel.) II. Az Isten lényege- és végtelenségéről az anyagi pantheismus ellen. (7.) III. Az emberi lélek egyszerűsége- és szellemiségéről az újkori materializmus ellen. (8.) IV. Az emberi léleknek halhatatlanságáról. (3.) V. Az emberi lélek székhelyéről (4.) VI. Az érzéki vágyról (5.) VII. A szenvedélyekről (5.) VIII. Az eszes vágy- vagyis az akaratról. (5.) IX. Az emberi akarat szabadságáról. (15.) X. A bölcsészeti erkölcstannak alapjáról. (3.) XI. Az embernek végcéljáról. (4.) XII. Az emberi boldogságról általában, és annak nevezetesebb felosztásairól (6.) XIII. Az ember boldogság utáni vágyódásáról. (4.) XIV. Az embernek részletes tárgyi boldogságáról. (7.) XV. Az utolsó 80-ik tétel így hangzott: „Az emberi szívet egyedül Isten elégítheti ki, kié a dicséret, tisztelet és dicsőség mindörökké!”

Fényes lefolyása volt ennek az akademiának; megírta azt nyomban az ünnepély után ragyogó tollal Dr. Palásthy Pál egyetemi theologiai tanár a „Religió” 1866. 30-ik számában a 237—238 lapon, honnét e sorokat idézzük:

¹ Bölcsészettani tételek, melyeket a Jézustársaság kalocsai érseki főgimnáziumában 1866. évi ápril hó 10-ikén védelmezni fognak Városy Gyula és Till Mihály kalocsafőmegyei VIII. osztályú papnövendékek. Kalocsán 1866. Malatin és Holmeyer nyomdája. Nagy 4°, 18 lap. — E programmnak egy-egy példánya megvan még a kalocsai főgimnázium prefekturájában a programgyűjteményben, és kalsburgi S. J. életrajzi gyűjteményünkben.

„A szónokok ügyesen, meglepő szabad állással, hanggal, taglejtéssel szólottak. De a vitatkozás az, mely mindnyájunkat elragadott. Mind a két vitatkozónál a tétel jó értéke, a fiatalnál meglepőleg tágas ismeret, szabatos előadás, szabad mozgás, logikai alakba öltöztetett, szigorú pontossággal kifejtett okoskodás, a spontán lelkiharcz, az érvek világos összeállítása, a helyes lehozás, és mindig a felvett tárgy melletti maradás, szóval a formális eruditio meglepő tökéletessége igen felöltött. E fiatal korban oly bölcselmi ügyességet, oly korrekt magyar nyelvezetet, oly folyékony, minden ismétlés vagy megjavítás nélküli előadást tapasztaltunk, mely jóval magasabb kornak is dicséretére válnék, sőt melyet igen gyéren tapasztalunk, mióta iskoláink rendszerében a logika vagyis a gondolkozástan a gimnáziumokra levitetett, mióta a bölcselmi tantárgyak igen kevés, vagy éppen semmi tanonczzal nem bírnak, hanem más tanulmányi karok hallgatóiból kapják tanonczaikat. A gondolkodás, az ítélet, az okoskodás, a lehozás szabályainak ismerethiánya szüli mai napon azon könnyűséget, melylyel az elmék a tévely hálóiba befogatnak, — azon nehézséget, melyet tapasztalunk, midőn az előítéleteket ostromolni megkísértjük, — azon ledérséget, melylyel sokan az elme szemérmességének leöltésével a legszentebb, az igaz tanokat, tárgyakat megtámadják, — végre azon szomorú szellemi helyzetet, melyben, ha magánkörökben társalkodunk, a művelteknek nevezetteknél is mindent abc-étől kell kezdenünk.

Ezen tapasztalat tudata szülte a nagyszámú és fényes hallgatóságban azon lelkesedést, melyet a vitatkozás folyama és a vitatkozók diadala szült, mely ft. Ráth József pestlipótvárosi plébános és ft. Nogáll János kanonok urakat, de leginkább az egri érsek ő nagyméltóságát, Bartakovics Bélát, a

tanítás és tanulás ily fényes eredménye fölött a közöröm, a közmegelegedés ünnepélyes kifejezésére indította. A vitatételek kitűzött ostromlói mellett, hogy a vitatkozás komolyságáról kiki meggyőződjék, fölállott ft. Kovács József kanonok, ft. Ráth József, ft. Boromisza Tibor és ostromolták a tételeket, kiknek ellenvetéseik szabatosan és könnyen felfogattak s fényesen megczáfoltattak. Városy Gyula, Till Mihály papnövendékek mint vitatkozók fényes diadalt arattak, tanáruk Votka atyának érdemeit a tanításban és maguk szorgalmát érdemlegesen kitüntették. — A boldogult érsek nagy nevének ezen intézet lesz hirdetője, s mennyit tett, mily áldást hozott a hazának, az egyháznak, ily alkalommal sejtheti mindenki. Az ő nevének tiszteletére volt e vitatkozás, megvalljuk, hogy méltó is volt nagy nevéhez.”

*

P. Votkát 1866 december havában eddigi tanári hivatala mellé még a kalocsai nagy kollégium rektorává nevezték ki, s ez állásában öt évig működött. Épp ekkor került e sorok írója is mint VII-ik osztályú tanuló a kalocsai konviktusba, s tanúja lehettem ritka kormányzói bölcseségének, melylyel mind a főgimnáziumot mind a konviktust egyik virágzási korszakára emelte. Haynald érsek szájából nem egyszer hallám e megjegyzést: „Nagy Rektorotok van odaát a kollégiumban!”

S miben állott az a varázserő, melylyel minket magához fűzött? Mély emberismeretében s az ezzel kapcsolatos páratlan jóakarátában irányunkban. Nagy barátja volt az ifjúságnak, de soha nem dédelgetett bennünket; férfias öntudatos magatartásával mint magasabb lény állott előttünk; mindent felkaroló munkássága pedig folytonos leczke és jellemfejlesztés

volt a fiatalokra nézve. Egyszersmind kitünően értette, hogyan miképen lehet a diákvilágnak örömeket szerezni.

Egyszer mi nagyobbak javában magoltunk a tanteremben; jön a rektor: „Fiaim, van már retek a nyaralónkon, menjünk ki!” s a délutánt velünk töltötte, hol nem is a retek volt a főélvezet, mint inkább a szellemes reflexiók, mikkel uzsonnákat fűszerezte. — Máskor, s ez többször ismétlődött, már nem messze az érettségítől, reggel négykor jön a parancs szó: „A maturánsok keljenek fel s jöjjenek a portához!” Öt percz múlva lenn voltunk; ott állott P. Votka: „Fiaim, sok a munka, fáradtak vagytok ugy-e? Kocsizzatok ki a Dunára fürdeni!” S az a négy parasztkocsi a ház előtt még ma is ifjúkori kedvesebb emlékeink közé tartozik. — Ezek és száz más fogások nem állottak a konviktus napirendjén, sem a középiskolai rendtartás czikkei között. Szívből fakadtak, szívhez szóltak, s sziveket nyertek.

Ám ha kellett, a Rektor villámlani és dörögni is tudott. Egyszer a nyolczadik osztályban valamelyikünk daczoskodni mert a tanárral. Jön a rektor, a pileolus balról fejébe nyomva, a biretum jobbról; kék zsebkendőjének csücskét fogai közé szorítva lép a katedrara s ránk mereszti haragos, mélységes fekete szemeit. „Fiaim! voltam Rómában!” kezdi szavait, s crescendo furioso oly záport zúdíta nyakunkba, hogy alig pár percz s végkép lehűtött mindnyájunkat. Hasonló virilis jelenséget, bár sokhelyütt megfordultam az életben, csakis egyszer volt még alkalmam látnom, midőn a hirneves Kneipp apó egyik prédikációján Wörishofenben jelen lehettem. — Máskor, a tanév végén a bizonyítványok kiosztása után egy-némely vad gyerek a felsőbb osztályokból a rossz jegyeket meg akarták boszulni, s a kollégiummal szemben eső foga-

dóban holmi zenebonára készültek. Az örökhű L. pedéllus ennek neszét veszi, lihegve nyit be a rektorhoz: „Kérem, a diákok odaát a „Magyar Királynál” revolúciót csinálnak!” Ez kellett csak Votkának. „Kik? Hol? Mit? Revolúciót? Adok én nekik egyszeribe revolúciót!” Pileolus, kalap, sétatbot . . . rengő léptekkel megy át, benyit, szemet szegez — s oh Múzsá, fedd el most arczodat — az ajtó szűk, az ajtó nem volt elég a kibúvóknak.

*

Kiváló volt P. Votka mint tanár, kimagasló mint rektor s mégis egy alkalommal ezt a megjegyzést tette magáról: „Az én rendeltetésem nem az iskolai katedra, se nem az elöljárói hivatal, az én igazi helyem a szószék!” Itt a templomban ezernyi néptömeg előtt fejthette ki szabadon azokat a titáni erőket, melyek mindenütt másutt korlátokra találtak.

Már Kalocsán roppant hatást ért el templomi szónoklataival. E prédikációkról, mint azt P. Rosty Kálmán az 1900. évi Értesítőben kegyelettel felemlíti, szépen jegyezte meg egy öreg polgár P. Votka kissé hibás kiejtésére célozva: „Ez a pap furán beszél, de úgy odamondja, hogy a szánk eláll, meg is ríkat!”

Ám a Gondviselés tervében még nagyobb munkatér várt reá. Kalocsáról 1873 nyarán Prágába rendelték előljárói, hol is két évi római megbízatását leszámítva, haláláig, még teljes huszonhat évig központjában állott azon mindenféle szétágazó működésének, melyet teljes joggal országos missiónak nevezhetünk. — Nehéz ezt az életművet itt egy-két tollvonással jellemezni, s találóan jegyezte meg Schwarzenberg Károly herczeg: „Mi mindent ért el Votka itt Csehországban a Máriakegyhelyek s az országos Szentek tiszteletének fel-

élesztésével, azt csakis mi magunk vagyunk képesek méltányosan megítélni.”

Néptribún volt és maradt ő mindvégig a szó legtisztább és legnemesebb értelmében; ezreknek és megint ezreknek tartott ő missiókat, városról-városra járva, s ez apostoli körútjain megtörte mindenütt a husszitizmus erejét. Valóban nem tudjuk, mit csodáljunk meg inkább, lángbuzgalmát-e, mely önkiméletet nem ismert, avagy azt az elpusztíthatatlan fizist-e, mely őt akkora fáradsalmakra képesítette. — Napjában négyszer prédikálni s oly hévvel, mint azt Votka szokta, az időközöket késő estig a gyóntatószékben tölteni, s ezt hetekig így, hónapokig nem másképp — mai nemzedékünknek alig hihetőnek tűnik fel, s megjő maholnap az idő, amikor oly férfiak, mint nálunk a Flódungok, Ausztriában a Klinkowströmök, Csehországban a Votkák alighanem mesebeli tünemények közé fognak soroztatni. — Ha azután a természet végre mégis némi szünetet parancsolt, elsietett gyermekeinek legkedvesebb menhelyére, az ó-boleszlavai nagyhirű Máriakegyhelyre s tollhoz nyúlva a munka megváltoztatásával frissíté fel kimerült erőit.

*

Nem tarthatna rajzunk teljességre számot, ha Votkának egyéb nagyfontosságú egyházpolitikai megbízatásairól meg nem emlékeznénk. A 80-as évek elején a római Szentszék parancsára a Balkán tartományokat járta be. A Szentszéknek ugyanis nem állott érdekében, hogy a Balkánföldön felállítandó görög nem egyesült patriarkátus létrejöjjön; e tervek meggátolásával Rómából első sorban P. Votkát bízták meg, ki azután feladatát az osztrák és magyar diplomácia, nevezetesen Gróf Zichy Ferencz konstantinápolyi nagykövetség erélyes

közreműködésével sikeresen meg is oldotta. Sasszemeivel pedig ott lenn oly tájékozottságra tett szert, hogy relációi, melyeket azután közvetlenül a szent Atyával közölt, a legmagasabb gráciába juttatták őt, a római kúriai körökben pedig kiváló tekintélyt biztosítottak neki. Ez időtől fogva a római bibornok-államtitkár sajátkezűleg irt levélben gratulált évről-évre P. Votkának nevenapjára. — Együttal e befolyásával köszönhetette, hogy a teplai cisztercitazárda nagynevű alapítójának, Hroznatának boldoggá-avatását, mely az idők folyamán annyiszor meghiusult, újból szerkesztett okirataival diadalra segítette.

Ám nemcsak az egyházi, de a világi mérvadó körök is elismerték Votkának szellemi kimagasló voltát. Rieger doktorral, a cseh konzervatívek vezérével hosszú éveken át meleg barátság fűzte őt össze, s Prága utczáin gyakran lehetett e két férfiút óráig tartó megbeszélésekbe merülve látni. Jireček, volt kultuszminiszter is meghitt barátai sorában tisztelte Votkát.

Mégis legszivesebben látogatott el a jó Páter a jobb-irányú hirlapok szerkesztői helyiségeibe s itt — a régi időkben szerzett jogainál fogva — otthonosan érezte magát. Egy napon korán reggel értesül, hogy a „P.” prágai napilap valamely fontos kérdésben nem előnyösen foglalt állást; legott a szerkesztőségbe siet, de az urakat egytől-egyig még az ágyban találta. Ezek nesztoruknak tekintették őt, s nem vették rossz néven, hogy Votka azonnal az expozé rektifikálásához fogott, s fejeiket — most az egyszer szappan nélkül — alaposan megmosta.

Alig hihető, hogy Votkának mindenfelé szétágazó külső tevékenysége mellett még sűrű irodalmi dolgozatokra is maradt ideje. „Stilusa nem tisztán nemzeti, mondá Jireček,

hanem rendkívül eredeti, mint az ember maga, amiért is szerelmes lettem bele.” Cseh nyelven közölt munkái jobbra a hitvédelmi történelem terén mozognak; időszerinti sorozatukat életrajzunk végén közöljük.

*

A történeti igazság megköveteli, hogy Votkáról végül mint emberről is megemlékezzünk. Páratlan energiája és munkássága oly fizisen alapult, melyet a mai idők csak ritkán látnak. Állománya, hogy hasonlattel éljek, nem vizenyős szedimentből képződött; vulkanikus kőzet, tiszta gránit és aczél volt ez az egész ember; erre vallanak már ifjúságának háborgós napjai is. Heves, kolerikus temperamentummal bírt, mely őt olykor kemény ellentétbe helyezte környezetével, sőt éles modora egyeseket, még rendtársai sorából is elidegenített tőle. Ha azután izgalma lecsillapult s heveskedéseit belátta, nem késett azt tőle kitelhetőleg jóvá is tenni; házfőnöki hivatallal azonban a kalocsai rektorátus után többé meg nem bízták.

Amde élete annyi fényt, annyi meleget lövelt szerteszét, s Krisztus országának oly daliás apostola vala, hogy ez árnyak csak annál plasztikusabban emelik ki nagy alakját. Király vagy remete! mondották egykor szent Jeromos egyházatyáról; Votkának is, bár szerzetesnek érintetlenül kellett állania, hogy a bensejében apadni nem tudó tüzet messzire, országokra lövelhesse. Ha a szószékről beszélt, mintha csak megtestesülése lett volna a nagy ígének: „Tüzet jöttem a földre szórni, s mi mást akarok, mint hogy magasan fellobogjon!” —

Ám eljött végre mégis az idő, mikor szemeinek lángja kialudni, aczél szervezete lazulni, a vulkán lelohadni kezdett.

Könyező szemekkel, remegő ajakkal, nehézkes léptekkel járta most be Prágának templomait, s a padokra támaszkodva vánszorgott kedves Szentjeinek oltáraihoz, hogy így a szenvedés egetnyitó imáival fejezze be életének nagy művét.

1899 telén a „prágai Jézuska”, kihez ő hosszú életén át oly gyermekdeden simult, megkönyörült szenvedő hű szolgálján, s karácsony estéjén felhívta őt magához, hogy valamint 1825-ben épp a nagy jubileum évében lépett a földi életbe, úgy most közvetlenül az újabb jubileumi év megnyitása után, december 24-ikén lépjen át az örök glória jubileumába. Testének porhüvelyé a prágai vysehradi temetőben nyugszik, a régi Jézus-Társaság kimagasló nagy vaskeresztje alatt, melyet a XVIII-ik században a pestis áldozatainak emeltek; a kereszt felirata Votka életének is rövid foglalatja: *Victimae Charitatis*.

P. Votka közzétett irodalmi munkálatai:

1. Božské Srdce Páně a národ českoslovanský. Brno. 1875.
2. Pražské Jezulátko. Praha. 1877.
3. Císař Karel IV. Praha. 1878.
4. Císař Karel IV. otec vlasti. Praha. 1878.
5. Památky Staroboleslavské. Praha. 1879. 8°. 415 ss.
6. Sv. Vojtěcha hrob i ostatky. Praha. 1880.
7. Bl. Maria Panna, Matka dobré rady. Brno. 1882.
8. Sv. František Serafinský. Praha. 1882.
9. Zázračný jazyk sv. Jana Nepomuckého. Praha. 1884.
10. Jubilejní kniha čili Matka Boží Svatomethodějská a Sv.-Cyrillská. Praha. 1885.
11. Ucta sv. Jana Nepomuckého v Prozřetelnosti Boží. Praha. 1885.

12. Sv. Jan Nepomucký a knížecký rod Schwarzenberský. Praha. 1887.
13. Skřípec na nevěrce a svobodomyslníky. Praha. 1887.
14. Spis sv. Tomáše Akvinského de ente et essentia. Praha. 1887.
15. Kritická úvaha o psychologii vldp. Dr. Eug. Kadeřávka. (Časopis katolického duchovenstva.) 1896.

Források: Litterae defunct. in Archiv. Prov. — Szerző két tárczaczikke P. Votkáról az „Alkotmány” napilap 1900. december 18. és 19. számaiban. — Za zemřelým důst. pánem P. Janem Kř. Votkou S. J. Napsal P. A. Rejzek S. J. V Praze, Vlast. 1901. E nyolczadrétű füzet Votka fénynyomatú képét is hozza az 1850-es évekből.

P. Schreiber János.

Miután életrajzi sorozatunkat már lezártuk, vettük a gyászhirot, hogy P. Schreiber is elköltözött sorainkból. Mindazonáltal el nem mulaszthatjuk, hogy a mennyire az idő szűke engedi, e jeles társról meg ne emlékezzünk.

Schreiber Ker. János született Bécsben 1843. márczius 18-ikán. Szülői az élénk, tehetséges ifjút 1856-ban az épen megnyílt kalsburgi konviktusba küldötték; itt végezett öt latin osztályt oly sikerrel s oly példás viselkedéssel, hogy társai, kiknél közszeretetben állott, 1860. július 2-ikán a Mária-Kongregáció prefektusává választották. Nagy volt meglepetésük, midőn az új tanév elején aztán Schreiber nem jelent meg közöttük, sőt hírül vették, hogy derék pajtásuk, mint a kalsburgiak első zsengeje, szeptember 8-ikán a sanct-andrái noviciátusba lépett.

Miután a két próbaévet s a két retorikai tanévet itt töltötte, a filozofiára Pozsonyba küldötték, honnét három év múlva mint konviktusi prefektus Szathmárra került, s mint olyan magyar nyelvünket rövid idő alatt könnyű szerrel elsajátította. A négy évre terjedő theologia után Kalocsára ment, ahol előbb mint prefektus, majd mint latin és görög tanár értékesítette szép tehetségeit. A harmadik próbaév végeztével, melyet 1877-ben Belgiumban, Tronchiennesben töltött, mint minister gondoskodott meleg szívével a társakról előbb Pozsonyban, később nagyobb megszakítás után

Kalksburgban és Lainzban, sőt élte vége felé még Kalocsán is. 1878. február 2-ikán tette le ünnepies négyes fogadalmait pozsonyi templomunkban. Időközben 1879 óta négy évig mint a P. Provinciális titkára és segéd társa gyakorolt üdvös befolyást rendtartományunk szerencsés kormányozására; 1886-tól kezdve pedig három évig mint a linczi kollégium rektora tudta a házbelleket meleg kedélyével magához fűzni, a külső köröket pedig előzékeny nyájasságával a kollégium érdekeinek megnyerni.

1891-ben végleg Kalocsára kívánczozott, hogy kedvencz foglalkozásával a csillagászzal frissítse fel kimerült erejét. Itt működött szép sikerrel még tizenkét évig mint a csillagda asszisztense, s szerzett magának még a tudomány terén is kiváló érdemeket, míg végre több hónapi szenvedés után elhúnyt az Urban 1903. márczius 10-ikén.

P. Schreiberben az imént szeretetreméltó rendtársat veszítettünk, aki bárhol is működött, előzékeny nyájas modorával, előkelő finom viselkedésével azonnal meghódította magának a sziveket. Vig hangulata, friss kedélye, melyet belső borúi daczára is külsőleg uralomra juttatott, főleg előkelőbb vendégeinkre hatottak üdvösen, úgy hogy az első megismerkedés után több ízben jöttek ismét látogatására. Így Kalksburgban a Szalvátor főhercegi család, nevezetesen Lipót és Ferencz főherczégek s számos más főúri családok örömet köszöntöttek be nála. Magas vendégei nem is sejtették, hogy olykor olykor mily belső szenvedéseket tudott örökös mosolygása daczára is magába fojtani. A szenvedés keserű pohara ugyanis nála sem múlt el, sőt sokszor és sokszor kellett azt az évek során át kiürítenie. Ritka lelkierejéről azonban mi sem tanuskodik szebben, mint hogy gyötrelmes

idegbaját oly önmérséklettel sikerült elrejtienie, hogy akik nem ismerték, kínjainak még sejtelmére sem jutottak. Sőt a kereszt szabad felkarolásában annyira ment, hogy az előnyös légváltozást, melyet előljárói időről időre megajánlottak neki, egyetlen egyszer sem vette igénybe, s csak hivatala teendőiben keresett enyhét írt bajára.

Schreiber mint tudós főleg az asztrofizika és a meteorologia terén tűnt ki éles megfigyeléseivel, melyeket aztán könnyen folyó tollával, mint alább láthatni, különféle folyóiratokban tett közzé. Mivelhogy változatlan meleg szeretettel csüggött a Társaságon, igaz lelkesedéssel tanulmányozta nagy multunkból hirneves csillagászaink életrajzát és tudományos működését; buvárlatait több ízben érdekfeszítő közleményekkel hozta szélesebb körök tudomására. E mellett ritka mechanikai ügyességgel bírt, s több elmés készülék került ki kezeiből. Bizonyára legjelesebb közöttük, mint saját találmánya, a „Zivatarjelző”, melyet az összes meteorologiai állomásokon a legnagyobb elismeréssel és lelkesedéssel fogadtak.¹ Ez egyszerű, fölötte érdekes műszer kohaerer alkalmazása által úgy a közeli mint a távoli zivatarokat jelzi, sőt az egyes villámlásokat is automatische feljegyzi.

P. Schreiber társai előtt többször úgy nyilatkozott, hogy szivesörömet tartózkodik Kalocsán, s nem kívánczik el magyar körünkből. E kedves megjegyzése nemcsak azt bizonyítja, hogy szerencsés, könnyen alkalmazkodó természete

¹ Zivatarjelző készülék. Készítette P. Schreiber János S. J. Leirta Fényi Gyula S. J. csillagdaigazgató. Az „Időjárás” 1901. júliusi füzetében. A készülék kapható Hoser Viktor órásnál Budapesten, I. Apróduca 3.

Gewitter-Registrator. Construit von P. J. Schreiber S. J. Beschrieben von P. J. Fényi S. J. Kalocsa, Sternwarte 1901. 8°. 24 SS. mit einer Tafel.

A zivatarok napi periodusa a kalocsai zivatarjelző alapján. Irta Fényi Gyula S. J. Az „Időjárás” 1901. augusztusi füzetében.

volt; újabb tanúsága ez egyszersmind a régi ténynek, hogy kalocsai kollégiumunk a tartózkodást minálunk egyéb nemzetiségű társaknak is könnyűvé, kívánatossá tudja varázsolni. A magyarnak még a szerzetben is lovagias, vendégszerető jelleme nem tűri, hogy a nemzetiségi zsörtölődések ördöge házaikba befészkelődjék. Isten óvjon tőle mindnyájunkat a jövőre is!

P. Schreiber közzétett értekezései:

1. Sonnenringe und Nebensonnen. Meteorologische Zeitschrift. Wien. 1892. SS. 192—93.
2. Die ältesten Messungen von Wolkenhöhen. Meteor. Zeitschrift. Wien. 1896. SS. 398—99.
3. Über eine eigenthümliche Gangperiode einer Pendeluhr. Astronomische Nachrichten. Berlin. Band 147. Nr. 3526. SS. 353—358.
4. Hochglanzbilder. „Photographische Notizen. A. Moll, Wien.” 1893. SS. 102—103.
5. Die Mondnomenklatur Riccioli's und die Grimaldi'sche Mondkarte. „Stimmen aus Maria Laach.” 1898. Band 54. SS. 252—72.
6. Pater Christof Scheiner S. J. und seine Sonnenbeobachtungen. „Natur und Offenbarung.” 1902. SS. 1—20, 78—93, 145—158, 209—221.
7. Jesuitenkanonen in Berlin. Feuilleton im „Vaterland”. 1901. 15. Nov.
8. Die Jesuiten des 17. und 18. Jahrhunderts und ihr Verhältnis zur Astronomie. „Natur und Offenbarung.” 1903. Band 49. SS. 129 ff.

Források: Catalogi. — Szerző feljegyzései. — Fényképe (Visite-mellkép) Tóth Mike S. J. felvételeiből a kalksburgi S. J. gyűjteményben.

P. Weinert József.

A magyar szívnek ez a rokonszenves alakja, aki amellett magyar nyelvünket is igazi szeretettel és ügyességgel kezelte, azon ritka férfiak egyike volt, akire senki sem haragudhatott és akit mindenki szeretett.

Született a sziléziai Boroszlóban 1852. augusztus 1-sején; gyermek- és ifjúéveit oly ártatlanul és szendén töltötte, hogy szerető atyja tanúsága szerint ez a fia soha senkinek sem szolgáltatott okot panaszra. Középiskoláit részint szülőhelyén, részint Mariascheinben végezte, s mindez idő alatt jámborsága, szorgalma s ritka nyájasságával a különben is szimpatikus ifjú mind tanárainak mind társainak osztatlan szeretetét érdemelte ki magának. 1869. szeptember 12-ikén a sanct-andrái novicziátusba lépett, ugyanitt hallgatott még két évig retorikát, majd Pozsonyban három évig filozofiát. 1877-ben, miután már a novicziátus óta magyar nyelvünket kedvvel, sikerrel tanulmányozta, Kalocsára rendelték, s itt öt évig mint prefektus és rajztanár, mindig önmagához egyenlőn, higgadt érett viselkedéssel élt hivatalának. 1882-ben Innsbruckban látjuk őt a theologián, hol három évi tanulmányok után pappá szentelték. 1885-től kezdve élte végeig ismét kalocsai kollégiumunknak szentelte erejét, időközben csak egy évet töltvén Lainzban a harmadik probáczió kedvéért.

Utolsó éveit ugyanis mint buzgó tanár az alsó osztályokban töltötte, amidőn 1892 elején különben is gyenge szer-

vezete meglazúlt; a baj tüdejét szállotta meg, s oly rohamosan fejlődött, hogy az orvosok még a különben előnyös légváltozást sem tanácsolták. A munkától megtörve mély lelki nyugalommal viselte súlyos baját; mindannyiszor meleg hálálkodással fogadta, ha a nyári hőségben társaira támaszkodva szobájából a kollégium udvarába mehetett s ott a kertben pihenve nézhette a növendékek fürge játékait. A halál gyorsabban köszöntött be nála, mintsem a házbeliek sejtették; augusztus 7-ikén lehelte ki szízi lelkét nagy bánatára rendtársainak, kik majdnem teljes számmal állottak, térdeltek körülötte végórájában.

Mily egyenes, szelid lélek volt a mi jó Weinertünk! Róla csakugyan elmondhatták előljárói, társai, amit már szerető atya is bevallott róla, hogy keserű, rossz perczet soha sem szerzett nekik. Veleszületett szívjóságát a szerzetben csakis fokozta, nemesítette. Mint szubminiszter több évig igazi kedvteléssel, majdnem lesben állva viselte a kis hivatalt, s kereste az alkalmat, hol és miben járhatna társainak kedvére, szolgálatjára. Nem csoda, ha azután általános volt a viszonszeretet is, melyben részesült. Mint tanár atyai szívvel érzett osztálya, minden egyes tanítványa iránt. Csüggtek is rajta, s ez volt azután a legrövidebb, legbiztosabb út, melyen az ifjú szivekbe kötelmek szeretetét, úgymint a jámborság többé ki nem oltható érzetét becsöpögtette.

Források: Liber defunct. Coloc. — Catalogi. — Kalocsai főgimnáziumi Értesítő 1896. 55 l. — Fényképe (Visite-mellkép) Tóth Mike S. J. felvételeiből a kalksburgi S. J. gyűjteményben.

P. Ludwig Márton.

Született Königshofenben, a badeni nagyhercezségben 1857. április 22-ikén; gimnáziumi tanulmányai után a theologiára Innsbruckba ment, s itt a konviktusban ismerte és szerette meg Társaságunkat. Már 1876. szeptember 30-ikán a sanct-andräi novicziátusba sietett, de a második próbaévre örömmel utazott Nagyszombatba, hogy ott magyar nyelvünket megtanulhassa. A retorikát ismét Sanct-Andräben, a filozófiát Pozsonyban, a theológiát Innsbruckban végezvén, a harmadik próbaévet Lainzban töltötte.

Gyenge szervezete és mellbaja hamar a keresztútra terelte őt; annál nagyobb elismerés illeti, hogy prefektusi hivatalát Kalocsán hat éven át lankadatlanul viselte. 1893 nyarán Szathmárra érkezett, s ott öt évig mint minister, gyóntató-
atya s végül még mint a Máriakongregáció elnöke előzékeny szives modorával sikeresen működött.

Szerette a magyar földet, a derék magyar népet, s a mennyire tőle telt, örömet fáradozott is értök. Ha azonban a kereszt súlya időnként nagyon is reá nehezedett s tüdőbaja a munkától eltiltotta, vigaszt írt fájdalmaira abban lelt, ha Szathmárott kálváriatemplomunkat felkereshette; ott kedvenczhelyén áldozta fel azután a feszület előtt gyakori imában szívének apostoli vágyait, lelkének szent gerjedelmeit.

Előljárói folyton ingatag egészségét megszilárdítandók a derék szerzetest két ízben küldötték Meranba több hónapi

időzésre. Az enyhe éghajlat enyhülést nyújtott ugyan neki, javulást nem. 1899. márczius elején lázas köhögés járult még régibb gyengeségéhez, s már két hónap múlva május 3-ikán végére ért rövid, de szépen gyümölcsöző földi életének. Temetése a szathmári papság, népség sőt a vidékieknek is élénk részvéte mellett ment végbe.

Források: Litterae defunct. in Archiv. Prov. — Catalogi.
— Fényképe, egy szathmári csoportképen (Cabinet) Tóth Mike S. J. felvételeiből a kalsburgi S. J. gyűjteményben.

**Pliger Márton,
Bernhofer János, Mayr Bertalan**
skolasztikusok.

E három fényesesztű, buzgó magiszterről, kik éltük leg-szebb éveit kalocsai kollégiumunkban a magyar ifjúságnak szentelték, emlékezzenek meg kegyelettel jelen soraink.

Pliger Márton született a tiroli Eppanban 1837. szeptember 24-ikén. Miután hat latin osztályt Botzenben elvégzett, tizenkilencz éves korában 1856. szeptember 21-ikén Baumgartenbergben Társaságunkba lépett, de magyar nyelvünk megtanulására már egy hónap múlva a nagyszombati novicziátusba utazott. A próbaévek után két évig rhetorikai tanfolyamokat hallgatott előbb Baumgartenbergen, azután Sanct-Andräben, s főleg itt ragyogtatta filológiai ritka képességeit, úgy hogy a latin és görög nyelvben mind tollal mind szóval klasszikus képzettséget szerzett magának. Három évi filozofia után, melyet Pozsonyban végzett, 1863 őszén Kalocsára rendelték, s itt előbb két évig mint prefektus, majd három évig mint kitűnő latin és görög tanár vált be a felsőbb osztályokban. Tanítványainál kimagasló tudásával, megnyerő nyájas modorával kiváló tekintélyre tett szert; jelesebb hallgatóinak egyike, később országgyűlési képviselő, úgy nyilatkozott róla, hogy a latin és görög klasszikusokat nálánál szabatosabban, érdekesebben soha senki nem magyarázta.

S mégis csak Isten látta, becsülte meg méltóképen azt a nagy áldozatot, melylyel köztünk folyvást működött. Egy alkalommal jómaga nagyszerényen így nyilatkozott munkálkodásáról: „Szívesen dolgozom Istenért itt a magyarok között, bár nehezemre esik; mert míg odakinn (Ausztriában) nagy tudományt fejthetnék ki, s dőlné ki belőlem a szó, itt magyar nyelven csak dadogok!” Fényes, klasszikus irányát azonban, ha szerét tehette, annál szívesebben értékesítette, s valahányszor nagyobb ünnepélyre készült a kalocsai kollégium, Pliger mint magas szárnyalású klasszikus költő ragyogtatta tollát.

Az ünnepi füzerben, melyet kalocsai kollégiumunk Haynald érseknek 1867-ben székfoglalója alkalmából átnyújtott, s amely Malatin és Holmeyer nyomdájából nagyívrét alakban került ki,¹ Pliger tollából származik a „Salve“ feliratú 14 strófás sapphói latin óda, úgymint a „Τῷ Κολόσσας Αρχιεπισκόπῳ ἱκοντι εἰς τὴν καθέδραν“ feliratú 6 strófás pindari görög óda.

Szintoly magas költői ihlettel, tiszta klasszikus hangzattal zengett Pliger lantja 1868. február 18-ikán, midőn az ötven éves papi jubileumát ünneplő Nehiba János kalocsai segéd-püspöknek a kollégium üdvkivánatait tolmácsolta. Ez a remek, 17 strófás alkaei latin óda,² mely „Qualis renascens lucifluum diem” sorral kezdődik, ritka műélvezetet nyújt az értelmes olvasónak.

1868 őszén Kalocsáról hazájába Innsbruckba tért vissza a theológiára; a kemény tél azonban annyira megviselte rozoga egészségét, hogy felüdülés kedvéért szülőhelyére Eppanba

¹ Lásd e költeményeket a kalocsai főgimnázium prefektúrájában, az „Akademiák 1860—1885” című vöröskötésű, nagyívrétű díszalumban, melyet Raile Ede S. J. nagy gonddal állított egybe.

² Lásd ugyanott.

küldötték; itt a remélt gyógyulás helyett megtört ereje végkép lehanyatlott; szent megadással, mint a ki tudja, kiért élt, kiért hal — húnyt el az Úrban 1869. június 20-ikán.

Források: Catalogi. — Szerző feljegyzései. — Fényképe (Visite-mellkép) a kalsburgi S. J. gyűjteményben.

*

Bernhofer Ker. János született a felsőausztriai Henhart községben Ried mellett 1844. június 2-ikán; Társaságunkba tizenhat éves korában vonzotta őt az Isten keze s 1860. szeptember 8-ikán a sanct-andrái novicziátusba lépett be. Ugyanitt két évig rhetorikát tanult, s ezután Kalsburgban mint az első osztály tanára töltött egy évet. Ám leginkább Pozsonyban a filozofián tűntek elő nagy képességei; a három évi tanfolyamban nemcsak felülmulta tanárainak várakozásait, hanem könnyű szerrel megtanulta egyszersmind a magyar nyelvet, úgy hogy már 1869 őszén Kalocsára rendelhették előljárói. Itt előbb mint prefektus, két évvel később egyúttal mint a klasszika filologia tanára a 7-ik és 8-ik osztályban először érvényesítette a tanszéken kitűnő talentumait. Fájdalom! sikeres működési köréből hamar kiragadta őt a halál keze.

Egy napon a növendékekkel a sétáról visszatérven rosszul érezte magát. De a folyvást viruló egészségnek örvendő férfiú bajt nem sejtett, s szokott erélylyel járt hivatala után. Negyednapra azonban éles tüdőgyulladás lepte meg, s oly mérveket öltött, hogy végkép kimerülten ágyba kellett dőlnie. Másnap minden várakozás ellenére, s rendtársainak fájdalmas meglepetésére már a haláltusa állott be, s még az nap adta vissza szép lelkét Istenének 1872. márczius 19-ikén.

Bernhofer rövid pályafutásán mint magasra törekvő, igazi szerzetes állott előttünk. Kitartó egészsége, vasereje, mely

soha cserben nem hagyta, arra ösztönözte, hogy ahol csak szerét tehetette, a legfárasztóbb hivatalokat, szolgálatokat vállalta magára; a testvéri szeretet ezerféle gyakorlásában pedig folyvást mesterkedett. Fényes talentuma, ritka sikerei daczára az őszinte alázatos érzületet mélyen beoltotta szívébe, s a belső életnek már ifjú korában szilárd alapjait rakta le lelkében; innét származott azután az a megnyerő érettség, mely egész valóján előmlött, s az a változatlanul egyenletes, higgadt bánásmód, mely őt a növendékekkel szemben oly előnyösen jellemezte.

Tudományos képzettsége általános volt; nemcsak a latin és görög nyelvekben bírt magas tudással, hanem, a mi ritka jelenség napjainkban, egyúttal a felsőbb szám- és természettan legbonyolultabb feladatainak megoldásában lelte kedvencz felüdülését. Persze hogy a nagyobb növendékek, a kiknél mint prefektus működött, sokféle tudományos fennakadásaikban örömet özönlöttek kathedrájához, s hálából azután „refugium peccatorum” tiszteletbeli névvel illették meg.

Források: Liber defunct. Coloc. — Catalogi.

*

Mayr Bertalan, ez az istenes ifjú, született a tiroli Tisens falucskában, Meran mellett 1845. január 19-ikén. Középiskolai tanulmányai után huszonkétéves korában 1867. október 3-ikán Társaságunkba lépett s előljárói rendeletére mindjárt Nagyszombatba jött a novicziátusba. Hej a tiroli szép hegyek mennyire hiányzottak itt neki! soká tartott, míg ezt a fájós érzetet leküzdötte, de szilárd akaraterejével minden nehézségen túlemelkedett, sőt nyelvünket is vasszorgalommal megtanulta. Egy évet nyert azután még Sanct-Andräben filológiai ismer-

reteinek kibővítésére, majd Kalocsára rendelték őt egyelőre a konviktusba prefektusnak.

Itt épséges, gyermekded lelke, tiszta szemei hamar megkedveltették őt a növendékeknél, sőt lángbuzgalmával, férfias érett modorával a rendtársaknál is elismerést vívott ki magának. Hivatalának nagy józansággal, mérséklettel felelt meg; mindjárt kezdetben, hol az egyik kezdő magiszter heveskedése-, a másik félénkségével okoz könnyen galibát, mint értelmes prefektus viselkedett a növendékek között; önuralma oly biztos volt, hogy haragra nem lobbant egyhamar, sőt izgalmas szó sem röppent ki szájából. A fiatalok őszinte tisztelettel viseltettek iránta, sőt egymás közt a „szent magiszter” czímmel nevezték őt.

Fájdalom! áldott munkálkodása a konviktusban csak röviden tartott; már alig egy év múlva betegeskedni kezdett, s a tüdőbaj, mely megszállotta, hamar kioltotta a tökéletesség útján már messzire jutott ifjú életét. Szentül húnyt el az Urban Kalocsán 1872. február 23-ikán.

Halála után égi mosoly sugárzott vissza arczáról; akik csak kollégiumunkba jöttek ravatalát megtekinteni, mély megilletődéssel bámulták meg a halálban is oly megkapón szép, átszellemült arczkifejezését, sőt egyik tanítványa a látványra önkénytelenül felkiáltott: „Ó mily szép ez a halott, sokkal szebb mint amíg közöttünk élt!”

Források: Liber defunct. Coloc. — Catalogi.

Fr. Kindermann Szer. Ferencz.

Ez az ügyes, melegszívű betegápoló fráterünk a csehországi Rumburgot vallotta szülőföldjének, ahol 1859. márczius 5-ikén látott napvilágot. Huszonkét éves korában 1881. július 19-ikén Sanct-Andräben a novicziátusba lépett, s itt hamar kiderült, mily szemes, szives ápolót nyertek benne a betegek. Meg is hagyták élethossziglan e hivatalánál s a próbaévek után Kalksburgba, majd Mariascheinbe, megint vissza Sanct-Andräbe, végre Kalocsára rendelték őt a betegek istápjául. Midőn itt szokott lelkes odaadásával élt hivatalának, 1892. január 9-ikén nagybetegen ő maga is ágyba dőlt s már négy nap múlva január 13-ikán elköltözött az élők sorából.

Szépen jellemezte Fráter Kindermannnt a kifogástalan szorgoskodás, melylyel a betegeket kezelte; a nagy rend és tisztaság, mely betegszobáiban oly kellemesen hatott mindenkire; végre — de nem utolsó sorban az a benső áhitat, melylyel mindannyiszor az oltári szentséghez járult, s esdett magasabb áldást emberszerető, könyörületes működésére.

Valamint életében évről évre mintaszerű betegápolónak bizonyult, úgy halálában sem tagadta meg magát, s gyötrelmes szenvedései közepette is szabályainak értelmében mint teljesen indifferens s az Isten akaratában végkép megnyugvó szerzetes szolgált nagy épülésére társainak.

Bár mint képzett betegápoló saját veszélyes állapotát világosan látta, s az orvosoknak saját tapasztalataiból egyik-

másik előnyös orvosságot ajánlott baja ellen, mégis midőn észrevette, hogy óhajára nem hajolnak, panaszszó nélkül azonnal belenyugodott, sőt még arcának szokott derűjét is megőrizte. Harmadnapra éles gyötrelmei között Jézus és Mária szent neveinek hangoztatásában keresett és lelt enyhülést; a halálát megelőző napon pedig még a frátereket, kik őt beteg növendékeinknél helyettesíték, kérte magához, a legnagyobb részvéttel kérdezősködött a növendékek állapota felől, a felhozott kételyeket megoldotta, s mármár haldokolva még egyet-mást ajánlott szeretett betegeinek felsegélésére.

Források: Liber defunct. Coloc. — Catalogi. — Fényképe (Visite-mellkép) a kalksburgi S. J. gyűjteményben.

A galicziai magyar rendtársakról.

Már bevezetésünkben kifejtettük, hogy Rudnay bibornok-primásunk felszólítására 1823. őszén több magyar ifjú lépett a galicziai provincia staraviesi novicziátusába; határozott szándékuk oda irányult, hogy ha később a Társaság a magyar hazába visszatérhet, már mint kiképzett társak léphessenek a harczterre.

Ezen lelkes ifjak sorából Vasinszky József, Polánkay József és Zimányi János életrajzait már közöltük. Hátra van még, hogy a többiekről is kegyelettel megemlékezzünk, kik provinciánk megalakulása előtt Galicziában szálltak már sírba, vagy életük sajátos körülményei folytán ott künn kényszerültek mindvégig erejüket a szentügynek áldozni.¹ Mindenesetre nem rajtok múlt, hogy hő vágyuk, egykor a hazában működhetni, nem teljesült.

*

P. Lieszkovszky András, a galicziai provincia első magyar tagja, született az árvamegyei Lieszeken 1786. november 20-ikán. Társaságunkat, melyet VII. Pius pápa 1814-ben új életre támasztott, egy római útja alkalmával ismerte meg, s annyira lelkesült érte, hogy ott az örök városban 1817. április 7-ikén a novicziátusba be is lépett. Tanulmányainak

¹ A galicziai magyar társakra vonatkozó iratokat a provincia levéltárából Ft. P. Ledóchowski Vladimír S. J. provinciális és P. Rejowicz Jaroszláv S. J. bocsájtották rendelkezésünkre.

végeztével a galicziai provinciába sorozták be, s itt mint buzgó operárius több helyütt áldásosan működött a lelkek üdvén. Nevezetesen a katonai kórházakban szeretett leginkább forgolódni, s a szenvedő hadfiakat a szentségek vételére serkenteni. Mint helyettes tábori pap magyar szónoklataival oly üdvösen hatott hallgatóira, hogy többen közülök Luther és Kálvin tévútjairól ismét a Szentegyház kebelébe tértek vissza.

Szive azonban folyvást a magyar hazába sovárgott vissza. Megható egyik levele, melyet Tarnopolból 1835. augusztus 25-ikén Vurum nyitrai püspökhöz intézett,¹ s melyben így szól: „Magyarország sok munka és szenvedés után ismét egészen katholikussá fog lenni; reménylem, hogy az én vérem is azért fog még kifolyni; . . . már közel kétezer misét áldoztam fel magyar hazámért!”

Mielőtt azonban az ígéret földére visszatérhetett volna, hatvan éves korában szent halállal mult ki Lańcuton 1846. július 13-ikán.

*

P. Nikolka István született Trencsén megyében, Rajeczen 1801. február 11-ikén. A példás buzgalmú ifjú, miután a latin iskolákat s a filozófiát Pesten elvégezte, az esztergomi nagy-semináriumba sietett. Itt Rudnay primásunk apostoli felszólítására, melylyel a fiatal seminaristákat szerzetünkbe ösztönözte, annyira felbuzdult, hogy ő is a már elutazott első csapat után indult, s hozzájuk csatlakozva 1823. október 7-ikén lépett a staraviesi noviciátusba. A próbaidő után

¹ Az eredeti levél jelenleg a nyitrai egyházmegyei könyvtárban néhai Vurum József püspök iratai között található; másolatát Vagner József pápai prelátus és kanonok úrnak köszönjük.

tanulmányait itt és Tyneczben elvégezván a harmadik próbá-
czióra Grácza került, honnét mint operárius ismét Galicziába
tért vissza.

Legelőbb is a lemergi egyházmegyébe, a Stanislavov
és Kolomea közt elterülő hegyi vidékekre küldötték, s itt a
tudatlanságban elmerült, elhagyott szegény népséget vezérelte
az üdv útjaira vissza. Isten a megmondhatója, mennyi nél-
külözés, szenvedés környezte életének ezen szakában; nem
ritkán az erdőcsőszök kunyhóiban kényszerült az éjjeleket
tölteni, s ha kenyér víz még kijutott, a boldog misszionárius
több után nem vágyódott. Így töltött Kossowon, Nadvornán
hét évet. Ezután következett csak életének még áldásosabb
korszaka, melyet 1844-től kezdve huszonnég éven át Lem-
bergben töltött, mint az állami fegyenczek lelkesze, vigasz-
táló atyja. Ki írhatja le a fáradságokat, melyek itt az évek
során át közel kétezer fegyencz között reá nehezettek!
Apostoli szívével karolta fel e szegény nyomorultakat, tanít-
gatta a katekizmusra, s a kellő előkészület után kibékítette
őket Istennel, önmagukkal.

Végre 1868-tól kezdve ugyanitt Lembergben mint keresett
gyónatatóatyja főleg a szegények, elhagyottak iránt érzett leg-
melegebben; órákat töltött naponkint a gyónatószerében, míg
azután 1877 telén a munkától kimerülve tüdőgyulladásba
esett; bár e betegségéből némileg felépült, erőhöz többé a
tisztetletreméltó aggastyán nem juthatott, s 1878. márczius
13-ikán adta vissza érdemekben dúsgazdag lelkét Teremtőjének.

*

Gretzky Alajos született Kassán 1804. augusztus 11-ikén.
Ő is a fennemlített magyar csapattal lépett a staraviesi novi-
cziátusba 1823. október 7-ikén. A próbaévek után alighogy

rhetorikai és filozófiai tanulmányait ugyanitt megkezdette, betegeskedni kezdett; baja hamarosan roszra fordult, s már néhány hónap múlva 1826. márczius 12-ikén visszaadá lelkét Teremtőjének, hogy elseje legyen azon magyar rendtársaknak, kik a XIX-ik században a hivatás nagy kegyelmében mindvégig hűn kitartva költöztek át boldogan az örök hazába.

*

P. Veszely András, született szintén Kassán, 1806. október 6-ikán. Tizenhét éves korában Gretzkyvel együtt Kassáról Staraviesbe indult, s ott mindketten a megjött magyar csapattal együttesen léptek a novicziátusba 1823. október 7-ikén. Kítűnt társai között nemcsak mély jámborságával, hanem szellemének acélruganyosságával is, mely őt a szerzet fokozatos tanulmányain át fényes sikerekre képesítette. Ám épp miután az utolsó nagy vizsgálatot az összes bölcsesletről és hittudományból szerencsésen kiállotta, s első szent miséjét is nagyboldogan bemutathatta, sorvadásba esett, melynek előjelei már évek óta mutatkoztak nála.

A néhány még hátralevő hónapot teljes megadással csakis lelkének gondozására fordította. Folytonos apostoli imádsággal készült a nagy útra; igaz papi szívvel egyesítette napról napra szenvedéseit, nélkülözéseit Krisztus kinszenvedésével, s esdve kérte a nagy Istent, tekintsen le irgalmasan e kettős áldozatra, s ajándékozzon neki lelkeket, hogy így majd rövid idő múlva ne magányosan kelljen a teljes Szent Háromság trónja előtt megjelennie. Mielőtt az utolsó szentségekben részesült, kérte az előljárót, hogy kulpát mondhasson; összes jelenlevő társai könyekre fakadtak, midőn ezután végső szent áldozásánál tanúi lehettek a mennyei áhítatnak, mely a haldokló szerzetes pap arczáról visszasugár-

zott. Meghalt Uj-Szandeczen 1833-ban, szintűgy mint őt megelőző kassai barátja a Társaság örömnapján márczius 12-ikén.

*

P. Pettkó Dániel született Szepes-Olasziban 1809. július 22-ikén. Középiskoláit hazájában befejezván, húsz éves korában 1829. december 20-ikán a staraviesi novicziusok közé sorakozott. Első szerzetesi fogadalmi után ugyanitt hallgatta még a filologiai és filozofiai tanfolyamokat, a theologián azonban Uj-Szandeczen töltött négy évet; mindenütt oly kitűnő eredményt ért el, hogy a harmadik probáczió után azonnal Staraviesbe rendelték filozofiatanárnak, nemsokára pedig a theologián az egyháztörténet majd a dogmatika tanárává nevezték ki.

Négyes fogadalmait az ünnepelt tanár 1847. február 2-ikán tette le; ám tanítványai örömet nagyon is hamar mély fájdalom váltotta fel; néhány hét múlva tifuszbajrány szedegette Uj-Szandeczen is nagyszámú áldozatait; az éhínségtől s a járványtól egyaránt üldözött nép tömegesen szállta meg a város összes kórházait, s nem volt elég pap, kik a váratlan nyomorban gyors segílyt nyujthattak volna. A szívrázó inség láttára a lelkes P. Pettkó nem sokáig habozott; azonnal a járványosok segítségére sietett, gyóntatott reggeltől késő estig; míg végre jómaga is az emberfölötti munkától kimerülve tifuszbba esett, s kilencz napi szenvedés után, husvétvasárnapja után negyednapra 1847. április 7-ikén mint a felebaráti szeretet áldozatja lehelte ki apostoli lelkét. A különben is keresett gyóntatóatya temetésén végtelen néptömeg gyászolta őt, mely a járvány daczára is a városból, úgymint a környékről végső tiszteletük megadására sereglett össze.

*

P. Sliwowski Mihály született a Szepességben Podolinban,¹ 1819. június 6-ikán. Miután itt a piaristáknál a gimnáziumot elvégezte, 1835. október 9-ikén a staraviesi novicziátusba vetette fel magát. A retorikát, filozófiát ugyanitt jó sikerrel hallgatta, s ezután mint fizikatanár három évig tarnopoli gimnáziumunkon működött. Theologiai tanulmányait 1845-ben befejezván pappá szenteltetett s a harmadik probációra Franciaországba nyert küldetést, s ott azután néhány évig Strassburgban mint operárius fáradozott a lelkek üdvén.

Onnét visszakerülván előljárói három évre Pózenbe, a Haza-Radlitz családhoz rendelték házi nevelőnek, amelyből azután hárman léptek Társaságunkba. Később Felső-Sziléziában, majd ismét Új-Szandeczen, hol két ízben viselte a házfőnöki hivatalt, majd megint Lańcuton fejtett ki apostoli buzgó tevékenységet. Később még chýrowi kollégiumunkban is tartózkodott, ahol egy alkalommal túlhideg fürdőben meghült és hosszú, kínos gyomorbajt vont magára. Meghalt hetven éves korában Új-Szandeczen 1889. január 18-ikán.

Pavlik János született 1826. november 10-ikén Pozsonyban s 1844. július 31-ikén Gráciban Társaságunkba lépett. Mint-hogy a szláv nyelvekben is jártasnak bizonyult, még a novicziátusban Staraviesbe küldötték. Ott fejezte be a próbaidőt, s azután a retorikai folyamot is. A filozófiát Új-Szandeczben kezdette meg, de innét részint meglazult egészsége, részint az 1848-iki elűzetés folytán Hainburgba, övéihez kényszerült visszatérni, hol többé fel nem épült, s 1848. augusztus 16-ikán a jobb hazába költözött.

¹ A „Litterae defunctorum” a szepesmegyei Krih községet jelzik szülőhelyéül; mi mint megbízhatóbb forrást a „Liber Candidatorum” bejegyzéseit követtük.

Források a galicziai életleírásokhoz: *Litterae defunctorum* in *Archivo Provinciae Galicianae*. — *Catalogi*. — *Liber Candidatorum Prov. Galic*.

*

Eletrajzi sorozatunkat itt egyelőre lezárjuk. Vannak ugyan a XIX-ik századnak még több lelkes magyar jezsuitaférfiai; ezeknek azonban kívánjuk, hogy a kegyes Isten őket egytől-egyig a Szentegyház és Haza javára a XX-ik században még sokáig éltesse!

A. M. D. G.

Kiegészítések és javítások.

- 14-ik laphoz. P. Polánkay József tollából megjelent a „Hirnök” 1878. április — 1880. deczemberi füzeteiben szöveggént „Loyolai Sz. Ignác élete” Bouhours francia műve nyomán.
30. l. 10-ik sorban: „szerénykedett” helyett olvasd: „serénykedett”. Egyéb sajtóhibáknál könnyen eligazodik a szives olvasó.
36. l. P. Belus Ferencz irodalmi publikációi:
1. Stručný životopis svatých Mučenikov japonských Paula Miki, Jánačili Goto a Jakuba Kisai z T. J. V Trnave, Winter 1863. 8°.
 2. Szent Énekfüzér a kalocsai gimnáziumi ifjúság használatára. Kalocsa, Malatin és Holmeyer 1864. 16°.
 3. Officium parvum SS. Cordis Jesu. 16°.
 4. Ájtatossági szent füzer a római kath. gimnáziumi ifjúság használatára. Budapest, Kocsi Sándor 1873. 16°. Később újabb kiadásokban.
 5. Az 1867-iki díszalbumban, melyet kalocsai kolégiumunk Haynald érseknek átnyújtott (In folio, typis Malatin et Holmeyer), Belus tollából származik a hajó-czímképű, Navarchus-feliratú latin költemény.
 6. A „Katolické Noviny” tót folyóirat 1870—73 folyamaiban szórványosan több cikk Jézus Szentséges Szive tiszteletéről.

- 58 l. P. Dialer S. J. afrikai misszionárius, midőn 1902-iki európai körútján szeptember 11-ikén Kalksburgban is megfordult, személyesen közölte a szerzővel, hogy P. Platzer és Fr. Wigger misszionáriustársai P. Czimmermann tetemeit 1898. június 25-ikén Resicóból az új telepre Meruru-Mozambuéba vitték át, úgy hogy P. Menyhárth és P. Czimmermann sírjai jelenleg egymás mellett fekszenek.
- 88 l. P. Menyhárthnak már a szövegben említett műve „Meteorologische Beobachtungen zu Boroma in Südafrika 1896” kivonatosa magyarul is megjelent: „Menyhárth László meteorológiai megfigyelései Boromában, Fényi Gyulától” a „Mathematikai és Természettudományi Értesítő. Budapest 1895” 458—472 lapjain.
- 91 l. 2-ik sorban: P. Szigethet nem a májusi ájtatosság kezdetén, hanem annak végeztével érte szélütés.

TARTALOM.

	Lap		Lap
Előszó	3	P. Menyhárth László	61
Bevezetés	5	P. Mikos József	22
P. Belus Ferencz	34	Mlady Károly, skol.	180
Berecz János, skol.	135	Németh Ernő, skol.	171
Bernhofer János, skol.	224	P. Nikolka István	230
Fr. Bély Ernő	137	Pavlik János, skol.	234
Fr. Bürger István	184	Pettkó Dániel	233
P. Czentár János	118	Pliger Márton, skol.	222
P. Czimmermann István	43	P. Polánkay József	12
P. Ernst József	197	P. Premm Alajos	28
P. Ertl András	108	Richter Ede, skol.	177
P. Flódung József	98	P. Ritli Vendel	153
P. Freh Antal	18	Schinszky Ferencz, skol.	172
Gaszó Ferencz, skol.	25	P. Schreiber János	214
Gretzky Alajos, skol.	231	P. Sliwowski Mihály	234
Hengl Alajos, skol.	92	P. Srobár István	169
P. Hennig Alajos	141	P. Szigeth Ferdinánd	89
P. Hovanecz András	32	Sztára Sándor, skol.	175
P. Hufnagl András	132	P. Uhlárik János	37
Fr. Javorszky József	184	P. Varga János	115
Judák Ferencz, skol.	180	P. Vasinszky József	10
Kanyó Károly, skol.	177	P. Veszely András	232
Käufler Ferencz, nov.	181	Végsheő Ignác, skol.	96
Fr. Kindermann Ferencz	227	P. Votka János	200
Kól András, nov.	182	Fr. Vurositz József	139
P. Kubina András	164	P. Weinert József	218
P. Lattinger János	94	P. Weninger Sándor	187
P. Lieszkovszky András	229	P. Wilhelm Kristóf	195
P. Liptay Mihály	40	P. Zimányi János	15
P. Lobodka József	30	Fr. Zimmermann Károly	183
P. Ludwig Márton	220	Kiegészítések és javítások	236
Mayr Bertalan, skol.	225		

